

**Minuta întâlnirii președinților secțiilor civile din cadrul
Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel
dedicate aspectelor de practică judiciară neunitară în materie civilă**

București, 23-24 septembrie 2024

În perioada 23-24 septembrie 2024 a avut loc, la București, întâlnirea președinților secțiilor civile din cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel, în care au fost dezbătute probleme de drept ce au generat practică judiciară neunitară în materie civilă.

Dezbaterile au fost moderate de către doamnele Camelia Maria SOLOMON și Delia Narcisa THEOHARI, judecători în cadrul Curții de Apel București și formatori ai Institutului Național al Magistraturii în catedra de Drept civil și drept procesual civil.

Din partea Consiliului Superior al Magistraturii a participat doamna Mihaela-Laura RADU, membru ales C.S.M. și judecător în cadrul Tribunalului București, din partea Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secția I civilă a participat domnul judecător Gheorghe-Liviu ZIDARU, iar din partea Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție - Biroul de recursuri civile în interesul legii a participat doamna procuror Antonia Eleonora CONSTANTIN. De asemenea, din partea Ministerului Justiției - Direcția elaborare acte normative au participat doamna Cristina GRANACI și domnul Decebal Adrian GHINOIU.

La întâlnire, curțile de apel au fost reprezentate prin președinții secțiilor civile sau prin judecători desemnați din cadrul acelorași secții, participanții convenind asupra problemelor de drept dezbătute cu majoritate sau, după caz, unanimitate.

Cuprins

I. DREPT PROCESUAL CIVIL.....	6
A. TAXELE JUDICIARE DE TIMBRU	6
1. Titlul problemei de drept: Pronunțarea unei soluții de anulare, în integralitate, ca insuficient timbrată a unei cereri de recurs sau a unei cereri de revizuire în ipoteza în care calea de atac a fost timbrată doar în limita unuia sau a unora dintre motivele invocate.....	6
2. Titlul problemei de drept: Taxa judiciară de timbru aferentă recursului declarat împotriva încheierii prin care instanța a respins cererea de sesizare a Curții Constituționale cu soluționarea unei excepții de neconstituționalitate.....	10
3. Titlul problemei de drept: Timbrarea cererii de recuzare cu caracter inadmisibil potrivit art. 47 alin. (4) C. proc. civ.	12
4. Titlul problemei de drept: Timbrarea apelului exercitat de către pârâtă împotriva hotărârii primei instanțe prin care a fost admisă cererea de chemare în judecată formulată de către un proprietar al unui apartament dintr-un condominiu, în calitate de reclamant, împotriva asociației de proprietari care administrează condominiul respectiv, în calitate de pârâtă, având ca obiect "constatarea intervenirii prescripției extinctive a dreptului material al pârâtei de a pretinde reclamantului plata cotelor de contribuție la cheltuielile asociației de proprietari într-un anumit quantum aferent unei perioade, precum și obligarea pârâtei la radierea din listele de plată a sumelor respective"	14
B. PARTICIPANȚII LA PROCESUL CIVIL	18
1. Titlul problemei de drept: Contestația formulată numai de către unul dintre notificatori împotriva dispoziției sau, după caz, deciziei emise în temeiul Legii nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, republicată, prin care notificarea a fost respinsă. Contestația formulată numai de către unul dintre notificatori împotriva deciziei de invalidare emise în temeiul Legii nr. 165/2013 privind măsurile pentru finalizarea procesului de restituire, în natură sau prin echivalent, a imobilelor preluate în mod abuziv în perioada regimului comunist în România. Incidența art. 78 alin. (2) C. proc. civ. numai în ipoteza în care în proces s-ar impune stabilirea cotei-părți a contestatorului din dreptul de proprietate asupra imobilului pentru restituirea imobilului sau, după caz, pentru acordarea de măsuri reparatorii prin echivalent	18
2. Titlul problemei de drept: Inadmisibilitatea declarațiilor de abținere formulate concomitent de către toți judecătorii unei instanțe de la judecarea unui proces, în ipoteza în care motivul de incompatibilitate este comun, însă procesul respectiv nu le-a revenit încă spre soluționare.....	23
3. Titlul problemei de drept: Existența capacității procesuale de folosință a asociației de locatari care nu a urmat procedura reorganizării sale în asociație de proprietari	26
4. Titlul problemei de drept: Judecătorul căruia i s-a admis declarația de abținere este incompatibil să soluționeze declarația de abținere sau cererea de recuzare cu privire la un alt judecător în aceeași cauză?	29
5. Titlul problemei de drept: Înscrierea consilierului juridic pe Tabloul profesional al consilierilor juridici definitivii sau stagiari, ținut de către Colegiile Consilierilor Juridici din	

România, constituie sau nu o condiție pentru dobândirea dreptului de exercitare a profesiei de consilier juridic?.....	32
C. COMPETENȚA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI.....	33
1. Titlul problemei de drept: Competența de soluționare a cererilor având ca obiect numirea curatorului special care îl asistă sau îl reprezintă pe minor la încheierea actelor de dispoziție sau la dezbaterea procedurii succesorale.....	33
D. ACTELE DE PROCEDURĂ	39
1. Titlul problemei de drept: Data comunicării citației sau a altui act de procedură, în ipoteza în care partea a solicitat comunicarea actelor de procedură prin poștă electronică	39
E. CHELTUIELILE DE JUDECATĂ	41
1. Titlul problemei de drept: Poate instanța de apel să oblige partea la plata cheltuielilor de judecată constând în onorariul avocațial aferent reprezentării în fața primei instanțe, în cazul în care dovada plății acestuia este depusă după închiderea dezbaterilor în fața primei instanțe?.....	41
2. Titlul problemei de drept: Posibilitatea acordării, pe cale separată, cu titlu de cheltuieli de judecată, a onorariului de succes plătit de parte avocatului.....	42
3. Titlul problemei de drept: Modalitatea de soluționare a cererii de acordare a cheltuielilor de judecată în cazul respingerii apelurilor declarate de către părți.....	45
F. CĂI DE ATAC	48
1. Titlul problemei de drept: Inadmisibilitatea recursului declarat împotriva hotărârii judecătorești pronunțate în apel, hotărâre nesusceptibilă de recurs potrivit art. 483 alin. (2) C. proc. civ., în ipoteza în care instanța de apel a anulat hotărârea primei instanțe și a respins cererea de chemare în judecată ca nefiind de competența instanțelor române. Inaplicabilitatea art. 132 alin. (4) C. proc. civ.	48
2. Titlul problemei de drept: Este admisibil recursul în cauzele având ca obiect obligarea pârâtului la desființarea construcției realizate nelegal, iar, în caz contrar, autorizarea reclamantului (unitate administrativ-teritorială) să desființeze construcția respectivă pe cheltuiala pârâtului? .	50
3. Titlul problemei de drept: Este admisibil recursul în cauzele având ca obiect anularea actului de excludere a unui membru al partidului politic?.....	55
4. Titlul problemei de drept: Termenul de exercitare a recursului (durată și moment de început al curgerii acestui termen) împotriva hotărârii judecătorești prin care prima instanță a luat act de renunțarea la judecata unei cereri formulate pe calea unei proceduri speciale ce presupune o cale de atac cu termen de exercitare diferit de cel reglementat în dreptul comun	57
G. CONTESTAȚIA PRIVIND TERGIVERSAREA PROCESULUI.....	60
1. Titlul problemei de drept: Denumirea hotărârii judecătorești prin care se soluționează contestația privind tergiversarea procesului.....	60
H. EXECUTARE SILITĂ.....	62
1. Titlul problemei de drept: Lipsa calificării procesului-verbal sau, după caz, a încheierii executorului judecătoresc de încetare a executării silite drept act de executare susceptibil de a întrerupe cursul prescripției dreptului de a obține executarea silită	62
2. Titlul problemei de drept: Lipsa caracterului de titlu executoriu al titlurilor de plată emise de Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților în temeiul Legii nr. 165/2013 privind	

măsurile pentru finalizarea procesului de restituire, în natură sau prin echivalent, a imobilelor preluate în mod abuziv în perioada regimului comunist în România și al Legii nr. 164/2014 privind unele măsuri pentru accelerarea și finalizarea procesului de soluționare a cererilor formulate în temeiul Legii nr. 9/1998 privind acordarea de compensații cetățenilor români pentru bunurile trecute în proprietatea statului bulgar în urma aplicării Tratatului dintre România și Bulgaria, semnat la Craiova la 7 septembrie 1940, precum și al Legii nr. 290/2003 privind acordarea de despăgubiri sau compensații cetățenilor români pentru bunurile proprietate a acestora, sechestrate, reținute sau rămase în Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța, ca urmare a stării de război și a aplicării Tratatului de Pace între România și Puterile Aliate și Asociate, semnat la Paris la 10 februarie 1947, și pentru modificarea unor acte normative 66

3. Titlul problemei de drept: Interpretarea art. 39 alin. (3) din O.U.G. nr. 114/2018 71

4. Titlul problemei de drept: Lipsa competenței executorului judecătoresc de a efectua acte de executare silită în ipoteza în care titlul executoriu este reprezentat de procesul-verbal de constatare și sancționare a contravenției, încheiat de Inspectoratul de Stat pentru Controlul în Transportul Rutier, creanța fiind reprezentată de un procent de 30% din sumele încasate în urma aplicării sancțiunilor contravenționale 73

5. Titlul problemei de drept: Posibilitatea debitorului pensiei de întreținere de a invoca, prin intermediul contestației la executare, stingerea obligației de plată a pensiei de întreținere ca efect al executării în natură a obligației de întreținere 76

I. PROCEDURI SPECIALE 79

► Procedura instituirii consilierii judiciare sau a tutelei speciale 79

► Reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească 79

1. Titlul problemei de drept: Dispunerea de către instanță, în temeiul art. 938 alin. (5) C. proc. civ., a unui mandat de aducere a persoanei a cărei ocrotire se cere în ipoteza unui refuz nejustificat de prezentare a acesteia în vederea efectuării evaluării stării sale. Procedura privind dispoziția de aducere cu mandat a persoanei a cărei ocrotire se cere în cazul în care aceasta refuză evaluarea stării sale ori nu se prezintă în vederea efectuării acesteia 79

2. Titlul problemei de drept: Dispoziția instanței în ipoteza în care parchetul nu a trimis acesteia decât o parte dintre actele prevăzute de art. 938 alin. (3) C. proc. civ. 81

3. Titlul problemei de drept: Modalitatea de aplicare a art. 938 alin. (3) teza I C. proc. civ. în ceea ce privește dispoziția procurorului prin care dispune efectuarea unei evaluări medicale și a uneia psihologice în procesele privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească 82

4. Titlul problemei de drept: Stabilirea persoanei în sarcina căreia revine obligația de plată a onorariilor necesare efectuării evaluării medicale și a celei psihologice prevăzute de art. 938 alin. (3) C. proc. civ. în procesele privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească sau instituirea consilierii judiciare ori a tutelei speciale 84

5. Titlul problemei de drept: Suportarea de către stat a cheltuielilor procesuale constând în onorariul avocatului din oficiu desemnat de instanță potrivit art. 938 alin. (2) C. proc. civ. pentru asistența judiciară a persoanei a cărei ocrotire se cere în procesul vizând reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească 87

6. Titlul problemei de drept: Instanța competentă teritorial să soluționeze sesizarea privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească 91

► Ordinul de protecție	96
1. Titlul problemei de drept: Debitorul obligației de plată a cheltuielilor procesuale constând în onorariul avocatului desemnat pentru asistența judiciară a părții adverse în procesul vizând emiterea ordinului de protecție	96
2. Titlul problemei de drept: Limitele mandatului avocaților desemnați pentru asistența judiciară a victimei și a agresorului, în temeiul art. 42 alin. (2) și, respectiv, alin. (3) din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice, republicată. Incidența art. 87 alin. (2) C. proc. civ. Lipsa incidenței art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ. în ipoteza prezenței la termenul de judecată a avocaților desemnați pentru asistența judiciară a părților, în lipsa părților, care au fost legal citate și nu au solicitat judecarea cauzei în lipsă.....	102
3. Titlul problemei de drept: Care este ordinea de soluționare în cazul în care se formulează atât contestație împotriva ordinului de protecție provizoriu, cât și cererea de emitere a ordinului de protecție? Ce efecte produce hotărârea judecătorească de admitere a contestației asupra modalității de soluționare a cererii de emitere a ordinului de protecție? Ce efecte produce hotărârea judecătorească de admitere a cererii de emitere a ordinului de protecție asupra modalității de soluționare a contestației?	105
II. DREPT CIVIL	113
1. Titlul problemei de drept: Grila notarială aplicabilă la stabilirea cuantumului despăgubirilor acordate în procedura judecătorească de contestare a deciziei de invalidare totală emise de către Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor.....	113
2. Titlul problemei de drept: Inadmisibilitatea cererilor de înscriere sau de radiere în cartea funciară a unui drept real și a cererilor de înscriere în cartea funciară a actului de alipire ori dezlipire teren formulate în fața instanțelor judecătorești	115
3. Titlul problemei de drept: Data de la care poate fi acordată dobânda legală penalizatoare în cazul despăgubirilor pentru daune morale	120
4. Titlul problemei de drept: Acțiune în răspundere civilă delictuală formulată de furnizorul de servicii medicale în contradictoriu cu titularul cardului național de asigurări sociale de sănătate, având ca obiect obligarea acestuia la plata contravalorii serviciilor de îngrijiri medicale acordate: constituie faptă ilicită omisiunea asiguratului de a prezenta cardul de sănătate?	126

Problemele de drept supuse dezbaterii¹

I. DREPT PROCESUAL CIVIL

A. TAXELE JUDICIARE DE TIMBRU

1. Titlul problemei de drept: Pronunțarea unei soluții de anulare, în integralitate, ca insuficient timbrată a unei cereri de recurs sau a unei cereri de revizuire în ipoteza în care calea de atac a fost timbrată doar în limita unuia sau a unora dintre motivele invocate²

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: recurs, revizuire

Acte normative incidente: art. 24 alin. (1) și (2) și art. 26 alin. (2) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru³, art. 197, art. 486 alin. (2) și (3) și art. 513 alin. (1) C. proc. civ.

Cuvinte cheie: taxă judiciară de timbru, timbrare insuficientă, recurs, revizuire, mai multe motive ale căii de atac

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁴:

■ Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară

Această problemă de practică judiciară privește ipoteza în care calea de atac, reprezentată fie de recurs, fie de revizuire, cuprinde mai multe motive în raport de care se determină cuantumul taxei judiciare de timbru aferente căii de atac respective, iar taxa judiciară de timbru a fost achitată doar în limita unuia sau a unora dintre motivele invocate.

Într-o opinie, în cazul dat, se impune anularea, în parte, ca netimbrată a cererii de recurs sau a cererii de revizuire în limita motivelor netimbrate, întrucât sancțiunea anulării în întregime a căii de atac contravine dreptului la un proces echitabil reglementat de art. 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale⁵; revine instanței sarcina de a stabili motivul care este legal timbrat și, ca atare, care se impune a fi soluționat; o normă juridică trebuie

¹ Prezentul punctaj de discuții este întocmit de către formatori din cadrul Institutului Național al Magistraturii în conformitate cu prevederile Hotărârii Secției pentru judecatori din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii nr. 148/19.03.2015, cu modificările și completările ulterioare, numele formatorului redactor fiind inserat în nota de subsol aferentă fiecărei opinii juridice în parte.

Soluțiile asupra problemelor de drept incluse în prezentul punctaj au fost însușite, în unanimitate sau, după caz, în majoritate, de către următorii membri ai catedrei de drept civil și drept procesual civil din cadrul Institutului Național al Magistraturii (în ordine alfabetică): jud. dr. Alex-Bogdan Arghir, jud. Linda Iulia Bârlădeanu, jud. drd. Vasile Bozeșan, av. prof. univ. dr. Traian-Cornel Briciu, jud. dr. Diana Florea-Burgazlî, jud. Adela Coman, jud. Claudiu Marian Drăgușin, jud. Simona-Camelia Marcu, jud. dr. Emilian-Constantin Meiu, jud. Andreea Popescu, jud. drd. Camelia - Maria Solomon, av. prof. univ. dr. Valeriu Stoica, jud. Mihnea-Adrian Tănase, jud. Ileana Ruxandra Tircă, jud. dr. Delia Narcisa Theohari, jud. Alina-Gabriela Țambulea și dr. Stelian-Ioan Vidu.

În ipoteza în care soluția asupra unei probleme de drept a fost însușită doar în majoritate de către membrii catedrei de drept civil și drept procesual civil din cadrul Institutului Național al Magistraturii, opiniile minoritare au fost inserate în nota de subsol aferentă analizei respectivei probleme de drept.

² Curtea de Apel Cluj.

³ Publicată în M. Of. nr. 392 din 29 iunie 2013.

⁴ Redactorul acestei opinii este *D.N. Theohari*.

⁵ România a ratificat Convenția europeană la data de 20 iunie 1994, prin Legea nr. 30/1994, publicată în M. Of. nr. 135 din 31 mai 1994.

interpretată în sensul generator de efecte juridice, astfel încât rezultatul aplicării practice a normei juridice să fie cât mai aproape de finalitatea urmărită de legiuitor.

În a doua opinie, în cazul dat, se impune anularea, în întregime, a cererii de recurs sau de revizuire ca fiind insuficient timbrată, art. 34 din O.U.G. nr. 80/2013 nefiind aplicabil timbrării recursului sau revizuirii, întrucât acesta reglementează numai timbrarea cererii de chemare în judecată alcătuite din mai multe capete; motivele căii de atac nu pot fi calificate drept "capete de cerere" și, de asemenea, acestea oricum nu au o "finalitate diferită", astfel încât nu există vreun argument de ordin legal pentru a asimila recursul sau revizuirea, atunci când cuprind mai multe motive, cu o cerere având mai multe capete cu finalitate diferită; dispozițiile privitoare la quantumul taxelor judiciare de timbru cuprinse în O.U.G. nr. 80/2013 sunt norme juridice fiscale și, ca atare, sunt de strictă interpretare și aplicare.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 24 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013, recursul împotriva hotărârilor judecătorești se taxează cu 100 lei dacă se invocă unul sau mai multe dintre motivele prevăzute la art. 488 alin. (1) pct. 1-7 din Codul de procedură civilă.

Alin. (2) al aceluiași articol prevede că în cazul în care se invocă încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material, pentru cereri și acțiuni evaluabile în bani, recursul se taxează cu 50% din taxa datorată la suma contestată, dar nu mai puțin de 100 lei; în aceeași ipoteză, pentru cererile neevaluabile în bani, cererea de recurs se taxează cu 100 lei.

În conformitate cu art. 26 alin. (2) din ordonanță, cererea de revizuire se taxează cu 100 lei pentru fiecare motiv de revizuire invocat.

Art. 486 alin. (2) C. proc. civ. prevede că la cererea de recurs se vor atașa dovada achitării taxei de timbru, conform legii (...). Potrivit alin. (3) al aceluiași articol, (...) cerințele menționate la alin. (2) sunt prevăzute sub sancțiunea nulității.

Potrivit art. 513 alin. (1) C. proc. civ., cererea de revizuire se soluționează potrivit dispozițiilor procedurale aplicabile judecății finalizate cu hotărârea atacată.

În conformitate cu art. 197 C. proc. civ., în cazul în care cererea este supusă timbrării, dovada achitării taxelor datorate se atașează cererii; netimbrarea sau timbrarea insuficientă atrage anularea cererii de chemare în judecată, în condițiile legii.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Obiectul recursului este reprezentat de hotărârea judecătorească atacată prin intermediul acestei căi de atac. Astfel, potrivit art. 483 alin. (1) C. proc. civ., text legal ce reglementează obiectul recursului, hotărârile date în apel, cele date, potrivit legii, fără drept de apel, precum și alte hotărâri în cazurile expres prevăzute de lege sunt supuse recursului.

Obiectul recursului, pe de o parte, și motivele de casare, pe de altă parte, sunt elemente de conținut distincte ale cererii de recurs. Art. 486 alin. (1) C. proc. civ. prevede că cererea de recurs va cuprinde, printre alte elemente de conținut, indicarea hotărârii care se atacă la lit. c) a acestui alineat și, distinct, motivele de nelegalitate pe care se întemeiază recursul și dezvoltarea lor sau, după caz, mențiunea că motivele vor fi depuse printr-un memoriu separat la lit. d).

Raportat la elementele acțiunii civile, în categoria căreia se include și cererea de recurs, motivele de casare nu reprezintă obiectul cererii de recurs, ci cauza juridică a acesteia.

În ipoteza în care recurentul a indicat mai multe motive de nelegalitate pe care se întemeiază cererea de recurs, aceasta, în cazul dat, nu constituie o cerere în justiție formată din mai

multe capete de cerere pentru a fi incident art. 34 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013. Potrivit acestui din urmă text legal, când o acțiune are mai multe capete de cerere, cu finalitate diferită, taxa judiciară de timbru se datorează pentru fiecare capăt de cerere în parte, după natura lui, cu excepția cazurilor în care prin lege se prevede altfel.

De asemenea, nici art. 34 alin. (2) din ordonanță, potrivit căruia, dacă la momentul înregistrării cererii au fost timbrate doar o parte dintre capetele de cerere, acțiunea va fi anulată în parte, numai pentru acele capete de cerere pentru care nu a fost achitată taxa judiciară de timbru, nu este aplicabil în ipoteza cererii de recurs, întrucât, după cum am arătat anterior, aceasta nu este alcătuită din capete de cerere, ci are un obiect unic reprezentat de hotărârea judecătorească recurată.

Taxa judiciară de timbru reglementată de art. 24 din O.U.G. nr. 80/2013 este aferentă cererii de recurs, iar nu motivelor de casare; pentru o singură cerere de recurs se datorează o singură taxă judiciară de timbru.

Relevanța juridică a motivelor de casare în domeniul taxelor judiciare de timbru este exclusiv aceea că tipul motivelor de casare invocate de recurent determină cuantumul taxei judiciare de timbru aferente cererii de recurs.

De exemplu, în ipoteza în care recurentul a invocat, prin cererea de recurs, motivul de casare prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ. [instanța nu a fost alcătuită potrivit dispozițiilor legale], cât și motivul de casare prevăzut de pct. 8 al aceluiași text legal [hotărârea a fost dată cu încălcarea sau aplicarea greșită a normelor de drept material - de pildă, în mod, nelegal, s-a reținut întrunirea cumulativă a condițiilor răspunderii civile delictuale în ipoteza unei cereri având ca obiect obligarea pârâtului la plata către reclamant a sumei de 5.000 de lei, cu titlu de despăgubiri pentru prejudiciul cauzat printr-o faptă ilicită], taxa judiciară de timbru aferentă acestei cereri de recurs este în cuantum de 277,5 lei, reprezentând rezultatul adunării următoarelor sume:

- sumei de 100 de lei, stabilită potrivit art. 24 alin. (1) din ordonanță;
- sumei de 177,5 lei, stabilită potrivit art. 24 alin. (2) și art. 3 alin. (1) lit. b) din ordonanță [50% din taxa datorată la suma contestată de 5.000 de lei].

Această taxă judiciară de timbru în cuantum de 277,5 lei este aferentă cererii de recurs, iar nu motivelor sale de casare. Sumele sale componente nu reprezintă ele, însele, taxe judiciare de timbru aferente celor două motive de casare; aceste motive de casare doar au determinat cuantumul unei taxe judiciare de timbru unice aferente unei cereri de recurs, de asemenea, unice.

Dacă, în exemplul oferit, recurentul ar depune la dosar dovada achitării unei taxe judiciare de timbru în cuantum de 100 de lei, aceasta nu ar fi de natură să conducă la soluția anulării, în parte, a recursului ca netimbrat în ceea ce privește motivul de casare prevăzut de pct. 8 C. proc. civ., cu judecarea acestuia în continuare în ceea ce privește motivul de casare prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ., ci la soluția anulării recursului, în integralitatea sa, ca insuficient timbrat.

Dreptul de acces la justiție reglementat de art. 6 parag. 1⁶ din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale poate fi limitat prin impunerea de către stat a unei

⁶ Potrivit art. 6 parag. 1 din Convenție, orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî (...) asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil (...).

taxe judiciare de timbru ca restricție financiară dictată de exigențele unor bune administrări și funcționări ale serviciului public de justiție.

Stabilirea de către stat în sarcina justițiabililor a obligației de plată a unei taxe judiciare de timbru nu reprezintă o ingerință în dreptul de acces liber la justiție, în măsura în care scopul instituirii acesteia îl constituie buna funcționare a justiției, iar cuantumul său nu este excesiv, neimpunând justițiabilului o sarcină exorbitantă de natură a leza dreptul acestuia în substanța sa.

În măsura în care cuantumul taxei judiciare de timbru aferente cererii de recurs nu are caracter excesiv, art. 6 parag. 1 din Convenție este respectat; modalitatea de determinare, în concret, a cuantumului taxei judiciare de timbru este lăsată la aprecierea fiecărui stat în parte.

De asemenea, nu se ridică problema ca vreuna dintre normele legale menționate mai sus în analiza problemei de drept să nu producă efecte juridice. Finalitatea urmărită de legiuitor la stabilirea taxelor judiciare de timbru este aceea de a percepe și de a aloca bugetelor locale o categorie de venituri cu titlu de „cost”⁷ al serviciilor prestate de către instanțele judecătorești, în urma sesizării acestora cu soluționarea unor cereri formulate de către persoane fizice sau entități juridice.

Cele indicate în privința cererii de recurs cu referire la tema în discuție se aplică, în mod corespunzător, și cererii de revizuire.

În concluzie, opinia I.N.M.⁸ este în sensul că în ipoteza în care cererea de recurs sau cererea de revizuire, cuprinzând mai multe motive, a fost timbrată doar în limita unuia sau

⁷ Taxele de timbru nu constituie contravaloarea concretă a serviciului prestat, întrucât aceasta este cu neputință de stabilit, pe de o parte, pentru că activitatea intelectuală necesară furnizării acestui tip de serviciu nu se pretează unei cuantificări, iar, pe de altă parte, pentru că oricum nu se pot determina cu exactitate toate cheltuielile efectuate în vederea prestării fiecărei activități componente a acestui serviciu.

De altfel, inexistența unui echivalent între cuantumul taxei și valoarea serviciului este o trăsătură definitorie a taxei în general, potrivit art. 1 pct. 36 C. proc. fisc., potrivit căruia taxa constituie prelevarea obligatorie, indiferent de denumire, realizată în baza legii, cu ocazia prestării unor servicii de către instituții sau autorități publice, fără existența unui echivalent între cuantumul taxei și valoarea serviciului.

⁸ În cadrul catedrei de drept civil și drept procesual civil a Institutului Național al Magistraturii a fost exprimată și opinia, însoțită în minoritate, în sensul că în ipoteza în care cererea de recurs sau cererea de revizuire, cuprinzând mai multe motive, a fost timbrată doar în limita unuia sau a unora dintre motivele invocate, soluția ce se impune a fi pronunțată de către instanță este aceea de anulare în parte, a căii de atac ca netimbrate, continuând judecarea acesteia pentru rest, pentru următoarele argumente:

- legiuitorul a prevăzut un mecanism de stabilire a taxei judiciare de timbru în cazul recursului în funcție de motivul invocat [art. 24 din O.U.G. nr. 80/2013], iar pentru cererea de revizuire s-a prevăzut o taxa judiciară de timbru pentru fiecare motiv invocat [art. 26 din O.U.G. nr. 80/2013]. În mod simetric, anularea cererii ar trebui să opereze pentru neplata taxei judiciare de timbru stabilite prin raportare la motivele de nelegalitate invocate sau la numărul motivelor de revizuire, iar nu pentru cererea de recurs sau de revizuire în integralitatea sa. Chiar dacă cererea de recurs este unică, nu se poate face abstracție de împrejurarea că legiuitorul a instituit un sistem de taxare în funcție de motivele de recurs sau de revizuire invocate, mecanism ce prezintă elemente de similitudine cu cel incident în primă instanță, care implică stabilirea taxei judiciare de timbru pentru fiecare capăt de cerere cu finalitate diferită. Așa cum în cazul în care nu se achită taxa judiciară de timbru aferentă unui capăt de cerere operează anularea capătului de cerere unic ca netimbrat, în ipoteza analizată va opera anularea parțială a cererii de recurs, corespunzător taxei de timbru datorate prin raportare la motivele de recurs invocate. Dacă prin cererea de recurs s-a invocat motivul de recurs prevăzut de art. 488 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ., cât și motivul de casare prevăzut de pct. 8, fiind achitată o taxă judiciară de timbru de 100 de lei, instanța ar urma să anuleze parțial cererea de recurs, în ceea ce privește motivul de nelegalitate prevăzut de pct. 8. Opinia contrară ar duce la concluzia că, odată invocat motivul de nelegalitate prevăzut de pct. 8 al art. 488 alin. (1), recurentul s-ar vedea obligat să achite taxa judiciară de timbru în integralitate, sub sancțiunea anularii integrale a recursului (nu ar avea altă posibilitatea să restrângă motivele de recurs, întrucât aceasta s-ar putea realiza după îndeplinirea obligației de plată a taxei judiciare de timbru).

a unora dintre motivele invocate, soluția ce se impune a fi pronunțată de către instanță este aceea de anulare a căii de atac, în integralitatea sa, ca insuficient timbrată, iar nu de anulare, în parte, a căii de atac ca netimbrată, cu judecarea acesteia în continuare pentru rest.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M. în privința timbrării cererii de recurs.

În opinie majoritară, participanții și-au însușit opinia I.N.M. în privința timbrării cererii de revizuire.

În opinie minoritară, participanții au considerat că în ipoteza în care cererea de revizuire, cuprinzând mai multe motive, a fost timbrată doar în limita unuia sau a unora dintre motivele invocate, soluția ce se impune a fi pronunțată de către instanță este aceea de anulare, în parte, a căii de atac ca netimbrată, cu judecarea acesteia în continuare pentru rest. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere atât considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară, cât și modalitatea de redactare diferită a art. 26 alin. (2) din O.U.G. nr. 80/2013 față de art. 24 alin. (1) și (2) din același act normativ.

De asemenea, participanții au considerat că în ipoteza reglementată de art. 510 alin. (3) C. proc. civ., în care cererea de revizuire cuprinde motive care atrag competențe diferite, suntem în prezența mai multor cereri de revizuire, fiecare dintre acestea fiind supusă unei taxe judiciare de timbru în cuantum de 100 de lei, potrivit art. 26 alin. (2) din O.U.G. nr. 80/2013.

2. Titlul problemei de drept: Taxa judiciară de timbru aferentă recursului declarat împotriva încheierii prin care instanța a respins cererea de sesizare a Curții Constituționale cu soluționarea unei excepții de neconstituționalitate⁹

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: recurs

- împrejurarea că, potrivit unei practici unitare constante, căile de atac nu se admit în parte [deși art. 503 alin. (2) pct. 3 C. proc. civ. ar putea fi invocat în sens contrar] nu este de natură să infirme raționamentul anterior expus, având în vedere că admiterea în integralitate a căii de atac nu implică aprecierea ca fiind fondate a tuturor motivelor de recurs.

Redactorul opiniei minoritare este *C.M. Solomon*.

Domnul prof. univ. dr. Traian-Cornel Briciu și-a însușit, de principiu, opinia majoritară exprimată în catedra de drept civil și drept procesual civil a Institutului Național al Magistraturii, însă a formulat următoarele observații:

- în cazul recursului, în ipoteza în care prin cererea de recurs este criticată hotărârea în privința soluțiilor date asupra unor cereri diferite (de exemplu, soluțiile asupra cererii principale, cât și asupra cererii reconvenționale sau a unei alte cereri incidentale), obiectul cererii de recurs este divizibil și nulitatea sa parțială este posibilă, dacă a fost integral timbrată calea de atac exercitată asupra soluției date asupra uneia dintre respectivele cereri;

- în cazul revizuirii, chiar dacă se formulează o cerere unică, art. 510 alin. (3) C. proc. civ. prevede că, în cazul în care se invocă motive care atrag competențe diferite, nu va opera prorogarea competenței. Dincolo de relevanța în planul competenței, prevederea legală menționată are însemnătate prin faptul că atrage atenția că, în acest caz, vorbim de veritabile cereri separate, care nu mai sunt supuse principiului unicității de la art. 460 alin. (1) C. proc. civ. Dacă ar fi formulate împreună motivele de revizuire și s-ar impune judecarea lor separată, problema timbrării cererii de revizuire ar trebui tratată separat pentru fiecare cerere determinată de un anumit motiv.

⁹ Curtea de Apel Cluj.

Acte normative incidente: art. 28 și art. 35 alin. (2) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru¹⁰

Cuvinte cheie: taxă judiciară de timbru, recurs, excepție de neconstituționalitate, cerere de sesizare a Curții Constituționale respinsă

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹¹:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Într-o opinie, recursul declarat împotriva încheierii prin care s-a respins cererea de sesizare a Curții Constituționale cu soluționarea unei excepții de neconstituționalitate este scutit de la plata taxei judiciare de timbru, fiind incidente art. 13 din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată¹², și art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013.

În a doua opinie, recursul în discuție nu este scutit de la plata taxei judiciare de timbru; art. 13 din Legea nr. 47/1992 vizează numai demersurile efectuate în fața Curții Constituționale, nu și pe cele promovate în fața instanțelor judecătorești; cererea adresată instanței de judecată în vederea sesizării Curții Constituționale cu soluționarea unei excepții de neconstituționalitate nu reprezintă "o cerere adresată Curții".

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

În conformitate cu art. 35 alin. (2) din O.U.G. nr. 80/2013, dacă legea nu prevede altfel, cererile depuse în cursul judecății și care nu modifică valoarea taxabilă a cererii sau caracterul cererii inițiale nu se taxează.

Potrivit art. 28 din ordonanță, dacă legea nu prevede altfel, este scutită de la plata taxei judiciare de timbru orice cerere pentru exercitarea unei căi de atac, ordinare și extraordinare, împotriva hotărârii judecătorești prin care a fost soluționată o acțiune sau cerere scutită, potrivit legii, de taxă judiciară de timbru.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Din coroborarea art. 9 din O.U.G. nr. 80/2013, în cuprinsul căruia sunt enumerate cererile formulate în cursul procesului sau în legătură cu un proces supuse timbrării, și art. 35 alin. (2) din același act normativ rezultă că în materia taxelor de timbru aferente cererilor formulate în cursul procesului și care nu modifică valoarea taxabilă a cererii sau caracterul cererii inițiale, regula este scutirea de la plata taxei judiciare de timbru, iar excepția este timbrarea.

Cererea de sesizare a Curții Constituționale cu soluționarea unei excepții de neconstituționalitate nu este supusă timbrării în considerarea faptului că reprezintă o cerere depusă în cursul judecății și care nu modifică valoarea taxabilă a cererii sau caracterul cererii inițiale și care nu este enumerată ca fiind supuse timbrării în cuprinsul art. 9 din ordonanță sau într-un alt text legal special.

Art. 13 din Legea nr. 47/1992, republicată, potrivit căruia cererile adresate Curții Constituționale sunt scutite de taxe de timbru, nu este incident, întrucât *cererea de sesizare* a Curții Constituționale cu soluționarea unei excepții de neconstituționalitate nu este adresată Curții Constituționale, ci instanței judecătorești.

¹⁰ Publicată în M. Of. nr. 392 din 29 iunie 2013.

¹¹ Redactorul opiniei este *D.N. Theohari*.

¹² Republicată în M. Of. nr. 807 din 3 decembrie 2010.

Recursul declarat împotriva încheierii prin care instanța a respins cererea de sesizare a Curții Constituționale cu soluționarea unei excepții de neconstituționalitate este scutit de la plata taxei judiciare de timbru, potrivit art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013, având în vedere că reprezintă o cerere pentru exercitarea unei căi de atac extraordinare împotriva unei hotărâri judecătorești prin care a fost soluționată o cerere scutită, potrivit legii, de taxă judiciară de timbru.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că recursul declarat împotriva încheierii prin care instanța a respins cererea de sesizare a Curții Constituționale cu soluționarea unei excepții de neconstituționalitate este scutit de la plata taxei judiciare de timbru.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În opinie majoritară, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

În opinie minoritară, participanții au considerat că recursul declarat împotriva încheierii prin care instanța a respins cererea de sesizare a Curții Constituționale cu soluționarea unei excepții de neconstituționalitate se timbrează cu o taxă judiciară de timbru în cuantum de 50 de lei, potrivit art. 25 alin. (2) lit. a) din O.U.G. nr. 80/2013. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară.

3. Titlul problemei de drept: Timbrarea cererii de recuzare cu caracter inadmisibil potrivit art. 47 alin. (4) C. proc. civ.¹³

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: alte cereri

Acte normative incidente: art. 9 lit. a) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru¹⁴, art. 47 alin. (2) - (4) C. proc. civ.

Cuvinte cheie: taxă judiciară de timbru, cerere de recuzare inadmisibilă

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹⁵:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Într-o opinie, cererea de recuzare care are caracter inadmisibil, potrivit art. 47 alin. (4) C. proc. civ., este supusă timbrării în condițiile art. 9 lit. a) din O.U.G. nr. 80/2013, având în vedere că acest text legal nu introduce vreo distincție în privința timbrării unei cereri de recuzare în funcție de caracterul său admisibil sau nu.

În a doua opinie, cererea de recuzare în discuție nu este supusă taxei judiciare de timbru, în considerarea unor argumente ce țin de echitatea, eficiența și celeritatea procedurii; având în vedere că partea a formulat o cerere de recuzare, ce urmează a fi respinsă de către însuși completul investit cu soluționarea procesului, se impune respingerea ca inadmisibilă a cererii de recuzare chiar la momentul formulării sale.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

¹³ Curtea de Apel Galați.

¹⁴ Publicată în M. Of. nr. 392 din 29 iunie 2013.

¹⁵ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

Potrivit art. 9 lit. a) din O.U.G. nr. 80/2013, cererea de recuzare în materie civilă se timbrează cu o taxă judiciară în cuantum de 100 de lei pentru fiecare participant la proces pentru care se solicită recuzarea.

Art. 47 C. proc. civ. are următorul conținut:

- (1) Cererea de recuzare se poate face verbal în ședință sau în scris pentru fiecare judecător în parte, arătându-se cazul de incompatibilitate și probele de care partea înțelege să se folosească.
- (2) Este inadmisibilă cererea în care se invocă alte motive decât cele prevăzute la art. 41 și 42.
- (3) Sunt, de asemenea, inadmisibile cererea de recuzare privitoare la alți judecători decât cei prevăzuți la art. 46, precum și cererea îndreptată împotriva aceluiași judecător pentru același motiv de incompatibilitate.
- (4) Nerespectarea condițiilor prezentului articol atrage inadmisibilitatea cererii de recuzare. În acest caz, inadmisibilitatea se constată chiar de completul în fața căruia s-a formulat cererea de recuzare, cu participarea judecătorului recuzat.

■ Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează

În ipotezele vizate de art. 47 alin. (4) teza I C. proc. civ., respectiv acelea în care cererea de recuzare are caracter inadmisibil [cerere prin care se invocă alte motive decât cele prevăzute de art. 41 și art. 42; cerere de recuzare a altor judecători decât cei prevăzuți la art. 46, respectiv aceia care fac parte din completul de judecată căruia pricina i-a fost repartizată pentru soluționare; cerere îndreptată împotriva aceluiași judecător pentru același motiv de incompatibilitate], completul în fața căruia s-a formulat cererea de recuzare, incluzându-l pe judecător recuzat, este cel căruia îi revine și atribuția verificării legalei timbrări a cererii.

Stabilirea completului căruia îi revine atribuția judecării cererii de recuzare primează față de soluționarea excepției de netimbrare a cererii de recuzare, care, la rândul său, primează față de soluționarea excepției inadmisibilității acesteia.

În cazul analizat, completul căruia îi revine atribuția judecării cererii de recuzare este stabilit de lege tocmai în considerarea caracterul inadmisibil al acesteia.

Date fiind aceste premise, apreciem că președintele completului de judecată, în acest caz, ar trebui să procedeze după cum urmează:

- mai întâi, să se pronunțe asupra repartizării cererii de recuzare și să stabilească, verbal în ședință, că cererea de recuzare se soluționează de completul în fața căruia a fost formulată, raportat la modul de formulare a cererii de recuzare;

În cazul dat, desigur, stabilirea completului în atribuția căruia intră soluționarea cererii de recuzare lasă să se întrevadă soluția de respingere ca inadmisibilă a cererii de recuzare. Această împrejurare este însă determinată de lege [art. 47 alin. (4) teza a II-a C. proc. civ.] și nu constituie o antepronunțare în sensul art. 42 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ., atât timp cât instanța nu face referire expresă la caracterul inadmisibil al acestei cereri anterior soluționării sale.

- apoi, dacă cererea de recuzare nu este legal timbrată, să stabilească în sarcina celui ce a formulat-o obligația de a atașa la dosar dovada achitării taxei judiciare de timbru în cuantum corespunzător [cuantum ce trebuie indicat expres în ședință, raportat la art. 31 alin. (1) din ordonanță] până la termenul stabilit pentru soluționarea acesteia, sub sancțiunea anulării cererii ca netimbrată sau, după caz, ca insuficient timbrată; dacă până la respectivul termen inclusiv partea nu și-a îndeplinit obligația menționată, instanța va admite excepția nelegalei timbrări a cererii de recuzare și o va anula în consecință;

Art. 9 lit. a) din ordonanță impune o taxă judiciară de timbru pentru cererea de recuzare în materie civilă fără a deosebi după cum aceasta are sau nu caracter admisibil, fiind și just, de altfel,

să nu introducă asemenea distincții, din moment ce excepția nelegalei timbrări a cererii, în cazul dat, primează în soluționare excepției inadmisibilității acesteia.

Oferim, cu titlu de exemplu pentru ipoteze oarecum similare, următoarele: instanța va soluționa, cu prioritate, excepția netimbrării cererii reconvenționale formulate în procedura specială a evacuării din imobilele folosite sau ocupate fără drept, deși aceasta are caracter inadmisibil potrivit art. 1.043 alin. (1) C. proc. civ.¹⁶; de asemenea, instanța va soluționa, cu prioritate, excepția netimbrării recursului declarat împotriva unei decizii pronunțate în apelul declarat împotriva unei hotărâri date asupra unei cereri posesorii, deși, în cazul dat, recursul este inadmisibil potrivit art. 1.004 alin. (3) C. proc. civ.¹⁷

- dacă cererea de recuzare este legal timbrată, instanța va admite excepția inadmisibilității cererii de recuzare și o va respinge în consecință.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că cererea de recuzare cu caracter inadmisibil potrivit art. 47 alin. (4) C. proc. civ. este supusă taxei judiciare de timbru reglementate de art. 9 lit. a) din O.U.G. nr. 80/2013.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În opinie majoritară, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

În opinie minoritară, participanții au considerat că, în cazul dat, excepția inadmisibilității cererii de recuzare primează în soluționare excepției netimbrării acesteia; astfel, pe de o parte, soluția expusă în opinia I.N.M. ar contraveni rațiunii edictării art. 47 alin. (4) C. proc. civ., aceea de respingere imediată a cererii de recuzare cu caracter inadmisibil; pe de altă parte, raportat la art. 248 alin. (2) C. proc. civ., potrivit căruia ordinea de soluționare a excepțiilor procesuale se determină de către instanță în funcție de efectele pe care acestea le produc, excepția inadmisibilității cererii de recuzare primează în soluționare excepției de netimbrare a acesteia, întrucât prima excepție procesuală poate fi soluționată imediat, dezinvestind instanța de judecata cererii în discuție.

4. Titlul problemei de drept: Timbrarea apelului exercitat de către pârâtă împotriva hotărârii primei instanțe prin care a fost admisă cererea de chemare în judecată formulată de către un proprietar al unui apartament dintr-un condominiu, în calitate de reclamant, împotriva asociației de proprietari care administrează condominiul respectiv, în calitate de pârâtă, având ca obiect "constatarea intervenirii prescripției extinctive a dreptului material al pârâtei de a pretinde reclamantului plata cotelor de contribuție la cheltuielile asociației de proprietari într-un anumit quantum aferent unei perioade, precum și obligarea pârâtei la radierea din listele de plată a sumelor respective"¹⁸

Materia: drept civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: apel

¹⁶ Art. 1.043 alin. (1) C. proc. civ. prevede că pârâtul chemat în judecată, potrivit procedurii prevăzute în prezentul titlu, nu poate formula cerere reconvențională, de chemare în judecată a altei persoane sau în garanție, pretențiile sale urmând a fi valorificate numai pe cale separată.

¹⁷ În conformitate cu art. 1.004 alin. (3) C. proc. civ., hotărârea dată asupra cererii posesorii este supusă numai apelului.

¹⁸ Curtea de Apel Iași.

Acte normative incidente: art. 78 alin. (2) și (3) din Legea nr. 196/2018 privind înființarea, organizarea și funcționarea asociațiilor de proprietari și administrarea condominiilor¹⁹, art. 1 alin. (3), art. 3 alin. (2) lit. b), art. 23 alin. (1) lit. a) și b), art. 27 și art. 34 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru²⁰

Cuvinte cheie: taxă judiciară de timbru, apel, asociație de proprietari, cerere în constatare, cote de contribuție la cheltuielile asociației de proprietari, împlinire a termenului de prescripție extinctivă, radiere a unor sume înscrise în listele de plată

Opinia Institutului Național al Magistraturii²¹:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Această problemă de practică judiciară privește ipoteza în care cererea de chemare în judecată este formulată de către un proprietar al unui apartament dintr-un condominiu, în calitate de reclamant, împotriva asociației de proprietari care administrează condominiul respectiv, în calitate de pârâtă, având ca obiect constatarea intervenirii prescripției extinctive a dreptului material al pârâtei de a pretinde reclamantului plata cotelor de contribuție la cheltuielile asociației de proprietari într-un anumit quantum aferent unei perioade, precum și obligarea pârâtei la radierea din listele de plată a sumelor respective; prima instanță admite, prin sentință, cererea de chemare în judecată; pârâta declară apel împotriva acestei hotărâri judecătorești.

Într-o opinie, cererea de apel este supusă timbrării, potrivit art. 23 alin. (1) lit. a) și b) coroborat cu art. 3 alin. (2) lit. b) și art. 27 din O.U.G. nr. 80/2013, având în vedere că art. 78 alin. (3) din Legea nr. 196/2018 este un text legal de excepție, de strictă interpretare și aplicare, care nu este incident în ipoteza expusă.

În a doua opinie, cererea de apel este scutită de la plata taxei judiciare de timbru, potrivit art. 78 alin. (3) din Legea nr. 196/2018. În argumentarea acestei opinii, se consideră că art. 78 alin. (3) din Legea nr. 196/2018 instituie scutirea asociațiilor de proprietari de la plata taxelor judiciare de timbru pentru cererile având ca finalitate recuperarea cotelor de contribuție la cheltuielile asociației de proprietari; această scutire are caracter mixt, fiind instituită atât în considerarea titularului cererii, cât și a obiectului acesteia; prin cererea de apel, chiar dacă asociația de proprietari nu urmărește realizarea drepturilor de creanță vizate de acest text legal, tinde, totuși, la conservarea acestora în patrimoniul său; prin "acțiune", în înțelesul art. 78 alin. (3) din Legea nr. 196/2018, se înțeleg nu numai cererea de chemare în judecată, dar și căile de atac; rațiunea instituirii art. 78 alin. (3) din Legea nr. 196/2018 este scutirea de la plata taxelor judiciare de timbru a cererilor vizând atât realizarea, dar și conservarea drepturilor de creanță privind cotele de contribuție la cheltuielile asociației de proprietari.

Potrivit art. 78 alin. (2) din Legea nr. 196/2018, asociația de proprietari, prin președinte, are dreptul de a acționa în instanță proprietarul care se face vinovat de neplata cotelor de contribuție la cheltuielile asociației mai mult de 60 de zile de la termenul scadent, respectiv 90 zile de la afișarea listei, informând membrii asociației prin afișare la avizier.

¹⁹ Publicată în M. Of. nr. 660 din 30 iulie 2018.

²⁰ Publicată în M. Of. nr. 392 din 29 iunie 2013.

²¹ Redactorul opiniei este *D.N. Theohari*.

Alin. (3) al aceluiași articol prevede că acțiunea asociației de proprietari este scutită de taxa de timbru, atât în primă instanță, cât și în cazul exercitării de către aceasta a căilor de atac, ordinare sau extraordinare.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

În conformitate cu art. 1 alin. (3) din O.U.G. nr. 80/2013, *în cazurile anume prevăzute de lege*, acțiunile și cererile introduse la instanțele judecătorești, precum și cererile adresate Ministerului Justiției și Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sunt scutite de la plata taxelor judiciare de timbru.

Art. 3 alin. (2) lit. b) din ordonanță prevede că se taxează potrivit alin. (1) cererile privind constatarea existenței sau inexistenței unui drept patrimonial.

Art. 23 alin. (1) din ordonanță are următorul conținut:

Cererile pentru exercitarea apelului împotriva hotărârilor judecătorești se taxează cu 50% din:

- a) taxa datorată pentru cererea sau acțiunea neevaluabilă în bani, soluționată de prima instanță, dar nu mai puțin de 20 lei;
- b) taxa datorată la suma contestată, în cazul cererilor și acțiunilor evaluabile în bani, dar nu mai puțin de 20 lei.

Potrivit art. 27 din același act normativ, orice alte acțiuni sau cereri neevaluabile în bani, cu excepția celor scutite de plată taxei judiciare de timbru potrivit legii, se taxează cu 20 lei.

În conformitate cu art. 34 alin. (1) din ordonanță, când o acțiune are mai multe capete de cerere, cu finalitate diferită, taxa judiciară de timbru se datorează pentru fiecare capăt de cerere în parte, după natura lui, cu excepția cazurilor în care prin lege se prevede altfel.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

În materia taxelor judiciare de timbru aferente cererilor în justiție cu natură de cerere de chemare în judecată, regula o constituie timbrarea, iar excepția este reprezentată de scutirea de la plata taxei judiciare de timbru.

Ori de câte ori legea nu prevede o taxă judiciară de timbru pentru o anumită cerere și nici nu reglementează o scutire expresă de la plata acesteia, cererea se consideră a fi supusă timbrării potrivit regulilor aplicabile categoriei de cereri în care poate fi încadrată.

Pentru a fi incidentă scutirea de la plata taxei judiciare de timbru, este necesar ca aceasta să fie expres prevăzută în lege; textul legal ce reglementează o scutire de la plata taxei judiciare de timbru este, dat fiind caracterul său de excepție, de strictă interpretare și aplicare.

Scutirile de la plata taxei judiciare de timbru se divid în următoarele trei categorii:

- scutiri obiective, caz în care scutirea este prevăzută în funcție de obiectul cererii [de exemplu, scutirea prevăzută de art. 29 alin. (1) lit. h) din ordonanță pentru cererile vizând exercitarea drepturilor electorale];
- scutiri subiective, caz în care scutirea este prevăzută în funcție de persoana celui care a formulat cererea [de exemplu, scutirea prevăzută de art. 30 alin. (1) din ordonanță pentru cererile formulate de Ministerul Public];
- scutiri mixte, caz în care scutirea este prevăzută atât în funcție de obiectul cererii, cât și de persoana care a formulat-o [de exemplu, scutirea prevăzută de art. 30 alin. (1) din ordonanță pentru cererile având ca obiect un venit public, atunci când sunt formulate de o instituție publică].

Scutirea de la plata taxei judiciare de timbru reglementată de art. 78 alin. (2) din Legea nr. 196/2018 constituie o scutire cu caracter mixt, fiind prevăzută atât în funcție de obiectul cererii

(obligarea proprietarului la plata către asociația de proprietari a cotelor de contribuție la cheltuielile acesteia din urmă), cât și de subiectul care a formulat-o (asociație de proprietari).

Primul capăt al cererii de chemare în judecată analizate constituie o cerere în constatare, care, raportat la art. 35 teza I C. proc. civ., potrivit căruia cel ce are interes poate să ceară constatarea existenței sau inexistenței *unui drept*, s-ar impune a fi reformulat în sensul constatării inexistenței dreptului material la acțiune al pârâtei de a pretinde reclamantului plata unei sume de bani, cu titlu de cote de contribuție la cheltuielile asociației de proprietari aferente unei perioade de timp, ca urmare a împlinirii termenului de prescripție extinctivă. Taxa judiciară de timbru aferentă acestui capăt de cerere se stabilește potrivit art. 3 alin. (2) lit. b) din O.U.G. nr. 80/2013.

Cel de-al doilea capăt al cererii de chemare în judecată constituie o cerere în realizare, având ca obiect o obligație de a face; excepția netimbrării cererii primează în soluționare eventualei excepții a lipsei de interes în promovarea unei asemenea cereri sau a aprecierii asupra caracterului său nefondat [prescripția extinctivă nu stinge dreptul de creanță însuși, ci numai dreptul material la acțiunea în plata creanței respective]; taxa judiciară de timbru aferentă acestui capăt de cerere se stabilește potrivit art. 27 din O.U.G. nr. 80/2013.

Apelul exercitat împotriva hotărârii pronunțate în privința acestei cereri nu este scutit de la plata taxei judiciare de timbru, pentru următoarele considerente:

- art. 28 din ordonanță²² nu este incident, din moment ce apelul nu este exercitat împotriva unei hotărâri judecătorești prin care a fost soluționată o cerere scutită, potrivit legii, de taxă judiciară de timbru;

Astfel, niciunul dintre aceste capete de cerere nu are ca obiect obligarea proprietarului la plata către asociația de proprietari a cotelor de contribuție la cheltuielile acesteia din urmă și nici nu sunt promovate de către asociația de proprietari. Ca atare, în privința regimului juridic de timbrare a acestei cereri nu este incident art. 78 alin. (3) din Legea nr. 196/2018.

- art. 78 alin. (3) din Legea nr. 196/2018 nu este incident, întrucât căile de atac în privința cărora acest text legal prevede scutirea de la plata taxei judiciare de timbru sunt acelea exercitate împotriva hotărârii prin care a fost soluționată cererea având ca obiect obligarea proprietarului la plata către asociația de proprietari a cotelor de contribuție la cheltuielile acesteia din urmă;

- art. 78 alin. (3) din Legea nr. 196/2018 este un text legal de excepție, întrucât reglementează o scutire de la plata taxelor judiciare de timbru, fiind, ca atare, de strictă aplicare; incidența sa nu poate fi extinsă la reglementarea regimului de timbrare al unor cereri având un obiect diferit;

- atunci când legiuitorul a intenționat să acorde beneficiul scutirii de la plata taxei judiciare de timbru unui subiect, indiferent de calitatea procesuală a acestuia, a reglementat expres aceasta, aspect nerealizat în cazul analizat [de exemplu, potrivit art. 30 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013, sunt scutite de taxa judiciară de timbru acțiunile și cererile (...) formulate de alte instituții publice, *indiferent de calitatea procesuală a acestora*, când au ca obiect venituri publice].

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că apelul exercitat de către pârâtă împotriva hotărârii primei instanțe prin care a fost admisă cererea de chemare în judecată formulată de către un proprietar al unui apartament dintr-un condominiu, în calitate de reclamant, împotriva asociației de proprietari care administrează condominiul respectiv, în calitate de pârâtă, având ca obiect "constatarea intervenirii prescripției extinctive a dreptului material al pârâtei de a pretinde reclamantului plata cotelor de contribuție la cheltuielile asociației de

²² Potrivit art. 28 din O.U.G. nr. 80/2013, dacă legea nu prevede altfel, este scutită de la plata taxei judiciare de timbru orice cerere pentru exercitarea unei căi de atac, ordinare și extraordinare, împotriva hotărârii judecătorești prin care a fost soluționată o acțiune sau cerere scutită, potrivit legii, de taxă judiciară de timbru.

proprietari într-un anumit quantum aferent unei perioade, precum și obligarea pârâtei la radierea din listele de plată a sumelor respective" este supus timbrării potrivit art. 23 alin. (1) lit. a) și b) coroborat cu art. 3 alin. (2) lit. b), art. 27 și art. 34 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:
În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

B. PARTICIPANȚII LA PROCESUL CIVIL

1. **Titlul problemei de drept:** Contestația formulată numai de către unul dintre notificatori împotriva dispoziției sau, după caz, deciziei emise în temeiul Legii nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, republicată²³, prin care notificarea a fost respinsă. Contestația formulată numai de către unul dintre notificatori împotriva deciziei de invalidare emise în temeiul Legii nr. 165/2013 privind măsurile pentru finalizarea procesului de restituire, în natură sau prin echivalent, a imobilelor preluate în mod abuziv în perioada regimului comunist în România²⁴. Incidența art. 78 alin. (2) C. proc. civ. numai în ipoteza în care în proces s-ar impune stabilirea cotei-părți a contestatorului din dreptul de proprietate asupra imobilului pentru restituirea imobilului sau, după caz, pentru acordarea de măsuri reparatorii prin echivalent²⁵

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze, drepturi de proprietate și alte drepturi reale

Obiect ECRIS: Legea nr. 10/2001, Legea nr. 165/2013

Acte normative incidente: art. 78 alin. (2) C. proc. civ., art. 26 alin. (3) din Legea nr. 10/2001, art. 4 din Normele metodologice de aplicare unitară a Legii nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945 - 22 decembrie 1989, aprobate prin Hotărârea nr. 250/2007²⁶, art. 35 alin. (1) din Legea nr. 165/2013

Cuvinte cheie: introducere forțată în cauză, din oficiu, a altor persoane, contestație formulată de unul dintre notificatori împotriva dispoziției sau, după caz, deciziei emise în temeiul Legii nr. 10/2001, republicată, contestație formulată de unul dintre notificatori împotriva deciziei de invalidare emise în temeiul Legii nr. 165/2013, stabilire a cotei-părți a contestatorului din dreptul de proprietate sau, după caz, din dreptul la măsuri compensatorii

Opinia Institutului Național al Magistraturii²⁷:

■ Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară

Această problemă de practică judiciară privește ipoteza în care mai multe persoane au formulat notificare în temeiul Legii nr. 10/2001, aceasta a fost respinsă prin dispoziție sau, după caz, prin decizie, iar împotriva acestui act numai unul dintre notificatori a formulat contestația

²³ Republicată în M. Of. nr. 798 din 2 septembrie 2005.

²⁴ Publicată în M. Of. nr. 278 din 17 mai 2013.

²⁵ Curtea de Apel Galați.

²⁶ Publicată în M. Of. nr. 227 din 3 aprilie 2007.

²⁷ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

reglementată de art. 26 alin. (3) din actul normativ menționat. Aceeași problemă se ridică și în ipoteza în care Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor a emis decizie de invalidare a propunerii de acordare a măsurilor compensatorii și numai unul dintre notificatori a formulat contestația reglementată de art. 35 alin. (1) din Legea nr. 165/2013.

Într-o opinie, în ipotezele descrise anterior este incident art. 78 alin. (2) C. proc. civ., instanța urmând să pună în discuția părților necesitatea introducerii în cauză a celorlalți notificatori, iar, în lipsa acordului părților, să respingă contestația ca inadmisibilă. În susținerea acestei opinii, se arată că, prin contestație, se urmărește anularea în tot a dispoziției sau, după caz, a deciziei, în sensul admiterii notificării și al restituirii în natură sau prin echivalent a imobilului; ar fi cu neputință ca un act juridic să fie anulat față de o parte și să rămână valabil față de alte părți; contestatorul pretinde recunoașterea întregului drept de proprietate și restituirea în natură a imobilului către sine, ca urmare a decăderii celorlalți notificatori din dreptul de a contesta dispoziția sau, după caz, decizia, considerent suplimentar pentru care se impune introducerea în proces a tuturor notificatorilor.

În a doua opinie, în ipotezele descrise anterior nu este incident art. 78 alin. (2) C. proc. civ., având în vedere că drepturile recunoscute persoanelor îndreptățite prin legile speciale din materia retrocedărilor sunt divizibile, instanța urmând să verifice dreptul la restituirea în natură sau prin echivalent doar în limitele cotei-părți ce i-ar reveni contestatorului.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Art. 78 alin. (2) C. proc. civ. prevede că, în materie contencioasă, când raportul juridic dedus judecății o impune, judecătorul va pune în discuția părților necesitatea introducerii în cauză a altor persoane; dacă niciuna dintre părți nu solicită introducerea în cauză a terțului, iar judecătorul apreciază că pricina nu poate fi soluționată fără participarea terțului, va respinge cererea, fără a se pronunța pe fond.

Potrivit art. 26 alin. (3) din Legea nr. 10/2001, republicată, decizia sau, după caz, dispoziția motivată de respingere a notificării sau a cererii de restituire în natură poate fi atacată de persoana care se pretinde îndreptățită la secția civilă a tribunalului în a cărei circumscripție se află sediul unității deținătoare sau, după caz, al entității investite cu soluționarea notificării, în termen de 30 de zile de la comunicare; hotărârea tribunalului este supusă recursului, care este de competența curții de apel.

Art. 4 din același act normativ are următorul conținut:

- (1) În cazul în care restituirea este cerută de mai multe persoane îndreptățite coproprietare ale bunului imobil solicitat, dreptul de proprietate se constată sau se stabilește în cote-părți ideale, potrivit dreptului comun.
- (2) De prevederile prezentei legi beneficiază și moștenitorii legali sau testamentari ai persoanelor fizice îndreptățite.
- (3) Succesibili care, după data de 6 martie 1945, nu au acceptat moștenirea sunt repuși de drept în termenul de acceptare a succesiunii pentru bunurile care fac obiectul prezentei legi. Cererea de restituire are valoare de acceptare a succesiunii pentru bunurile a căror restituire se solicita în temeiul prezentei legi.
- (4) De cotele moștenitorilor legali sau testamentari care nu au urmat procedura prevăzută la cap. III profită ceilalți moștenitori ai persoanei îndreptățite care au depus în termen cererea de restituire.

Art. 4 din Normele metodologice de aplicare unitară a Legii nr. 10/2001 are următorul conținut:

4.1. La art. 4 alin. (1) din lege, în cazul în care restituirea aceluiași imobil este cerută de mai multe persoane îndreptățite, care invocă un titlu de proprietate ce atestă existența unei coproprietăți la data preluării abuzive, se va emite o decizie de restituire în care se vor consemna cotele ideale prevăzute în titlul de proprietate invocat. În cazul în care numai o parte din foștii proprietari a solicitat restituirea pe calea legii, decizia de restituire se va limita numai la cotele ideale cuvenite acestora. Ulterior emiterii deciziei de restituire, coproprietarii pot ieși din indiviziune pe calea dreptului comun.

4.2. La art. 4 alin. (2) din lege norma referitoare la accesul moștenitorilor persoanei îndreptățite la beneficiul legii implică o analiză calificată a actelor doveditoare depuse de solicitant (*acte de stare civilă, certificate de moștenitor, dacă acestea există, testamente*) pentru stabilirea calității de moștenitor legal sau testamentar. Având în vedere complexitatea materiei, se recomandă entităților investite cu soluționarea notificărilor să apeleze fie la serviciile unor notari publici, fie ale juriștilor din cadrul entității respective. Menționăm că *legiuitorul a lăsat, într-o primă fază, această analiză și calificare (a calității de moștenitor) la aprecierea unității deținătoare sau a entității investite cu soluționarea notificării*. În cazul în care se depune "certificat de calitate" emis de un notar public, potrivit legii, entitatea investită va soluționa notificarea și pe baza acestuia.

4.3. În cazul în care restituirea aceluiași imobil este cerută de mai multe persoane îndreptățite, care sunt succesoare ale titularului și care sunt rude de același grad (deci care au vocație legală sau testamentară, după caz, la moștenire), și comisia de analiză a notificărilor nu poate stabili cotele cuvenite fiecăruia dintre succesori, decizia de restituire se va emite pe numele tuturor, urmând ca stabilirea cotelor de proprietate ale acestora să se facă potrivit dreptului comun intern aplicabil moștenirii (persoanele respective vor face partajarea convențională sau, în lipsa înțelegerii părților, se vor adresa instanței judecătorești pentru stabilirea cotelor și, eventual, pentru ieșirea din indiviziune).

4.4. În toate cazurile stabilirea calității de moștenitor (legal sau testamentar) se face potrivit legii civile române.

4.5. În cazul acestei legi, termenul de acceptare a succesiunii coincide cu termenul pentru depunerea notificării și este cel rezultat în urma prelungirii termenului inițial prevăzut de art. 22 alin. (1), respectiv 12 luni de la intrarea în vigoare a respectivei legi ($6 + 3 + 3 = 12$ luni), deci până la 14 februarie 2002.

4.6. Prima teză a alin. (3) al art. 4 din lege este de strictă interpretare și vizează numai ipoteza în care cu privire la succesiunea fostului proprietar al imobilului solicitat în procedura administrativă a avut loc o dezbatere succesorală finalizată printr-un certificat de moștenitor. Pentru succesibilia neacceptanți noul termen de acceptare pentru care a operat repunerea de drept este cel rezultat în urma prelungirii termenelor inițiale, respectiv 12 luni (6, 3, 3), deci până la 14 februarie 2002. A considera că în acest caz termenul respectiv ar fi de numai 6 luni (termenul de drept comun) ar crea un regim discriminatoriu între persoane egal îndreptățite de lege la restituire. Având în vedere că textul legal face referire numai la succesibilia neacceptanți, per a contrario, rezultă că succesibilia renunțători nu beneficiază de prevederile legii (deci se recunoaște valabilitatea renunțării exprese a unuia sau a unora dintre succesori, urmând ca de cota care a făcut obiectul renunțării exprese să profite succesibilia acceptanți notificatori împreună cu cei neacceptanți notificatori, care au fost repuși de drept în termen).

4.7. În cazul în care nu toate persoanele care au calitatea de moștenitor al persoanei fizice îndreptățite au solicitat restituirea imobilului preluat abuziv, de cotele cuvenite celor care nu au depus notificări vor profita ceilalți moștenitori care au depus în termen cerere de restituire. Soluția

prevăzută la art. 4 alin. (4) din lege este în acord cu dispozițiile legale aplicabile în materie de succesiuni (dreptul de acrescământ reglementat de art. 697 din Codul civil, potrivit căruia "Partea renunțatorului profită coerezilor săi"...). Prin urmare, comoștenitorul care a solicitat restituirea în natură a imobilului în baza Legii nr. 10/2001 (considerat moștenitor acceptant) culege și cota comoștenitorului care nu a acceptat succesiunea în termenul legal (care nu a depus notificarea până la data de 14 februarie 2002 și care astfel a devenit străin de succesiune prin neacceptare). În cazul în care, după adoptarea deciziei/dispoziției de soluționare și până la intabularea acesteia, apar alte persoane cu vocație succesorală care au depus în termen cerere de restituire, se va dispune revocarea actului administrativ și emiterea unei decizii/dispoziții conforme cu legea.

În conformitate cu art. 35 alin. (1) din Legea nr. 165/2013, deciziile emise cu respectarea prevederilor art. 33 și 34 pot fi atacate de persoana care se consideră îndreptățită la secția civilă a tribunalului în a cărei circumscripție se află imobilul, în termen de 30 de zile de la data comunicării.

Potrivit art. 31 alin. (6) din același act normativ, în cazul în care decizia de compensare a fost emisă pe numele mai multor persoane, fără a se stabili cotele convenite fiecareia, se emite un singur titlu de plată pentru toți beneficiarii.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Art. 78 alin. (2) C. proc. civ. reglementează dreptul și, totodată, obligația instanței ca, în materie contencioasă, în ipoteza în care cadrul procesual din punctul de vedere al părților este incomplet, să pună în discuția părților necesitatea introducerii în cauză a terților lipsă, dacă raportul juridic dedus judecății o impune.

Sintagma "raportul juridic dedus judecății o impune" are în vedere un raport juridic a cărui natură implică coparticipare procesuală obligatorie.

Litisconsorțiul procesual obligatoriu este determinat fie de natura raportului juridic, fie de o dispoziție legală, aspect ce rezultă din partea introductivă a art. 60 alin. (2) teza I C. proc. civ. Potrivit acestui text legal, care reglementează regimul juridic al coparticipării procesuale, *dacă prin natura raportului juridic sau în temeiul unei dispoziții a legii*, efectele hotărârii se întind asupra tuturor reclamanților ori pârâților, actele de procedură îndeplinite numai de unii dintre ei sau termenele încuviințate numai unora dintre ei pentru îndeplinirea actelor de procedură profită și celorlalți.

În privința aplicării art. 78 C. proc. civ., alin. (1) al acestui articol este incident în ipoteza în care o *dispoziție legală* impune coparticiparea procesuală obligatorie în materie contencioasă, în timp ce alin. (2) este incident în ipoteza în care *natura raportului juridic* dedus judecății impune o atare coparticipare.

Nici Legea nr. 10/2001, republicată, și nici Legea nr. 165/2013 nu prevăd coparticiparea procesuală obligatorie în ipoteza contestațiilor formulate împotriva deciziei sau, după caz, a dispoziției de respingere a notificării și, respectiv, împotriva deciziei de invalidare emise de Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor; ca atare, art. 78 alin. (1) C. proc. civ. nu este incident în aceste procese.

În ceea ce privește însă incidența art. 78 alin. (2) C. proc. civ., apreciem că se impune o nuanțare a soluției în funcție de necesitatea stabilirii în proces a cotei-părți a contestatorului din dreptul de proprietate asupra imobilului pentru restituirea imobilului sau, după caz, pentru acordarea de măsuri reparatorii prin echivalent.

Nuanțarea aceasta este determinată de reglementarea art. 4.2 din Normele metodologice de aplicare unitară a Legii nr. 10/2001, care permite stabilirea calității de moștenitor legal sau testamentar a notificatorilor, în baza unor acte de stare civilă, de către entitățile investite cu soluționarea notificărilor, ca atare, cu atât mai mult de către instanța investită cu soluționarea contestațiilor în discuție.

Așadar, în ipoteza în care în proces nu este necesară stabilirea cotei-părți a contestatorului din dreptul de proprietate asupra imobilului pentru restituirea imobilului sau, după caz, pentru acordarea de măsuri reparatorii prin echivalent, întrucât aceasta a fost stabilită anterior printr-un titlu de proprietate [în ipoteza reglementată de art. 4 alin. (1) din Legea nr. 10/2001, republicată] ori printr-un certificat de moștenitor sau printr-un certificat de calitate de moștenitor [în ipoteza reglementată de art. 4 alin. (2)-(4) din Legea nr. 10/2001, republicată], art. 78 alin. (2) C. proc. civ. nu este aplicabil, întrucât natura raportului juridic dedus judecății prin intermediul contestațiilor în discuție nu impune coparticipare procesuală obligatorie, pentru următoarele considerente:

- dreptul de proprietate asupra imobilului sau, după caz, dreptul la măsuri reparatorii prin echivalent poate fi stabilit în favoarea notificatorilor numai în limitele cotelor lor părți din dreptul de proprietate asupra imobilului;
- art. 26 alin. (3) din Legea nr. 10/2001, republicată, și, respectiv art. 35 alin. (1) din Legea nr. 165/2013 impun fiecare câte un termen de decădere de drept procesual pentru formularea contestațiilor indicate mai sus; notificatorii care nu au formulat aceste contestații în termen sunt decăzuți din dreptul de a ataca decizia sau, după caz, dispoziția de respingere a notificării și, respectiv, decizia de invalidare emisă de Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor; chiar dacă aceste persoane ar fi introduse în cauză, instanța nu le-ar putea stabili vreun drept în favoarea lor;
- nici în persoana contestatorului nu operează vreun drept de acrescământ, art. 4 alin. (4) din Legea nr. 10/2001, republicată, nefiind incident în acest caz.

Pentru a fi incident art. 4 alin. (4) din Legea nr. 10/2001, republicată, este necesară întrunirea cumulativă a următoarelor condiții:

- ✓ la data preluării imobilului în proprietatea statului, titularul dreptului de proprietate asupra imobilului să fie persoana îndreptățită, astfel cum aceasta este definită de art. 3 alin. (1) lit. a) din lege;
- ✓ persoana îndreptățită să decedeze până la data formulării notificării în temeiul Legii nr. 10/2001; moștenitorii legali sau testamentari ai persoanei fizice îndreptățite pot beneficia, în acest caz, de dispozițiile Legii nr. 10/2001, potrivit art. 4 alin. (2) și (3) din lege;
- ✓ numai o parte dintre moștenitorii legali sau testamentari ai persoanei îndreptățite care ar fi putut beneficia de dispozițiile Legii nr. 10/2001 să formuleze notificarea, solicitând restituirea în natură în integralitate a imobilului sau măsuri reparatorii prin echivalent pentru tot imobilul în favoarea lor.

În măsura în care aceste cerințe sunt întrunite, operează dreptul legal de acrescământ în sensul că de cotele moștenitorilor care nu au formulat notificare în temeiul Legii nr. 10/2001 vor profita moștenitorii notificatori, ale căror drepturi succesoriale sunt majorate care urmare a înlăturării celorlalți moștenitori prin faptul neformulării notificării.

În ipoteza problemei de drept analizate, toți cei care se considerau persoane îndreptățite la restituirea în natură a imobilului sau la acordarea de măsuri reparatorii prin echivalent au formulat notificare, însă numai unul dintre aceștia a contestat actul emis de către entitatea investită cu soluționarea notificării (decizie sau dispoziție) sau, după caz, decizia de invalidare emisă de Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor.

În schimb, în ipoteza în care în proces este necesară stabilirea cotei-părți a contestatorului din dreptul de proprietate asupra imobilului pentru restituirea imobilului sau, după caz, pentru acordarea de măsuri reparatorii prin echivalent, întrucât aceasta nu a fost stabilită anterior printr-un certificat de moștenitor sau printr-un certificat de calitate de moștenitor [în ipoteza reglementată de art. 4 alin. (2)-(4) din Legea nr. 10/2001, republicată], art. 78 alin. (2) C. proc. civ. este aplicabil, întrucât o parte din natura raportului juridic dedus judecății prin intermediul contestațiilor în discuție, și anume cea privind stabilirea cotei-părți a contestatorului din dreptul de proprietate asupra imobilului, impune coparticipare procesuală obligatorie.

Dezbaterea succesorală nu reprezintă un capăt de cerere distinct de cel privind contestația, însă soluționarea acesteia din urmă implică, cu necesitate, și stabilirea, pe cale incidentală, a cotei-părți a contestatorului din dreptul de proprietate asupra imobilului, tocmai pentru că dreptul la restituirea imobilului (în coproprietate nu cu ceilalți notificatori, ci cu entitatea în cauză) sau, după caz, dreptul la acordarea de măsuri reparatorii prin echivalent pot fi acordate contestatorului numai în limitele cotei sale de proprietate deținute asupra imobilului.

Aplicabilitatea art. 78 alin. (2) C. proc. civ. implică, ca premisă, un cadru procesual incomplet, dar în care *cel puțin unul dintre pârâții acționați în judecată de către reclamant justifică calitatea procesuală pasivă*, revenindu-i instanței atribuția de a pune în discuție *completarea* acestui cadru. Această cerință este întrunită în ipoteza contestațiilor analizate, întrucât entitatea emitentă a actului contestat, acționată în judecată în calitate de intimată (pârâtă), justifică calitatea procesuală pasivă în proces.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că art. 78 alin. (2) C. proc. civ. nu este incident în ipoteza contestației formulate de către unul dintre notificatori împotriva dispoziției sau, după caz, deciziei emise în temeiul Legii nr. 10/2001, republicată, prin care a fost respinsă notificarea, sau a contestației formulate de către unul dintre notificatori împotriva deciziei de invalidare emise în temeiul Legii nr. 165/2013, decât în cazul în care în proces este necesară stabilirea cotei-părți a contestatorului din dreptul de proprietate asupra imobilului pentru restituirea imobilului sau, după caz, pentru acordarea de măsuri reparatorii prin echivalent în limita acestei cote.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

2. Titlul problemei de drept: Inadmisibilitatea declarațiilor de abținere formulate concomitent de către toți judecătorii unei instanțe de la judecarea unui proces, în ipoteza în care motivul de incompatibilitate este comun, însă procesul respectiv nu le-a revenit încă spre soluționare²⁸

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: abținere

Acte normative incidente: art. 43 și art. 46 C. proc. civ., art. 109 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești²⁹

²⁸ Curtea de Apel Iași.

²⁹ Publicat în M. Of. nr. 1.254 bis din 27 decembrie 2022.

Cuvinte cheie: abținere a tuturor judecătorilor unei instanțe, motiv de incompatibilitate comun

Opinia Institutului Național al Magistraturii³⁰:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Într-o opinie, declarațiile de abținere formulate concomitent de toți judecătorii unei instanțe de la judecarea unui proces, în ipoteza în care motivul de incompatibilitate este comun, însă procesul respectiv nu le-a revenit încă spre soluționare, sunt inadmisibile. În argumentarea acestei opinii, s-a reținut că, din interpretarea coroborată a art. 43 alin. (2) și art. 44, art. 46, art. 48 și art. 43 alin. (1) C. proc. civ., rezultă că doar judecătorul investit cu soluționarea unei cereri poate formula o declarație de abținere de la soluționarea respectivei cereri; în esență, chiar dacă există un motiv de abținere comun tuturor judecătorilor unei secții/instanțe, declarațiile de abținere se formulează după momentul investirii completului din care face parte judecătorul, potrivit dispozițiilor art. 109 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, iar în cazul în care, din cauza abținerii tuturor judecătorilor legal investiți, nu se poate alcătui completul de judecată, cererile se vor soluționa de instanța superioară în ordinea inversă a declarațiilor de abținere formulate; art. 46 C. proc. civ. nu urmărește excluderea din domeniul său a declarației de abținere, ci legiuitorul a considerat că un judecător care nu face parte dintr-un complet de judecată nu ar avea cum să formuleze declarație de abținere; argumentul opiniei potrivit căreia ar putea fi considerată admisibilă o declarație de abținere a unui judecător care nu face parte din complet, anume cel de ordin practic privind evitarea tergiversării cauzei, prin formularea de declarații de abținere succesive, apare ca fiind rezolvat prin art. 109 alin. (7) din Regulament, potrivit căruia incidentele procedurale se soluționează, de regulă, în ziua în care au fost invocate.

În cealaltă opinie, în cazul dat, declarațiile de abținere sunt admisibile, întrucât art. 46 C. proc. civ. privește numai inadmisibilitatea cererii de recuzare a judecătorilor care nu fac parte din completul de judecată căruia pricina i-a fost repartizată pentru soluționare, iar nu și cea a declarației de abținere; legat de chestiunea abținerii concomitente a întregului colectiv de judecatori al instanței de la soluționarea unui proces, atunci când se apreciază ca există un motiv comun care o justifică, acest demers nu ar trebui considerat inadmisibil doar pentru faptul că nu toți judecătorii care au cerut abținerea au fost desemnați pentru soluționarea judecății cauzei, deoarece acest din urmă proces (investirea lor concomitentă) ar fi oricum imposibil de realizat vreodată în practică.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 43 alin. (1) - (3) C. proc. civ., înainte de primul termen de judecată grefierul de ședință va verifica, pe baza dosarului cauzei, dacă judecătorul acesteia se află în vreunul dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute la art. 41 și, când este cazul, va întocmi un referat corespunzător; judecătorul care știe că există un motiv de incompatibilitate în privința sa este obligat să se abțină de la judecarea pricinii; declarația de abținere se face în scris de îndată ce judecătorul a cunoscut existența cazului de incompatibilitate sau verbal în ședință, fiind consemnată în încheiere.

Art. 46 C. proc. civ. prevede că pot fi recuzați numai judecătorii care fac parte din completul de judecată căruia pricina i-a fost repartizată pentru soluționare.

Art. 109 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești are următorul

³⁰

Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

conținut:

- (1) Incidentele procedurale referitoare la incompatibilitatea, recuzarea sau abținerea tuturor membrilor completului de judecată, se vor soluționa de completul cu numărul imediat următor, care judecă în aceeași materie. Dacă în materia respectivă nu mai există decât un singur complet de judecată, incidentele procedurale referitoare la toți membrii completului se vor soluționa de acesta. Dacă nu mai există un complet care judecă în acea materie, incidentele vor fi soluționate de completul din materia și după regulile stabilite de președintele instanței.
- (2) Dacă în urma soluționării incidentelor procedurale prevăzute la alin. (1) se constată că, din motive prevăzute de lege, completul căruia i-a fost repartizată aleatoriu cauza nu este în măsură să judece, dosarul se repartizează aleatoriu. Dacă mai există un singur complet care judecă în acea materie, cauza se repartizează acestuia.
- (3) Cauzele în care toți judecătorii unei secții au devenit incompatibili să judece se repartizează conform regulilor stabilite de președintele instanței, dacă legea nu prevede altfel.
- (4) În situația în care incidentele procedurale se referă la o parte din membrii completului de judecată, soluționarea acestora se va face de către un complet constituit prin includerea judecătorului sau a judecătorilor stabiliți prin planificarea de permanență, pe materii, realizată cel puțin trimestrial.
- (5) În cazul în care după soluționarea incidentelor procedurale conform alin. (4), se constată incompatibilitatea unuia sau unora dintre membrii completului de judecată, întregirea completului se realizează prin participarea judecătorului sau judecătorilor înscrși în lista de permanență după judecătorul sau judecătorii care au participat la soluționarea incidentului procedural.
- (6) Planificarea de permanență se întocmește de președintele instanței pe baza propunerilor formulate de președinții de secție, ținându-se cont de completurile de judecată din care face parte judecătorul, având prioritate asigurarea timpului necesar studierii dosarelor.
- (7) Planificarea de permanență se face pentru fiecare zi. Incidentele procedurale se soluționează, de regulă, în ziua în care au fost invocate. Întregirea completului se face cu judecătorul sau judecătorii din planificarea de permanență din ziua în care acestea au fost invocate.
- (8) În caz de absență, compunerea completului de judecată se va realiza prin participarea judecătorilor din planificarea de permanență, desemnați conform alin. (4) și (6), întocmindu-se în acest sens un proces-verbal.
- (9) În cazul existenței, într-o singură zi, a mai multor incidente procedurale sau a situațiilor de absență a membrilor completului de judecată, soluționarea acestora se face, prin rotație, de judecătorii aflați pe planificarea de permanență din acea dată, în ordinea înregistrării.
- (10) În mod excepțional, în situația în care, ca urmare a incompatibilității sau a altor cauze, în cadrul unei secții nu se poate constitui un complet de judecată, președintele instanței, cu avizul colegiului de conducere, poate dispune participarea unor judecători de la alte secții.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Din toate dispozițiile legale indicate mai sus rezultă că o declarație de abținere de la soluționarea unui proces nu poate fi formulată de către judecător decât dacă procesul respectiv i-a revenit spre soluționare.

Obligația abținerii de la soluționarea unui proces există în sarcina unui judecător numai atunci când există și obligația soluționării respectivului proces; dacă procesul nu i-a fost repartizat spre soluționare judecătorului, acesta nu are vreun temei pentru a se abține; declarația de abținere a judecătorului nu se poate fundamenta pe argumentul că, în viitor, există posibilitatea ca procesul să îi fie repartizat spre soluționare.

Art. 46 C. proc. civ., potrivit căruia pot fi recuzați numai judecătorii care fac parte din completul de judecată căruia pricina i-a fost repartizată pentru soluționare, și art. 47 alin. (3) din același act normativ, potrivit căruia are caracter inadmisibil cererea de recuzare privitoare la alți judecători decât cei prevăzuți la art. 46, reglementează, într-adevăr, aspecte legate de instituția juridică a recuzării, iar nu de cea a abținerii. Acest fapt nu determină însă concluzia că judecătorul se poate abține chiar dacă procesul nu i-a fost repartizat spre soluționare; legiuitorul nu a prevăzut necesitatea reglementării acestui aspect și în materie de abținere, apreciind că un judecător nu se poate abține de la soluționarea unui proces care nu i-a fost repartizat.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că declarațiile de abținere formulate concomitent de către toți judecătorii unei instanțe de la judecarea unui proces, în ipoteza în care motivul de incompatibilitate este comun, însă procesul respectiv nu le-a revenit încă spre soluționare, sunt inadmisibile.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

3. Titlul problemei de drept: Existența capacității procesuale de folosință a asociației de locatari care nu a urmat procedura reorganizării sale în asociație de proprietari³¹

Materia: civil

Subcategoria: pretenții

Obiect ECRIS: pretenții

Acte normative incidente: art. 54 și art. 55 din Legea nr. 10/1968 privind administrarea fondului locativ și reglementarea raporturilor dintre proprietari și chiriași³², art. 2 din H.G. nr. 1.678/1969 privind aprobarea Statutului tip al Asociației locatarilor și stabilirea unor norme în executarea prevederilor referitoare la Asociația locatarilor din Legea nr. 10/1968³³, art. 65 alin. (1) - (3) și art. 66 din Legea nr. 5/1973 privind administrarea fondului locativ și reglementarea raporturilor dintre proprietari și chiriași, republicată³⁴, art. 1 din Decretul nr. 387/1977 pentru aprobarea Statutului privind organizarea și funcționarea asociației locatarilor³⁵, art. 35 alin. (1) - (3) și art. 69 din Legea nr. 114/1996 privind locuințele, republicată³⁶, art. 17 alin. (1) din O.G. nr. 85/2001 privind organizarea și funcționarea asociațiilor de proprietari³⁷, art. 104 din Legea nr. 196/2018 privind înființarea, organizarea și funcționarea asociațiilor de proprietari și administrarea condominiilor³⁸

Cuvinte cheie: capacitate procesuală de folosință, asociație de locatari

Opinia Institutului Național al Magistraturii³⁹:

³¹ Curtea de Apel Iași.

³² Publicată în Buletinul Oficial nr. 57-58 din 9 mai 1968.

³³ Publicată în Buletinul Oficial nr. 94 din 27 august 1969.

³⁴ Republicată în Buletinul Oficial nr. 122 din 31 decembrie 1980.

³⁵ Publicată în Buletinul Oficial nr. 116 din 16 noiembrie 1977.

³⁶ Republicată în M. Of. nr. 393 din 31 decembrie 1997.

³⁷ Publicată în M. Of. nr. 544 din 1 septembrie 2001.

³⁸ Publicată în M. Of. nr. 660 din 30 iulie 2018.

³⁹ Redactorul opiniei este *D.N. Theohari*.

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Într-o opinie, asociația de locatari nu are capacitate procesuală de folosință dacă nu s-a reorganizat în asociație de proprietari în termen de 12 luni de la data intrării în vigoare a Legii nr. 196/2018.

În a doua opinie, asociația de locatari care nu a parcurs procedura reorganizării în asociație de proprietari are capacitate procesuală de folosință.

Astfel, la momentul constituirii asociației, era în vigoare art. 54 din Legea nr. 10/1968, conform căruia în clădirile cu mai multe apartamente, locatarii constituie de drept și fără altă formalitate o asociație a locatarilor; asociația locatarilor are personalitate juridică. De asemenea, art. 2 din Hotărârea nr. 1.678/1969 prevede că asociația locatarilor este o asociație civilă fără scop patrimonial și fără caracter de organizație obștească având în temeiul Legii nr. 10/1968 personalitate juridică. Potrivit art. 69 din Legea nr. 114/1996, proprietarii din clădirile cu mai multe locuințe se reorganizează în asociații de proprietari; până la data dobândirii personalității juridice a asociației de proprietari, asociațiile de locatari constituite potrivit Decretului Consiliului de Stat nr. 387/1977 pentru aprobarea Statutului privind organizarea și funcționarea asociației locatarilor își desfășoară activitatea pe baza statutului propriu și a dispozițiilor prezentei legi.

Faptul că prin legi succesive s-a prevăzut obligația pentru asociațiile de locatari de a se supune unor noi modalități de înregistrare sau obligația de a se reorganiza în asociații de proprietari nu înseamnă că asociațiilor de locatari constituite anterior li s-a negat existența ca persoane juridice odată cu data expirării termenelor prevăzute pentru reorganizare. Obligația reorganizării nu a fost prevăzută de lege sub sancțiunea pierderii personalității juridice; din moment ce aceasta le era recunoscută încă de la data înființării lor, ea se păstrează.

Chiar dacă s-ar accepta ideea că asociațiile de locatari nu mai au personalitate juridică în condițiile în care nu s-au reorganizat în asociații de proprietari în termen de 12 luni de la intrarea în vigoare a Legii nr. 196/2018, art. 56 alin. (2) C. proc. civ. le recunoaște posibilitatea de a sta în judecată dacă sunt constituite potrivit legii, condiție îndeplinită în cazul lor.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 54 din Legea nr. 10/1968, în clădirile cu mai multe apartamente, locatarii principali, persoane fizice sau juridice, constituie de drept și fără altă formalitate o asociație a locatarilor, având ca scop buna gospodărire a părților și instalațiilor de folosință comună ale clădirii, încasarea la timp a cotelor din contribuție la plata cheltuielilor comune și promovarea unei atitudini juste față de avutul obștesc și respectarea normelor de conviețuire socialistă; asociații de locatari se pot constitui și pe grupe de clădiri; asociația locatarilor are personalitate juridică (...).

Art. 55 din același act normativ prevede că modul de organizare și funcționare a asociației locatarilor, precum și modul de folosire a mijloacelor bănești și materiale, se vor stabili prin statutul tip al asociației locatarilor.

În conformitate cu art. 2 din H.G. nr. 1.678/1969, asociația locatarilor este o asociație civilă fără scop patrimonial și fără caracter de organizație obștească având, în temeiul Legii nr. 10/1968, personalitate juridică; în clădirile cu mai multe apartamente, asociația locatarilor se constituie de drept și fără altă formalitate dacă aceste clădiri au cel puțin șase apartamente (...).

Legea nr. 10/1968 a fost abrogată de art. 73 din Legea nr. 5/1973, republicată, iar H.G. nr. 1.678/1969 a fost abrogată de Decretul nr. 387/1977 pentru aprobarea Statutului privind organizarea și funcționarea asociației locatarilor⁴⁰.

⁴⁰

Publicată în Buletinul Oficial nr. 116 din 16 noiembrie 1977.

Potrivit art. 65 alin. (1) - (3) din Legea nr. 5/1973, în clădirile cu mai multe apartamente, locatarii principali, persoane fizice sau juridice, constituie de drept o asociație a locatarilor, având ca scop buna gospodărire a părților și instalațiilor de folosință comună ale clădirii, încasarea la timp a cotelor din contribuția la plata cheltuielilor comune și promovarea unei atitudini juste față de avutul obștesc și respectarea normelor de conviețuire socialistă; asociații de locatari se pot constitui și pe grupe de clădiri; asociația locatarilor dobândește personalitate juridică de la data înregistrării la administrația financiară sau la circumscripția financiară.

Art. 66 din același act normativ prevede că modul de organizare și funcționare a asociației locatarilor, precum și modul de folosire a mijloacelor bănești și materiale, se vor stabili prin statutul asociației locatarilor, aprobat prin decret al Consiliului de Stat.

În conformitate cu art. 1 din Statutul privind organizarea și funcționarea asociației locatarilor aprobat prin Decretul nr. 387/1977, asociația locatarilor este forma organizată de participare a cetățenilor la buna gospodărire și întreținere a locuințelor, la realizarea diferitelor acțiuni edilitare, precum și la promovarea și respectarea relațiilor de conviețuire socialistă între locatari; asociația locatarilor se constituie pe fiecare clădire cu mai multe apartamente sau pe un grup de clădiri, cu cel mult 600 de membri; asociația se constituie indiferent de forma de proprietate, dacă clădirile au instalații și părți de folosință comună sau membrii săi au interese locative comune; asociația locatarilor dobândește personalitate juridică de la data înregistrării la organele financiare locale.

Legea nr. 5/1973 a fost abrogată de art. 73 din Legea nr. 114/1996, iar Decretul nr. 387/1977 a fost abrogat de art. 70 din Legea nr. 114/1996.

Potrivit art. 35 alin. (1) - (3) din Legea nr. 114/1996, în clădirile de locuit cu mai multe locuințe, proprietarul răspunde de asigurarea condițiilor de funcționare normală a locuinței aflate în proprietate exclusivă și a spațiilor aflate în proprietate indiviză; în acest scop proprietarii se pot constitui în asociații cu personalitate juridică; modul de înființare, organizare și funcționare a asociațiilor de proprietari se reglementează potrivit regulamentului-cadru cuprins în anexa nr. 2 la prezenta lege.

În conformitate cu art. 69 din același act normativ, proprietarii din clădirile cu mai multe locuințe în proprietate privată sau mixtă, constituiți în asociații de locatari potrivit Legii nr. 5/1973 privind administrarea fondului locativ și reglementarea raporturilor dintre proprietari și chiriași, se reorganizează în asociații de proprietari, în conformitate cu Regulamentul-cadru al asociațiilor de proprietari, cuprins în anexa nr. 2 care face parte integrantă din prezenta lege; până la înființarea și funcționarea birourilor de carte funciară, înregistrarea proprietății în vederea constituirii asociațiilor de proprietari se face în registrele de publicitate de la birourile de transcripțiuni și inscripțiuni imobiliare din judecătorii; până la data dobândirii personalității juridice a asociației de proprietari, asociațiile de locatari constituite potrivit Decretului Consiliului de Stat nr. 387/1977 pentru aprobarea Statutului privind organizarea și funcționarea asociației locatarilor își desfășoară activitatea pe baza statutului propriu și a dispozițiilor prezentei legi.

Art. 17 alin. (1) din O.G. nr. 85/2001 prevede că asociațiile de locatari existente la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe, în clădirile ale căror apartamente au fost dobândite în proprietate în condițiile legii și care nu au fost reorganizate în asociații de proprietari potrivit prevederilor Legii nr. 114/1996, cu modificările și completările ulterioare, sunt recunoscute ca asociații de proprietari; acestea au obligația ca, în termen de 12 luni de la intrarea în vigoare a prezentei ordonanțe, să se reorganizeze potrivit prevederilor legale, prin adoptarea de către adunarea generală a proprietarilor a acordului de asociere și a statutului propriu.

Art. 69 din Legea nr. 114/1996 și art. 17 alin. (1) din O.G. nr. 85/2001 au fost abrogate de art. 61 din Legea nr. 230/2007 privind înființarea, organizarea și funcționarea asociațiilor de proprietari⁴¹.

Art. 104 alin. (1) din Legea nr. 196/2018 prevede că în termen de 12 luni de la intrarea în vigoare a prezentei legi, asociațiile de locatari din condominiile ale căror unități de proprietate individuală au fost dobândite în proprietate în condițiile legii și care nu au fost reorganizate în asociații de proprietari au obligația să se reorganizeze în conformitate cu prevederile prezentei legi.

Alin. (2) al aceluiași articol prevede că *asociațiile de proprietari înființate anterior intrării în vigoare a prezentei legi își păstrează statutul juridic obținut la data înființării acestora*, dar se vor organiza și vor funcționa în conformitate cu prevederile prezentei legi.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Asociația de locatari putea fi înființată sub imperiul Legii nr. 10/1968 sau, după caz, al Legii nr. 5/1973, ipoteze în care aceasta avea personalitate juridică [art. 54 alin. (2) din Legea nr. 10/1968 și, respectiv, art. 65 alin. (3) din Legea nr. 5/1973] și, ca atare, capacitate procesuală de folosință.

Acest statut juridic, stabilit prin raportare la actul normativ în vigoare la data înființării asociației, este menținut, potrivit art. 104 alin. (2) din Legea nr. 196/2018, până la momentul reorganizării asociației de locatari în asociație de proprietari.

Prin urmare, dacă asociația de locatari nu a fost reorganizată în asociație de proprietari, aceasta nu își pierde personalitatea juridică și, pe cale de consecință, nici capacitatea procesuală de folosință.

Nerespectarea obligației prevăzute de art. 104 alin. (1) din Legea nr. 196/2018 nu atrage pierderea calității asociației de locatari de subiect de drept. Potrivit art. 102 alin. (1) lit. s) din Legea nr. 196/2018, nerespectarea prevederilor art. 104 alin. (1) constituie exclusiv contravenție.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că asociațiile de locatari care nu au fost reorganizate în asociații de proprietari își păstrează personalitatea juridică dobândită la data înființării acestora în condițiile legii și, ca atare, au capacitate procesuală de folosință.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

4. Titlul problemei de drept: Judecătorul căruia i s-a admis declarația de abținere este incompatibil să soluționeze declarația de abținere sau cererea de recuzare cu privire la un alt judecător în aceeași cauză?⁴²

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: alte cereri

Acte normative incidente: art. 41, art. 42, art. 51 alin. (6) C. proc. civ.

Cuvinte cheie: incompatibilitate, abținere, recuzare

⁴¹ Publicată în M. Of. nr. 490 din 23 iulie 2007.

⁴² Curtea de Apel Cluj.

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁴³:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Chestiunea de practică neunitară vizează problema incompatibilității judecătorului căruia i s-a admis declarația de abținere de la soluționarea cauzei de a soluționa declarația de abținere sau cererea de recuzare ce privește un alt judecător în aceeași cauză.

Într-o primă opinie, s-a apreciat că, odată admisă o declarație de abținere cu privire la soluționarea unei cauze, judecătorul nu mai poate soluționa o declarație de abținere sau o cerere de recuzare cu privire la același dosar, întrucât acestea reprezintă incidente procedurale cu privire la aceeași cauză. Într-o altă opinie, s-a apreciat că judecătorul nu este incompatibil, întrucât motivele invocate în susținerea declarației de abținere supuse analizei sunt motive noi, iar admiterea declarației de abținere nu are nicio consecință asupra incidentului procedural supus analizei, întrucât judecătorul nu este pus în situația de a analiza o cerere cu privire la fondul litigiului în care i s-a admis declarația de abținere.

Deși problema de practică neunitară a fost formulată pentru ipoteza în care s-a admis o declarație de abținere a judecătorului, pentru identitate de rațiune, dezlegarea ce îi va fi dată va fi incidentă și pentru ipoteza în care s-a admis o cerere de recuzare.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Art. 41 C. proc. civ. prevede:

- (1) Judecătorul care a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre prin care s-a soluționat cauza nu poate judeca aceeași pricină în apel, recurs, contestație în anulare sau revizuire și nici după trimiterea spre rejudecare, cu excepția cazului în care este chemat să se pronunțe asupra altor chestiuni decât cele dezlegate de instanța de apel sau, după caz, de recurs.
- (2) De asemenea, nu poate lua parte la judecată cel care a fost martor, expert, arbitru, procuror, avocat, asistent judiciar, magistrat-asistent sau mediator în aceeași cauză.

Potrivit art. 42 C. proc. civ.:

- (1) Judecătorul este, de asemenea, incompatibil de a judeca în următoarele situații:
 1. când și-a exprimat anterior părerea cu privire la soluție în cauza pe care a fost desemnat să o judece (...);
 2. când există împrejurări care fac justificată temerea că el, soțul său, ascendenții ori descendenții lor sau afinii lor, după caz, au un interes în legătură cu pricina care se judecă;
 3. când este soț, rudă sau afîn până la gradul al patrulea inclusiv cu avocatul ori reprezentantul unei părți sau dacă este căsătorit cu fratele ori cu sora soțului uneia dintre aceste persoane;
 4. când soțul sau fostul său soț este rudă ori afîn până la gradul al patrulea inclusiv cu vreuna dintre părți;
 5. dacă el, soțul sau rudele lor până la gradul al patrulea inclusiv ori afinii lor, după caz, sunt părți într-un proces care se judecă la instanța la care una dintre părți este judecător;
 6. dacă între el, soțul său ori rudele lor până la gradul al patrulea inclusiv sau afinii lor, după caz, și una dintre părți a existat un proces penal cu cel mult 5 ani înainte de a fi desemnat să judece pricina. În cazul plângerilor penale formulate de părți în cursul procesului, judecătorul devine incompatibil numai în situația punerii în mișcare a acțiunii penale împotriva sa;
 7. dacă este tutore sau curator al uneia dintre părți;
 8. dacă el, soțul său, ascendenții ori descendenții lor au primit daruri sau promisiuni de daruri ori alte avantaje de la una dintre părți;

9. dacă el, soțul său ori una dintre rudele lor până la gradul al patrulea inclusiv sau afinii lor, după caz, se află în relații de dușmănie cu una dintre părți, soțul ori rudele acesteia până la gradul al patrulea inclusiv;
 10. dacă, atunci când este investit cu soluționarea unei căi de atac, soțul sau o rudă a sa până la gradul al patrulea inclusiv a participat, ca judecător sau procuror, la judecarea aceleiași pricini înaintea altei instanțe;
 11. dacă este soț sau rudă până la gradul al patrulea inclusiv sau afin, după caz, cu un alt membru al completului de judecată;
 12. dacă soțul, o rudă ori un afin al său până la gradul al patrulea inclusiv a reprezentat sau a asistat partea în aceeași pricină înaintea altei instanțe;
 13. atunci când există alte elemente care nasc în mod întemeiat îndoieli cu privire la imparțialitatea sa.
- (2) Dispozițiile alin. (1) privitoare la soț se aplică și în cazul concubinilor.
- Potrivit art. 51 alin. (6) C. proc. civ., dacă abținerea sau, după caz, recuzarea a fost admisă, judecătorul se va retrage de la judecarea pricinii (...).

■ Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează

Rațiunea reglementării incompatibilității rezidă în necesitatea îndepărtării din cauză a judecătorului din diverse motive, precum: lipsa de obiectivitate a judecătorului, determinată de dorința de a nu reveni asupra soluției pronunțate inițial ori de tentația de a nu retracta propria hotărâre; posibilitatea de a fi influențat în soluționarea pricinii, întrucât și-a exprimat anterior părerea asupra cauzei, înainte de pronunțarea hotărârii; existența unui interes direct sau indirect al judecătorului în legătură cu soluționarea cauzei, uneori prezumat de lege, lipsa de obiectivitate a judecătorului putându-se datora, după caz, tentației de a crea o jurisprudență care să îi fie favorabilă în propriul litigiu, speranței că, dând câștig de cauză părții care este judecător, va obține același serviciu sau obligației de a apăra interesele celui ale cărui reprezentant; lipsa de obiectivitate a judecătorului, determinată de existența unor relații de căsătorie, concubinaj, rudenie și afinitate ce se bazează pe relații de afecțiune, sprijin și ajutor reciproc etc.⁴⁴

Din art. 51 alin. (6) C. proc. civ. rezultă că efectul admiterii abținerii sau, după caz, a recuzării constă în retragerea judecătorului de la judecarea pricinii.

Prin urmare, apreciem că sintagma "judecarea pricinii" se impune a fi interpretată larg, extensiv, ca referindu-se nu numai la soluționarea litigiului în fond, cât și la orice alte incidente ivite în cauza respectivă, acoperind inclusiv ipoteza formulării unei declarații de abținere sau a unei cereri de recuzare privind un alt judecător.

În acest sens, observăm că textul nu distinge în această privință, iar unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să o facă (*ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*). De asemenea, nu identificăm la nivel normativ conceptul de incompatibilitate parțială, în funcție de incidentul concret ce ar urma să fie soluționat de către judecător. Dimpotrivă, dispozițiile procedurale, referindu-se la incompatibilitate, vizează cauza în întregul ei, iar nu exclusiv soluționarea acesteia în fond.

Apoi, rațiunea îndepărtării judecătorului de la soluționarea litigiului se regăsește pe deplin în cazul soluționării unui incident referitor la compunerea instanței.

⁴⁴

G. Boroi, M. Stancu, *Drept procesual civil*, ediția a 5-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, 2020, p. 86-87.

În măsura în care s-a admis deja o declarație de abținere, rezultă că există un caz de incompatibilitate a judecătorului, validat deja de către instanță, care împiedică judecătorul să se mai pronunțe asupra oricărui incident din cauza respectivă.

Nu s-ar putea susține că pentru soluționarea incidentelor procedurale referitoare la compunerea instanței ar fi lipsită de relevanță incompatibilitatea judecătorului, pentru considerentul că acesta nu va proceda la judecarea în fond a cauzei. În acest sens, credem că este relevantă împrejurarea că, nu de puține ori, modalitatea de soluționare a declarației de abținere sau de recuzare privind un alt judecător poate avea o influență semnificativă asupra rezultatului preconizat al procesului.

De altfel, concluzia este cu atât mai evidentă dacă avem în vedere existența unor divergențe de jurisprudență și a unei practici statornicite la nivelul unor completuri de judecată, cu consecința că determinarea judecătorului care va soluționa procesul poate conduce la pronunțarea unei anumite soluții în cauză.

Prin urmare, dacă se admite că judecătorul trebuie îndepărtat de la soluționarea litigiului, el nu poate statua asupra unui incident legat de compunerea completului de judecată.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că judecătorul căruia i s-a admis declarația de abținere este incompatibil să soluționeze declarația de abținere sau cererea de recuzare a unui alt judecător în aceeași cauză.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În opinie majoritară, participanții și-au însușit opinia I.N.M. Dat fiind efectul admiterii declarației de abținere a judecătorului de retragere a acestuia de la judecata pricinii, potrivit art. 51 alin. (6) teza I C. proc. civ., declarația de abținere sau cererea de recuzare a unui alt judecător în aceeași cauză nu îi va mai fi atribuită spre soluționare judecătorului retras, astfel încât acesta nu va mai fi pus în situația de a formula o nouă declarație de abținere. În acest caz este incident, în mod corespunzător, art. 109 din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești.

În opinie minoritară, participanții au considerat că judecătorul căruia i s-a admis declarația de abținere nu este incompatibil *de plano* să soluționeze declarația de abținere sau cererea de recuzare a unui alt judecător în aceeași cauză. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere atât considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară, dar și motive ce țin de legala repartizare a cererilor.

5. Titlul problemei de drept: Înscrierea consilierului juridic pe Tabloul profesional al consilierilor juridici definitivii sau stagiari, ținut de către Colegiile Consilierilor Juridici din România, constituie sau nu o condiție pentru dobândirea dreptului de exercitare a profesiei de consilier juridic?⁴⁵

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: alte cereri

Acte normative incidente: art. 1 - 3, art. 5, art. 6, art. 12, art. 20 și art. 21 din Legea nr. 514/2003 privind organizarea și exercitarea profesiei de consilier juridic⁴⁶, art. 3, art. 15, art. 16,

⁴⁵ Curtea de Apel București.

⁴⁶ Publicată în M. Of. nr. 867 din 5 decembrie 2003.

art. 22 alin. (1), art. 25, art. 26 alin. (2), art. 27, art. 54, art. 61, art. 67 și art. 90 din Statutul profesiei de consilier juridic⁴⁷, emis de Uniunea Colegiilor Consilierilor din România

Cuvinte cheie: înscriere a consilierului juridic pe tabloul profesional

Prin Decizia nr. 7/2024⁴⁸, Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii a stabilit, cu efect obligatoriu, că, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 5 și ale art. 20 din Legea nr. 514/2003 privind organizarea și exercitarea profesiei de consilier juridic, cu modificările și completările ulterioare, prestarea activității specifice, de reprezentare juridică, se poate realiza de către consilieri juridici, în calitatea lor de funcționari publici sau de angajați cu contract individual de muncă, independent de înscrierea acestora în Tabloul profesional al consilierilor juridici ținut de Colegiile Consilierilor Juridici din România.

C. COMPETENȚA INSTANȚELOR JUDECĂTOREȘTI

1. **Titlul problemei de drept: Competența de soluționare a cererilor având ca obiect numirea curatorului special care îl asistă sau îl reprezintă pe minor la încheierea actelor de dispoziție sau la dezbaterăa procedurii succesorale⁴⁹**

Materia: civil

Subcategoria: familie și minori

Obiect ECRIS: curatelă

Acte normative incidente: art. 229 alin. (3²) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil⁵⁰

Cuvinte cheie: curator special, minor, act de dispoziție, dezbateră a procedurii succesorale

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁵¹:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Chestiunea de practică neunitară vizează, în esență, competența generală a instanțelor judecătorești de soluționare a cererilor având ca obiect numirea curatorului special care îl asistă sau îl reprezintă pe minor la încheierea actelor de dispoziție sau la dezbaterăa procedurii succesorale.

Dacă într-o opinie, s-a apreciat că aceste cereri sunt de competența autorității tutelare, conform art. 229 alin. (3²) din Legea nr. 71/2011, potrivit unui alt punct de vedere, acestea sunt de competența instanțelor judecătorești, concluzie întemeiată pe considerentele Deciziei Curții Constituționale a României nr. 795/2020⁵².

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Art. 229 din Legea nr. 71/2011 prevede:

⁴⁷ Publicat în M. Of. nr. 684 din 29 iulie 2004.

⁴⁸ Publicată în M. Of. nr. 502 din 30 mai 2024.

⁴⁹ Curtea de Apel București.

⁵⁰ Publicată în M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011

⁵¹ Redactorul opiniei este C.M. Solomon.

⁵² Publicată în M. Of. nr. 1299 din 28 decembrie 2020.

- (1) Organizarea, funcționarea și atribuțiile instanței de tutelă și de familie se stabilesc prin legea privind organizarea judiciară.
- (2) Până la reglementarea prin lege a organizării și funcționării instanței de tutelă:
 - a) atribuțiile acestora, prevăzute de Codul civil, sunt îndeplinite de instanțele, secțiile sau, după caz, completele specializate pentru minori și familie;
 - b) raportul de anchetă psihosocială prevăzut de Codul civil este efectuat de autoritatea tutelară, cu excepția anchetei prevăzute la art. 508 alin. (2), care se efectuează de direcția generală de asistență socială și protecția copilului;
 - c) autoritățile și instituțiile cu atribuții în domeniul protecției drepturilor copilului, respectiv a persoanei fizice continuă să exercite atribuțiile prevăzute de reglementările în vigoare la data intrării în vigoare a Codului civil, cu excepția celor date în competența instanței de tutelă.
- (3¹) Până la intrarea în vigoare a reglementării prevăzute la alin. (1), măsura plasamentului, a plasamentului în regim de urgență și a supravegherii specializate se stabilesc și se monitorizează potrivit art. 58-70 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, cu modificările ulterioare.
- (3²) Până la intrarea în vigoare a reglementării prevăzute la alin. (1), numirea curatorului special care îl asistă sau îl reprezintă pe minor la încheierea actelor de dispoziție sau la dezbaterile procedurii succesorale se face, de îndată, de autoritatea tutelară, la cererea notarului public, în acest din urmă caz nefiind necesară validarea sau confirmarea de către instanță.
- (4) Cererile în curs de soluționare la data intrării în vigoare a Codului civil rămân să fie soluționate de instanțele judecătorești sau, după caz, de autoritățile administrative competente potrivit legii în vigoare la data sesizării lor.

■ **Jurisprudența Curții Constituționale în materie**

Prin Decizia nr. 795/2020, Curtea Constituțională a României a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 229 alin. (3) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil sunt neconstituționale.

În considerentele deciziei menționate s-au reținut următoarele:

13. Obiectul excepției de neconstituționalitate îl reprezintă prevederile art. 229 alin. (3) din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 409 din 10 iunie 2011, care au următorul cuprins: "(3) Până la data intrării în vigoare a reglementării prevăzute la alin. (1), atribuțiile instanței de tutelă referitoare la exercitarea tutelei cu privire la bunurile minorului sau ale interzisului judecătoresc ori, după caz, cu privire la supravegherea modului în care tutorele administrează bunurile acestuia revin autorității tutelare." Prevederile legale criticate fac trimitere la art. 229 alin. (1) din același act normativ, potrivit căruia: "(1) Organizarea, funcționarea și atribuțiile instanței de tutelă și de familie se stabilesc prin legea privind organizarea judiciară." (...)

21. Curtea reține că norma tranzitorie criticată prorogă atribuțiile autorității tutelare referitoare la supravegherea modului în care tutorele administrează bunurile persoanei puse sub interdicție, reglementate prin Codul familiei, de la data intrării în vigoare a Codului civil, respectiv 1 octombrie 2011, până la intrarea în vigoare a normelor privind organizarea, funcționarea și atribuțiile instanței de tutelă și de familie, prin modificarea corespunzătoare a legii privind organizarea judiciară. La data pronunțării prezentei decizii, Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 827 din 13 septembrie 2005, nu a fost completată în acest sens, respectiv prin instituirea instanței de tutelă și de familie.

22. Așadar, norma tranzitorie criticată atribuie în mod temporar atribuțiile instituite de Codul civil în sarcina instanței de tutelă către un organ administrativ aflat în subordinea autorității publice locale, respectiv autoritatea tutelară, asigurând, în acest mod și pentru o perioadă determinată, corelarea dintre vechea și noua reglementare, respectiv Codul civil din 2009 și, respectiv, Codul familiei. Așadar, în temeiul normei tranzitorii criticate, operează o ultraactivare a dispozițiilor legale cuprinse în Codul familiei în ceea ce privește atribuțiile autorității tutelare referitoare la controlul exercitării tutelei.

23. Curtea reține că scopul unei norme tranzitorii este în principal acela să asigure punerea în aplicare a noilor dispoziții modificatoare, astfel încât să fie evitată retroactivitatea acestora din urmă sau conflictul între norme succesive (a se vedea în acest sens și Decizia nr. 588 din 27 septembrie 2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 175 din data de 5 martie 2019, paragraful 15). Potrivit art. 54 - Dispozițiile tranzitorii din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 260 din 21 aprilie 2010, cu modificările și completările ulterioare, în situația adoptării unor noi acte normative, legea trebuie să conțină și dispoziții tranzitorii, care să cuprindă măsurile ce se instituie cu privire la derularea raporturilor juridice născute în temeiul vechii reglementări, ce urmează să fie înlocuită de noul act normativ.

24. Prin urmare, în prezenta cauză, Curtea reține că, în lipsa reglementării exprese, prin lege, a organizării și funcționării unei instanțe judecătorești speciale, care să înlocuiască autoritatea tutelară, în privința atribuțiilor acesteia din urmă de control, îndrumare și decizie referitoare la tutore, în prezent, soluționarea cererilor de punere sub interdicție, a cererilor de ridicare a măsurii punerii sub interdicție, a cererilor de înlocuire a tutorelui, precum și instituirea altor măsuri de ocrotire sunt în competența secțiilor sau, după caz, a completurilor specializate pentru minori și familie a instanțelor, iar autoritatea tutelară este delegată să exercite celelalte atribuții referitoare la controlul tutelei, respectiv inventarierea bunurilor persoanei puse sub interdicție (inventar care este supus aprobării instanței), primirea dării de seamă anuale a tutorelui, verificări în legătură cu administrarea veniturilor și bunurilor celui pus sub interdicție judecătorească, sau descărcarea de gestiune a tutorelui.

25. De asemenea, în privința altor atribuții exercitate temporar de autoritatea tutelară, până la organizarea prin lege a instanței de tutelă, Curtea mai reține că raportul de anchetă psihosocială prevăzut de art. 396 și următoarele din Codul civil, necesar în cazul stabilirii raporturilor dintre părinții divorțați și copiii lor minori, este efectuat în continuare de autoritatea tutelară, cu excepția anchetei prevăzute în art. 508 alin. (2) din Codul civil, necesară în cazul procedurii de decădere din exercițiul drepturilor părintești, care se soluționează de către instanța de tutelă/în prezent, completuri specializate pentru minori și familie la cererea autorităților administrației publice cu atribuții în domeniul protecției copilului, ancheta ce se efectuează de direcția generală de asistență socială și protecția copilului.

26. Așadar, Curtea reține că, până la înființarea instanței de tutelă, autoritățile și instituțiile cu atribuții în domeniul protecției drepturilor copiilor, respectiv a persoanei fizice, continuă să exercite atribuțiile prevăzute de reglementările în vigoare la data intrării în vigoare a Codului civil, cu excepția celor date în mod exclusiv în competența instanței de tutelă, în prezent, completuri sau secții specializate pentru minori și familie. Or, acest lucru nu concordă cu scopul noii reglementări în materia ocrotirii persoanei fizice, instituită prin Codul civil din 2009, care a stabilit în sarcina unei instanțe specializate îndeplinirea unor importante atribuții în materia ocrotirii persoanei fizice, precum și luarea unor decizii sau soluționarea unor probleme legate de viața persoanei fizice, cum sunt cele referitoare la capacitatea de exercițiu a persoanei fizice (art. 40, 41, 44, 46 și 92 din Codul civil), căsătoria (art. 272 și 274), drepturile și obligațiile patrimoniale ale soților (art. 315, 316, 318, 322, 337, 368, 388 din Codul civil), divorțul, filiația, autoritatea părintească, obligația de

întreținere, partajul în cazul coproprietății, capacitatea în materie de liberalități sau nulitatea contractului încheiat de un minor.

27. În aceste condiții, Curtea reține că, dat fiind rolul sporit al tutorelui, în cadrul măsurilor de ocrotire a persoanei fizice, atribuit acestuia prin dispozițiile titlului III - Ocrotirea persoanei fizice din Codul civil, legiuitorul a apreciat că este necesar să înlocuiască atribuțiile de control ale autorității tutelare, ca instituție administrativă, subordonată autorității publice locale, cu cele ale unei instanțe specializate, respectiv instanța de tutelă. În egală măsură, dată fiind importanța identificării rapide a unor soluții optime pentru problemele specifice unei persoane pentru care se solicită punerea sub interdicție judecătorească, cu consecința lipșirii acesteia de exercițiul drepturilor civile, legiuitorul a prevăzut în mod expres, în art. 107 alin. (2) din Codul civil, soluționarea cu celeritate a cererilor de competența instanței de tutelă, în acord cu principiul constituțional al dreptului la un proces echitabil, desfășurat într-un termen optim și previzibil.

28. Or, toate aceste aspecte învederate în cele ce precedă nu sunt compatibile cu faptul că situația tranzitorie reglementată de prevederea legală criticată în prezenta cauză subzistă de la data intrării în vigoare a Codului civil, respectiv 1 octombrie 2011, până în prezent. Astfel, lipsa de intervenție a legiuitorului, în sensul reglementării, prin legea privind organizarea judiciară, a organizării și funcționării instanței de tutelă, este de natură să contravină dispozițiilor constituționale cuprinse în art. 1 alin. (5) referitoare la principiul legalității, în componenta sa referitoare la calitatea legii, precum și dispozițiilor art. 124 din Legea fundamentală privind înfăptuirea justiției, dat fiind faptul că nu asigură o bună administrare a justiției, prin lipsa de corelare cu normele de drept substanțial instituite în Codul civil, care reglementează ocrotirea persoanei fizice, permanentizând o situație tranzitorie, respectiv îndeplinirea de către o autoritate administrativă a unor atribuții atribuite prin lege unei instanțe judecătorești.

29. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională s-a mai pronunțat asupra caracterului nerezonabil al unui termen instituit pentru realizarea unor atribuții specifice ale unor autorități administrative, termen care, prin efectul unor prorogări succesive, împiedica realizarea scopului actului normativ criticat, în speță Legea nr. 165/2013 privind măsurile pentru finalizarea procesului de restituire, în natură sau prin echivalent, a imobilelor preluate în mod abuziv în perioada regimului comunist în România, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 278 din 17 mai 2013. Astfel, prin Decizia nr. 44 din 31 ianuarie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 211 din 28 martie 2017, Curtea a admis excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 7 alin. (1) și ale art. 11 alin. (1) din Legea nr. 165/2013 și a constatat că, prin prorogarea succesivă a termenelor de soluționare pe cale administrativă a cererilor de restituire, aceste prevederi legale nu întrunesc cerința previzibilității legii, componentă a constituționalității normei sub aspectul calității sale. De asemenea, Curtea a reținut că nu a fost păstrat un just echilibru între interesele generale ale societății și cele private, și nici proporționalitatea între scopul vizat și măsurile adoptate (paragrafele 33-37 din decizia citată), prin prorogarea succesivă a termenului vizat, termen care împiedica, în fapt, realizarea atribuțiilor organelor administrative implicate în procesul de restituire.

30. Așadar, în prezenta cauză, Curtea reține că lipsa de intervenție a legiuitorului, în sensul instituirii normelor privind organizarea instanței de tutelă, de la data intrării în vigoare a Codului civil și până în prezent este de natură să denatureze scopul legii, respectiv acela de a acorda unei instanțe judecătorești atribuțiile exercitate până la data intrării în vigoare a Codului civil de o autoritate administrativă, respectiv autoritatea tutelară, având în vedere rolul crescut al tutorelui în administrarea bunurilor persoanei puse sub interdicție judecătorească, rol ce necesită un control efectiv din partea unei instanțe judecătorești, care beneficiază de garanțiile de imparțialitate și independență.

31. De asemenea, în condițiile în care legiuitorul a reglementat în mod expres soluționarea cu celeritate a cererilor referitoare la ocrotirea persoanei fizice, în cazul instituirii tutelei, cu consecința lipirii de exercițiul drepturilor civile, precum și al minorității, lipsa reglementării normelor de organizare și funcționare a instanței de tutelă lipsește de eficiență scopul legiuitorului instituit prin reglementarea de drept substanțial, respectiv acela de implicare a instanței judecătorești în luarea unor decizii sau soluționarea unor probleme legate de viața persoanei fizice, în toate cazurile în care este necesară intervenția instanței de tutelă (capacitatea de exercițiu a persoanei fizice, raporturile copiilor cu părinții în caz de divorț, filiație, autoritatea părintească, obligația de întreținere etc.).

32. Totodată, menținerea *sine die* în fondul activ al legislației al unei norme tranzitorii, contravine scopului unei dispoziții tranzitorii, care trebuie să asigure, pe o perioadă determinată, corelarea a două reglementări succesive, ceea ce este de natură să încalce cerințele de calitate a legii, garanție a principiului legalității, prin lipsa de previzibilitate a reglementării. Potrivit jurisprudenței Curții Constituționale, noțiunea de previzibilitate a legii impune legiuitorului ca normele pe care le edictază să fie clare, ușor de înțeles, fără un conținut echivoc, precise, în corelare cu întreg ansamblul normativ (a se vedea, în acest sens, Decizia nr. 710 din 29 noiembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1014 din 16 decembrie 2016, paragraful 28).

33. De asemenea, Curtea mai reține că, în temeiul normei tranzitorii criticate, un organ administrativ, aflat în subordinea autorității publice locale, respectiv autoritatea tutelară, se pronunță asupra exercitării tutelei cu privire la bunurile interzisului judecătorec ori, după caz, cu privire la supravegherea modului în care tutorele administrează bunurile acestuia, fără ca partea interesată să poată contesta decizia organului administrativ în fața instanței judecătorești, ceea ce contravine dispozițiilor art. 21 alin. (1) din Constituție privind accesul liber la justiție. Astfel, potrivit art. 171 din Codul civil, regulile privitoare la tutela minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani se aplică și în cazul tutelei celui pus sub interdicție judecătorească, în măsura în care legea nu dispune altfel, astfel încât interzisului judecătorec îi sunt aplicabile, în privința exercitării tutelei, aceleași reguli cu cele ale minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani, acesta fiind, de asemenea, lipsit total de capacitate de exercițiu. Or, potrivit art. 155 din Codul civil, doar minorul care a împlinit 14 ani, având, în consecință, o capacitate de exercițiu restrânsă, are posibilitatea de a ataca în justiție actele vătămătoare ale tutorelui această posibilitate nefiind reglementată în privința minorului care nu a împlinit 14 ani, acesta din urmă fiind lipsit de capacitate de exercițiu. Prin urmare, nici în cazul persoanei puse sub interdicție judecătorească (asimilat în privința regulilor de exercitare a tutelei, cu minorul care nu a împlinit 14 ani) nu există posibilitatea de a formula plângere la instanța judecătorească împotriva actelor vătămătoare ale tutorelui. De altfel, Curtea mai reține că, de lege lata, singura situație în care cel pus sub interdicție se poate adresa instanței judecătorești este cererea de ridicare a interdicției judecătorești, care, potrivit art. 177 alin. (2) din Codul civil, se poate introduce de cel pus sub interdicție judecătorească, de tutore, precum și de persoanele sau instituțiile prevăzute la art. 111 din același cod.

34. În privința efectelor prezentei decizii, Curtea reține că, în temeiul dispozițiilor art. 147 alin. (4) din Constituție, "Deciziile Curții Constituționale se publică în Monitorul Oficial al României. De la data publicării, deciziile sunt general obligatorii și au putere numai pentru viitor", iar, în privința legilor și ordonanțelor în vigoare, alin. (1) al aceluiași articol prevede că acestea "își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pun de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept". Aceste prevederi constituționale, reluate, la nivel legal, prin art. 31 alin. (1) și (3) din Legea nr. 47/1992, republicată, cu modificările și completările

ulterioare, consacră efectele deciziilor Curții Constituționale, respectiv aplicarea pentru viitor și caracterul general obligatoriu al acestora. În interpretarea dispozițiilor menționate, Curtea a reținut că deciziile de constatare a neconstituționalității fac parte din ordinea juridică normativă, prin efectul lor prevederea neconstituțională încetându-și aplicabilitatea pentru viitor (în acest sens, a se vedea Decizia nr. 847 din 8 iulie 2008, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 605 din 14 august 2008). Așadar, în prezenta cauză, Curtea reține că, până la organizarea prin legea privind organizarea judiciară a instanței de tutelă, atribuțiile speciale ale acesteia referitoare la exercitarea tutelei cu privire la bunurile minorului sau ale interzisului judecătoresc ori, după caz, cu privire la supravegherea modului în care tutorele administrează bunurile acestuia, sunt îndeplinite de instanțele, secțiile sau, după caz, completurile specializate pentru minori și familie.”

Potrivit art. 31 alin. (1)-(3) din Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată⁵³:

(1) Decizia prin care se constată neconstituționalitatea unei legi sau ordonanțe ori a unei dispoziții dintr-o lege sau dintr-o ordonanță în vigoare este definitivă și obligatorie.

(2) În caz de admitere a excepției, Curtea se va pronunța și asupra constituționalității altor prevederi din actul atacat, de care, în mod necesar și evident, nu pot fi dissociate prevederile menționate în sesizare.

(3) Dispozițiile din legile și ordonanțele în vigoare constatate ca fiind neconstituționale își încetează efectele juridice la 45 de zile de la publicarea deciziei Curții Constituționale, dacă, în acest interval, Parlamentul sau Guvernul, după caz, nu pune de acord prevederile neconstituționale cu dispozițiile Constituției. Pe durata acestui termen, dispozițiile constatate ca fiind neconstituționale sunt suspendate de drept.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Astfel cum rezultă din Decizia nr. 795/2020 a Curții Constituționale, obiectul excepției de neconstituționalitate a fost reprezentat de dispoziția cuprinsă la art. 229 alin. (3) din Legea nr. 71/2011, care prevedea că până la data intrării în vigoare a reglementării prevăzute la alin. (1), atribuțiile instanței de tutelă referitoare la exercitarea tutelei cu privire la bunurile minorului sau ale interzisului judecătoresc ori, după caz, cu privire la supravegherea modului în care tutorele administrează bunurile acestuia revin autorității tutelare.

Dispoziția cuprinsă la art. 229 alin. (3²) nu a format obiectul controlului de constituționalitate și nici nu a fost declarată de Curtea Constituțională ca fiind neconstituțională, astfel încât să devină incidente dispozițiile art. 31 alin. (3) din Legea nr. 47/1992, republicată.

În consecință, chiar dacă argumentele care au fundamentat soluția cuprinsă în decizia menționată s-ar regăsi și în ipoteza controlului de constituționalitate a dispozițiilor art. 229 alin. (3²) din Legea nr. 71/2011, mecanismul apt să conducă la încetarea efectelor juridice a acestei dispoziții este cel al controlului de constituționalitate, instanțele având posibilitatea să invoce, din oficiu, excepția de neconstituționalitate a dispoziției analizate.

Până la declararea ei ca fiind neconstituțională sau, după caz, până la intervenția legiuitorului în sensul abrogării acesteia, ea este activă și produce efecte juridice, stabilind competența de soluționare a cererilor de numire a curatorului special care îl reprezintă sau asistă pe minor la încheierea actelor de dispoziție sau la dezbaterile procedurii succesorale în favoarea autorității tutelare.

⁵³

Republicată în M. Of. nr. 807 din 3 decembrie 2010.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul competenței de soluționare a cererilor având ca obiect numirea curatorului special care îl asistă sau îl reprezintă pe minor la încheierea actelor de dispoziție sau la dezbaterăa procedurii succesorale în favoarea autorității tutelare.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În opinie majoritară, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

În opinie minoritară, participanții au considerat că cererile având ca obiect numirea curatorului special care îl asistă sau îl reprezintă pe minor la încheierea actelor de dispoziție sau la dezbaterăa procedurii succesorale sunt de competența instanțelor judecătorești. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară.

D. ACTELE DE PROCEDURĂ

1. Titlul problemei de drept: Data comunicării citației sau a altui act de procedură, în ipoteza în care partea a solicitat comunicarea actelor de procedură prin poștă electronică⁵⁴

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: alte cereri

Acte normative incidente: art. 154 alin. (6), art. 154 alin. (6¹), art. 163 alin. (11¹) și art. 165 pct. 3 C. proc. civ.

Cuvinte cheie: comunicare act de procedură, citare, aplicație TDS

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁵⁵:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Problema de practică neunitară vizează data comunicării citației sau a altui act de procedură, în ipoteza comunicării actelor de procedură prin poștă electronică, ce implică comunicarea prin intermediul aplicației TDS, primirea mesajului de către parte în poșta electronică, fără însă ca aceasta să fi accesat link-ul de deschidere/vizualizare a actului de procedură.

Unele instanțe au apreciat că data comunicării este cea a transmiterii și recepționării emailului în poșta electronică, indiferent de accesarea și vizualizarea actului de procedură, în timp ce alte instanțe au apreciat că data comunicării este aceea a accesării și vizualizării link-ului care permite vizualizarea actului de procedură.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

În conformitate cu art. 154 alin. (6) C. proc. civ., comunicarea citațiilor și a altor acte de procedură se poate face de grefa instanței și prin telefax, poștă electronică sau prin alte mijloace ce asigură transmiterea textului actului și confirmarea primirii acestuia, dacă partea a indicat instanței datele corespunzătoare în acest scop. Comunicarea actelor de procedură va fi însoțită de semnătura electronică extinsă a instanței care va înlocui ștampila instanței și semnătura grefierului

⁵⁴ Curtea de Apel Galați.

⁵⁵ Redactorul opiniei este C.M. Solomon.

de ședință din mențiunile obligatorii ale citației. Fiecare instanță va avea o singură semnătură electronică extinsă pentru citații și acte de procedură.

Potrivit art. 154 alin. (6¹) C. proc. civ., citațiile și celelalte acte de procedură menționate la alin. (6) se consideră comunicate la momentul la care au primit mesaj din partea sistemului folosit că au ajuns la destinatar potrivit datelor furnizate de acesta.

Art. 163 alin. (11¹) C. proc. civ. prevede că atunci când comunicarea actelor s-a realizat potrivit prevederilor art. 154 alin. (6) mesajul de comunicare către destinatar primit de la sistem constituie dovada de comunicare. Acesta se va lista și se va atașa la dosarul cauzei.

Potrivit art. 165 pct. 3 C. proc. civ., (...) în cazul citării sau comunicării altui act de procedură efectuate potrivit prevederilor art. 154 alin. (6), procedura se socotește îndeplinită la data arătată pe copia imprimată a expedierii, certificată de grefierul care a făcut transmisiunea.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Posibilitatea acordării termenului în cunoștință în situația utilizării comunicării electronice a actelor de procedură prin intermediul aplicației TDS a prilejuit, la rândul său, practică neunitară, această problemă fiind discutată la Întâlnirea președinților secțiilor specializate (foste comerciale) ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel desfășurată on-line în data de 15 decembrie 2020.

Opinia formulată de Institutul Național al Magistraturii, însușită în unanimitate de către participanți, a fost în sensul că nu se poate acorda termenul în cunoștință în situația utilizării comunicării electronice a actelor de procedură prin intermediul aplicației TDS, potrivit dispozițiilor art. 154 alin. (6¹) C. proc. civ., având în vedere că, în raport cu art. 229 alin. (1) teza a II-a C. proc. civ., semnarea dovezii de înmânare a citației este de esență termenului în cunoștință.

Din motivarea opiniei menționate rezultă că, la acel moment, nu s-au formulat rezerve cu privire la data comunicării actului de procedură ca fiind aceea a mesajului de comunicare către destinatar, primit de la sistem, acesta constituind dovada de comunicare. Astfel, s-a reținut, în acord cu o opinie formulată în doctrină⁵⁶, că se instituie o prezumție absolută a comunicării citației, respectiv a actului de procedură, care decurge din faptul că legiuitorul a legat efectele trimiterii citației și a celorlalte acte de procedură de mesajul transmis de mijlocul de comunicare folosit de instanță, în sensul că actele au ajuns la mijlocul de comunicare folosit de destinatar, potrivit datelor furnizate de acesta.

Apreciem că data comunicării citației sau a altui act de procedură este cea arătată pe copia imprimată a expedierii, certificată de grefierul care a făcut transmisiunea, dovada de comunicare fiind dată de mesajul de comunicare către destinatar primit de la sistem [soluție întemeiată pe art. 163 alin. (11¹) și art. 165 pct. 3 C. proc. civ.], independent de accesarea de către partea căreia i s-a efectuat comunicarea a link-ului ce permite vizualizarea actului de procedură. O astfel de condiție nu este prevăzută de dispozițiile legale care reglementează comunicarea citațiilor și a altor acte de procedură, iar unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să o facă.

Apoi, soluția contrară acreditează ideea, greu de acceptat, ca îndeplinirea procedurii de comunicare să depindă de conduita unilaterală a subiectului căruia i se adresează, acesta având posibilitatea să determine amânarea, *sine die*, a cauzei, prin refuzul de accesare a actului de procedură.

⁵⁶ M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, Supliment conținând comentarii ale Legii nr. 310/2018*, Ed. Solomon, 2019.

Împrejurarea că, în cuprinsul protocoalelor încheiate în privința aplicației TDS, se menționează expres că numai accesarea și deschiderea link-ului trimis prin e-mail permite vizualizarea conținutului actului de procedură nu este de natură să infirme soluția formulată.

Câtă vreme partea a consimțit la comunicarea actelor de procedură prin poștă electronică, se prezumă că aceasta are obligația verificării conținutului său, actul fiind legal comunicat la momentul când partea are posibilitatea accesării și vizualizării actului de procedură. De altfel, nu putem să nu observăm că și pentru ipoteza comunicării actelor de procedură prin agent procedural sau prin angajații Poștei Române, s-ar putea ridica problema că destinatarul actului nu a deschis plicul ce conține actul de procedură ce îi este adresat. Or, în această situație nu se formulează nicio rezervă cu privire la lipsa condiționării datei de comunicare de accesarea conținutului actului de procedură comunicat.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că, în ipoteza în care partea a solicitat comunicarea actelor de procedură prin poștă electronică, data comunicării citației sau a altui act de procedură este data mesajului de comunicare către destinatar, primit de la sistem, iar nu data accesării efective de către parte a link-ului ce permite vizualizarea actului de procedură.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

E. CHELTUIELILE DE JUDECATĂ

1. Titlul problemei de drept: Poate instanța de apel să oblige partea la plata cheltuielilor de judecată constând în onorariul avocațial aferent reprezentării în fața primei instanțe, în cazul în care dovada plății acestuia este depusă după închiderea dezbaterilor în fața primei instanțe?⁵⁷

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: apel

Acte normative incidente: art. 452, art. 470, art. 478 alin. (2) și art. 479 alin. (2) C. proc. civ.

Cuvinte cheie: cheltuieli de judecată, onorariu avocațial, apel, depunere dovadă după închiderea dezbaterilor în fața primei instanțe

Prin Decizia nr. 34/2024⁵⁸, Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept a stabilit, cu efect obligatoriu, că dispozițiile art. 452 raportate la cele ale art. 470 din Codul de procedură civilă, astfel cum au fost interpretate prin Decizia nr. 9 din 30 martie 2020, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 548 din 25 iunie 2020, se interpretează în sensul că, în ipoteza în care au fost solicitate cheltuieli de judecată în fața primei instanțe, dar nu s-a făcut

⁵⁷ Curtea de Apel Galați.

⁵⁸ Publicată în M. Of. nr. 771 din 7 august 2024.

dovada achitării lor până la data închiderii dezbaterilor asupra fondului cauzei, se poate face, prin înregistrări noi, această dovadă, în apelul declarat împotriva soluției de respingere a cererii de acordare a cheltuielilor de judecată.

2. Titlul problemei de drept: Posibilitatea acordării, pe cale separată, cu titlu de cheltuieli de judecată, a onorariului de succes plătit de parte avocatului⁵⁹

Materia: civil

Subcategoria: pretenții

Obiect ECRIS: pretenții

Acte normative incidente: art. 451-453 C. proc. civ.

Cuvinte cheie: cheltuieli de judecată pe cale separată, onorariu de succes, onorariu avocațial

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁶⁰:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Problema de practică neunitară vizează posibilitatea obligării părții care a pierdut procesul la plata, cu titlu de cheltuieli de judecată, a onorariului de succes.

Într-o primă opinie, s-a apreciat că onorariul de succes nu este inclus în noțiunea de cheltuieli de judecată, în accepțiunea dispozițiilor art. 453 C. proc. civ. În acest sens, s-a argumentat că prezintă relevanță prejudiciul real produs părții care a achitat cheltuielile de judecată. Or, onorariul de succes nu constituie o cheltuială efectuată până la finalizarea procesului, având natura unei recompense suplimentare a muncii efectiv prestate de avocat, cu vădit caracter voluntar și voluptuos. Convenția părților privind onorariul de succes produce efecte doar între părțile semnatare, iar instanța de judecată nu poate obliga partea care a pierdut procesul să suporte un asemenea onorariu, stabilit exclusiv pentru situația câștigării procesului, mai ales că, în măsura în care nu s-ar fi atins rezultatul obținut, reprezentantul convențional nu ar fi putut beneficia de recompensa suplimentară muncii efectiv prestate.

Într-o a doua opinie, se consideră că onorariul de succes este o cheltuială ce trebuie pusă în sarcina părții în culpă și care este supusă analizei instanței din perspectiva dispozițiilor art. 451 alin. (2) C. proc. civ., adică a respectării caracterului proporțional, în raport de complexitatea cauzei și munca prestată de avocat. În susținerea acestui punct de vedere, s-a arătat că legea nu distinge, iar împrejurarea că onorariul de succes este solicitat printr-o acțiune separată în pretenții rezultă din aceea că, prin definiție, el este achitat abia după ce soluția favorabilă este adusă la cunoștința părții. Angajamentul având ca obiect stabilirea onorariului de succes este un contract aleatoriu, părțile având în vedere posibilitatea unui câștig sau riscul unei pierderi, ca urmare a unei împrejurări viitoare și incerte (rezultatul procesului) de care depinde existența obligației lor. Astfel, accentul este pus nu pe volumul de muncă depus de avocat sau pe executarea obligației sale de diligență, ci pe însuși rezultatul obținut, singurul care interesează în analiza îndeplinirii cauzei.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Art. 453 alin. (1) C. proc. civ. prevede că partea care pierde procesul va fi obligată, la cererea părții care a câștigat, să îi plătească acesteia cheltuieli de judecată.

⁵⁹ Curtea de Apel Galați.

⁶⁰ Redactorul opiniei este C.M. Solomon.

Potrivit art. 452 C. proc. civ., ce poartă denumirea marginală "Dovada cheltuielilor de judecată", partea care pretinde cheltuieli de judecată trebuie să facă, în condițiile legii, dovada existenței și întinderii lor, cel mai târziu la data închiderii dezbaterilor asupra fondului cauzei.

Art. 451 C. proc. civ. prevede următoarele:

(1) Cheltuielile de judecată constau în taxele judiciare de timbru și timbrul judiciar, onorariile avocaților, ale experților și ale specialiștilor numiți în condițiile art. 330 alin. (3), sumele cuvenite martorilor pentru deplasare și pierderile cauzate de necesitatea prezenței la proces, cheltuielile de transport și, dacă este cazul, de cazare, precum și orice alte cheltuieli necesare pentru buna desfășurare a procesului.

(2) Instanța poate, chiar și din oficiu, să reducă motivat partea din cheltuielile de judecată reprezentând onorariul avocaților, atunci când acesta este vădit disproporționat în raport cu valoarea sau complexitatea cauzei ori cu activitatea desfășurată de avocat, ținând seama și de circumstanțele cauzei. Măsura luată de instanță nu va avea niciun efect asupra raporturilor dintre avocat și clientul său.

■ **Jurisprudența obligatorie a Înaltei Curți de Casație și Justiție în materie**

Prin Decizia nr. 59/2017, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept⁶¹, s-a statuat că în cauzele având ca obiect obligarea pârâtului la suportarea pretenției constând în cheltuielile de judecată generate de un alt litigiu soluționat definitiv, dispozițiile art. 453 alin. (1) din Codul de procedură civilă rămân aplicabile.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Clientul își asumă obligația de a plăti avocatului suma reprezentând onorariul de succes, în ipoteza câștigării litigiului.

Din analiza art. 453 C. proc. civ. rezultă că legea nu distinge în această privință, iar acolo unde legea nu distinge, nici interpretul nu trebuie să o facă (*ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus*).

Apoi, împrejurarea că onorariul de succes nu ar putea fi solicitat decât pe cale separată nu constituie, în sine, un argument pentru respingerea cererii, având în vedere că putem identifica o gamă largă de situații, în care partea efectuează cheltuieli după pronunțarea sau rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești, cheltuieli care sunt însă generate de proces, având, așadar, natura juridică a cheltuielilor de judecată.

Menționăm, cu titlu exemplificativ, ipoteza majorării onorariului expertului tehnic judiciar prin hotărârea judecătorească, cazul plății ratelor stabilite ca efect al încuviințării ajutorului public sub forma eșalonării plății taxei judiciare de timbru după pronunțarea hotărârii, ipoteza obligării părții la restituirea către stat a ajutorului public judiciar acordat în ipoteza în care prin hotărâre judecătorească definitivă, beneficiarul ajutorului public dobândește bunuri sau drepturi de creanță a căror valoare, respectiv quantum, depășește de 10 ori quantumul ajutorului public acordat, potrivit art. 50² din O.U.G. nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar⁶². În toate aceste situații, prin natura lor, sumele specificate sunt achitate ulterior pronunțării hotărârii judecătorești, fără însă a exista vreo controversă cu privire la posibilitatea acordării lor într-un litigiu ulterior, în cadrul căruia sunt solicitate cheltuieli de judecată pe cale separată.

Aceasta este și ipoteza onorariului de succes care implică asumarea de către partea având calitatea de client a obligației "de a plăti onorariul de succes, supusă condiției suspensive constând

⁶¹ Publicată în M. Of. nr. 871 din 6 noiembrie 2017.

⁶² Publicată în M. Of. nr. 327 din 25 aprilie 2008.

în câștigarea proceselor pentru care sunt angajate serviciile avocatului"⁶³. Or, este firesc ca doar după îndeplinirea condiției să se pună problema plății onorariului de succes și să se formuleze cererea de plată a acestei sume cu titlu de cheltuieli de judecată generate de proces.

Apoi, dispoziția cuprinsă la art. 452 C. proc. civ. cuprinde o regulă privind dovada cheltuielilor de judecată, în vederea asigurării contradictorialității, fără a constitui însă un impediment pentru acordarea cheltuielilor de judecată pe cale separată, aceeași concluzie rezultând și din cele statuate în Decizia nr. 59/2017, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept.

Rămâne să analizăm în ce măsură suma achitată avocatului cu titlu de onorariu de succes constituie o cheltuială generată de proces, astfel cum rezultă din art. 451 alin. (1) C. proc. civ.

Includerea în contractul de asistență juridică a unei clauze privind onorariul de succes are vreo înrăurire asupra obligațiilor asumate de către avocat față de client?

Răspunsul este fără îndoială negativ⁶⁴, astfel cum, în mod judicios, s-a reținut în doctrină, "același eveniment viitor și incert nu face să varieze îndatoririle avocatului față de clientul său, prestațiile datorate - dintre care unele constituie chiar obiectele unor obligații de rezultat (prezentarea la termenele de judecată, depunerea de concluzii scrise sau de note de ședință atunci când este necesar potrivit naturii sau dificultății cauzei etc.) fiind, desigur, independente de deznodământul final al cauzei".

Onorariul de succes nu constituie o răsplată acordată avocatului, astfel cum susține opinia contrară, ci expresia speranței clientului că "stimulând eforturi suplimentare ale avocatului prin onorariul de succes, va reuși, câștigând cauza", să evite, prin urmare, pierderea litigiului⁶⁵.

Desigur că, în măsura în care s-ar constata că onorariul avocațial (incluzând onorariul orar sau fix și onorariul de succes) ar avea caracter vădit disproportionat în raport cu valoarea sau complexitatea cauzei ori cu activitatea desfășurată de avocat, ținând seama și de circumstanțele cauzei, instanța poate, chiar și din oficiu, să reducă motivat partea din cheltuielile de judecată reprezentând onorariul avocaților.

Nici argumentul referitor la efectele *inter partes* ale contractului de asistență juridică nu poate fi primit, analiza instanței rezumându-se la verificarea existenței unor cheltuieli de judecată cu titlu de onorariu avocațial determinate de proces.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că există posibilitatea acordării, pe cale separată, cu titlu de cheltuieli de judecată, a onorariului de succes plătit de parte avocatului.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În opinie majoritară, participanții au considerat că nu există posibilitatea acordării, pe cale separată, cu titlu de cheltuieli de judecată, a onorariului de succes plătit de parte avocatului. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară.

În opinie minoritară, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

⁶³ C. Paziuc, *Comutativ și aleatoriu - Limitele unei clasificări*, articol publicat în Revista Română de Drept Privat nr. 1/2021, consultat în aplicația Sintact în data de 19.05.2024.

⁶⁴ În același sens, C. Paziuc, *op. cit.*

⁶⁵ C. Paziuc, *op. cit.* În ceea ce privește calificarea convenției ca fiind comutativă sau aleatorie, s-a arătat că "în realitate, o astfel de convenție, ar fi, în înțelesul art. 1.173 C. civ., fie comutativă, fie aleatorie, însă cu alocarea unilaterală atât a incertitudinii în privința efectelor, cât și a riscului de pierdere".

3. Titlul problemei de drept: Modalitatea de soluționare a cererii de acordare a cheltuielilor de judecată în cazul respingerii apelurilor declarate de către părți⁶⁶

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: apel

Act normativ incident: art. 453 și art. 482 C. proc. civ.

Cuvinte cheie: apeluri, cheltuieli de judecată, compensare

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁶⁷:

Problema de practică neunitară vizează modalitatea de soluționare a cererii de acordare a cheltuielilor de judecată, în ipoteza în care formulează apeluri atât reclamantul, cât și pârâtul, iar instanța de apel respinge ambele apeluri. O primă ipoteză de lucru vizează situația în care ambele părți au solicitat cheltuieli de judecată, iar o a doua ipoteză este aceea în care doar una dintre părți a solicitat cheltuieli de judecată.

■ Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept

Art. 453 C. civ. prevede:

- (1) Partea care pierde procesul va fi obligată, la cererea părții care a câștigat, să îi plătească acesteia cheltuieli de judecată.
- (2) Când cererea a fost admisă numai în parte, judecătorii vor stabili măsura în care fiecare dintre părți poate fi obligată la plata cheltuielilor de judecată. Dacă este cazul, judecătorii vor putea dispune compensarea cheltuielilor de judecată.

Potrivit art. 482 C. proc. civ., dispozițiile de procedură privind judecata în primă instanță se aplică și în instanța de apel, în măsura în care nu sunt potrivnice celor cuprinse în prezentul capitol.

■ Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează

Din art. 453 alin. (1) C. proc. civ. rezultă că partea care cade în pretenții va fi obligată, la cererea părții care a câștigat, să îi plătească acesteia cheltuieli de judecată.

În ipoteza în care au declarat apeluri atât reclamantul, cât și pârâtul, iar ambele apeluri au fost respinse, fiecare dintre părți a câștigat în apelul adversarului său, căzând însă în pretenții în propriul apel.

Prin urmare, în temeiul art. 453 alin. (1) C. proc. civ., incident potrivit art. 482 C. proc. civ., fiecare dintre părți poate fi obligată, la cererea adversarului său, la plata cheltuielilor de judecată efectuate de către cealaltă parte în combaterea apelului său.

În măsura în care ambele părți au solicitat cheltuieli de judecată, instanța ar urma să oblige pe fiecare dintre părți la plata cheltuielilor de judecată efectuate de către partea potrivnică în încercarea de a combate apelul său.

După parcurgerea acestei etape, care s-ar finaliza cu existența a două obligații reciproce de plată a unor cheltuieli de judecată, ar urma ca instanța să dispună compensarea cheltuielilor de judecată, în acord cu art. 453 alin. (2) C. proc. civ. Este adevărat că această dispoziție legală se referă la ipoteza în care cererea a fost admisă numai în parte, însă ceea ce transpare din lectura

⁶⁶ Curtea de Apel Timișoara.

⁶⁷ Redactorul opiniei este C.M. Solomon.

textului este ideea că fiecare dintre părți a câștigat, respectiv a pierdut, parțial, procesul, situație în care se creează, în mod firesc, premisa compensării cheltuielilor de judecată, prin existența unor obligații reciproce. Prin urmare, și în alte ipoteze în care această premisă se verifică, întrucât fiecare dintre părți a câștigat, respectiv a pierdut, în parte, procesul, textul ar trebui să primească aplicare. Considerăm că nu atât argumentul de interpretare literală ar trebui să primeze, cât cel de interpretare logică, fiind firesc ca atunci când există obligații reciproce de plată a cheltuielilor de judecată, generate de alte ipoteze decât aceea de admitere parțială a cererii, instanța să dispună compensarea acestora. Prin urmare, textul ar trebui citit în următoarea cheie: când fiecare dintre părți a câștigat, în parte, procesul, judecătorii vor stabili măsura în care fiecare dintre părți poate fi obligată la plata cheltuielilor de judecată, iar dacă este cazul, judecătorii vor putea dispune compensarea cheltuielilor de judecată.

Rezultă că fiecare dintre părți va fi obligată să îi plătească celeilalte cheltuielile de judecată ocazionate de formularea apărărilor în vederea combaterea căii de atac a adversarului său, apărări ce s-au dovedit eficiente, conducând la respingerea acesteia. Soluția apare cu atât mai evidentă cu cât obligarea celeilalte părți la plata cheltuielilor de judecată era neîndoieabilă dacă aceasta era singura cale de atac exercitată în cauză.

În ceea ce privește întinderea cheltuielilor de judecată ce pot fi acordate, instanța va aprecia în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei, care sunt cheltuielile de judecată determinate de apărările formulate în combaterea căii de atac a părții adverse.

Spre exemplu, taxele judiciare de timbru achitate nu sunt susceptibile de a fi cuprinse în quantumul acestor cheltuieli, întrucât apărările formulate nu ocazionează asemenea cheltuieli. Onorariul expertului judiciar ar putea fi acordat cu titlu de cheltuieli de judecată, în măsura în care proba a fost solicitată de către partea care a avansat onorariul pentru a combate un motiv de apel, apărarea având succes. Sumele convenite martorilor pentru deplasare și pierderile cauzate de necesitatea prezenței la proces, cheltuielile de transport și, dacă este cazul, de cazare, pot fi acordate cu titlu de cheltuieli de judecată dacă proba testimonială a fost propusă în scopul de a obține înlăturarea unui motiv de apel, efect ce a fost realizat.

Este adevărat că în ipoteza în care s-ar solicita plata unor cheltuieli de judecată, cu titlu de onorariu avocațial, este dificil de decelat quantumul onorariului avocațial aferent strategiei de apărare împotriva căii de atac exercitate de către cealaltă parte, în contextul în care avocatul a redactat calea de atac a autorului cererii de cheltuieli, a desfășurat activități de reprezentare în fața instanței, punând concluzii asupra tuturor căilor de atac formulate.

De altfel, în general, când cererea este admisă în parte, stabilirea cheltuielilor de judecată constând în onorariul avocațial comportă dificultăți, instanța fiind suverană în a aprecia în ce măsură activitatea desfășurată de avocat servește unuia sau altuia dintre scopurile menționate. Prin urmare, putem identifica și alte ipoteze în care instanța se află în situația de a stabili care este suma datorată cu titlu de cheltuieli de judecată constând în onorariu avocațial, fără ca acest aspect să constituie, în sine, un impediment pentru aplicarea raționamentului menționat anterior.

Credem că într-o asemenea ipoteză, judecătorii vor stabili măsura în care cealaltă parte poate fi obligată la plata cheltuielilor de judecată, instanțele având o amplă marjă de apreciere.

Nu este de așteptat și nu este rezonabil că partea, preconizând o astfel de soluție, să își preconstituie dovezi, menționând în cuprinsul contractului de asistență juridică în ce proporție onorariul avocatului este destinat susținerii propriei căi de atac, respectiv în ce limite se datorează onorariu avocațial pentru combaterea căii de atac a celeilalte părți. Instanța va avea în vedere aspectele supuse controlului judiciar prin cele două căi de atac formulate și ponderea lor în contextul mizei judecătii din calea de atac.

Soluția ca fiecare dintre părți să își suporte propriile cheltuieli de judecată face abstracție de împrejurarea că parte din aceste cheltuieli ar fi putut fi determinate de combaterea căii de atac promovate de adversar, fiind firesc ca partea care le-a realizat să le recupereze prin mecanismul cheltuielilor de judecată, a cărui aplicare are la bază pierderea, în parte, a procesului de către cealaltă parte. Apoi, nu poate fi primit, în susținerea tezei potrivit căreia fiecare dintre părți ar trebui să își suporte propriile cheltuieli, argumentul "culpei procesuale" ["culpă procesuală" în sensul de cerință a pierderii procesului, prevăzută de art. 453 alin. (1) C. proc. civ.], acesta fiind pe deplin incident exclusiv în privința cheltuielilor ocazionate de declararea și susținerea propriei căi de atac, iar nu și în ceea ce privește cheltuielile ocazionate de combaterea apelului celeilalte părți. În privința celor din urmă, "culpa procesuală" operează în defavoarea opiniei contrare, cealaltă parte fiind cea care trebuie să suporte aceste cheltuieli.

Dacă însă doar una dintre părți a solicitat cheltuieli de judecată, instanța ar urma să analizeze în ce măsură cheltuielile solicitate au fost determinate de combaterea apelului declarat de partea adversă, iar în caz afirmativ, să o oblige pe aceasta din urmă la plata cheltuielilor de judecată, în limitele menționate. Nefiind investită cu o cerere de acordare a cheltuielilor de judecată de către cealaltă parte, cheltuielile de judecată efectuate de aceasta nu vor constitui obiectul analizei instanței.

Menționăm că deși problema de practică neunitară a fost invocată pentru ipoteza apelului, raționamentul se impune, pentru identitate de rațiune, și în ipoteza recursului.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că, în ipoteza în care atât reclamantul, cât și pârâtul au declarat apel, solicitând cheltuieli de judecată, iar instanța de apel a respins apelurile, aceasta urmează a determina cuantumul cheltuielilor efectuate de către fiecare dintre părți pentru a combate apelul declarat de adversarul său, urmând a îl obliga pe acesta din urmă la plata lor către cealaltă parte; dacă este cazul, instanța va putea dispune compensarea acestor cheltuieli.

În măsura în care doar una dintre părți, în cazul analizat, a formulat cerere de acordare a cheltuielilor de judecată, instanța de apel ar urma să analizeze în ce măsură cheltuielile solicitate au fost determinate de combaterea apelului declarat de partea adversă, iar în caz afirmativ, să o oblige pe aceasta din urmă la plata cheltuielilor de judecată, în limitele menționate.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În opinie majoritară, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

În opinie minoritară, participanții au considerat că în ipoteza în care atât reclamantul, cât și pârâtul au declarat apel, solicitând cheltuieli de judecată, iar instanța de apel a respins apelurile, o atare soluție atrage, pe cale de consecință, și respingerea cererilor părților de acordare a cheltuielilor de judecată ca neîntemeiate. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară.

F. CĂI DE ATAC

1. Titlul problemei de drept: Inadmisibilitatea recursului declarat împotriva hotărârii judecătorești pronunțate în apel, hotărâre nesusceptibilă de recurs potrivit art. 483 alin. (2) C. proc. civ., în ipoteza în care instanța de apel a anulat hotărârea primei instanțe și a respins cererea de chemare în judecată ca nefiind de competența instanțelor române. Inaplicabilitatea art. 132 alin. (4) C. proc. civ.⁶⁸

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: recurs

Acte normative incidente: art. 132 alin. (4), art. 483 alin. (2), art. 1.071 alin. (1) C. proc. civ.

Cuvinte cheie: necompetență a instanțelor române, apel, recurs inadmisibil

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁶⁹:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Într-o opinie, în cazul dat, hotărârea judecătorească pronunțată în apel este susceptibilă de recurs, potrivit art. 132 alin. (4) C. proc. civ., întrucât acest text legal nu introduce vreo distincție în privința instanței care a constatat faptul că cererea de chemare în judecată nu este de competența instanțelor române; având în vedere că necompetența instanțelor române poate fi invocată oricând, chiar și direct în căile de atac, precum și consecințele reținerii acesteia, legiuitorul a intenționat ca hotărârea judecătorească pronunțată în acest caz să poată fi cenzurată printr-o cale de atac care permite o analiză a legalității sale.

În a doua opinie, în cazul dat, hotărârea judecătorească pronunțată în apel nu este susceptibilă de recurs, art. 132 alin. (4) C. proc. civ. nefiind aplicabil, acesta privind numai hotărârea judecătorească pronunțată în primă instanță; rațiunea instituirii recursului în locul apelului are în vedere faptul că, în ipoteza analizată, instanța de control judiciar verifică exclusiv un motiv de nelegalitate, iar nu și de netemeinicie; art. 132 alin. (4) C. proc. civ. completează alineatele precedente cu privire la căile de atac declarate împotriva hotărârii judecătorești prin care prima instanță se pronunță asupra excepției de necompetență; în schimb, atunci când instanța de apel verifică competența primei instanțe, în cadrul controlului judiciar, art. 132 alin. (4) C. proc. civ. nu mai este incident.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 132 alin. (4) C. proc. civ., dacă instanța se declară necompetentă și respinge cererea ca inadmisibilă întrucât este de competența unui organ fără activitate jurisdicțională sau ca nefiind de competența instanțelor române, hotărârea este supusă numai recursului la instanța ierarhic superioară.

Art. 1.071 alin. (1) C. proc. civ. prevede că instanța sesizată verifică din oficiu competența sa internațională, procedând conform regulilor interne privind competența, iar dacă stabilește că nu este competentă nici ea, nicio altă instanță română, respinge cererea ca nefiind de competența

⁶⁸ Curtea de Apel Iași.

⁶⁹ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

jurisdicției române, sub rezerva aplicării prevederilor art. 1.070; hotărârea instanței este supusă recursului la instanța ierarhic superioară.

În conformitate cu art. 483 alin. (2) C. proc. civ., nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-j³), în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile pronunțate în materia protecției consumatorilor, a asigurărilor, precum și în cele ce decurg din aplicarea Legii nr. 77/2016 privind darea în plată a unor bunuri imobile în vederea stingerii obligațiilor asumate prin credite; de asemenea nu sunt supuse recursului hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Recursul declarat împotriva hotărârii judecătorești pronunțate în apel, hotărâre nesusceptibilă de recurs potrivit art. 483 alin. (2) C. proc. civ., în ipoteza în care instanța de apel a anulat hotărârea primei instanțe și a respins cererea de chemare în judecată ca nefiind de competența instanțelor române, este inadmisibil, în considerarea următoarelor argumente:

- art. 132 alin. (4) C. proc. civ. reglementează calea de atac a recursului în ipoteza în care instanța care judecă procesul a admis excepția de necompetență internațională a instanțelor române și a respins, în consecință, cererea; prin urmare, acest text legal este incident în ipoteza în care instanța necompetentă este însăși cea care judecă procesul; în cazul analizat, instanța necompetentă nu este instanța de apel, ci prima instanță, considerent pentru care art. 132 alin. (4) C. proc. civ. nu este incident;
- rațiunea instituirii art. 132 alin. (4) C. proc. civ. a fost aceea de a supune totuși unei căi de atac hotărârea judecătorească prin care a fost admisă excepția de necompetență internațională a instanțelor române, spre deosebire de cazul hotărârii judecătorești prin care a fost admisă o excepție de necompetență materială sau teritorială, care, în conformitate cu alin. (3) al aceluiași articol, nu este supusă niciunei căi de atac; legiuitorul nu a intenționat însă ca, în acest caz, să creeze o cale de atac suplimentară în ipoteza hotărârilor nesusceptibile de recurs potrivit art. 483 alin. (2) C. proc. civ.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că recursul declarat împotriva hotărârii judecătorești pronunțate în apel, hotărâre nesusceptibilă de recurs potrivit art. 483 alin. (2) C. proc. civ., în ipoteza în care instanța de apel a anulat hotărârea primei instanțe și a respins cererea de chemare în judecată ca nefiind de competența instanțelor române, este inadmisibil.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În opinie majoritară, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

În opinie minoritară, participanții au considerat că recursul declarat împotriva hotărârii judecătorești pronunțate în apel, hotărâre nesusceptibilă de recurs potrivit art. 483 alin. (2) C. proc. civ., în ipoteza în care instanța de apel a anulat hotărârea primei instanțe și a respins cererea de chemare în judecată ca nefiind de competența instanțelor române, este admisibil. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară.

2. Titlul problemei de drept: Este admisibil recursul în cauzele având ca obiect obligarea pârâtului la desființarea construcției realizate nelegal, iar, în caz contrar, autorizarea reclamantului (unitate administrativ-teritorială) să desființeze construcția respectivă pe cheltuiala pârâtului?⁷⁰

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: recurs

Acte normative incidente: art. 94 pct. 1 lit. h), art. 483 alin. (2), art. 903 alin. (1) C. proc. civ., art. 32 din Legea nr. 50/1991 privind autorizarea executării lucrărilor de construcții, republicată⁷¹

Cuvinte cheie: obligație de a face, obiect evaluabil în bani, obiect neevaluabil în bani, recurs, desființare a construcției executate nelegal

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁷²:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Chestiunea de practică neunitară vizează admisibilitatea recursului declarat împotriva deciziei pronunțate de tribunal în apel, în litigiile promovate de unitatea administrativ-teritorială, având ca obiect obligarea pârâtului la desființarea construcției realizate nelegal, iar, în caz contrar, autorizarea reclamantei să desființeze construcția respectivă pe cheltuiala părții adverse. Dacă, într-o primă opinie, s-a apreciat că recursul este inadmisibil, întrucât este supusă analizei o cerere privind o obligație de a face neevaluabilă în bani, dintr-o altă perspectivă, recursul este admisibil, în categoria acestor din urmă cereri incluzându-se exclusiv cererile ce vizează drepturi personale nepatrimoniale, cum ar fi dreptul la viață, la sănătate, la libertate, la domiciliu etc.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 94 pct. 1 lit. h) C. proc. civ., judecătoriile judecă, în primă instanță (...) cererile privind obligațiile de a face sau de a nu face neevaluabile în bani, indiferent de izvorul lor contractual sau extracontractual, cu excepția celor date de lege în competența altor instanțe.

În conformitate cu art. 483 alin. (2) C. proc. civ., nu sunt supuse recursului, printre altele, hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a) -j³).

Potrivit art. 32 alin. (1)-(3) din Legea nr. 50/1991, republicată:

(1) În cazul în care persoanele sancționate contravențional au oprit executarea lucrărilor, dar nu s-au conformat în termen celor dispuse prin procesul-verbal de constatare a contravenției, potrivit prevederilor art. 28 alin. (1), organul care a aplicat sancțiunea va sesiza instanțele judecătorești pentru a dispune, după caz:

- a) încadrarea lucrărilor în prevederile autorizației;
- b) desființarea construcțiilor realizate nelegal.

(2) În cazul admiterii cererii, instanța va stabili termenele limită de executare a măsurilor prevăzute la alin. (1).

⁷⁰ Curtea de Apel Ploiești.

⁷¹ Republicată în M. Of. nr. 933 din 13 octombrie 2004.

⁷² Redactorul opiniei este C.M. Solomon.

(3) În cazul nerespectării termenelor limită stabilite, măsurile dispuse de instanță, în conformitate cu prevederile alin. (2), se vor duce la îndeplinire prin grija primarului, cu sprijinul organelor de poliție, cheltuielile urmând să fie suportate de către persoanele vinovate. (...)

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Calificarea cererii de desființare a construcției realizate nelegal ca fiind evaluabilă sau, după caz, neevaluabilă în bani a generat practică neunitară într-un alt context, și anume acela al stabilirii taxei judiciare de timbru, problema fiind discutată la Întâlnirea reprezentanților Consiliului Superior al Magistraturii cu președinții secțiilor civile ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și curților de apel care a avut loc la Oradea în perioada 6-7 iunie 2019.

Opinia Institutului Național al Magistraturii, însușită în unanimitate de către participanți, a fost în sensul că "cererea prin care se solicită executarea unei obligații de a face, de demolare a unei construcții, reprezintă o cerere evaluabilă în bani, supusă taxei judiciare de timbru prevăzute de art. 3 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013, iar criteriul de determinare a valorii obiectului cererii este dreptul afirmat de reclamant; pentru situația cererilor formulate de organul care a aplicat sancțiunea contravențională, întemeiate pe dispozițiile art. 32 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 50/1991, taxa judiciară de timbru se stabilește în conformitate cu dispozițiile art. 27 din OUG nr. 80/2013".

În sprijinul opiniei menționate, s-au reținut următoarele argumente:

"Astfel cum rezultă din întreaga reglementare cuprinsă în O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, în regulă generală, determinarea existenței și întinderii obligației de plată a taxei judiciare de timbru are ca premisă corectă calificare a naturii acțiunii civile concretizate prin cererea de chemare în judecată.

Acțiunea civilă are ca obiect, de regulă, protecția unui drept sau a unui interes pentru realizarea căruia calea justiției este obligatorie. Obiectul acțiunii se concretizează și nuanțează, prin mijlocul procesual folosit, obiectul cererii de chemare în judecată, constituindu-l pretenția concretă a reclamantului.

Fundamentul acțiunii este însă dreptul subiectiv civil ce se solicită a fi protejat, astfel încât acesta este cel care determină calificarea acțiunii, cu toate consecințele ce decurg de aici.

Astfel cum s-a statuat prin considerentele Deciziei nr. 32/2008 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secțiile Unite „dreptul subiectiv ce se cere a fi protejat în justiție "transferă" caracterul său patrimonial sau nepatrimonial litigiului însuși și, astfel, procesul va putea fi evaluabil în bani, ori de câte ori în structura raportului juridic de drept substanțial, dedus judecății, intră un drept patrimonial, real sau de creanță.

În consecință, ori de câte ori pe calea acțiunii în justiție se tinde a se proteja un drept patrimonial, evaluarea obiectului litigiului este posibilă și necesară."

Prin urmare, în cazul acțiunilor ce vizează executarea unei obligații de a face, dacă dreptul afirmat este unul patrimonial, în măsura în care este posibilă evaluarea, acțiunea va fi considerată patrimonială evaluabilă în bani, iar din perspectiva taxei judiciare de timbru, vor primi aplicare dispozițiile art. 3 alin. (1) din O.U.G. nr. 80/2013.

O astfel de concluzie nu vine în contradicție cu cele reținute prin decizia anterior menționată, cu referire la raportul dintre normele legale în materia taxei judiciare de timbru și normele de drept comun referitoare la calificarea acțiunii civile, căci ele vin să lămurească acele situații în care deși, potrivit normelor generale, o acțiune este patrimonială și evaluabilă în bani, potrivit regulilor speciale cuprinse în O.U.G. nr. 80/2013, ea este supusă unei taxe judiciare de timbru fixe fără a se raporta la caracterul evaluabil al acesteia.

Cu alte cuvinte, din perspectiva taxelor judiciare de timbru, în cazul acțiunilor patrimoniale, evaluabile în bani, dacă dispozițiile O.U.G. nr. 80/2013 nu reglementează o altă taxă

judiciară de timbru sau scutirea de la plata taxelor judiciare de timbru, vor fi aplicabile dispozițiile art. 3 alin. (1) din acest act normativ, timbrarea urmând să se realizeze la valoare.

Dificultățile sunt generate însă de identificarea valorii obiectului cererii. Plecând însă de la raționamentul anterior expus, în sensul că dreptul afirmat este cel care configurează întregul litigiu, apreciem că valoarea obiectului cererii se va stabili în funcție de evaluarea dreptului afirmat.

În concret, dacă reclamantul solicită obligarea pârâtului la desființarea construcției, afirmând dreptul său de proprietate asupra terenului pe care a fost edificată construcția, atunci valoarea obiectului cererii este determinată de valoarea porțiunii de teren pe care este edificată construcția.

Apreciem că valoarea construcției ce se solicită a fi demolată nu reprezintă valoarea obiectului cererii, căci reclamantul nu afirmă un drept asupra construcției, ci asupra porțiunii de teren pe care aceasta este edificată.

Totodată, apreciem că nici contravaloarea lucrărilor necesare pentru demolarea construcției nu poate fi reținută ca reflectând valoarea obiectului cererii, căci reclamantul nu afirmă un drept de creanță corespunzător contravalorii acestor lucrări. Un argument în acest sens este reprezentat de interpretarea per a contrario a dispozițiilor cuprinse în art. 903 C. proc. civ., ce reglementează distinct dreptul creditorului unei obligații de a face sau de a nu face de a fi dezdăunat cu contravaloarea costurilor necesare pentru executarea obligației de a face sau pentru restabilirea situației anterioare încălcării obligației de a nu face.

Cu referire la situația în care solicitarea de demolare a construcției este întemeiată pe inexistența autorizației de construire sau pe anularea acesteia, apreciem că, similar celor anterior expuse, trebuie observat tot dreptul afirmat de reclamant, căci, și în acest caz, reclamantul urmărește protejarea unui drept, fără a avea importanță, din acest punct de vedere, care a fost modalitatea în care pârâtul ar fi încălcat dreptul reclamantului.

Acesta este motivul pentru care, în ipoteza în care se solicită demolarea unei construcții pentru lipsa autorizației de construire sau ca urmare a anulării acesteia, pentru stabilirea taxei judiciare de timbru (și nu numai) soluțiile vor fi diferite în funcție de cel care are calitatea de reclamant.

În ipoteza în care reclamantul este proprietarul terenului, dreptul afirmat este dreptul de proprietate, caz în care sunt pe deplin aplicabile cele anterior enunțate prin care s-a conchis asupra stabilirii taxei judiciare de timbru la valoare.

Este însă diferită situația în care reclamantul este organul care a aplicat sancțiunea demolării construcției, ipoteză reglementată de dispozițiile art. 32 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 50/1991.

Potrivit acestei dispoziții legale, în măsura în care persoanele sancționate contravențional au oprit executarea lucrărilor, dar nu s-au conformat în termen celor dispuse prin procesul-verbal de constatare a contravenției, întocmit potrivit art. 28 alin. (1), organul care a aplicat sancțiunea va sesiza instanțele judecătorești pentru a dispune, după caz: a) încadrarea lucrărilor în prevederile autorizației; b) desființarea construcțiilor realizate nelegal.

În cazul acestor cereri, raportul juridic dedus judecății are la bază săvârșirea unei contravenții, iar reclamantul, respectiv organul care a aplicat sancțiunea contravențională, acționează în temeiul legii, ca autoritate publică, scopul principal fiind ca instanța să asigure conformarea contravenientului la cele stabilite prin procesul-verbal de constatare a contravenției.

Cu alte cuvinte, dreptul afirmat de reclamant prin cererea de chemare în judecată nu este un drept patrimonial, situație în care obiectul cererii este neevaluabil în bani, ce atrage aplicabilitatea dispozițiilor art. 27 din O.U.G. nr. 80/2013, potrivit cu care taxa judiciară de timbru datorată este în cuantum de 20 lei".

Apreciem că se impune reevaluarea parțială a argumentelor exprimate în sprijinul punctului de vedere anterior expus.

Calificarea ca fiind evaluabile sau neevaluabile în bani a unor cereri a constituit, într-adevăr, prilej de divergențe de jurisprudență ce au fost curmate prin pronunțarea de către Înalta Curte de Casație și Justiție - Secțiunile Unite a Deciziei nr. 32 din 9 iunie 2008⁷³.

Chiar dacă acțiunea analizată nu se numără printre cele ce au constituit obiectul sesizării, în considerentele obligatorii ale deciziei menționate, ce sprijină soluția din dispozitiv, Înalta Curte de Casație și Justiție a realizat o serie de statuări cu caracter de principiu, printre care se numără următoarele:

"(...) se poate afirma că dreptul subiectiv ce se cere a fi protejat în justiție «transferă» caracterul său patrimonial sau nepatrimonial litigiului însuși și, astfel, procesul va putea fi evaluabil în bani, ori de câte ori în structura raportului juridic de drept substanțial, dedus judecății, intră un drept patrimonial, real sau de creanță.

În consecință, ori de câte ori pe calea acțiunii în justiție se tinde a se proteja un drept patrimonial, evaluarea obiectului litigiului este posibilă și necesară.

(...) Un drept are caracter personal, fără conținut economic și, prin urmare, neevaluabil în bani, atunci când este strâns legat de persoană, servind la individualizarea acesteia în cadrul societății sau al familiei: dreptul la viață, la sănătate și integritate fizică și morală, la libertate, la onoare, cinste, reputație, dreptul la nume și la domiciliu etc.

(...) A susține că există acțiuni patrimoniale neevaluabile în bani înseamnă a susține o contradicție juridică, a spune de fapt că există drepturi patrimoniale neevaluabile în bani, ceea ce contravine naturii intrinseci a acestor drepturi, cea care le deosebește de drepturile personale nepatrimoniale".

Este adevărat că decizia menționată a fost pronunțată în interpretarea dispozițiilor art. 1 pct. 1, art. 2 pct. 1 lit. a) și b) și art. 282¹ alin. (1) C. proc. civ. 1865, însă soluția și considerentele care o susțin își păstrează pe deplin valabilitatea și în ceea ce privește interpretarea Codului de procedură civilă din 2010.

Apreciem, așadar, că această decizie furnizează o serie de principii cu deplină incidență în problematica analizată. În măsura în care acțiunea în justiție valorifică un drept patrimonial, "evaluarea obiectului litigiului este posibilă și necesară", astfel că dificultățile de evaluare nu pot determina calificarea unei acțiuni ca fiind neevaluabilă în bani.

Rezultă că, reținând caracterul obligatoriu al considerentelor deciziei menționate, ce susțin, pe deplin, soluția din dispozitiv, se impune să concluzionăm că cererile privind obligațiile de a face patrimoniale sunt, în mod necesar, evaluabile în bani.

Apreciem că titularul cererii de desființare a construcției nu constituie un reper pentru calificarea cererii ca fiind evaluabilă sau neevaluabilă în bani.

⁷³ Publicată în M. Of. nr. 830 din 10 decembrie 2008.

Prin decizia menționată, Înalta Curte de Casație și Justiție - Secțiunile Unite a statuat următoarele: "Dispozițiile art. 1 pct. 1, art. 2 pct. 1 lit. a) și b) și art. 282¹ alin. (1) din Codul de procedură civilă se interpretează în sensul că, în vederea determinării competenței materiale de soluționare în primă instanță și în căile de atac, sunt evaluabile în bani litigiile civile și comerciale având ca obiect constatarea existenței sau inexistenței unui drept patrimonial, constatarea nulității, anularea, rezoluțiunea, rezilierea unor acte juridice privind drepturi patrimoniale, indiferent dacă este formulat petitul accesoriu privind restabilirea situației anterioare".

Apoi, nu se justifică o calificare diferită a unei cereri privind o obligație de desființare a unei lucrări potrivit Codului civil față de cea de desființare a unei construcții edificate nelegal în temeiul Legii nr. 50/1991.

Astfel, în ceea ce privește obligația de desființare a unei lucrări, obligație de a face guvernată de Codul civil, miza patrimonială este cu atât mai evidentă, dacă avem în vedere art. 903 alin. (1) C. proc. civ. Textul prevede că, dacă prin titlul executoriu creditorul a fost autorizat ca, pe cheltuiala debitorului, să execute el însuși ori să facă să fie executată obligația de a face sau (...), nu mai este necesară obținerea unui nou titlu executoriu prin care să se stabilească despăgubirile datorate de debitor. În aceste din urmă cazuri, sumele respective se determină pe bază de expertiză sau de alte documente justificative de către executorul judecătoresc, potrivit dispozițiilor art. 628 C. proc. civ. Apoi, observăm că textul furnizează criterii obiective de necontestat și în ceea ce privește criteriul relevant pentru evaluarea cererii, acestea constând în cuantumul despăgubirilor datorate de debitor, reprezentând echivalentul cheltuielilor aferente executării obligației de a face.

Împrejurarea că dispozitivul hotărârii judecătorești ce se va pronunța cu privire la cererea de demolare a construcției nu va cuprinde o dispoziție de obligare a debitorului la plata despăgubirilor nu este de natură să infirme calificarea cererii ca fiind una evaluabilă în bani ori incidența criteriului relevant din perspectiva evaluării ei. Câtă vreme pronunțarea unei hotărâri judecătorești de admitere a cererii privind obligația de a face creează premisele recuperării cheltuielilor de la debitor, fie și în faza de executare silită, caracterul patrimonial este vădit, evaluarea fiind posibilă la nivelul estimat al cuantumului acestor cheltuieli. În măsura în care este în discuție o obligație de a face contractuală sau delictuală reglementată de Codul civil⁷⁴, creditorul are la îndemână mijlocul extrajudiciar reglementat de art. 1.528 C. civ., ipoteză în care, în cazul neexecutării de către debitor a obligației de plată a despăgubirilor reprezentând contravaloarea lucrărilor necesare executării obligației de a face, va urma, cel mai probabil, un litigiu de despăgubiri, a cărui finalitate nepatrimonială este neîndoielnică.

În ipoteza cererii de desființare a construcției realizate nelegal, art. 32 alin. (3) din Legea nr. 50/1991, republicată, prevede că în cazul nerespectării termenelor limită stabilite, măsurile dispuse de instanță, în conformitate cu prevederile alin. (2), se vor duce la îndeplinire prin grija primarului, cu sprijinul organelor de poliție, cheltuielile urmând să fie suportate de către persoanele vinovate.

În sprijinul opiniei potrivit căreia cererea este neevaluabilă în bani, s-a adus argumentul că unitatea administrativ-teritorială a inițiat demersul judiciar în temeiul legii, în justificarea calității sale de autoritate publică investită să urmărească respectarea normelor de urbanism și disciplină în construcții, astfel că, în ipoteza analizată, nu se urmărește obținerea unui folos evaluabil în bani de către cel care a formulat acțiunea.

Nu putem însă să nu remarcăm că, în lipsa hotărârii judecătorești care să dispună desființarea construcției realizate nelegal, nu se creează premisele recuperării cheltuielilor aferente aducerii la îndeplinire a măsurilor dispuse de instanță de la persoanele vinovate, astfel încât să devină activ mecanismul prevăzut de art. 32 alin. (3) din Legea nr. 50/1991, republicată.

Chiar dacă premisa acestor cereri este dată de săvârșirea unei contravenții, iar reclamantul, respectiv organul care a aplicat sancțiunea contravențională, acționează în temeiul legii, ca autoritate publică, credem că finalitatea cererii nu se rezumă la asigurarea conformării

⁷⁴ Raționamentul nu poate fi însă aplicat în cazul cererii analizate, obligația de a face fiind reglementată prin dispoziții derogatorii de la dreptul comun, cuprinse în Legea nr. 50/1991, republicată.

contravenientului la cele stabilite prin procesul-verbal de constatare a contravenției, ci subsumează și un scop patrimonial, ce constă în recuperarea cheltuielilor ocazionate de executarea măsurilor dispuse de instanță de la persoanele vinovate, potrivit art. 32 alin. (3) din lege. Prin urmare, nu se poate afirma că nu este în discuție un drept patrimonial, o atare concluzie venind, oricum, în contradicție cu considerentele Deciziei nr. 32/2008, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, care a reținut că "un drept are caracter personal, fără conținut economic și, prin urmare, neevaluabil în bani, atunci când este strâns legat de persoană, servind la individualizarea acesteia în cadrul societății sau al familiei: dreptul la viață, la sănătate și integritate fizică și morală, la libertate, la onoare, cinste, reputație, dreptul la nume și la domiciliu etc."

Dacă un subiect de drept civil, introducând cererea de desființare a unei lucrări, acționează în apărarea patrimoniului său, unitatea administrativ-teritorială acționează în vederea restabilirii legalității, dar și a recuperării cheltuielilor aferente lucrărilor de demolare stabilite de lege în sarcina celor vinovați.

Prin urmare, cererea de demolare a construcției realizate nelegal este o cerere privind o obligație de a face patrimonială evaluabilă în bani, recursul fiind admisibil.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că este admisibil recursul în cauzele având ca obiect obligarea pârâtului la desființarea construcției realizate nelegal, iar, în caz contrar, autorizarea reclamantului (unitate administrativ-teritorială) să desființeze construcția respectivă pe cheltuiala pârâtului.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În opinie majoritară, participanții au decis să nu supună la vot această problemă de drept, având în vedere înregistrarea sub nr. 1.813/1/2024 pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, având termen de soluționare în data de 18.11.2024, a sesizării vizând caracterul prescriptibil sau imprescriptibil al acțiunii prevăzute de art. 32 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 50/1991.

3. Titlul problemei de drept: Este admisibil recursul în cauzele având ca obiect anularea actului de excludere a unui membru al partidului politic?⁷⁵

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: nulitate act

Acte normative incidente: art. 463 C. proc. civ., art. 21 din Legea partidelor politice nr. 14/2003⁷⁶

Cuvinte cheie: anulare a actului de excludere a unui membru, partid politic, recurs, admisibilitate

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁷⁷:

■ Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară

⁷⁵ Curtea de Apel Galați.

⁷⁶ Republicată în M. Of. nr. 408 din 10 iunie 2015.

⁷⁷ Redactorul opiniei este C.M. Solomon.

Problema de practică neunitară semnalată vizează admisibilitatea recursului în cazul acțiunilor având ca obiect anularea actului prin care membrul unui partid politic a fost sancționat, exclus sau demis din acel partid.

Dacă într-o primă opinie, s-a apreciat că recursul este admisibil, având în vedere dispozițiile Codului de procedură civilă și lipsa unor prevederi care să excludă aceste categorii de cauze de la calea de atac a recursului, într-o a doua opinie, s-a considerat că recursul este inadmisibil, regimul juridic al căilor de atac fiind cel instituit de art. 21 alin. (2), (4) din Legea nr. 14/2003, decizia pronunțată în apel fiind definitivă.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Art. 21 din Legea nr. 14/2003⁷⁸ prevede:

- (1) Tribunalul București se pronunță asupra cererii de înregistrare a partidului politic în cel mult 15 zile de la expirarea termenului prevăzut la art. 18 alin. (2).
- (2) Împotriva deciziei Tribunalului București pot face apel la Curtea de Apel București, în termen de 5 zile de la comunicare, persoanele prevăzute la art. 18 alin. (1) lit. a), Ministerul Public sau persoanele prevăzute la art. 20 alin. (2).
- (3) Curtea de Apel București va examina apelul în ședință publică, în termen de cel mult 15 zile de la înregistrarea acestuia.
- (4) Decizia Curții de Apel București este definitivă.

Potrivit art. 463 C. proc. civ.:

- (1) Hotărârile date în apel, cele date, potrivit legii, fără drept de apel, precum și alte hotărâri în cazurile expres prevăzute de lege sunt supuse recursului.
- (2) Nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a) -j³), în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile pronunțate în materia protecției consumatorilor, a asigurărilor, precum și în cele ce decurg din aplicarea Legii nr. 77/2016 privind darea în plată a unor bunuri imobile în vederea stingerii obligațiilor asumate prin credite. De asemenea nu sunt supuse recursului hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului.
- (3) Recursul urmărește să supună instanței competente examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile.
- (4) Recursul se soluționează de către instanța ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Având în vedere că art. 21 din Legea nr. 14/2003 vizează cererea de înregistrare a partidului politic, iar chestiunea de practică neunitară privește acțiunea în anularea actului de excludere a unui membru a partidului politic, rezultă că, în rezolvarea problemei analizate, sunt incidente dispozițiile art. 463 alin. (1) C. proc. civ., recursul fiind admisibil, câtă vreme nicio altă dispoziție legală nu exceptează acest tip de cauze de la calea de atac a recursului.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că este admisibil recursul în cauzele având ca obiect anularea actului de excludere a unui membru al partidului politic.

⁷⁸

Republicată în M. Of. nr. 408 din 10 iunie 2015.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În opinie majoritară, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

În opinie minoritară, participanții au considerat că recursul în cauzele având ca obiect anularea actului de excludere a unui membru al partidului politic este inadmisibil. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară.

4. Titlul problemei de drept: Termenul de exercitare a recursului (durată și moment de început al curgerii acestui termen) împotriva hotărârii judecătorești prin care prima instanță a luat act de renunțarea la judecata unei cereri formulate pe calea unei proceduri speciale ce presupune o cale de atac cu termen de exercitare diferit de cel reglementat în dreptul comun⁷⁹

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: ordonanță președințială, ordin de protecție

Acte normative incidente: art. 406 alin. (6) și art. 1.000 alin. (1) și (4) C. proc. civ., art. 45 alin. (1) din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice, republicată⁸⁰

Cuvinte cheie: renunțare la judecată, termen de recurs, proceduri speciale

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁸¹:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Problema de practică neunitară vizează ipoteza în care reclamantul renunță la judecata unei cereri formulate pe calea unei proceduri speciale (de exemplu, procedura ordonanței președințiale sau procedura de emitere a ordinului de protecție).

Într-o opinie, termenul de exercitare a recursului este cel de drept comun (30 de zile de la comunicare), întrucât instanța nu a procedat la o judecată în fond a cererii pentru a fi aplicabile termenele speciale din materia procedurilor speciale, prevăzute în considerarea specificului situațiilor litigioase reglementate prin aceste proceduri. De asemenea, textul art. 406 alin. (6) C. proc. civ. nu face trimitere la normele procedurii speciale și nici nu stabilește un termen înăuntrul căruia trebuie exercitat recursul, astfel încât acesta se completează cu dispozițiile de drept comun în materie de recurs, respectiv cu art. 485 alin. (1) C. proc. civ.

În a doua opinie, termenul de exercitare a recursului este termenul special din materia procedurilor speciale respective.

În a treia opinie, în cazul dat, calea de atac este aceea prevăzută de lege pentru fiecare procedură specială în parte (inclusiv apel).

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 406 alin. (6) C. proc. civ., renunțarea la judecată se constată prin hotărâre supusă recursului, care va fi judecat de instanța ierarhic superioară celei care a luat act de

⁷⁹ Curtea de Apel Ploiești.

⁸⁰ Republicată în M. Of. nr. 948 din 15 octombrie 2020.

⁸¹ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

renunțare; când renunțarea are loc în fața unei secții a Înaltei Curți de Casație și Justiție, hotărârea este definitivă.

Art. 1000 alin. (1) C. proc. civ., vizând calea de atac din materia procedurii ordonanței președințiale, prevede că, dacă prin legi speciale nu se prevede altfel, ordonanța este supusă numai apelului în termen de 5 zile de la pronunțare, dacă s-a dat cu citarea părților, și de la comunicare, dacă s-a dat fără citarea lor. Alin. (4) al aceluiași articol prevede că în toate cazurile în care competența de primă instanță aparține curții de apel, calea de atac este recursul, dispozițiile alin. (1)-(3) aplicându-se în mod corespunzător.

Art. 45 alin. (1) din Legea nr. 217/2003, republicată, prevede că hotărârea prin care se soluționează cererea de emitere a ordinului de protecție este supusă numai apelului, în termen de 3 zile de la pronunțare, dacă s-a dat cu citarea părților, și de la comunicare, dacă s-a dat fără citarea lor.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Această problemă de drept a mai fost discutată la Întâlnirea reprezentanților Consiliului Superior al Magistraturii cu președinții secțiilor civile ale curților de apel și Înaltei Curți de Casație și Justiție ce a avut loc la Iași în perioada 7-8 mai 2015.

Opinia formulată de Institutul Național al Magistraturii, însușită în majoritate de către participanți, a fost în sensul că termenul de exercitare a recursului în cazul dat este cel de drept comun, întrucât art. 406 alin. (6) C. proc. civ. nu face trimitere la normele speciale și nici nu stabilește un termen înăuntrul căruia trebuie exercitat recursul, considerent pentru care se impune completarea acestuia cu dispozițiile de drept comun în materie de recurs, respectiv cu art. 485 alin. (1) C. proc. civ.

Apreciem că se impune reevaluarea acestui punct de vedere în sensul că termenul de exercitare a recursului împotriva hotărârii judecătorești prin care prima instanță a luat act de renunțarea la judecata unei cereri formulate pe calea unei proceduri speciale ce presupune o cale de atac cu termen de exercitare diferit de cel reglementat în dreptul comun (de exemplu, procedura ordonanței președințiale sau procedura de emitere a ordinului de protecție) este termenul prevăzut pentru calea de atac proprie procedurii speciale respective.

Astfel, renunțarea la judecată constituie un incident procedural reglementat prin norme juridice cu caracter special (art. 406 și art. 407 C. proc. civ.).

În privința căii de atac aplicabile în materia acestui incident procedural, art. 406 alin. (6) C. proc. civ. nu prevede decât tipul căii de atac (recurs), iar nu și durata termenului de exercitare a acestui termen și nici momentul de început al curgerii sale.

Ca atare, tipul căii de atac, în cazul dat, este recursul, întrucât art. 406 alin. (6) C. proc. civ. constituie o normă juridică cu caracter special, care înlătură de la aplicare atât normele cu caracter general din materia căilor de atac (dreptul comun în materia căilor de atac), cât și normele procedurii speciale care reglementează tipul căii de atac proprii procedurii respective ("dreptul comun în materia procedurii speciale").

În schimb, în privința duratei termenului și a momentului de început al curgerii acestuia, regimul juridic al renunțării la judecată se impune a fi completat cu normele juridice aplicabile "dreptului comun în materia procedurii speciale". Numai în măsura în care normele procedurii

speciale nu ar reglementa aspectele în discuție, acestea s-ar completa, la rândul lor, cu normele dreptului comun în materia căilor de atac.

"Dreptul comun" aplicabil ipotezei în discuție este, așadar, reprezentat de normele care reglementează procedura specială [de exemplu, de normele procedurii ordonanței președințiale, care, în cuprinsul art. 1.000 alin. (1) C. proc. civ., prevăd un termen de exercitare a căii de atac cu durata de 5 zile de la pronunțare sau, după caz, de la comunicare], iar nu de normele generale care reglementează termenul de exercitare a recursului în procedură contencioasă [30 de zile de la comunicare, potrivit art. 485 alin. (1) C. proc. civ.], în considerarea a două argumente:

- regimul juridic al incidentului procedural, în lipsă de dispoziții legale speciale, urmează regimul juridic al fondului cererii în soluționarea căreia s-a ivit respectivul incident;

De exemplu, dacă reclamantul ar renunța la judecata unei cereri de evacuare a unui imobil, promovată pe calea procedurii speciale reglementate de titlul XI al cărții a VI-a din Codul de procedură civilă, dezbaterea incidentului procedural ar avea loc în camera de consiliu, fiind incident art. 1.042 alin. (2) C. proc. civ. din materia procedurii speciale, iar nu în ședință publică, potrivit normelor generale din procedura contencioasă.

- normele juridice aplicabile procedurii speciale derogă, ele însele, de la normele generale, iar o atare derogare a avut ca rațiune a instituirii sale urgența de soluționare a cauzei ce reclamă inclusiv termene de exercitare a căilor de atac mult mai scurte decât cele din dreptul comun.

De altfel, nu trebuie pornit în rezolvarea acestei probleme de drept de la premisa că hotărârea pronunțată de către prima instanță este, în toate cazurile, legală. Există și riscul ca instanța să fi luat, în mod nelegal, act de renunțarea la judecata a unei cereri care, potrivit legii, implică o maximă celeritate în soluționare. Aplicarea unui termen de recurs de 30 de zile de la comunicare pentru cenzurarea acestei soluții nu concordă intenției legiuitorului de a conferi, în cadrul procedurii speciale respective, urgență sporită în soluționarea cererii, și mai mult, în anumite situații, poate prezenta riscuri în planul derulării raporturilor dintre subiectele de drept, riscuri avute în vedere de legiuitor la momentul reglementării procedurii speciale [de exemplu, în materia ordinului de protecție, potrivit art. 45 alin. (1) din Legea nr. 217/2003, republicată, termenul de exercitare a căii de atac este de 3 zile de la pronunțare sau comunicare, după caz].

În concluzie, opinia I.N.M.⁸² este în sensul că termenul de exercitare a recursului împotriva hotărârii judecătorești prin care prima instanță a luat act de renunțarea la judecata unei cereri formulate pe calea unei proceduri speciale ce presupune o cale de atac

⁸² În cadrul catedrei de drept civil și drept procesual civil a Institutului Național al Magistraturii a fost exprimată și opinia, însoțită în minoritate, în sensul că, în cazul hotărârilor prin care prima instanță ia act de renunțarea la judecarea cererilor formulate în cadrul unor proceduri speciale, calea de atac este recursul ce se exercită în termen de 30 de zile de la comunicare, pentru argumentele ce vor fi prezentate în continuare.

Calea de atac susceptibilă de a fi exercitată împotriva hotărârii prin care prima instanță ia act de renunțarea la judecarea unei cereri guvernate de dispozițiile unor proceduri speciale este cea prevăzută de art. 406 alin. (6) C. proc. civ., respectiv recursul.

Întrucât textul nu prevede termenul de exercitare a recursului, acesta va fi cel general, de 30 de zile, potrivit art. 485 alin. (1) C. proc. civ. și va curge de la data comunicării hotărârii. Nu s-ar putea susține că legea prevede altfel în ipoteza analizată, având în vedere că dispozițiile edictate în reglementarea unor proceduri speciale referitoare la calea de atac și termenul în care poate fi exercitată vizează alte ipoteze decât pe aceea a renunțării la judecată. Aceasta din urmă, constituind un act de dispoziție al părții, este reglementată prin norme speciale, derogatorii, chiar și de la normele ce reglementează procedurile speciale.

Nu regăsim la nivelul dispozițiilor procedurale prevederi care să permită concluzia potrivit căreia, în cazul analizat, calea de atac ar fi cea reglementată pentru renunțarea la judecată, iar termenul ar fi acela stipulat, fie și pentru exercitarea căii de atac a apelului, în cadrul unei proceduri speciale.

Redactorul opiniei minoritare este C.M. Solomon.

cu termen de exercitare diferit de cel reglementat în dreptul comun (de exemplu, procedura ordonanței președințiale sau procedura de emitere a ordinului de protecție) este termenul prevăzut pentru calea de atac proprie procedurii speciale respective.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În opinie majoritară, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

În opinie minoritară, participanții au considerat că termenul de exercitare a recursului împotriva hotărârii judecătorești prin care prima instanță a luat act de renunțarea la judecata unei cereri formulate pe calea unei proceduri speciale ce presupune o cale de atac cu termen de exercitare diferit de cel reglementat în dreptul comun (de exemplu, procedura ordonanței președințiale sau procedura de emitere a ordinului de protecție) este de 30 de zile de la comunicare. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară. Suplimentar, s-a arătat că regimul juridic al recursului nu poate fi completat cu un termen de exercitare propriu căii de atac a apelului. Totodată, au fost invocate, în sprijinul acestei opinii, și considerentele Deciziei nr. 17/2017, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul competent să judece recursul în interesul legii, publicată în M. Of. nr. 930 din 27 noiembrie 2017.

G. CONTESTAȚIA PRIVIND TERGIVERSAREA PROCESULUI

1. Titlul problemei de drept: Denumirea hotărârii judecătorești prin care se soluționează contestația privind tergiversarea procesului⁸³

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: contestație privind tergiversarea procesului

Acte normative incidente: art. 424 și art. 525 alin. (5) C. proc. civ.

Cuvinte cheie: contestație privind tergiversarea procesului, denumire a hotărârii judecătorești

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁸⁴:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Într-o opinie, hotărârea judecătorească prin care se soluționează contestația privind tergiversarea procesului este o încheiere, potrivit art. 424 C. proc. civ.

În a doua opinie, hotărârea judecătorească prin care se soluționează contestația privind tergiversarea procesului este o sentință sau, după caz, o decizie, în raport de stadiul în care se află procesul în care s-a formulat contestația în discuție.

În a treia opinie, hotărârea judecătorească prin care se soluționează contestația privind tergiversarea procesului este o decizie, indiferent de stadiul în care se află procesul în care s-a formulat contestația, întrucât judecata acesteia are configurația unei judecăți în recurs, date fiind instanța competentă (instanța ierarhic superioară) și compunerea completului de judecată (3 judecători).

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

⁸³ Curtea de Apel Iași.

⁸⁴ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

Art. 424 C. proc. civ., a cărei denumire marginală este "Denumirea hotărârilor", are următorul conținut:

- (1) Hotărârea prin care cauza este soluționată de prima instanță sau prin care aceasta se dezinvestește fără a soluționa cauza se numește sentință.
- (2) Hotărârea prin care judecătoria soluționează căile de atac împotriva hotărârilor autorităților administrației publice cu activitate jurisdicțională și ale altor organe cu astfel de activitate, în cazurile prevăzute de lege, se numește sentință.
- (3) Hotărârea prin care instanța se pronunță asupra apelului, recursului și recursului în interesul legii, precum și hotărârea pronunțată ca urmare a anulării în apel a hotărârii primei instanțe și reținerii cauzei spre judecare ori ca urmare a rejudecării cauzei în fond după casarea cu reținere în recurs se numește decizie.
- (4) Hotărârea prin care instanța se pronunță asupra contestației în anulare sau asupra revizuirii se numește, după caz, sentință sau decizie.
- (5) Toate celelalte hotărâri date de instanță se numesc încheieri, dacă legea nu prevede altfel.

Potrivit art. 525 alin. (5) C. proc. civ., judecata contestației se face în camera de consiliu, cu citarea părților, printr-o *hotărâre* care nu este supusă niciunei căi de atac, ce trebuie motivată în termen de 5 zile de la pronunțare.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Hotărârea judecătorească prin care se soluționează contestația privind tergiversarea procesului este o încheiere, potrivit art. 424 alin. (5) C. proc. civ., întrucât aceasta nu se poate încadra în noțiunea de sentință și nici în cea de decizie, pentru următoarele considerente:

- prin intermediul acestei hotărâri cauza nu este soluționată de către prima instanță și, de asemenea, aceasta nu se dezinvestește fără a soluționa cauza, cazuri în care, potrivit art. 424 alin. (1) C. proc. civ., hotărârea ar fi purtat denumirea de *sentință*; totodată, contestația privind tergiversarea procesului nu reprezintă o cale de atac împotriva hotărârilor autorităților administrației publice cu activitate jurisdicțională și ale altor organe cu astfel de activitate, caz în care, potrivit art. 424 alin. (2) C. proc. civ., hotărârea, de asemenea, ar fi purtat denumirea de *sentință*; contestația privind tergiversarea procesului se poate formula și în legătură cu un proces aflat într-o cale de atac;
- prin intermediul acestei hotărâri, nu este soluționat un apel, un recurs, un recurs în interesul legii, o contestație în anulare sau o revizuire și, de asemenea, în cazul dat, hotărârea nu este pronunțată ca urmare a anulării în apel a hotărârii primei instanțe și reținerii cauzei spre judecare ori ca urmare a rejudecării cauzei în fond după casarea cu reținere în recurs, cazuri în care, potrivit art. 424 alin. (3) și (4) C. proc. civ., hotărârea ar fi purtat denumirea de *decizie*.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că hotărârea judecătorească prin care se soluționează contestația privind tergiversarea procesului este o încheiere.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

H. EXECUTARE SILITĂ

1. Titlul problemei de drept: Lipsa calificării procesului-verbal sau, după caz, a încheierii executorului judecătoresc de încetare a executării silite drept act de executare susceptibil de a întrerupe cursul prescripției dreptului de a obține executarea silită⁸⁵

Materia: civil

Subcategoria: executare silită

Obiect ECRIS: contestație la executare

Acte normative incidente: art. 371⁵ lit. b) teza I, art. 371⁶ alin. (1) și art. 405² alin. (1) lit. d) C. proc. civ. 1.865, art. 703 alin. (1) pct. 2 și alin. (2), art. 705 alin. (1) C. proc. civ., art. 708 alin. (1) pct. 3 și art. 709 alin. (1) pct. 4 C. proc. civ.

Cuvinte cheie: proces-verbal sau încheiere de încetare a executării silite, natură juridică de act de executare, întrerupere a cursului prescripției dreptului de a obține executarea silită

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁸⁶:

■ Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară

Într-o opinie, actul prin care executorul judecătoresc constată încetarea executării silite în ipoteza în care aceasta nu mai poate fi efectuată ori continuată din cauza lipsei de bunuri urmăribile sau a imposibilității de valorificare a unor astfel de bunuri nu are efect întreruptiv de prescripție a dreptului de a obține executarea silită. În argumentarea acestui punct de vedere, s-au reținut următoarele: cazurile în care se întrerupe cursul prescripției dreptului de a obține executarea silită sunt expres și limitativ prevăzute de lege, or încetarea executării silite nu se regăsește printre acestea; actul prin care executorul judecătoresc constată încetarea executării silite nu poate fi considerat act de executare susceptibil de a întrerupe cursul prescripției, din moment ce nu este îndeplinit în cursul executării în vederea punerii în executare a titlului executoriu, respectiv în vederea valorificării creanței, ci vizează constatarea de către executor a imposibilității continuării executării silite cu finalitatea încetării, iar nu a continuării executării silite.

Într-o altă opinie, actul prin care executorul judecătoresc constată încetarea executării silite în ipoteza în care aceasta nu mai poate fi efectuată ori continuată din cauza lipsei de bunuri urmăribile sau a imposibilității de valorificare a unor astfel de bunuri are efect întreruptiv de prescripție a dreptului de a obține executarea silită. Acest act constituie un act de executare silită, întrucât toate actele îndeplinite de executorul judecătoresc în cursul executării au acest caracter, indiferent dacă au condus sau nu la realizarea efectivă a creanței. Suplimentar, raportat la art. 405¹ alin. (1) lit. c) C. proc. civ. 1.865, cursul prescripției se suspenda doar atât timp cât debitorul își sustragea veniturile și bunurile de la urmărire, iar nu și în ipoteza reglementată actual vizând lipsa bunurilor urmăribile sau valorificabile; scopul prescripției dreptului de a obține executarea silită este sancționarea creditorului care nu a fost suficient de diligent pentru valorificarea prin executare silită, în termen, a dreptului său, ceea ce nu este cazul în situațiile date.

■ Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept

Reglementarea noului Cod de procedură civilă.

⁸⁵ Curtea de Apel Suceava și Curtea de Apel Oradea.

⁸⁶ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

Potrivit art. 703 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ., executarea silită încetează dacă nu mai poate fi efectuată ori continuată din cauza lipsei de bunuri urmăribile sau a imposibilității de valorificare a unor astfel de bunuri.

Alin. (2) al aceluiași articol prevede că, în toate cazurile [cazurile de încetare a executării silite – *n.n.*], executorul judecătoresc va întocmi o încheiere, motivată în fapt și în drept, cu menționarea cauzei de încetare a executării; încheierea de încetare a executării va fi comunicată de îndată creditorului și debitorului.

Art. 705 alin. (1) C. proc. civ. prevede că în cazurile prevăzute la art. 703 alin. (1) pct. 2 se poate cere reluarea executării silite, înăuntrul termenului de prescripție a dreptului de a obține executarea silită.

În conformitate cu art. 708 alin. (1) pct. 3 C. proc. civ., cursul prescripției se suspendă cât timp debitorul nu are bunuri urmăribile sau care nu au putut fi valorificate ori își sustrage veniturile și bunurile de la urmărire.

Potrivit art. 709 alin. (1) pct. 4 C. proc. civ., cursul prescripției se întrerupe pe data îndeplinirii în cursul executării silite a unui act de executare.

Reglementarea Codului de procedură civilă din 1.865.

Potrivit art. 371⁵ lit. b) teza I C. proc. civ. 1.865, executarea silită încetează dacă nu mai poate fi efectuată ori continuată din cauza lipsei de bunuri urmăribile ori a imposibilității de valorificare a unor astfel de bunuri.

Art. 371⁶ alin. (1) C. proc. civ. 1.865 prevedea că, în cazurile prevăzute de art. 371⁵ lit. b) se poate cere reluarea executării silite, înăuntrul termenului de prescripție a dreptului de a cere executarea silită.

În conformitate cu art. 405² alin. (1) lit. d) C. proc. civ. 1.865, cursul prescripției se întrerupea pe data îndeplinirii în cursul executării silite a unui act de executare.

Art. 405¹ C. proc. civ. 1.865 avea următorul conținut:

- (1) Cursul prescripției se suspendă:
 - a) în cazurile stabilite de lege pentru suspendarea termenului de prescripție a dreptului material la acțiune;
 - b) pe timpul cât suspendarea executării silite este prevăzută de lege ori a fost stabilită de instanță sau de alt organ jurisdicțional competent;
 - c) atât timp cât debitorul își sustrage veniturile și bunurile de la urmărire;
 - d) în alte cazuri prevăzute de lege.
- (1¹) După încetarea suspendării, prescripția își reia cursul, socotindu-se și timpul scurs înainte de suspendare.
- (2) Prescripția nu se suspendă pe timpul cât executarea silită este suspendată la cererea creditorului urmăritor.

■ Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează

În ceea ce privește reglementarea noului Cod de procedură civilă, încheierea prin care executorul judecătoresc constată încetarea executării silite ca urmare a faptului că aceasta nu mai poate fi efectuată ori continuată din cauza lipsei de bunuri urmăribile sau a imposibilității de valorificare a unor astfel de bunuri nu constituie un act de executare, întrucât, prin intermediul său, nu are loc aducerea la îndeplinire, prin executare silită, a obligației debitorului prevăzute în titlul executoriu.

Pe cale de consecință, aceasta nu reprezintă nici cauză de întrerupere a cursului prescripției dreptului de a obține executarea silită, raportat la art. 709 alin. (1) pct. 4 C. proc. civ.

Lipsa de bunuri urmăribile sau imposibilitatea de valorificare a unor astfel de bunuri constituie, în conformitate cu art. 708 alin. (1) pct. 3 C. proc. civ., cauză de suspendare a cursului prescripției dreptului de a obține executarea silită.

Și în ceea ce privește reglementarea Codului de procedură civilă anterior, procesul-verbal prin care executorul judecătoresc constata încetarea executării silite ca urmare a faptului că aceasta nu mai poate fi efectuată ori continuată din cauza lipsei de bunuri urmăribile sau a imposibilității de valorificare a unor astfel de bunuri nu constituia un act de executare, întrucât, prin intermediul său, nu avea loc aducerea la îndeplinire, prin executare silită, a obligației debitorului prevăzute în titlul executoriu.

Pe cale de consecință, acesta nu reprezenta cauză de întrerupere a cursului prescripției dreptului de a obține executarea silită, raportat la art. 405² alin. (1) lit. d) C. proc. civ. 1.865.

Lipsa de bunuri urmăribile sau imposibilitatea de valorificare a unor astfel de bunuri nu constituia cauză expres reglementată de suspendare a cursului prescripției dreptului de a obține executarea silită, însă aceasta ar putea fi asimilată, printr-o interpretare extensivă, cazului de suspendare prevăzut de art. 405¹ alin. (1) lit. c) C. proc. civ. 1.865 - "atât timp cât debitorul își sustrage veniturile și bunurile de la urmărire", pentru următoarele considerente:

- în noul Cod de procedură civilă, legiuitorul a procedat la includerea ambelor ipoteze în aceeași cauză de suspendare a cursului prescripției dreptului de a obține executarea silită considerându-le, ca atare, asemănătoare. Astfel, potrivit art. 708 alin. (1) pct. 3 C. proc. civ., cursul prescripției se suspendă cât timp debitorul nu are bunuri urmăribile sau care nu au putut fi valorificate ori își sustrage veniturile și bunurile de la urmărire.
- prescripția dreptului de a obține executarea silită sancționează pasivitatea creditorului în exercitarea acestui drept; în cazul lipsei de bunuri urmăribile sau a imposibilității de valorificare a unor astfel de bunuri nu se poate imputa creditorului vreo pasivitate de natură a fi sancționată prin prescripție.

În concluzie, opinia I.N.M.⁸⁷ este în sensul că procesul-verbal sau, după caz, încheierea executorului judecătoresc de încetare a executării silite nu constituie act de

⁸⁷ În legătură cu această opinie, domnul prof. univ. dr. Traian-Cornel Briciu a formulat un punct de vedere contrar, în considerarea următoarelor argumente:

1. Încheierea de încetare a executării silite este asimilată actului de executare, deoarece în ceea ce privește prescripția dreptului de a obține executarea silită, noțiunea de "act de executare" are o accepțiune mai largă, respectiv aceea de activitate în legătură cu executarea, aptă să producă *per se* efecte juridice asupra procedurii execuționale (începere, stingere, restrângere, extindere sau efectuare propriu-zisă a executării).

Prin Decizia de îndrumare nr. 5/1966 a Plenului Tribunalului Suprem s-a extins noțiunea de "act începător de executare" (cu efectul întreruptiv prevăzut de art. 16 alineatul final din Decretul nr. 167/1958 privitor la prescripția extinctivă, republicat) și pentru "cererea de executare" (care, la fel ca și încheierea de încetare, sub aspect strict literal și chiar funcțional, nu avea caracteristicile actului de executare).

2. Problema de practică neunitară nu ar trebui să existe.

Efectul întreruptiv de prescripție a dreptului de a obține executarea silită produs prin cererea de executare silită nu își consumă efectul în mod instantaneu, începând să curgă de îndată un nou termen de prescripție. Efectul întreruptiv și condiționat al cererii de executare silită dăinuie până la data încetării executării silite, dată la care fie se șterge retroactiv, fie se definitivează și începe să curgă un nou termen [în cazul art. 703 alin. (2) C. proc. civ.].

De altfel, acesta a fost și sensul modificării vechiului Cod de procedură civilă prin O.U.G. nr. 138/2000, care, introducând art. 405², a dorit să apropie regimul juridic al întreruperii prescripției extinctive a dreptului material la acțiune de regimul juridic al întreruperii prescripției dreptului de a cere executarea silită (de fapt, așa cum se susținea în doctrină, era vorba de "a obține", trecerea de la dreptul de "a cere" la cel de "a obține" neavând altă semnificație

executare susceptibil de a întrerupe cursul prescripției dreptului de a obține executarea silită.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În majoritate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

În minoritate, participanții au considerat că procesul-verbal sau, după caz, încheierea executorului judecătoresc de încetare a executării silite constituie act de executare susceptibil de a întrerupe cursul prescripției dreptului de a obține executarea silită. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară.

decât acea de ajustare terminologică a aceleiași realități juridice). A se vedea, în acest sens, S. Zilberstein, V. M. Ciobanu, *Tratat de executare silită*, Ed. Lumina Lex, 2001, p. 229).

Desigur, se poate pune problema dacă efectul întreruptiv de prescripție a dreptului de a obține executarea silită produs prin cererea de executare silită se întinde pe toată durata executării silite, până la încetarea sa, atunci ce rost ar mai avea cazul întrerupere a prescripției prin îndeplinirea în cursul executării silite a unui act de executare, pentru că prescripția ar fi oricum întreruptă prin depunerea cererii de executare silită.

În realitate, existența celor două cazuri de întrerupere este explicabilă din perspectiva succesiunii istorice a reglementărilor (O.U.G. nr.138/2000, în esență, a transpus în reglementarea executării silite niște reguli existente în dreptul comun al prescripției).

În plus, sunt situații în care efectul întreruptiv al cererii de executare silită se șterge retroactiv, dar rămâne efectul întreruptiv al unui anumit act de executare efectuat în cursul executării (de exemplu, renunțarea la executare – în legătură cu actele de executare efectuate până la renunțare; perimarea executării silite – pentru actele care au dus la realizarea creanței).

Pe de altă parte, dacă nu am accepta teza caracterului continuu al efectului întreruptiv de prescripție al cererii de executare silită, ar putea să apară situații profund inechitabile și care nu au fost în logica legiuitorului, care a avut în vedere tocmai comportamentul similar procedurii judiciare (pornind de la regula că cererea de chemare în judecată este o manifestare a acțiunii condamnatorii, iar cererea de executare este o manifestare a acțiunii executorii). Spre exemplu, dacă s-ar admite o contestație la executare și s-ar anula toate actele de executare, pentru motive care nu sunt tocmai gestionabile de către creditor (de exemplu, necompetența executorului judecătoresc uneori determinată chiar de admiterea unei excepții de neconstituționalitate), ar însemna că în toată perioada de judecare a contestației la executare ar curge prescripția, ipoteză care ar duce la situația inechitabilă ca respectivul creditor să se vadă pus în fața unei prescripții, deși atitudinea lui nu este una de pasivitate față de executarea creanței.

Prescripția dreptului de a obține executarea silită sancționează pasivitatea în declanșarea fazei execuționale a procesului (exercițiul acțiunii executorii, care se materializează în cererea de executare). Odată pusă în operă procedura execuțională, nu mai este o problemă de prescripție. În schimb, pentru lipsa de insistență în interiorul procedurii execuționale, funcția sancționatorie este preluată de instituția perimării.

De asemenea, domnul jud. drd. Vasile Bozeșan a exprimat un punct de vedere diferit în sensul că încheierea/procesul-verbal de încetare a executării silite constituie un veritabil *act de executare în sens procedural* care întrerupe prescripția executării, fiind un act specific procedurii execuționale.

Natura de *act de executare* a încheierii de încetare a executării silite a fost exprimată expres de legiuitor prin art. 403 alin. (3) C. proc. civ. din 1.865, în forma modificată prin Decretul-Lege nr. 1.228/1900, alineat care a fost introdus de legiuitor tocmai pentru a arăta expres că încheierea de încetare este un act de executare. Astfel, art. 403 C. proc. civ. din 1.865 (în forma inițială, publicată în M. Of. nr. 200 din 11 septembrie 1865) referitor la dreptul de a formula contestație pe tot parcursul executării a fost completat prin Decretul-Lege nr. 1.228/1900 cu un nou alineat (3) în care se prevedea că: "Cel din urmă act de executare este încheierea pe care tribunalul va trebui să o facă, fără citarea părților, îndată ce va primi procesul-verbal de executare, constatând săvârșirea executărei".

În *Expunerea de motive* asupra modificării/completării operate în privința Codului prin Decretul-Lege nr. 1.228/1900 s-a afirmat, în mod univoc, faptul că "la art. 403 am adăugat o nouă dispoziție, determinând care este cel din urmă act de executare înlăturând astfel o serie de neînțelegeri" (Em. Dan, *Codul de procedură civilă. Annotat*, ed. III-a, Ed. Librăriei SOCEC & Comp., Societate anonimă, București, 1921, p. 601). A se vedea, pentru dezvoltări, V. Bozeșan, *Actele executorului care întrerup prescripția executării silite*, articol publicat pe site-ul www.universuljuridic.ro.

2. Titlul problemei de drept⁸⁸: Lipsa caracterului de titlu executoriu al titlurilor de plată emise de Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților în temeiul Legii nr. 165/2013 privind măsurile pentru finalizarea procesului de restituire, în natură sau prin echivalent, a imobilelor preluate în mod abuziv în perioada regimului comunist în România⁸⁹ și al Legii nr. 164/2014 privind unele măsuri pentru accelerarea și finalizarea procesului de soluționare a cererilor formulate în temeiul Legii nr. 9/1998 privind acordarea de compensații cetățenilor români pentru bunurile trecute în proprietatea statului bulgar în urma aplicării Tratatului dintre România și Bulgaria, semnat la Craiova la 7 septembrie 1940, precum și al Legii nr. 290/2003 privind acordarea de despăgubiri sau compensații cetățenilor români pentru bunurile proprietate a acestora, sechestrate, reținute sau rămase în Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța, ca urmare a stării de război și a aplicării Tratatului de Pace între România și Puterile Aliate și Asociate, semnat la Paris la 10 februarie 1947, și pentru modificarea unor acte normative⁹⁰

Materia: civil

Subcategoria: executare silită

Obiect ECRIS: încuviințare executare silită

Acte normative incidente: art. 31 și art. 41 din Legea nr. 165/2013, art. 10 și art. 11 din Legea nr. 164/2014, art. 632 alin. (2) C. proc. civ.

Cuvinte cheie: titlu de plată, titlu executoriu

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁹¹:

■ Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară

Într-o opinie, titlurile de plată emise de Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților în temeiul art. 31 și art. 41 din Legea nr. 165/2013 și al art. 10 din Legea nr. 164/2014 constituie titluri executorii, potrivit art. 632 și art. 663 C. proc. civ., fiind indicate, în esență, următoarele considerente:

- aceste titluri de plată constată o creanță certă, lichidă și exigibilă și sunt susceptibile de aducere la îndeplinire prin forța coercitivă a statului;
- potrivit art. 1 alin. (2) lit. b) din O.U.G. nr. 63/2018 privind compensarea unor creanțe reciproce între statul român și persoanele beneficiare ale legilor din domeniul restituirii proprietății, precum și pentru prorogarea unui termen⁹², în categoria actelor administrative emise cu titlu de despăgubiri se include și titlul de despăgubire emis în condițiile art. 41 alin. (3) din Legea nr. 165/2013, cu modificările și completările ulterioare. Alin. (6) al aceluiași articol prevede că, în vederea stabilirii diferenței dintre creanța statului și creanța persoanei vor fi avute în vedere, pe de o parte, sumele stabilite prin titlurile executorii prevăzute la alin. (1) și care nu au fost recuperate, iar, pe de altă parte, sumele cuprinse în actele administrative prevăzute la alin. (2). Deși scopul O.U.G. nr. 63/2018 a fost acela de a reglementa situația unei compensări legale cu privire la creanțele stabilite în favoarea A.N.R.P. prin hotărâri judecătorești definitive de admitere a contestației la executare și de întoarcere a executării, o atare compensare a vizat creanțele certe,

⁸⁸ Curtea de Apel București.

⁸⁹ Publicată în M. Of. nr. 278 din 17 mai 2013.

⁹⁰ Publicată în M. Of. nr. 910 din 15 decembrie 2014.

⁹¹ Redactorul opiniei este *D.N. Theohari*.

⁹² Publicată în M. Of. nr. 602 din 13 iulie 2018.

lichide și exigibile stabilite prin titluri emise de A.N.R.P., cărora legiuitorul le-a recunoscut putere executorie;

- în Decizia nr. 534/24.10.2023⁹³, Curtea Constituțională a arătat următoarele: "Din actele aflate la dosarul cauzei rezultă însă că autoarea excepției, după finalizarea etapei soluționării judiciare, nu a continuat demersul în procedura administrativă ulterioară și nu s-a adresat CCSD pentru emiterea titlului de despăgubire, ci, urmând calea dreptului comun în materia dreptului execuțional, s-a adresat unui executor judecătoresc în scopul îndeplinirii creanței sale direct din conturile ANRP, fără a deține deci un titlu de despăgubire emis în procedura specială care să reprezinte titlul său executoriu și care să poată fi ulterior valorificat în modalitățile și termenele stabilite de legea specială, respectiv prin conversia în titluri de plată sau în acțiuni, ambele emise de ANRP." Ca atare, un astfel de titlu (de despăgubire emis în procedura specială) se bucură de putere executorie, deținătorul său având posibilitatea să îl valorifice pe calea executării silite;

- art. 2 alin. (7)¹ din Procedura de plată a sumelor din titlurile de plată emise în condițiile art. 31 alin. (2) și art. 41 alin. (4) din Legea nr. 165/2013 privind măsurile pentru finalizarea procesului de restituire, în natură sau prin echivalent, a imobilelor preluate în mod abuziv în perioada regimului comunist în România și din titlurile de plată emise în condițiile art. 10 alin. (6) din Legea nr. 164/2014 privind unele măsuri pentru accelerarea și finalizarea procesului de soluționare a cererilor formulate în temeiul Legii nr. 9/1998 privind acordarea de compensații cetățenilor români pentru bunurile trecute în proprietatea statului bulgar în urma aplicării Tratatului dintre România și Bulgaria, semnat la Craiova la 7 septembrie 1940, precum și al Legii nr. 290/2003 privind acordarea de despăgubiri sau compensații cetățenilor români pentru bunurile proprietate a acestora, sechestrate, reținute sau rămase în Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța, ca urmare a stării de război și a aplicării Tratatului de Pace între România și Puterile Aliate și Asociate, semnat la Paris la 10 februarie 1947, și pentru modificarea unor acte normative, aprobată prin Ordinul Ministerului Finanțelor Publice nr. 90/2017⁹⁴, prevede următoarele: În cazul instituirii popririlor, în conformitate cu prevederile legale aplicabile, asupra sumelor ce revin beneficiarilor titlurilor de plată, Banca va da curs executării popririi, înainte de prezentarea la Bancă a beneficiarului/ beneficiarilor cu titlul de plată în original. În locul titlului de plată în original Banca va transmite către Ministerul Finanțelor Publice titlul executoriu (adresa de înființare a popririi) doar dacă lichidarea titlului de plată este integrală; altfel documentele se păstrează în Bancă până la lichidarea integrală a titlului de plată. Banca va informa Ministerul Finanțelor Publice cu privire la lichidarea parțială a unui titlu de plată în baza unui titlul executoriu, urmând ca la lichidarea integrală a titlului de plată de către beneficiar să se transmită titlul de plată în original, însoțit de titlul executoriu (adresa de înființare a popririi în original).

Într-o altă opinie, titlurile de plată emise de Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților în temeiul art. 31 și art. 41 din Legea nr. 165/2013 și al art. 10 din Legea nr. 164/2014 nu constituie titluri executorii. În argumentarea acestui punct de vedere, se arată că din prevederile art. 632 și art. 638 alin. (1) C. proc. civ. rezultă faptul că înscrisurile au putere executorie numai atunci când legea prevede astfel. De asemenea, potrivit art. 1 alin. (3) din Anexa privind procedura de plată la Ordinul nr. 90/2017, titlurile de plată emise conform Ordinului președintelui Autorității Naționale pentru Restituirea Proprietăților nr. 20/2013 reprezintă angajamente legale, iar nu titluri executorii, urmând ca, la data expirării termenului în care debitorul este dator să execute, creditorul să apeleze la constrângerea sa pe căi administrative.

⁹³ Publicată în M. Of. nr. 50 din 19 ianuarie 2024.

⁹⁴ Publicat în M. Of. nr. 63 din 25 ianuarie 2017.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Art. 31 din Legea nr. 165/2013 are următorul conținut:

- (1) În termen de 3 ani de la comunicarea deciziei de compensare, deținătorul de puncte poate solicita valorificarea acestora în numerar.
- (2) Cererea de valorificare se depune, personal/prin mandatar cu procură autentică, la sediul Autorității Naționale pentru Restituirea Proprietăților sau se transmite prin servicii poștale și de curierat, însoțită, după caz, de decizia de compensare sau certificatul de deținător de puncte, în original. Certificatul de deținător de puncte se emite de Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților în situația transmiterii drepturilor recunoscute prin decizia de compensare.
- (3) În baza cererii deținătorului de puncte, Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților emite, pe parcursul a 5 ani consecutivi, titluri de plată, în tranșe anuale egale, în limita valorii stabilite prin decizia de compensare. Titlurile de plată se emit în ordinea cronologică a emiterii deciziilor de compensare.
- (3¹) Prin excepție de la prevederile alin. (3), în situația în care deținătorul de puncte este persoană certificată de entități desemnate de statul român sau de alte state membre ale Uniunii Europene sau de statul de reședință, ca supraviețuitor al Holocaustului, Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților emite un singur titlu de plată.
- (4) Cuantumul unei tranșe nu poate fi mai mic de 20.000 lei, cu condiția ca suma astfel acordată să nu depășească totalul despăgubirilor stabilite.
- (5) La stabilirea valorii titlului de plată se face conversia unui punct, potrivit art. 21 alin. (6).
- (6) În cazul în care decizia de compensare a fost emisă pe numele mai multor persoane, fără a se stabili cotele cuvenite fiecăreia, se emite un singur titlu de plată pentru toți beneficiarii.
- (7) Titlurile de plată se comunică, în original, în 5 zile de la emitere, Ministerului Finanțelor Publice și persoanelor îndreptățite.
- (8) Sumele cuprinse în titlurile de plată se plătesc de către Ministerul Finanțelor Publice în cel mult 180 de zile de la emitere.

Art. 41 din același act normativ are următorul conținut:

- (1) Plata sumelor de bani reprezentând despăgubiri în dosarele aprobate de către Comisia Centrală pentru Stabilirea Despăgubirilor înainte de intrarea în vigoare a prezentei legi, precum și a sumelor stabilite prin hotărâri judecătorești, rămase definitive și irevocabile la data intrării în vigoare a prezentei legi, se face în termen de 5 ani, în tranșe anuale egale, începând cu 1 ianuarie 2014.
- (2¹) Începând cu 1 ianuarie 2017, cuantumul unei tranșe nu poate fi mai mic de 20.000 lei.
- (3) Pentru îndeplinirea obligațiilor stabilite la alin. (1), Comisia Națională emite titluri de despăgubire, prin aplicarea procedurii specifice Comisiei Centrale pentru Stabilirea Despăgubirilor.
- (4) Titlul de plată se emite de către Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților în condițiile alin. (1) și (2) și se plătește de către Ministerul Finanțelor Publice în cel mult 180 de zile de la emitere.
- (5) Obligațiile privind emiterea titlurilor de despăgubire stabilite prin hotărâri judecătorești definitive și irevocabile la data intrării în vigoare a prezentei legi se vor executa potrivit art. 21.

Art. 10 din Legea nr. 164/2014 are următorul conținut:

- (1) Plata despăgubirilor stabilite prin actele administrative prevăzute la art. 9 lit. a) și b) se efectuează în ordinea cronologică a emiterii acestora, în tranșe anuale egale, eșalonat, pe o perioadă de 5 ani, începând cu data de 1 ianuarie 2015.

(2) Plata despăgubirilor stabilite prin actele administrative prevăzute la art. 9 lit. c) și d) se efectuează în ordinea cronologică a emiterii acestora, în tranșe anuale egale, eşalonat pe o perioadă de 5 ani.

(3) Plata sumelor de bani stabilite prin hotărâri judecătorești, rămase definitive și irevocabile sau, în cazul proceselor începute după data de 15 februarie 2013, rămase definitive, până la data intrării în vigoare a prezentei legi, se efectuează în tranșe anuale egale, eşalonat, pe o perioadă de 5 ani, începând cu data de 1 ianuarie 2015.

(4) Sumele neplătite, aferente hotărârilor judecătorești prevăzute la alin. (3) și actelor administrative prevăzute la art. 9 lit. a) și b), se actualizează cu indicele de creștere a prețurilor de consum pentru perioada de la momentul rămânerii irevocabile/definitive, respectiv al emiterii acestora, până la data intrării în vigoare a prezentei legi, și constituie obligații de plată, în tranșe, în condițiile prezentei legi. Actualizarea sumei se face prin decizie a președintelui Autorității Naționale pentru Restituirea Proprietăților.

(5) Sumele aferente actelor administrative prevăzute la art. 9 lit. c) se actualizează prin decizia de validare cu indicele de creștere a prețurilor de consum, pentru perioada de la momentul emiterii hotărârilor până la data intrării în vigoare a prezentei legi, și constituie obligații de plată, în tranșe, în condițiile prezentei legi.

(6) Pentru fiecare tranșă anuală, Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților emite un titlu de plată. Titlul de plată, în original, se comunică, în cel mult 5 zile de la emitere, Ministerului Finanțelor Publice și persoanelor îndreptățite.

(7) Quantumul unei tranșe anuale nu poate fi mai mic de 20.000 lei. În cazul în care suma ce trebuie plătită este mai mică decât 20.000 lei, aceasta va fi achitată integral, într-o singură tranșă.

Art. 11 din același act normativ are următorul conținut:

(1) Plata sumelor stabilite prin titlurile de plată se efectuează de către Ministerul Finanțelor Publice, în termen de cel mult 180 de zile de la data emiterii acestora.

(2) Procedura de plată se aprobă prin ordin al ministrului finanțelor publice, până la data de 31 decembrie 2014, care se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

(3) Orice procedură de executare silită se suspendă de drept, până la împlinirea termenelor la care devin scadente obligațiile de plată prevăzute în titlurile de plată emise conform art. 10 alin.

(6).

Potrivit art. 632 alin. (2) C. proc. civ., constituie titluri executorii hotărârile executorii prevăzute la art. 633, hotărârile cu executare provizorie, hotărârile definitive, precum și orice alte hotărâri sau înscrisuri care, potrivit legii, pot fi puse în executare.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Titlurile de plată emise de Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților în temeiul Legii nr. 165/2013 și al Legii nr. 164/2014 nu constituie titluri executorii, întrucât, raportat la art. 632 alin. (2) C. proc. civ., *legea* nu prevede nici caracterul acestora de titluri executorii, nici posibilitatea punerii lor în executare silită.

Împrejurarea că aceste titluri de plată constată o creanță certă, lichidă și exigibilă nu le conferă și caracterul de titlu executoriu. Existența unui titlu executoriu și existența unei creanțe certe, lichide și exigibile reprezintă două condiții diferite care determină, alături de alte condiții, dreptul creditorului de a recurge la procedura executării silite pentru realizarea creanței sale.

De asemenea, împrejurarea că aceste titluri de plată ar fi susceptibile de a fi puse în executare nu este suficientă pentru a le conferi caracterul de titlu executoriu, fiind necesar ca legea să prevadă, în mod expres, o atare posibilitate.

Art. 1 alin. (6) din O.U.G. nr. 63/2018 nu prevede caracterul de titluri executorii pentru titlurile de plată emise în temeiul Legii nr. 165/2013 și al Legii nr. 164/2014.

Astfel, în primul rând, titlurile executorii la care acest text legal face referire sunt reprezentate de hotărârile judecătorești definitive prin care instanțele de judecată au dispus întoarcerea executării silite și restituirea sumelor executate de persoanele îndreptățite la despăgubiri în temeiul Legii nr. 10/2001 privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv în perioada 6 martie 1945-22 decembrie 1989, republicată, cu modificările și completările ulterioare, al legilor din domeniul restituirii proprietății funciare, al Legii nr. 9/1998 privind acordarea de compensații cetățenilor români pentru bunurile trecute în proprietatea statului bulgar în urma aplicării Tratatului dintre România și Bulgaria, semnat la Craiova la 7 septembrie 1940, republicată, cu modificările și completările ulterioare, și al Legii nr. 290/2003 privind acordarea de despăgubiri sau compensații cetățenilor români pentru bunurile proprietate a acestora, sechestrate, reținute sau rămase în Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța, ca urmare a stării de război și a aplicării Tratatului de Pace între România și Puterile Aliate și Asociate, semnat la Paris la 10 februarie 1947, cu modificările și completările ulterioare.

În al doilea rând, art. 1 alin. (2) lit. b) din O.U.G. nr. 63/2018 privind compensarea unor creanțe reciproce între statul român și persoanele beneficiare ale legilor din domeniul restituirii proprietății, precum și pentru prorogarea unui termen⁹⁵ include în categoria actelor administrative emise cu titlu de despăgubiri titlul de despăgubire emis în condițiile art. 41 alin. (3) din Legea nr. 165/2013, cu modificările și completările ulterioare. Acest titlu de despăgubire nu este același cu titlul de plată emis de Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților ce constituie obiectul temei de discuție. Titlul de despăgubire este emis de Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor, prin aplicarea procedurii specifice Comisiei Centrale pentru Stabilirea Despăgubirilor, pentru îndeplinirea obligației de plată a sumelor de bani reprezentând despăgubiri în dosarele aprobate de către Comisia Centrală pentru Stabilirea Despăgubirilor înainte de intrarea în vigoare a Legii nr. 165/2013, precum și a sumelor stabilite prin hotărâri judecătorești, rămase definitive și irevocabile la data intrării în vigoare a Legii nr. 165/2013.

Decizia Curții Constituționale nr. 534/2023 se referă la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 1 alin. (2) lit. a) și b) și alin. (4) lit. a) din O.U.G. nr. 63/2018 și, raportat la cele specificate anterior, nu are legătură cu problema de drept analizată.

În finalul paragrafului 29 al acestei decizii, Curtea Constituțională a arătat următoarele: "Din actele aflate la dosarul cauzei rezultă însă că autoarea excepției, după finalizarea etapei soluționării judiciare, nu a continuat demersul în procedura administrativă ulterioară și nu s-a adresat CCSD pentru emiterea titlului de despăgubire, ci, urmând calea dreptului comun în materia dreptului execuțional, s-a adresat unui executor judecătoresc în scopul îndeplinirii creanței sale direct din conturile ANRP, fără a deține deci un titlu de despăgubire emis în procedura specială care să reprezinte titlul său executoriu și care să poată fi ulterior valorificat în modalitățile și termenele stabilite de legea specială, respectiv prin conversia în titluri de plată sau în acțiuni, ambele emise de ANRP."

Este de observat că, în acest caz, Curtea Constituțională a folosit, într-adevăr, sintagma de "titlu executoriu" cu referire la titlul de despăgubire, însă nu în sensul avut în vedere de art. 632 C. proc. civ., ci într-un sens autonom, propriu legilor speciale de reparație. Astfel, Curtea Constituțională a specificat, în mod expres, modalitatea de valorificare a acestui titlu de despăgubire, și anume în modalitățile și termenele stabilite de legea specială, respectiv prin

⁹⁵

Publicată în M. Of. nr. 602 din 13 iulie 2018.

conversia în titluri de plată sau în acțiuni, ambele emise de Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților.

Art. 2 alin. (7¹) din Procedura de plată a sumelor din titlurile de plată emise în condițiile art. 31 alin. (2) și art. 41 alin. (4) din Legea nr. 165/2013 privind măsurile pentru finalizarea procesului de restituire, în natură sau prin echivalent, a imobilelor preluate în mod abuziv în perioada regimului comunist în România și din titlurile de plată emise în condițiile art. 10 alin. (6) din Legea nr. 164/2014 privind unele măsuri pentru accelerarea și finalizarea procesului de soluționare a cererilor formulate în temeiul Legii nr. 9/1998 privind acordarea de compensații cetățenilor români pentru bunurile trecute în proprietatea statului bulgar în urma aplicării Tratatului dintre România și Bulgaria, semnat la Craiova la 7 septembrie 1940, precum și al Legii nr. 290/2003 privind acordarea de despăgubiri sau compensații cetățenilor români pentru bunurile proprietate a acestora, sechestrate, reținute sau rămase în Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța, ca urmare a stării de război și a aplicării Tratatului de Pace între România și Puterile Aliate și Asociate, semnat la Paris la 10 februarie 1947, și pentru modificarea unor acte normative, aprobată prin Ordinul Ministerului Finanțelor Publice nr. 90/2017, nu conferă caracter de titlu executoriu titlurilor de plată.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că titlurile de plată emise de Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților în temeiul Legii nr. 165/2013 și al Legii nr. 164/2014 nu constituie titluri executorii.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În majoritate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

În minoritate, participanții au considerat că titlurile de plată emise de Autoritatea Națională pentru Restituirea Proprietăților în temeiul Legii nr. 165/2013 și al Legii nr. 164/2014 constituie titluri executorii. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară.

3. Titlul problemei de drept: Interpretarea art. 39 alin. (3) din O.U.G. nr. 114/2018⁹⁶

Materia: civil

Subcategoria: executare silită

Obiect ECRIS: încuviințarea executării silite, contestație la executare

Acte normative incidente: art. 39 alin. (1) și (3) din O.U.G. nr. 114/2018 privind instituirea unor măsuri în domeniul investițiilor publice și a unor măsuri fiscal-bugetare, modificarea și completarea unor acte normative și prorogarea unor termene⁹⁷

Cuvinte cheie: eşalonare a plății sumelor prevăzute prin hotărâri judecătorești

Opinia Institutului Național al Magistraturii⁹⁸:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

⁹⁶ Curtea de Apel Suceava.

⁹⁷ Publicată în M. Of. nr. 1116 din 29 decembrie 2018.

⁹⁸ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

Într-o opinie, prin cuvântul "termen" din cuprinsul art. 39 alin. (3) din O.U.G. nr. 114/2018 se are în vedere fiecare dintre termenele de 1 an prevăzute la alin. (1) al aceluiași articol.

În a doua opinie, prin cuvântul "termen" din cuprinsul art. 39 alin. (3) din O.U.G. nr. 114/2018 se are în vedere termenul de 5 ani.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 39 alin. (1) din O.U.G. nr. 114/2018, plata sumelor prevăzute prin hotărâri judecătorești având ca obiect acordarea unor drepturi de natură salarială stabilite în favoarea personalului din instituțiile și autoritățile publice, devenite executorii în perioada 1 ianuarie 2019-31 decembrie 2021, se va realiza astfel:

- a) în primul an de la data la care hotărârea judecătorească devine executorie se plătește 5% din valoarea titlului executoriu;
- b) în al doilea an de la data la care hotărârea judecătorească devine executorie se plătește 10% din valoarea titlului executoriu;
- c) în al treilea an de la data la care hotărârea judecătorească devine executorie se plătește 25% din valoarea titlului executoriu;
- d) în al patrulea an de la data la care hotărârea judecătorească devine executorie se plătește 25% din valoarea titlului executoriu;
- e) în al cincilea an de la data la care hotărârea judecătorească devine executorie se plătește 35% din valoarea titlului executoriu.

În conformitate cu alin. (3) al aceluiași articol, în cursul termenului prevăzut la alin. (1), orice procedură de executare silită se suspendă de drept.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Art. 39 alin. (1) din O.U.G. nr. 114/2018 reglementează eșalonarea obligației de plată a sumelor prevăzute prin hotărâri judecătorești executorii având ca obiect acordarea unor drepturi de natură salarială stabilite în favoarea personalului din instituțiile și autoritățile publice.

Prin termenele de plată astfel stabilite legal, executorialitatea hotărârilor judecătorești respective este amânată.

Cuvântul "termen" din cuprinsul art. 39 alin. (3) din O.U.G. nr. 114/2018 privește fiecare astfel de termen de plată reglementat de alin. (1) din același articol. Legiuitorul a folosit, în mod riguros, forma de singular a cuvântului "termen", tocmai pentru a evidenția faptul că tranșele din sumele în discuție sunt insesizabile temporar, și anume numai în intervalul de timp aferent fiecăreia.

După expirarea fiecărui astfel de termen, obligația de plată a tranșei respective poate fi valorificată prin executare silită în caz de neplată de bunăvoie, art. 39 alin. (3) din O.U.G. nr. 114/2018 nemaifiind incident.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că prin cuvântul "termen" din cuprinsul art. 39 alin. (3) din O.U.G. nr. 114/2018 se are în vedere fiecare dintre termenele de 1 an prevăzute la alin. (1) al aceluiași articol.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

4. Titlul problemei de drept: Lipsa competenței executorului judecătoresc de a efectua acte de executare silită în ipoteza în care titlul executoriu este reprezentat de procesul-verbal de constatare și sancționare a contravenției, încheiat de Inspectoratul de Stat pentru Controlul în Transportul Rutier, creanța fiind reprezentată de un procent de 30% din sumele încasate în urma aplicării sancțiunilor contravenționale⁹⁹

Materia: civil

Subcategoria: executare silită

Obiect ECRIS: încuviințare executare silită

Acte normative incidente: art. 623 și art. 666 alin. (5) pct. 1 C. proc. civ., art. 8 alin. (3) și (4), art. 39 alin. (1)-(3) din O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor¹⁰⁰, art. 1 alin. (1) și art. 3 lit. c) din O.G. nr. 26/2011 privind înființarea Inspectoratului de Stat pentru Controlul în Transportul Rutier¹⁰¹, art. 3 pct. 2 din Legea nr. 69/2010 a responsabilității fiscal bugetare¹⁰², art. 1 pct. 7, 8, 10 și 11 și art. 220 alin. (3) din Legea nr. 207/2005 privind Codul de procedură fiscală¹⁰³

Cuvinte cheie: competență executor judecătoresc, creanță fiscală, creanță civilă

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹⁰⁴:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Problema de drept rezolvată neunitar vizează modalitatea de soluționare a cererii de încuviințare a executării silite, în temeiul titlului executoriu constând în procesul-verbal de constatare și sancționare a contravenției, încheiat de Inspectoratul de Stat pentru Controlul în Transportul Rutier.

Dacă într-o opinie, s-a apreciat că se impune respingerea cererii de încuviințare a executării silite, pentru considerentul că executorul judecătoresc nu este competent să desfășoare executarea silită care vizează o creanță fiscală, potrivit unui alt punct de vedere, soluția care se impune este de admitere a cererii, fiind în discuție o creanță civilă; de asemenea, s-a formulat și un punct de vedere nuanțat, în sensul că ar fi deopotrivă competenți executorul judecătoresc și executorul fiscal.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Art. 623 C. proc. civ. prevede că executarea silită a oricărui titlu executoriu, cu excepția celor care au ca obiect venituri datorate bugetului general consolidat sau bugetului Uniunii Europene și bugetului Comunității Europene a Energiei Atomice, se realizează numai de către executorul judecătoresc, chiar dacă prin legi speciale se dispune altfel.

Potrivit art. 666 alin. (5) pct. 1 C. proc. civ., instanța poate respinge cererea de încuviințare a executării silite numai dacă cererea de executare silită este de competența altui organ de executare decât cel sesizat.

Art. 8 alin. (3) și (4) din O.G. nr. 2/2001 prevede:

⁹⁹ Curtea de Apel Brașov.

¹⁰⁰ Publicată în M. Of. nr. 410 din 25 iulie 2001.

¹⁰¹ Publicată în M. Of. nr. 625 din 2 septembrie 2011.

¹⁰² Republicată în M. Of. nr. 472 din 4 iunie 2020.

¹⁰³ Publicată în M. Of. nr. 547 din 23 iulie 2015.

¹⁰⁴ Redactorul opiniei este C.M. Solomon.

(3) Sumele provenite din amenzile aplicate persoanelor juridice în conformitate cu legislația în vigoare se fac venit integral la bugetul de stat, cu excepția celor aplicate, potrivit legii, de autoritățile administrației publice locale și amenzilor privind circulația pe drumurile publice, care se fac venit integral la bugetele locale ale unității/subdiviziunii administrativ-teritoriale în care contravenientul își are domiciliul sau sediul, după caz.

(4) Sumele provenite din amenzile aplicate persoanelor fizice în conformitate cu legislația în vigoare se fac venit integral la bugetele locale ale unității/subdiviziunii administrativ-teritoriale în care contravenientul își are domiciliul.

Din art. 1 alin. (1) al O.G. nr. 26/2011 rezultă că Inspectoratul de Stat pentru Controlul în Transportul Rutier (denumit în continuare I.S.C.T.R.) este o *instituție publică* cu personalitate juridică, în subordinea Ministerului Transporturilor și Infrastructurii.

Art. 3 lit. c) din O.G. nr. 26/2011, în forma în vigoare la redactarea prezentului punctaj de discuții, prevede că I.S.C.T.R. este *finanțat din venituri proprii*, care se constituie astfel: (...) prin derogare de la prevederile art. 8 alin. (3) și (4) din Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 180/2002, cu modificările și completările ulterioare, *un procent de 30% din sumele încasate în urma aplicării sancțiunilor contravenționale*, altele decât sumele încasate în urma aplicării art. 61 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 43/1997 privind regimul drumurilor, republicată, cu modificările și completările ulterioare, a art. 8 alin. (1) din Ordonanța Guvernului nr. 15/2002 privind aplicarea tarifului de utilizare și a tarifului de trecere pe rețeaua de drumuri naționale din România, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 424/2002, cu modificările și completările ulterioare, a art. 8 alin. (1) din Hotărârea Guvernului nr. 1.373/2008 privind reglementarea furnizării și transportului rutier de bunuri divizibile pe drumurile publice din România, cu modificările și completările ulterioare, și a art. 6 din Hotărârea Guvernului nr. 1.777/2004 privind introducerea restricției de circulație pe unele sectoare de autostrăzi și de drumuri naționale europene (E) pentru vehiculele rutiere, altele decât cele destinate exclusiv transportului de persoane, în zilele de vineri, sâmbătă, duminică și de sărbătoare legală, cu modificările și completările ulterioare.

Art. 39 alin. (1)-(3) din O.G. nr. 2/2001 prevede:

(1) Punerea în executare a sancțiunii amenzii contravenționale se face astfel:

- a) de către organul din care face parte agentul constatator, ori de câte ori nu se exercită calea de atac împotriva procesului-verbal de constatare a contravenției în termenul prevăzut de lege;
- b) de către instanța judecătorească, în celelalte cazuri.

(2) În vederea executării amenzii, organele prevăzute la alin. (1) vor comunica din oficiu procesul-verbal de constatare a contravenției și de aplicare a sancțiunii, neatacat cu plângere în termenul legal, în termen de 30 de zile de la data expirării acestui termen, ori, după caz, dispozitivul hotărârii judecătorești definitive prin care s-a soluționat plângerea, în termen de 30 de zile de la data la care hotărârea a devenit definitivă, astfel:

- a) pentru sumele care se fac venit integral la bugetele locale, organelor de specialitate ale unităților administrativ-teritoriale în a căror rază teritorială domiciliază contravenientul persoană fizică sau, după caz, își are domiciliul fiscal contravenientul persoană juridică;
- b) pentru sumele care se fac venit integral la bugetul de stat, organelor de specialitate ale unităților subordonate Ministerului Finanțelor Publice - Agenția Națională de Administrare Fiscală, în a căror rază teritorială își are domiciliul fiscal contravenientul persoană juridică.

(3) Executarea se face în condițiile prevăzute de dispozițiile legale privind executarea silită a creanțelor fiscale.

Potrivit art. 1 pct. 7 C. proc. fisc., creanța bugetară reprezintă dreptul la încasarea oricărei sume care se cuvine bugetului general consolidat, reprezentând creanța bugetară principală și creanța bugetară accesorie.

Creanța bugetară principală constituie, potrivit pct. 8 al aceluiași articol, dreptul la încasarea oricărei sume care se cuvine bugetului general consolidat, altele decât creanțele bugetare accesorii.

În conformitate cu art. 1 pct. 10 C. proc. fisc., creanța fiscală reprezintă dreptul la încasarea oricărei sume care se cuvine bugetului general consolidat, reprezentând creanța fiscală principală și creanța fiscală accesorie.

Creanța fiscală principală constituie, potrivit pct. 11 al aceluiași articol, dreptul la perceperea impozitelor, taxelor și contribuțiilor sociale, precum și dreptul contribuabilului la restituirea sumelor plătite fără a fi datorate și la rambursarea sumelor cuvenite, în situațiile și condițiile prevăzute de lege.

Art. 220 alin. (3) C. proc. fisc. (cuprins în secțiunea vizând Dispoziții generale din capitolul VIII - Stingerea creanțelor fiscale prin executare silită) prevede următoarele: *Creanțele bugetare care, potrivit legii, se administrează de autoritățile sau instituțiile publice, inclusiv cele reprezentând venituri proprii, se pot executa prin executori fiscali organizați în compartimente de specialitate, aceștia fiind abilitați să ducă la îndeplinire măsurile asigurătorii și să efectueze procedura de executare silită, potrivit prevederilor prezentului cod.*

Art. 3 pct. 2 din Legea nr. 69/2010, republicată, definește bugetul general consolidat ca fiind ansamblul bugetelor componente ale sistemului bugetar, incluzând bugetul de stat, bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetele fondurilor speciale, bugetul general centralizat al unităților administrativ-teritoriale, bugetul Trezoreriei Statului, bugetele instituțiilor publice autonome, bugetele instituțiilor publice finanțate integral sau parțial din bugetul de stat, din bugetul asigurărilor sociale de stat și din bugetele fondurilor speciale, după caz, *bugetele instituțiilor publice finanțate integral din venituri proprii*, bugetul fondurilor provenite din credite externe contractate sau garantate de stat și ale căror rambursare, dobânzi și alte costuri se asigură din fonduri publice, bugetul fondurilor externe nerambursabile, precum și al altor entități clasificate în administrația publică, agregate, consolidate și ajustate conform Regulamentului (UE) nr. 549/2013 pentru a forma un întreg.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Inspectoratul de Stat pentru Controlul în Transportul Rutier este o instituție publică finanțată, în prezent, din venituri proprii, potrivit art. 1 alin. (1) și art. 3 lit. c) din O.G. nr. 26/2011, în forma în vigoare la data redactării acestui punctaj de discuții.

Din corelarea art. 1 pct. 7, 8, 10 și 11 din Codul de procedură fiscală cu art. 3 pct. 2 din Legea nr. 69/2010, republicată, de vreme ce bugetul instituțiilor publice finanțate integral din venituri proprii constituie o componentă a bugetului general consolidat, rezultă că, din perspectiva naturii sale juridice, creanța I.S.C.T.R. reprezentând un procent de 30% din sumele încasate în urma aplicării sancțiunilor contravenționale constituie o creanță bugetară principală. Această creanță nu constituie o creanță fiscală principală, întrucât nu reprezintă un drept la perceperea impozitelor, taxelor și contribuțiilor sociale și nici un drept al contribuabilului la restituirea sumelor plătite fără a fi datorate sau la rambursarea sumelor cuvenite, în situațiile și condițiile prevăzute de lege, astfel cum impune art. 1 pct. 11 C. proc. fisc.

Printr-o dispoziție de trimitere, art. 39 alin. (3) din O.G. nr. 2/2001 prevede că executarea se face în condițiile prevăzute de dispozițiile legale privind executarea silită a creanțelor fiscale,

fiind, astfel, incident, art. 220 alin. (3) C. proc. fisc., potrivit căruia creanțele bugetare care, potrivit legii, se administrează de autoritățile sau instituțiile publice, inclusiv cele reprezentând venituri proprii, se pot executa prin executori fiscali organizați în compartimente de specialitate, aceștia fiind abilitați să ducă la îndeplinire măsurile asigurătorii și să efectueze procedura de executare silită, potrivit prevederilor prezentului cod.

Prin urmare, în cazul analizat, creanța se poate executa prin executorul fiscal, executorul judecătoresc nefiind competent¹⁰⁵.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că executorul judecătoresc nu este competent să efectueze acte de executare silită, în ipoteza în care titlul executoriu este reprezentat de procesul-verbal de constatare și sancționare a contravenției, încheiat de Inspectoratul de Stat pentru controlul în transportul rutier, creanța fiind reprezentată de un procent de 30% din sumele încasate în urma aplicării sancțiunilor contravenționale.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții au decis să nu supună la vot această problemă de drept, având în vedere înregistrarea sub nr. 1.782/1/2024 pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție - Completul competent să judece recursul în interesul legii, având termen de soluționare în data de 11.11.2024, a sesizării vizând privind interpretarea și aplicarea prevederilor art. 3 lit. c) din O.G. nr. 26/2011, în sensul de a se stabili dacă procentul de 30% din suma cu titlu de amendă contravențională reprezintă venit la bugetul I.S.C.T.R. și se execută prin intermediul executorilor judecătorești sau se face venit la bugetul general consolidat și se execută prin intermediul executorilor fiscali.

5. Titlul problemei de drept: Posibilitatea debitorului pensiei de întreținere de a invoca, prin intermediul contestației la executare, stingerea obligației de plată a pensiei de întreținere ca efect al executării în natură a obligației de întreținere¹⁰⁶

Materia: civil

Subcategoria: executare silită

Obiect ECRIS: contestație la executare

Acte normative incidente: art. 622 alin. (1)-(3), art. 663 alin. (1)-(4), art. 712 alin. (1) și art. 713 C. proc. civ., art. 531, art. 1.469, art. 1.475 și art. 1.492 C. civ.

Cuvinte cheie: obligație de întreținere, pensie de întreținere, contestație la executare, dare în plată

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹⁰⁷:

■ Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară

Problema de practică neunitară de față vizează situația în care se solicită executarea silită a pensiei de întreținere stabilite prin hotărâre judecătorească în sarcina părintelui care nu locuiește

¹⁰⁵ Lipsa unui drept de opțiune în sensul desfășurării executării silite prin executorii fiscali sau a executorului judecătoresc rezultă din Decizia nr. 66/2017, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, publicată în M. Of. nr. 969 din 7 decembrie 2017, prin care s-a stabilit că "executarea silită a titlurilor executorii - hotărâri judecătorești privind creanțe bugetare, datorate în temeiul unor raporturi juridice contractuale care se fac venit la bugetul consolidat al statului, se realizează prin executori fiscali, ca organe de executare silită ale statului".

¹⁰⁶ Curtea de Apel Constanța.

¹⁰⁷ Redactorul opiniei este C.M. Solomon.

împreună cu minorul, iar debitorul formulează contestație la executare prin care susține stingerea obligației ca efect al prestării întreținerii în natură.

Într-o primă opinie, s-a apreciat că executarea obligației de întreținere în natură de către debitor, determinată de împrejurarea că, în fapt, minorul a locuit la domiciliul său, este de natură să împiedice executarea silită a hotărârii judecătorești prin care s-a stabilit obligația de întreținere în bani, fiind susceptibilă a fi invocată prin contestația la executare formulată de către debitor.

Potrivit unei alte opinii, executarea în natură a obligației de întreținere nu poate conduce la admiterea contestației la executare, întrucât se impune executarea obligației de întreținere astfel cum ea rezultă din titlul executoriu, fiind nerelevantă schimbarea situației de fapt care a condus la pronunțarea hotărârii judecătorești ce constituie titlu executoriu.

■ Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept

Art. 622 alin. (1)-(3) C. proc. civ., cu denumirea marginală "Îndeplinirea obligațiilor prevăzute în titlul executoriu", prevede:

- (1) Obligația stabilită prin hotărârea unei instanțe sau printr-un alt titlu executoriu se aduce la îndeplinire de bunăvoie.
- (2) În cazul în care debitorul nu execută de bunăvoie obligația sa, aceasta se aduce la îndeplinire prin executare silită, care începe odată cu sesizarea organului de executare, potrivit dispozițiilor prezentei cărți, dacă prin lege specială nu se prevede altfel.
- (3) Executarea silită are loc în oricare dintre formele prevăzute de lege, simultan sau succesiv, până la realizarea dreptului recunoscut prin titlul executoriu, achitarea dobânzilor, penalităților sau a altor sume acordate potrivit legii prin titlu, precum și a cheltuielilor de executare.

Potrivit art. 663 alin. (1)-(4) C. proc. civ.:

- (1) Executarea silită nu se poate face decât dacă creanța este certă, lichidă și exigibilă.
- (2) Creanța este certă când existența ei neîndoiește rezultă din însuși titlul executoriu.
- (3) Creanța este lichidă atunci când obiectul ei este determinat sau când titlul executoriu conține elementele care permit stabilirea lui.
- (4) Creanța este exigibilă dacă obligația debitorului este ajunsă la scadență sau acesta este decăzut din beneficiul termenului de plată.

Art. 712 alin. (1) C. proc. civ. prevede că împotriva executării silite, a încheierilor date de executorul judecătoresc, precum și împotriva oricărui act de executare se poate face contestație de către cei interesați sau vătămați prin executare. De asemenea, se poate face contestație la executare și în cazul în care executorul judecătoresc refuză să efectueze o executare silită sau să îndeplinească un act de executare silită în condițiile legii.

Art. 713 C. proc. civ., vizând condițiile de admisibilitate ale contestației la executare, prevede:

- (1) Dacă executarea silită se face în temeiul unei hotărâri judecătorești sau arbitrale, debitorul nu va putea invoca pe cale de contestație motive de fapt sau de drept pe care le-ar fi putut opune în cursul judecății în primă instanță sau într-o cale de atac ce i-a fost deschisă.
- (2) În cazul în care executarea silită se face în temeiul unui alt titlu executoriu decât o hotărâre judecătorească, se pot invoca în contestația la executare și motive de fapt sau de drept privitoare la fondul dreptului cuprins în titlul executoriu, numai dacă legea nu prevede în legătură cu acel titlu executoriu o cale procesuală pentru desființarea lui, inclusiv o acțiune de drept comun.
- (3) Nu se poate face o nouă contestație de către aceeași parte pentru motive care au existat la data primei contestații. Cu toate acestea, contestatorul își poate modifica cererea inițială adăugând motive noi de contestație dacă, în privința acestora din urmă, este respectat termenul de exercitare a contestației la executare.

Art. 531 C. civ., cu denumirea marginală "Modificarea și încetarea pensiei de întreținere" prevede:

(1) Dacă se ivește o schimbare în ceea ce privește mijloacele celui care prestează întreținerea și nevoia celui care o primește, instanța de tutelă, potrivit împrejurărilor, poate mări sau micșora pensia de întreținere sau poate hotărî încetarea plății ei.

(2) Pensia de întreținere stabilită într-o sumă fixă se indexează de drept, trimestrial, în funcție de rata inflației.

Art. 1.492 C. civ., referitor la darea în plată, prevede:

(1) Debitorul nu se poate libera executând o altă prestație decât cea datorată, chiar dacă valoarea prestației oferite ar fi egală sau mai mare, decât dacă creditorul consimte la aceasta. În acest din urmă caz, obligația se stinge atunci când noua prestație este efectuată.

(2) Dacă prestația oferită în schimb constă în transferul proprietății sau al unui alt drept, debitorul este ținut de garanția contra evicțiunii și de garanția contra viciilor lucrului, potrivit regulilor aplicabile în materia vânzării, cu excepția cazului în care creditorul preferă să ceară prestația inițială și repararea prejudiciului. În aceste cazuri, garanțiile oferite de terți nu renasc.

Art. 1.469 C. civ., referindu-se la plată, prevede:

(1) Obligația se stinge prin plată atunci când prestația datorată este executată de bunăvoie.

(2) Plata constă în remiterea unei sume de bani sau, după caz, în executarea oricărei alte prestații care constituie obiectul însuși al obligației.

Potrivit art. 1.475 C. civ., plata trebuie făcută creditorului, reprezentantului său, legal sau convențional, persoanei indicate de acesta ori persoanei autorizate de instanță să o primească.

■ Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează

Situația de fapt premisă în cazul problemei de practică neunitară analizate este aceea că, după pronunțarea unei hotărâri judecătorești de obligare a părintelui care nu locuiește cu copilul la plata pensiei de întreținere, se produce o schimbare a împrejurărilor avute în vedere de instanța de judecată, în sensul că, în fapt, minorul locuiește o perioadă mai îndelungată cu părintele obligat la plata pensiei de întreținere, astfel că minorul beneficiază de executarea în natură a obligației de întreținere.

Este adevărat că art. 1.492 alin. (1) C. civ. prevede că debitorul nu se poate libera executând o altă prestație decât cea datorată, chiar dacă valoarea prestației oferite ar fi egală sau mai mare, decât dacă creditorul consimte la aceasta; în acest din urmă caz, obligația se stinge atunci când noua prestație este efectuată.

Cu toate acestea, problema care se ridică în soluționarea chestiunii de practică neunitară este în ce măsură consimțământul părintelui exprimat în sensul ca minorul să locuiască în fapt la celălalt părinte, debitor al pensiei de întreținere, implică și acordul minorului, creditor al pensiei de întreținere, exprimat prin intermediul reprezentantului său legal, ca minorul să beneficieze de întreținere în natură.

Desigur că o atare concluzie nu ar putea fi dedusă decât din ansamblul materialului probator administrat în cauză, în funcție de circumstanțele concrete ale speței, nefiind de exclus ca, deși minorul locuiește în fapt la părintele debitor al pensiei, celălalt părinte să asigure întreținerea minorului.

În măsura în care însă din probele administrate în cauză ar rezulta că părintele minorului a consimțit ca acesta să locuiască în fapt la debitorul pensiei de întreținere, care și-a executat obligația de întreținere în natură față de minor, se naște o prezumție simplă, care poate fi coroborată cu alte mijloace de probă în sensul că minorul, creditor al pensiei de întreținere, prin intermediul

reprezentantului său legal, celălalt părinte a consimțit să primească o altă prestație decât pensia de întreținere, datorată potrivit titlului executoriu, operând, ca atare, darea în plată.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că, în măsura în care din probele administrate în cauză ar rezulta că părintele minorului a consimțit ca minorul să locuiască în fapt la celălalt părinte, debitorul pensiei de întreținere, care și-a executat obligația de întreținere în natură față de minor, se naște o prezumție simplă, care poate fi coroborată cu alte mijloace de probă, în sensul că minorul, creditor al pensiei de întreținere, prin intermediul reprezentantului său legal, părinte, a consimțit să primească o altă prestație decât pensia de întreținere, datorată potrivit titlului executoriu, operând, ca atare, darea în plată. Într-o asemenea situație, debitorul pensiei de întreținere are posibilitatea de a invoca, prin intermediul contestației la executare, stingerea obligației de plată a pensiei de întreținere ca efect al dării în plată.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

I. PROCEDURI SPECIALE

- ▶ **Procedura instituirii consilierii judiciare sau a tutelei speciale**
- ▶ **Reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească**

1. Titlul problemei de drept: Dispunerea de către instanță, în temeiul art. 938 alin. (5) C. proc. civ., a unui mandat de aducere a persoanei a cărei ocrotire se cere în ipoteza unui refuz nejustificat de prezentare a acesteia în vederea efectuării evaluării stării sale. Procedura privind dispoziția de aducere cu mandat a persoanei a cărei ocrotire se cere în cazul în care aceasta refuză evaluarea stării sale ori nu se prezintă în vederea efectuării acesteia¹⁰⁸

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: instituire consiliere judiciară sau tutelă specială

Acte normative incidente: art. 938 alin. (5) C. proc. civ.

Cuvinte cheie: mandat de aducere, consiliere judiciară, tutelă specială, refuz de prezentare a persoanei a cărei ocrotire se cere

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹⁰⁹:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Într-o opinie, în aplicarea art. 938 alin. (5) C. proc. civ., instanța dispune aducerea cu mandat a persoanei a cărei ocrotire se cere, fiind irelevant motivul neprezentării acesteia în vederea evaluării, întrucât instituția de ocrotire la care se află persoana respectivă sau reclamantii/familia

¹⁰⁸ Curtea de Apel Iași.

¹⁰⁹ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

au sarcina de a asigura prezența acesteia pentru evaluare.

Într-o a doua opinie, în aplicarea art. 938 alin. (5) C. proc. civ., instanța dispune aducerea cu mandat a persoanei a cărei ocrotire se cere numai în ipoteza în care aceasta refuză, în mod nejustificat, să se prezinte pentru evaluare.

De asemenea, într-o opinie, dispoziția de aducere cu mandat a persoanei a cărei ocrotire se cere în cazul în care aceasta refuză evaluarea stării sale ori nu se prezintă în vederea efectuării acesteia implică stabilirea unui termen de judecată și punerea acestei măsuri în discuția părților.

Într-o altă opinie, dispoziția de aducere cu mandat a persoanei a cărei ocrotire se cere în cazul în care aceasta refuză evaluarea stării sale ori nu se prezintă în vederea efectuării acesteia se poate lua ca măsură prealabilă anterior stabilirii primului termen de judecată, fără a fi pusă în discuția părților.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 938 alin. (5) C. proc. civ., în cazul în care persoana a cărei ocrotire se cere refuză evaluarea stării sale ori nu se prezintă în vederea efectuării acesteia, instanța dispune aducerea sa cu mandat.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Mandatul de aducere este un act de procedură scris, cuprinzând, ca regulă, aceleași mențiuni ca și citația, dar și o dispoziție adresată organelor de poliție sau de ordine publică de a aduce în fața organului judiciar emitent persoana la care se referă mandatul.

Ca regulă, mandatul de aducere se dispune în ipoteza unui refuz nejustificat de prezentare a persoanei citate, iar, prin excepție, în cazurile expres prevăzute de lege, chiar în lipsa unui atare refuz, dacă această măsură se impune în interesul rezolvării cauzei [de exemplu, potrivit art. 313 alin. (2) C. proc. civ., în pricinile urgente, se poate dispune aducerea martorilor cu mandat chiar la primul termen].

Procedura instituirii consilierii judiciare sau a tutelei speciale nu prevede posibilitatea instanței de a dispune emiterea unui mandat de aducere a persoanei a cărei ocrotire se cere chiar în lipsa refuzului acesteia de a fi evaluată sau de a se prezenta.

Ca atare, instanța dispune, în temeiul art. 938 alin. (5) C. proc. civ., un mandat de aducere a persoanei a cărei ocrotire se cere în ipoteza unui refuz nejustificat de evaluare a stării sale sau de prezentare în vederea efectuării acesteia.

Totodată, din moment ce măsura se dispune de către instanță după verificarea caracterului nejustificat al refuzului persoanei a cărei ocrotire se cere, apreciem că dispunerea acesteia implică acordarea unui termen de judecată, cu citarea părților în vederea dezbaterii acestei măsuri.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că instanța dispune, în temeiul art. 938 alin. (5) C. proc. civ., un mandat de aducere a persoanei a cărei ocrotire se cere în ipoteza unui refuz nejustificat de prezentare a acesteia în vederea efectuării evaluării stării sale. Dispunerea acestei măsuri implică acordarea de către instanță a unui termen de judecată, cu citarea părților în vederea dezbaterii acestei măsuri.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

2. Titlul problemei de drept: Dispoziția instanței în ipoteza în care parchetul nu a trimis acesteia decât o parte dintre actele prevăzute de art. 938 alin. (3) C. proc. civ.¹¹⁰

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: instituire consiliere judiciară sau tutelă specială

Acte normative incidente: art. 938 alin. (3), art. 940 alin. (1) C. proc. civ.

Cuvinte cheie: consiliere judiciară, tutelă specială, măsuri prealabile, cercetări incomplete

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹¹¹:

■ Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară

Într-o opinie, instanța stabilește termenul de judecată, potrivit art. 940 alin. (1) C. proc. civ., iar la termenul stabilit, fie dispune efectuarea evaluării care lipsește, fie amână cauză în vederea emiterii unei adrese către procuror pentru a face demersurile necesare pentru depunerea la dosar a evaluării respective, pentru a se asigura celeritatea procedurii.

În cea de-a doua opinie, instanța nu stabilește termenul de judecată, art. 940 alin. (1) C. proc. civ. impunând pentru stabilirea acestuia primirea tuturor actelor prevăzute de art. 938 din același act normativ.

■ Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept

Art. 938 C. proc. civ., având denumirea marginală "Măsuri prealabile", are următorul conținut:

- (1) După primirea cererii, președintele instanței va dispune să se comunice celui cu privire la care se solicită instituirea măsurii de ocrotire copii de pe cerere și de pe înscrisurile anexate. Aceeași comunicare se va face și procurorului, atunci când cererea nu a fost introdusă de acesta.
- (2) În tot cursul procesului, dacă persoana a cărei ocrotire se cere nu și-a ales un avocat, instanța ia măsuri pentru desemnarea unuia din oficiu.
- (3) Procurorul va face cercetările necesare, va dispune efectuarea unei evaluări medicale și a uneia psihologice, stabilind și termenul în care acestea trebuie realizate. Dacă cel cu privire la care a fost solicitată instituirea măsurii de ocrotire este internat într-o instituție sanitară, va dispune întocmirea unui referat și de către aceasta. Cu ocazia efectuării evaluării medicale și, după caz, a întocmirii referatului, poate fi solicitat și punctul de vedere al medicului curant al persoanei a cărei ocrotire se cere. De asemenea, procurorul va dispune întocmirea unui raport de anchetă socială de către autoritatea tutelară.
- (4) Evaluarea medicală și cea psihologică se efectuează după exprimarea, în fața persoanei care face evaluarea, a consimțământului persoanei a cărei ocrotire se cere, dacă starea sa de sănătate o permite.
- (5) În cazul în care persoana a cărei ocrotire se cere refuză evaluarea stării sale ori nu se prezintă în vederea efectuării acesteia, instanța dispune aducerea sa cu mandat.
- (6) Raportul de evaluare medicală și cel de evaluare psihologică a persoanei a cărei ocrotire se solicită cuprind, după caz, referiri la natura și gradul de severitate al afecțiunii psihice și la evoluția previzibilă a acesteia, la amploarea nevoilor sale și la celelalte circumstanțe în care se găsește, precum și mențiuni privind necesitatea și oportunitatea instituirii unei măsuri de ocrotire.

¹¹⁰ Curtea de Apel Iași.

¹¹¹ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

(7) Dacă este cazul, președintele dispune și numirea unui curator în condițiile prevăzute de Codul civil.

Potrivit art. 940 alin. (1) C. proc. civ., după primirea actelor prevăzute la art. 938 se va fixa termenul pentru judecarea cererii, dispunându-se citarea părților.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

În aplicarea art. 940 alin. (1) C. proc. civ., în cazul în care la dosar nu au fost depuse de către procuror toate actele prevăzute de art. 938 din același act normativ, instanța nu va fixa termenul pentru judecarea cererii vizând instituirea consilierii judiciare sau a tutelei speciale.

În această ipoteză, instanța va emite adresă către parchet cu mențiunea de a efectua și trimite la dosar rezultatul tuturor cercetărilor impuse de art. 938 C. proc. civ.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că în cazul în care la dosar nu au fost depuse de către procuror toate actele prevăzute de art. 938 C. proc. civ., instanța nu va fixa termenul pentru judecarea cererii vizând instituirea consilierii judiciare sau a tutelei speciale, potrivit art. 940 alin. (1) C. proc. civ., ci va emite adresă către parchet cu mențiunea de a efectua și trimite la dosar rezultatul tuturor cercetărilor impuse de art. 938 C. proc. civ. ca măsuri prealabile fixării primului termen de judecată.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

3. Titlul problemei de drept: Modalitatea de aplicare a art. 938 alin. (3) teza I C. proc. civ. în ceea ce privește dispoziția procurorului prin care dispune efectuarea unei evaluări medicale și a uneia psihologice în procesele privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească¹¹²

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: reexaminare Legea nr. 140/2022

Acte normative incidente: art. 20 alin. (1) și (2) din Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative¹¹³, art. 168 alin. (1) C. civ., art. 938 alin. (3) C. proc. civ.

Cuvinte cheie: reexaminare a măsurii de punere sub interdicție judecătorească, evaluare medicală și evaluare psihologică, dispoziție a procurorului

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹¹⁴:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Într-o opinie, se consideră că parchetul are obligația de a dispune efectuarea acestor evaluări, desemnând specialiștii/instituțiile medicale, rămânând în sarcina persoanelor ocrotite doar să se prezinte la instituțiile desemnate pentru efectuarea evaluării medicale și a celei psihologice până la termenul stabilit.

¹¹² Curtea de Apel Iași.

¹¹³ Publicată în M. Of. nr. 500 din 20 mai 2022.

¹¹⁴ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

În a doua opinie, parchetul emite o ordonanță prin care aduce la cunoștința părților obligația efectuării evaluărilor necesare, fără a se desemna, în concret, specialiștii/instituțiile medicale, urmând ca părțile să depună la dosar, în fața instanței de judecată, rapoartele de evaluare; evaluările se suportă financiar de către reclamanți, iar desemnarea specialiștilor/instituțiilor medicale depinde de voința reclamanților, care pot alege o instituție publică sau privată, în funcție de costul serviciilor; o ordonanță prin care parchetul ar dispune efectuarea evaluărilor, desemnând specialiștii/instituțiile medicale, ar determina suportarea cheltuielilor legate de efectuarea acestora de către stat.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 20 alin. (1) din Legea nr. 140/2022, persoanele aflate la data intrării în vigoare a prezentei legi sub interdicție judecătorească vor fi supuse, în ceea ce privește starea și capacitatea lor și măsurile de ocrotire ce vor trebui luate, dispozițiilor Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, astfel cum aceasta a fost modificată și completată prin prezenta lege.

Alin. (2) al aceluiași articol prevede că, în acest scop, instanțele judecătorești, din oficiu sau la cerere, vor reexamina toate măsurile de punere sub interdicție judecătorească și, după caz, vor dispune:

- a) înlocuirea acesteia cu una dintre măsurile de ocrotire prevăzute de Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, precum și cu modificările și completările aduse prin prezenta lege;
- b) ridicarea acesteia, dacă nu mai sunt îndeplinite condițiile prevăzute de Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, precum și cu modificările și completările aduse prin prezenta lege pentru instituirea unei măsuri de ocrotire.

Art. 168 alin. (1) C. civ. prevede că soluționarea cererii de instituire a unei măsuri de ocrotire se face potrivit dispozițiilor Codului de procedură civilă.

În conformitate cu art. 938 alin. (3) C. proc. civ., procurorul va face cercetările necesare, va dispune efectuarea unei evaluări medicale și a uneia psihologice, stabilind și termenul în care acestea trebuie realizate; dacă cel cu privire la care a fost solicitată instituirea măsurii de ocrotire este internat într-o instituție sanitară, va dispune întocmirea unui referat și de către aceasta; cu ocazia efectuării evaluării medicale și, după caz, a întocmirii referatului, poate fi solicitat și punctul de vedere al medicului curant al persoanei a cărei ocrotire se cere; de asemenea, procurorul va dispune întocmirea unui raport de anchetă socială de către autoritatea tutelară.

Potrivit art. 330 alin. (1) C. proc. civ., când, pentru lămurirea unor împrejurări de fapt, instanța consideră necesar să cunoască părerea unor specialiști, va numi, la cererea părților ori din oficiu, unul sau 3 experți; termenul va fi stabilit astfel încât depunerea raportului de expertiză la instanță să aibă loc conform dispozițiilor art. 336.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească se soluționează în temeiul titlului II al cărții a VI-a a Codului de procedură civilă, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 140/2022, concluzie ce rezultă din art. 20 alin. (1) și (2) din Legea nr. 140/2022 și art. 168 alin. (1) C. civ.

Parchetul de pe lângă judecătoria investită cu soluționarea reexaminării măsurii de punere sub interdicție judecătorească are obligația să dispună efectuarea unei evaluări medicale și a unei

evaluări psihologice, stabilind și termenul în care acestea trebuie realizate, potrivit art. 938 alin. (3) teza I C. proc. civ.

Sintagma "procurorul va dispune efectuarea unei evaluări medicale și a unei psihologice" are în vedere obligația stabilită în sarcina procurorului din cadrul parchetului menționat anterior de a lua toate măsurile pentru efectuarea acestor evaluări, ceea ce implică inclusiv desemnarea subiectelor abilitate să le efectueze.

Dacă sintagma în discuție ar fi interpretată în sensul că procurorului îi revine numai obligația de a emite adresă către tutorele persoanei puse sub interdicție pentru ca acesta din urmă să întreprindă demersuri pentru efectuarea celor două evaluări nu ar mai exista vreo rațiune pentru care ar fi implicat procurorul în această etapă procesuală prealabilă, o atare măsură putând fi dispusă și de către instanță. Rațiunea reglementării acestei etape prealabile este aceea ca procesul având ca obiect instituirea consilierii judiciare sau a tutelei speciale să se desfășoare cu celeritate sporită, astfel încât la termenul stabilit pentru judecată, aproape toate mijloacele de probă necesare soluționării acestui proces să fi fost deja administrate de către procuror.

Atât evaluarea medicală, cât și evaluarea psihologică reprezintă expertize în înțelesul art. 330 alin. (1) C. proc. civ., întrucât prin intermediul acestora se realizează, de către specialiști prevăzuți de lege (medic din specialitatea psihiatrie și, respectiv, psiholog), lămurirea unor împrejurări de fapt, ce excedează cunoștințelor organului judiciar. Dispunerea unei expertize presupune, printre alte aspecte, și desemnarea de către organul judiciar care a dispus expertiza a subiectelor abilitate să o efectueze.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că art. 938 alin. (3) teza I C. proc. civ. presupune ca procurorul să dispună efectuarea unei evaluări medicale și a unei evaluări psihologice, ceea ce implică inclusiv desemnarea de către acesta a subiectelor abilitate să le efectueze.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

Suplimentar, doamna procuror Antonia Eleonora Constantin a menționat faptul că, în vederea desemnării specialiștilor pentru efectuarea evaluării medicale și a evaluării psihologice, ar fi utilă consultarea, în prealabil, a tutorelui persoanei în privința căreia s-a dispus măsura punerii sub interdicție judecătorească.

4. Titlul problemei de drept: Stabilirea persoanei în sarcina căreia revine obligația de plată a onorariilor necesare efectuării evaluării medicale și a celei psihologice prevăzute de art. 938 alin. (3) C. proc. civ. în procesele privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească sau instituirea consilierii judiciare ori a tutelei speciale¹¹⁵

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: reexaminare Legea nr. 140/2022, consiliere judiciară, tutelă specială

Acte normative incidente: art. 20 alin. (1) și (2) din Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative¹¹⁶, art. 168 alin. (1) C. civ., art. 262 alin. (2), art. 330 alin. (1)

¹¹⁵ Curtea de Apel Iași.

¹¹⁶ Publicată în M. Of. nr. 500 din 20 mai 2022.

și art. 938 alin. (3) C. proc. civ., art. 1 și art. 6 din Metodologia din 11 noiembrie 2022 de evaluare medicală a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale în contextul dispunerii, prelungirii, înlocuirii sau ridicării măsurii de ocrotire, aprobată prin Ordinul nr. 3.423/2.128/2022¹¹⁷, art. 1 și art. 8 din Metodologia din 11 noiembrie 2022 de evaluare psihologică a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale în contextul dispunerii, prelungirii, înlocuirii sau ridicării măsurii de ocrotire, aprobată prin același ordin

Cuvinte cheie: reexaminare a măsurii de punere sub interdicție judecătorească, consiliere judiciară, tutelă specială, evaluare medicală, evaluare psihologică, achitarea onorariului de evaluare

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹¹⁸:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Într-o opinie, în procesele privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească sau instituirea consilierii judiciare ori a tutelei speciale, părților le revine sarcina achitării onorariilor necesare efectuării evaluării medicale și a celei psihologice prevăzute de art. 938 alin. (3) C. proc. civ., având în vedere că procesul în discuție este unul civil.

În a doua opinie, în procesele privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească sau instituirea consilierii judiciare ori a tutelei speciale, sarcina achitării onorariilor necesare efectuării evaluării medicale și a celei psihologice prevăzute de art. 938 alin. (3) C. proc. civ. aparține statului. Astfel, reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească se dispune și din oficiu, iar cererea de instituire a consilierii judiciare sau a tutelei speciale poate fi formulată și de procuror, cazuri în care obligația de suportare a costurilor nu poate fi pusă în sarcina părții a cărei ocrotire se realizează prin această procedură. Pentru identitate de rațiune, nici în cazul în care solicitarea este făcută de alte persoane decât cea care este ocrotită nu ar trebui ca aceste cheltuieli să fie suportate de reclamanți. De asemenea, trebuie avută în vedere împrejurarea că este vorba în aceste cazuri de măsuri de ocrotire, care interesează inclusiv societatea, nu numai o anumită persoană particulară, iar legiuitorul ar fi putut avea în vedere suportarea acestor costuri de către stat, similar cercetărilor efectuate de procuror în materie penală.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 20 alin. (1) din Legea nr. 140/2022, persoanele aflate la data intrării în vigoare a prezentei legi sub interdicție judecătorească vor fi supuse, în ceea ce privește starea și capacitatea lor și măsurile de ocrotire ce vor trebui luate, dispozițiilor Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, astfel cum aceasta a fost modificată și completată prin prezenta lege.

Alin. (2) al aceluiași articol prevede că, în acest scop, instanțele judecătorești, din oficiu sau la cerere, vor reexamina toate măsurile de punere sub interdicție judecătorească și, după caz, vor dispune:

- a) înlocuirea acesteia cu una dintre măsurile de ocrotire prevăzute de Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, precum și cu modificările și completările aduse prin prezenta lege;
- b) ridicarea acesteia, dacă nu mai sunt îndeplinite condițiile prevăzute de Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, precum și cu modificările și

¹¹⁷ Publicat în M. Of. nr. 1128 din 23 noiembrie 2022.

¹¹⁸ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

completările aduse prin prezenta lege pentru instituirea unei măsuri de ocrotire.

Art. 168 alin. (1) C. civ. prevede că soluționarea cererii de instituire a unei măsuri de ocrotire se face potrivit dispozițiilor Codului de procedură civilă.

În conformitate cu art. 938 alin. (3) C. proc. civ., procurorul va face cercetările necesare, va dispune efectuarea unei evaluări medicale și a uneia psihologice, stabilind și termenul în care acestea trebuie realizate; dacă cel cu privire la care a fost solicitată instituirea măsurii de ocrotire este internat într-o instituție sanitară, va dispune întocmirea unui referat și de către aceasta; cu ocazia efectuării evaluării medicale și, după caz, a întocmirii referatului, poate fi solicitat și punctul de vedere al medicului curant al persoanei a cărei ocrotire se cere; de asemenea, procurorul va dispune întocmirea unui raport de anchetă socială de către autoritatea tutelară.

Potrivit art. 330 alin. (1) C. proc. civ., când, pentru lămurirea unor împrejurări de fapt, instanța consideră necesar să cunoască părerea unor specialiști, va numi, la cererea părților ori din oficiu, unul sau 3 experți; termenul va fi stabilit astfel încât depunerea raportului de expertiză la instanță să aibă loc conform dispozițiilor art. 336.

Art. 262 alin. (2) C. proc. civ. prevede că în cazurile în care proba a fost dispusă din oficiu sau la cererea procurorului în procesul pornit de acesta în condițiile prevăzute la art. 92 alin. (1), instanța va stabili, prin încheiere, cheltuielile de administrare a probei și partea care trebuie să le plătească, putându-le pune și în sarcina ambelor părți.

Potrivit art. 1 din Metodologia din 11 noiembrie 2022 de evaluare medicală a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale în contextul dispunerii, prelungirii, înlocuirii sau ridicării măsurii de ocrotire, aprobată prin Ordinul nr. 3.423/2.128/2022, evaluarea medicală a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale în contextul dispunerii, prelungirii, înlocuirii sau ridicării măsurii de ocrotire se poate face în cadrul sistemului de sănătate public sau privat.

Art. 6 al aceluiași act normativ prevede furnizorii de servicii medicale *aflați în relație contractuală cu casele de asigurări de sănătate* nu încasează sume pentru documentele medicale necesare evaluării și reevaluării medicale în contextul dispunerii, prelungirii, înlocuirii sau ridicării măsurii de ocrotire eliberate potrivit domeniului de competență, în urma serviciilor acordate.

Potrivit art. 1 din Metodologia din 11 noiembrie 2022 de evaluare psihologică a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale în contextul dispunerii, prelungirii, înlocuirii sau ridicării măsurii de ocrotire, aprobată prin același ordin, evaluarea psihologică a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale în contextul dispunerii, prelungirii, înlocuirii sau ridicării măsurii de ocrotire se poate face în cadrul sistemului de sănătate public sau privat.

Art. 8 al aceluiași act normativ prevede că furnizorii de servicii medicale aflați în relație contractuală cu casele de asigurări de sănătate nu încasează sume pentru documentele medicale necesare evaluării și reevaluării psihologice în contextul dispunerii, prelungirii, înlocuirii sau ridicării măsurii de ocrotire eliberate potrivit domeniului de competență, în urma serviciilor acordate.

■ Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează

Reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească se soluționează în temeiul titlului II al cărții a VI-a a Codului de procedură civilă, astfel cum a fost modificat prin Legea nr. 140/2022, concluzie ce rezultă din art. 20 alin. (1) și (2) din Legea nr. 140/2022 și art. 168 alin. (1) C. civ.

Parchetul de pe lângă judecătoria investită cu soluționarea reexaminării măsurii de punere sub interdicție judecătorească are obligația să dispună efectuarea unei evaluări medicale și a unei evaluări psihologice, stabilind și termenul în care acestea trebuie realizate, potrivit art. 938 alin. (3) teza I C. proc. civ.

De asemenea, art. 938 alin. (1) teza I C. proc. civ. se aplică, evident, proceselor vizând instituirea consilierii judiciare sau a tutelei speciale.

Ambele categorii de procese constituie procese civile și presupun dispunerea, din oficiu, a efectuării unei evaluări medicale și a unei psihologice.

Atât evaluarea medicală, cât și evaluarea psihologică reprezintă expertize în înțelesul art. 330 alin. (1) C. proc. civ., întrucât prin intermediul acestora se realizează, de către specialiști prevăzuți de lege (medic din specialitatea psihiatrie și, respectiv, psiholog), lămurirea unor împrejurări de fapt, ce excedează cunoștințelor organului judiciar.

Din moment ce aceste probe sunt dispuse din oficiu este incident art. 262 alin. (2) C. proc. civ., aplicat în mod corespunzător ca dispoziție legală asemănătoare, potrivit art. 5 alin. (3) din același act normativ, având în vedere că niciun text legal special din domeniul în discuție nu stabilește persoana în sarcina căreia revine obligația de plată a onorariilor necesare efectuării evaluării medicale și a celei psihologice prevăzute de art. 938 alin. (3) C. proc. civ.

Ca atare, procurorului îi revine obligația stabilirii cheltuielilor de administrare a probei și partea care trebuie să le plătească; în cazul dat, partea care trebuie să achite onorariile aferente celor două evaluări este aceea în interesul căreia se dispun acestea, respectiv persoana a cărei ocrotire se cere, prin tutore; aceasta poate formula cerere de ajutor public judiciar, în condițiile legii, pentru plata onorariului evaluatorilor.

În ipoteza în care evaluările se fac de către furnizori de servicii medicale aflați în relație contractuală cu casele de asigurări de sănătate, persoana a cărei ocrotire se cere, prin tutore, nu datorează onorarii, potrivit art. 6 și, respectiv, art. 8 din cele două metodologii.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că persoanei a cărei ocrotire se cere, prin tutore, îi revine obligația de plată a onorariilor necesare efectuării evaluării medicale și a celei psihologice prevăzute de art. 938 alin. (3) C. proc. civ. în procesele privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească sau instituirea consilierii judiciare ori a tutelei speciale. În cazul în care evaluările se fac de către furnizori de servicii medicale aflați în relație contractuală cu casele de asigurări de sănătate, persoana a cărei ocrotire se cere, prin tutore, nu datorează onorarii.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

5. Titlul problemei de drept: Suportarea de către stat a cheltuielilor procesuale constând în onorariul avocatului din oficiu desemnat de instanță potrivit art. 938 alin. (2) C. proc. civ. pentru asistența judiciară a persoanei a cărei ocrotire se cere în procesul vizând reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească¹¹⁹

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: reexaminare Legea nr. 140/2022

Acte normative incidente: art. 20 alin. (1) și (2) din Legea nr. 140/2022 privind unele

măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative¹²⁰, art. 938 alin. (2) C. proc. civ., art. 168 alin. (1) C. civ., art. 8¹, art. 18, art. 19 alin. (1) din O.U.G. nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă¹²¹, art. 70, art. 81 alin. (1), art. 87 alin. (1) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată¹²², art. 150 alin. (1) și (2) și art. 151 din Statutul profesiei de avocat, aprobat prin Hotărârea U.N.B.R. nr. 64/2011¹²³

Cuvinte cheie: reexaminare a măsurii de punere sub interdicție judecătorească, suportare a onorariului curatorului desemnat pentru asistența judiciară, ajutor public judiciar

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹²⁴:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Într-o opinie, statul suportă cheltuielile procesuale constând în onorariul avocatului din oficiu desemnat de instanță potrivit art. 938 alin. (7) C. proc. civ. pentru asistența judiciară a persoanei a cărei ocrotire se cere în procesul vizând reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească, întrucât, indiferent de soluția pronunțată, nu există o pierdere sau o câștigare de proces.

Într-o altă opinie, cheltuielile procesuale constând în onorariul avocatului din oficiu desemnat de instanță potrivit art. 938 alin. (7) C. proc. civ. pentru asistența judiciară a persoanei a cărei ocrotire se cere în procesul vizând reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească se suportă potrivit art. 18 sau, după caz, art. 19 alin. (1) din O.U.G. nr. 51/2008.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 20 alin. (1) din Legea nr. 140/2022, persoanele aflate la data intrării în vigoare a prezentei legi sub interdicție judecătorească vor fi supuse, în ceea ce privește starea și capacitatea lor și măsurile de ocrotire ce vor trebui luate, dispozițiilor Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, astfel cum aceasta a fost modificată și completată prin prezenta lege.

Alin. (2) al aceluiași articol prevede că, în acest scop, instanțele judecătorești, din oficiu sau la cerere, vor reexamina toate măsurile de punere sub interdicție judecătorească și, după caz, vor dispune:

- a) înlocuirea acesteia cu una dintre măsurile de ocrotire prevăzute de Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, precum și cu modificările și completările aduse prin prezenta lege;
- b) ridicarea acesteia, dacă nu mai sunt îndeplinite condițiile prevăzute de Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, precum și cu modificările și completările aduse prin prezenta lege pentru instituirea unei măsuri de ocrotire.

Art. 168 alin. (1) C. civ. prevede că soluționarea cererii de instituire a unei măsuri de ocrotire se face potrivit dispozițiilor Codului de procedură civilă.

Potrivit art. 938 alin. (2) C. proc. civ., în tot cursul procesului, dacă persoana a cărei ocrotire se cere nu și-a ales un avocat, instanța ia măsuri pentru desemnarea unuia din oficiu.

¹²⁰ Publicată în M. Of. nr. 500 din 20 mai 2022.

¹²¹ Publicată în M. Of. nr. 327 din 25 aprilie 2008.

¹²² Republicată în M. Of. nr. 440 din 24 mai 2018.

¹²³ Publicat în M. Of. nr. 898 din 19 decembrie 2011.

¹²⁴ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

Art. 70 alin. (1) din Legea nr. 51/1995, republicată, are următorul conținut:

În cazurile prevăzute de lege, barourile asigură asistența judiciară în următoarele forme:

- a) în cauzele penale, în care apărarea este obligatorie potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală;
- b) *în orice alte cauze decât cele penale, ca modalitate de acordare a ajutorului public judiciar, în condițiile legii;*
- c) asistența judiciară prin avocat, acordată la solicitarea organelor administrației publice locale.

Potrivit art. 81 alin. (1) din același act normativ, pentru asistența judiciară acordată, avocatul desemnat are dreptul la un onorariu stabilit de organul judiciar, potrivit naturii și volumului activității desfășurate, în limitele sumelor stabilite prin protocolul încheiat între U.N.B.R., Ministerul Justiției și Ministerul Public, precum și la decontarea cheltuielilor de transport dacă activitatea de asistență judiciară se desfășoară într-o altă localitate decât localitatea de domiciliu sau localitatea în care își are sediul profesional (...).

Art. 84 alin. (1) din lege prevede că onorariile pentru asistența judiciară acordată în oricare dintre formele prevăzute de prezentul capitol se stabilesc prin protocolul încheiat între U.N.B.R., Ministerul Justiției și Ministerul Public.

În conformitate cu art. 2 alin. (1) pct. 1 lit. o) din Protocolul din data de 8 februarie 2024 privind stabilirea onorariilor convenite avocaților pentru furnizarea serviciilor de asistență juridică în materie penală, pentru prestarea, în cadrul sistemului de ajutor public judiciar, a serviciilor de asistență judiciară și/sau reprezentare ori de asistență extrajudiciară, precum și pentru asigurarea serviciilor de asistență judiciară privind accesul internațional la justiție în materie civilă și cooperarea judiciară internațională în materie penală, încheiat între Ministerul Justiției, Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și Uniunea Națională a Barourilor din România¹²⁵, astfel cum a fost modificat prin actul adițional nr. 1/2024, valorile onorariilor ce se cuvin avocaților pentru asigurarea serviciilor de asistență judiciară (...) în fața instanțelor judecătorești sunt de 1.080 de lei pentru cereri având ca obiect instituirea consilierii judiciare sau a tutelei speciale [lit. g)].

În conformitate cu art. 150 alin. (1) din Statutul profesiei de avocat, în sensul Legii și al prezentului statut, prin asistență judiciară se înțelege asistența juridică acordată prin avocat.

Alin. (2) al aceluiași articol prevede că barourile asigură asistența judiciară:

- a) în cauzele penale în care apărarea este obligatorie potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală sau potrivit dispozițiilor din legi speciale ori în orice altă situație în care organul judiciar consideră necesară desemnarea unui apărător din oficiu;
- b) în orice alte cauze decât cele penale, ca modalitate de acordare a ajutorului public judiciar, în condițiile legii;
- c) la solicitarea organelor administrației publice locale.

Potrivit art. 151 din statut, ca formă a ajutorului public judiciar, asistența prin avocat cuprinde:

1. asistența extrajudiciară, care include acordarea de consultații în vederea inițierii ori soluționării unui litigiu pentru care legea prevede acordarea ajutorului public judiciar sau, după caz, în vederea inițierii unei proceduri judiciare, arbitrale ori administrativ-jurisdicționale în cazurile prevăzute de lege și pregătirea și întocmirea documentelor pentru inițierea unei proceduri judiciare, inclusiv a unei proceduri prealabile obligatorii sau facultative, după caz;

¹²⁵

Disponibil pe site-ul www.unbr.ro.

2. asigurarea reprezentării și asistenței procesuale în fața instanțelor judecătorești și a altor organe de jurisdicție, în condițiile legii.

În conformitate cu art. 8¹ din O.U.G. nr. 51/2008, ajutorul public judiciar se acordă, potrivit prezentei ordonanțe de urgență, independent de starea materială a solicitantului, dacă prin lege specială se prevede *dreptul la asistență judiciară* sau dreptul la asistență juridică gratuită, *ca măsură de protecție, în considerarea unor situații speciale*, precum minoritatea, handicapul, un anumit statut și *altele asemenea*; în acest caz, ajutorul public judiciar se acordă fără îndeplinirea criteriilor prevăzute la art. 8, dar numai pentru apărarea sau recunoașterea unor drepturi sau interese rezultate ori aflate în legătură cu situația specială care a justificat recunoașterea, prin lege, a dreptului la asistență judiciară sau la asistență juridică gratuită.

Potrivit art. 18 din O.U.G. nr. 51/2008, cheltuielile pentru care partea a beneficiat de scutiri sau reduceri prin încuviințarea ajutorului public judiciar vor fi puse în sarcina celeilalte părți, dacă aceasta a căzut în pretențiile sale; partea căzută în pretenții va fi obligată la plata către stat a acestor sume.

Art. 19 alin. (1) din același act normativ prevede că, dacă partea care a beneficiat de ajutor public judiciar cade în pretenții, cheltuielile procesuale avansate de către stat rămân în sarcina acestuia.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

În cazul proceselor privind reexaminarea măsurii punerii sub interdicție judecătorească, asistența juridică a persoanei a cărei ocrotire se cere este obligatorie, potrivit art. 938 alin. (2) C. proc. civ. Această asistență juridică poate fi acordată fie prin avocat ales de către parte, fie prin avocat desemnat de către barou, la solicitarea instanței; în această ultimă ipoteză, raportat la art. 150 alin. (1) din Statutul profesiei de avocat, asistența juridică acordată prin avocat reprezintă asistența judiciară.

Asistența judiciară în cauzele civile, cum sunt cele privind reexaminarea măsurii punerii sub interdicție judecătorească, se asigură *ca modalitate de acordare a ajutorului public judiciar, în condițiile legii*, potrivit art. 70 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 51/1995, republicată, și art. 150 alin. (2) lit. b) din statut.

Potrivit art. 151 pct. 2 din statut, ca formă a ajutorului public judiciar, asistența prin avocat cuprinde, pe lângă asistența extrajudiciară, asigurarea reprezentării și asistenței procesuale în fața instanțelor judecătorești și a altor organe de jurisdicție, în condițiile legii.

În conformitate cu art. 8¹ din O.U.G. nr. 51/2008, ajutorul public judiciar se acordă, potrivit prezentei ordonanțe de urgență, independent de starea materială a solicitantului, dacă prin lege specială se prevede *dreptul la asistență judiciară* sau dreptul la asistență juridică gratuită, *ca măsură de protecție, în considerarea unor situații speciale*, precum minoritatea, handicapul, un anumit statut și *altele asemenea*; în acest caz, ajutorul public judiciar se acordă fără îndeplinirea criteriilor prevăzute la art. 8, dar numai pentru apărarea sau recunoașterea unor drepturi sau interese rezultate ori aflate în legătură cu situația specială care a justificat recunoașterea, prin lege, a dreptului la asistență judiciară sau la asistență juridică gratuită.

În cazul proceselor privind reexaminarea măsurii punerii sub interdicție judecătorească, persoana a cărei ocrotire se cere beneficiază de dreptul la asistență judiciară, ca măsură de protecție, în considerarea situației sale medicale.

Data fiind incidența O.U.G. nr. 51/2008 în ipoteza problemei de drept în discuție, s-ar ridica problema aplicării art. 18 sau, după caz, de art. 19 alin. (1) din O.U.G. nr. 51/2008, însă, în cazul de față, nu se poate vorbi despre pierderea sau câștigarea unui proces, astfel încât, independent de

soluția pronunțată, statul va suporta cheltuielile procesuale constând în onorariul avocatului din oficiu desemnat de instanță potrivit art. 938 alin. (2) C. proc. civ. pentru asistența judiciară a persoanei a cărei ocrotire se cere în procesul vizând reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că statul suportă cheltuielile procesuale constând în onorariul avocatului din oficiu desemnat de instanță potrivit art. 938 alin. (2) C. proc. civ. pentru asistența judiciară a persoanei a cărei ocrotire se cere în procesul vizând reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

6. Titlul problemei de drept: Instanța competentă teritorial să soluționeze sesizarea privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească¹²⁶

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: reexaminare Legea nr. 140/2022

Acte normative incidente: art. 20 alin. (1), (2), (3) și (6) din Legea nr. 140/2022 privind unele măsuri de ocrotire pentru persoanele cu dizabilități intelectuale și psihosociale și modificarea și completarea unor acte normative¹²⁷, art. 936 C. proc. civ., art. 92 alin. (4) și art. 168 alin. (1) C. civ., art. 27 alin. (3) din O.U.G. nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, republicată¹²⁸

Cuvinte cheie: reexaminare a măsurii de punere sub interdicție judecătorească, instanță competentă teritorial, domiciliu al persoanei a cărei ocrotire se cere

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹²⁹:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Într-o opinie, instanța competentă teritorial să soluționeze sesizarea privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească este aceea care a dispus măsura. În argumentarea acestei opinii, s-a arătat că reexaminarea unei măsuri implică, în fapt, reevaluarea sa, de către aceeași instanță care luase anterior, în raport de noul cadru legislativ; art. 20 alin. (2) din Legea nr. 140/2022 prevede reexaminarea, inclusiv din oficiu, a măsurilor de punere sub interdicție judecătorească; de asemenea, art. 21 alin. (1) din același act normativ prevede reluarea în acest scop a judecării cererilor având ca obiect punerea sub interdicție judecătorească aflate pe rolul instanțelor judecătorești la data intrării în vigoare a prezentei legi.

Într-o altă opinie, instanța competentă teritorial să soluționeze sesizarea privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească este aceea în a cărei circumscripție își are domiciliul persoana pusă sub interdicție judecătorească, respectiv domiciliul reprezentantului său legal.

¹²⁶ Curtea de Apel Suceava.

¹²⁷ Publicată în M. Of. nr. 500 din 20 mai 2022.

¹²⁸ Republicată în M. Of. nr. 719 din 12 octombrie 2011.

¹²⁹ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 20 alin. (1) din Legea nr. 140/2022, persoanele aflate la data intrării în vigoare a prezentei legi sub interdicție judecătorească vor fi supuse, în ceea ce privește starea și capacitatea lor și măsurile de ocrotire ce vor trebui luate, dispozițiilor Legii nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, astfel cum aceasta a fost modificată și completată prin prezenta lege.

Alin. (2) al aceluiași articol prevede că, în acest scop, instanțele judecătorești, din oficiu sau la cerere, vor reexamina toate măsurile de punere sub interdicție judecătorească și, după caz, vor dispune:

- a) înlocuirea acesteia cu una dintre măsurile de ocrotire prevăzute de Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, precum și cu modificările și completările aduse prin prezenta lege;
- b) ridicarea acesteia, dacă nu mai sunt îndeplinite condițiile prevăzute de Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, precum și cu modificările și completările aduse prin prezenta lege pentru instituirea unei măsuri de ocrotire.

Potrivit alin. (3) al aceluiași articol, până la rămânerea definitivă a hotărârilor pronunțate potrivit alin. (2) (hotărâri judecătorești pronunțate în reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească - *n.n.*), cei aflați sub interdicție judecătorească se consideră, de plin drept, în ceea ce privește starea și capacitatea lor, ca fiind persoane cu privire la care a fost instituită tutela specială.

În conformitate cu art. 20 alin. (6) teza a III-a din acest act normativ, *în scopul reexaminării*, președinții de instanță vor lua măsuri pentru realizarea, în termen de 90 de zile de la data publicării prezentei legi în Monitorul Oficial al României, Partea I, a inventarului dosarelor în care a fost dispusă măsura punerii sub interdicție judecătorească.

Art. 168 alin. (1) C. civ. prevede că soluționarea cererii de instituire a unei măsuri de ocrotire se face potrivit dispozițiilor Codului de procedură civilă.

Potrivit art. 92 alin. (4) C. civ., domiciliul persoanei care beneficiază de tutelă specială este la reprezentantul legal, în afară de cazul în care pentru aceasta din urmă instanța de tutelă dispune altfel.

În conformitate cu art. 27 alin. (3) din O.U.G. nr. 97/2005 privind evidența, domiciliul, reședința și actele de identitate ale cetățenilor români, republicată¹³⁰, domiciliul persoanei care beneficiază de tutelă specială este la reprezentantul legal, în afară de cazul în care instanța de tutelă dispune altfel.

Potrivit art. 936 C. proc. civ., cererea de instituire a consilierii judiciare sau a tutelei speciale cu privire la o persoană se soluționează de instanța de tutelă în a cărei circumscripție aceasta își are domiciliul.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Reexaminarea măsurii punerii sub interdicție judecătorească implică o judecată nouă, într-un dosar distinct, în condițiile și cu procedura prevăzute de Codul civil și de Codul de procedură civilă, astfel cum au fost modificate și completate prin Legea nr. 140/2022, aspect ce rezultă din art. 20 alin. (1) și (2) din Legea nr. 140/2022, precum și din art. 168 alin. (1) C. civ.

¹³⁰

Republicată în M. Of. nr. 719 din 12 octombrie 2011.

Din punct de vedere administrativ, apreciem că, în vederea reexaminării măsurilor de punere sub interdicție judecătorească, nu s-ar putea forma dosar asociat dosarului inițial în care s-a dispus măsura de ocrotire, în aplicarea art. 105 alin. (2) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, aprobat prin Hotărârea Plenului C.S.M. nr. 3.243/2022¹³¹, din două considerente:

- reexaminarea măsurii punerii sub interdicție judecătorească implică, după cum am arătat mai sus, o judecată nouă, cu reguli de drept substanțial și de drept procesual distincte, în urma căreia se dispune o măsură de ocrotire diferită de cea a punerii sub interdicție judecătorească instituită în dosarul inițial (în ipoteza în care, desigur, nu se procedează la ridicarea acesteia din urmă);

În schimb, considerăm că se vor forma dosare asociate (dosare asociate având ca obiect, de pildă, prelungirea, înlocuirea sau ridicarea măsurii consilierii judiciare sau a tutelei speciale) în raport de dosarul nou constituit în urma reexaminării măsurii de punere sub interdicție judecătorească, în aplicarea, în mod corespunzător, a textului legal din regulament menționat mai sus.

- art. 936 C. proc. civ., aplicabil noii judecăți determinate de necesitatea reexaminării măsurii de punere sub interdicție judecătorească, prevede că cererea de instituire a consilierii judiciare sau a tutelei speciale cu privire la o persoană se soluționează de instanța de tutelă în a cărei circumscripție aceasta își are domiciliul.

Prin urmare, în ipoteza în care persoana ocrotită are domiciliul, la data înregistrării sesizării din oficiu sau a cererii formulate în vederea reexaminării măsurii punerii sub interdicție judecătorească, în circumscripția teritorială a unei alte instanțe decât aceea care a instituit, inițial, măsura punerii sub interdicție judecătorească, apreciem că sesizarea din oficiu sau cererea în discuție este de competența instanței prevăzute de art. 936 C. proc. civ. În acest caz, nu există posibilitatea formării unui dosar asociat în raport de un dosar care nu a fost soluționat de către instanța respectivă.

Reexaminarea în discuție nu privește măsurile de punere sub interdicție judecătorească dispuse în dosare înregistrate pe rolul instanței, care se află în stare de judecată, nefiind soluționate în mod definitiv la data intrării în vigoare a Legii nr. 140/2022.

Astfel, potrivit art. 21 alin. (1) din lege, judecarea cererilor având ca obiect punerea sub interdicție judecătorească aflate pe rolul instanțelor judecătorești la data intrării în vigoare a acestei legi se reia, indiferent de stadiul procesual în care acestea se află, în condițiile și cu procedura stabilite de Legea nr. 287/2009 privind Codul civil, republicată, cu modificările ulterioare, și de Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, cu modificările și completările ulterioare, astfel cum acestea au fost modificate și completate prin această lege. Alin. (2) al aceluiași articol prevede că, în cazul cererilor prevăzute la alin. (1) aflate în apel, hotărârile prin care acestea au fost soluționate în primă instanță se consideră desființate de plin drept, iar dosarele se transmit de îndată, din oficiu, pe cale administrativă, primei instanțe competente.

În acest caz, competența s-a verificat, în condiții legii, prin raportare la data înregistrării cererii la instanță și, în rejudecare, nu se mai procedează la o nouă verificare.

¹³¹ Publicată în M. Of. nr. 1.254 bis din 27 decembrie 2022.

Potrivit art. 105 alin. (2) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, cererile sau plângerile referitoare la măsurile de ocrotire se înregistrează ca dosare asociate, cu excepția acțiunilor în anulare, care se înregistrează ca dosare distincte și se repartizează aleatoriu; după soluționarea definitivă a acestor cauze, dosarele se atașează la dosarul inițial.

Competența teritorială a instanței reglementate de art. 936 C. proc. civ. are caracter exclusiv și este determinată de locul situării domiciliului persoanei în privința căreia se dorește instituirea măsurii de ocrotire în discuție. În ipoteza proceselor privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească, aplicarea, în mod corespunzător, a art. 936 C. proc. civ. determină concluzia că instanța competentă să judece aceste procese este cea în a cărei circumscripție se află domiciliul persoanei puse sub interdicție judecătorească.

Cu referire la dosarele formate în vederea reexaminării măsurii punerii sub interdicție judecătorească, soluționate definitiv, în ipoteza în care cererea privind instituirea măsurilor de ocrotire reprezentate de consiliere judiciară sau de tutelă specială ori, după caz, de ridicare a măsurii punerii sub interdicție judecătorească este adresată și înregistrată pe rolul instanței care a soluționat inițial cererea de instituire a măsurii punerii sub interdicție judecătorească, instanță diferită de cea prevăzută de art. 936 C. proc. civ., considerăm că se impune admiterea excepției de necompetență teritorială, cu consecința declinării competenței de soluționare a cauzei în favoarea instanței prevăzute de art. 936 C. proc. civ.

Astfel, în primul rând, reexaminarea măsurii punerii sub interdicție judecătorească implică o judecată nouă, în condițiile și cu procedura prevăzute de Codul civil și de Codul de procedură civilă, astfel cum au fost modificate și completate prin Legea nr. 140/2022, prin urmare și cu luarea în considerare a art. 936 C. proc. civ., iar în al doilea rând, stabilirea de către legiuitor a competenței teritoriale în favoarea instanței în circumscripția căreia se află domiciliul persoanei ocrotite constituie, fără tăgadă, o măsură suplimentară în beneficiul acesteia.

De asemenea, considerăm că președinții de instanțe, cu ocazia efectuării inventarului prevăzut de art. 20 alin. (6) teza a III-a din Legea nr. 140/2022, vor proceda și la verificarea domiciliilor actuale ale interzișilor judecătorești, în bazele de date electronice și sistemele de informare vizând evidența persoanelor.

În măsura în care domiciliul interzisului judecătoresc diferă, la momentul verificării efectuate, de cel avut de aceasta la momentul la care s-a înregistrat pe rolul instanței cererea inițială prin care s-a instituit măsura punerii sub interdicție judecătorească, președinții de instanțe vor trimite instanțelor competente potrivit art. 936 C. proc. civ. un inventar al dosarelor respective, urmând ca acestea din urmă să aprecieze, potrivit legii, dacă se sesizează în vederea reexaminării măsurii de ocrotire instituite.

În măsura în care instanțele competente potrivit art. 936 C. proc. civ. se vor sesiza din oficiu în sensul arătat, acestea vor solicita instanței inițiale trimiterea, pe cale administrativă, a dosarului în care s-a dispus măsura punerii sub interdicție, precum și a dosarelor atașate sau asociate acestuia, în copie certificată, potrivit art. 106 alin. (4) din Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești, respectiv art. 105 alin. (4) din același regulament. În conformitate cu acest din urmă text legal, în cazul în care o altă instanță este investită ulterior cu cereri în materia ocrotirii unei persoane fizice, aceasta solicită copii certificate de pe toate înscrisurile dosarului în care s-a dispus, după caz, instituirea tutelei minorului, ocrotirea interzisului judecătoresc sau curatela persoanei respective, inclusiv copiile certificate de pe toate înscrisurile din dosarele asociate sau atașate.

În ambele ipoteze specificate mai sus, nu se va proceda de către instanța necompetentă la luarea măsurilor prelabile prevăzute de art. 938 C. proc. civ.

Domiciliul persoanei puse sub interdicție judecătorească, persoană considerată de art. 20 alin. (3) din Legea nr. 140/2022 ca fiind pusă sub tutelă specială până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești pronunțate în reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească, este domiciliul reprezentantului său legal, în afară de cazul în care instanța de

tutelă dispune altfel, potrivit art. 92 alin. (4) C. civ. Un conținut legal identic prezintă și art. 27 alin. (3) din O.U.G. nr. 97/2005, republicată.

De asemenea, domiciliul persoanei puse sub interdicție judecătorească nu este reprezentat de locuința sa în fapt, cum este, de pildă, sediul unității medicale în care este internată. Astfel, singura derogare de la art. 92 alin. (4) C. civ. și art. 27 alin. (3) din O.U.G. nr. 97/2005, republicată, este reprezentată de dispoziția instanței de tutelă prin care aceasta a stabilit un alt domiciliu pentru persoana pusă sub interdicție, domiciliu distinct de cel al reprezentantului său legal.

Instanța competentă teritorial să soluționeze sesizarea privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească, în temeiul art. 20 alin. (2) din Legea nr. 140/2022, nu coincide cu instanța competentă teritorial să soluționeze cererea de instituire a măsurii consilierii judiciare sau a tutelei speciale, în temeiul titlului II al cărții a VI-a a Codului de procedură civilă, deși în ambele cazuri este incident art. 936 C. proc. civ.

Astfel, instanța competentă teritorial să soluționeze sesizarea privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească, în temeiul art. 20 alin. (2) din Legea nr. 140/2022, este aceea în a cărei circumscripție își are domiciliul, la data sesizării instanței cu reexaminarea măsurii, persoana pusă sub interdicție judecătorească, domiciliu care coincide, ca regulă, cu domiciliul reprezentantului său legal, potrivit art. 92 alin. (4) C. civ.

În schimb, instanța competentă teritorial să soluționeze cererea de instituire a măsurii consilierii judiciare sau a tutelei speciale, în temeiul titlului II al cărții a VI-a a Codului de procedură civilă, este aceea în a cărei circumscripție își are domiciliul, la data sesizării instanței, persoana în privința căreia se solicită luarea măsurii de ocrotire, fiind incidente în stabilirea domiciliului acestuia dispozițiile art. 87 și art. 89 - art. 91 C. civ.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că instanța competentă teritorial să soluționeze sesizarea privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească, în temeiul art. 20 alin. (2) din Legea nr. 140/2022, este aceea în a cărei circumscripție își are domiciliul, la data sesizării instanței cu reexaminarea măsurii, persoana pusă sub interdicție judecătorească, domiciliu care coincide, ca regulă, cu domiciliul reprezentantului său legal.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În opinie majoritară, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

În opinie minoritară, participanții au considerat că instanța competentă teritorial să soluționeze sesizarea privind reexaminarea măsurii de punere sub interdicție judecătorească, în temeiul art. 20 alin. (2) din Legea nr. 140/2022, este instanța care a dispus măsura punerii sub interdicție judecătorească. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară.

► Ordinul de protecție

1. Titlul problemei de drept: Debitorul obligației de plată a cheltuielilor procesuale constând în onorariul avocatului desemnat pentru asistența judiciară a părții adverse în procesul vizând emiterea ordinului de protecție¹³²

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: ordin de protecție

Acte normative incidente: art. 42 alin. (2) și (3) din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice, republicată¹³³, art. 8¹, art. 18, art. 19 alin. (1) din O.U.G. nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă¹³⁴, art. 70, art. 81 alin. (1), art. 87 alin. (1) din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată¹³⁵, art. 150 alin. (1) și (2) și art. 151 din Statutul profesiei de avocat, aprobat prin Hotărârea U.N.B.R. nr. 64/2011¹³⁶

Cuvinte cheie: suportare a onorariului avocatului desemnat pentru asistența judiciară, emiteră a ordinului de protecție, ajutor public judiciar

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹³⁷:

■ Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară

Într-o opinie, debitorul obligației de plată a cheltuielilor procesuale constând în onorariul avocatului din oficiu desemnat pentru asistența părții adverse în procesul vizând emiterea ordinului de protecție este partea care a pierdut procesul, fiind incidente art. 8¹ și art. 18 din O.U.G. nr. 51/2008. De altfel, nivelul onorariilor apărătorilor desemnați în ordinele de protecție este stabilit potrivit Protocolului tripartit semnat la 17.06.2022, protocol pentru stabilirea onorariilor cuvenite avocaților pentru prestarea în cadrul sistemului de ajutor public judiciar a serviciilor de asistență juridică și/sau reprezentare.

În a doua opinie, art. 18 din O.U.G. nr. 51/2008 nu este incident în rezolvarea problemei de drept, astfel încât onorariul avocatului din oficiu rămâne în sarcina statului. În motivarea acestei opinii, s-au arătat următoarele:

- nu se poate pune semnul egalității între dreptul la asistență judiciară și dreptul la asistență juridică gratuită, iar acordarea asistenței juridice în cadrul ordinelor de protecție este una obligatorie, prevăzută de lege, necondiționată de formularea și de soluționarea unei cereri de ajutor public judiciar;
- din interpretarea gramaticală a art. 18 din O.U.G. nr. 51/2008 rezultă că acest text legal se referă doar la ipoteza art. 6 lit. d) vizând taxele judiciare de timbru, iar nu și la lit. a) vizând onorariile avocaților;
- cererea privind emiterea ordinului de protecție poate fi formulată și de procuror, părți fiind victima (reclamant) și agresorul (pârât); dacă reclamantul nu dorește promovarea acțiunii, nu ar putea fi obligat la plata cheltuielilor în discuție;

¹³² Curtea de Apel Iași.

¹³³ Republicată în M. Of. nr. 948 din 15 octombrie 2020.

¹³⁴ Publicată în M. Of. nr. 327 din 25 aprilie 2008.

¹³⁵ Republicată în M. Of. nr. 440 din 24 mai 2018.

¹³⁶ Publicat în M. Of. nr. 898 din 19 decembrie 2011.

¹³⁷ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

- instituția asistenței obligatorii este mai apropiată de instituția similară din procedura penală decât de procedura ajutorului public în materie civilă și, pentru identitate de rațiune, cheltuielile ar trebui suportate de către stat.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 42 alin. (2) din Legea nr. 217/2003, republicată, asistența juridică a persoanei care solicită ordinul de protecție este obligatorie.

De asemenea, potrivit alin. (3) al aceluiași articol, asistența juridică a persoanei împotriva căreia se solicită ordinul de protecție este obligatorie.

În conformitate cu art. 8¹ din O.U.G. nr. 51/2008, ajutorul public judiciar se acordă, potrivit prezentei ordonanțe de urgență, independent de starea materială a solicitantului, dacă prin lege specială se prevede *dreptul la asistență judiciară* sau dreptul la asistență juridică gratuită, *ca măsură de protecție, în considerarea unor situații speciale*, precum minoritatea, handicapul, un anumit statut și *altele asemenea*; în acest caz, ajutorul public judiciar se acordă fără îndeplinirea criteriilor prevăzute la art. 8, dar numai pentru apărarea sau recunoașterea unor drepturi sau interese rezultate ori aflate în legătură cu situația specială care a justificat recunoașterea, prin lege, a dreptului la asistență judiciară sau la asistență juridică gratuită.

Potrivit art. 18 din O.U.G. nr. 51/2008, cheltuielile pentru care partea a beneficiat de scutiri sau reduceri prin încuviințarea ajutorului public judiciar vor fi puse în sarcina celeilalte părți, dacă aceasta a căzut în pretențiile sale; partea căzută în pretenții va fi obligată la plata către stat a acestor sume.

Art. 19 alin. (1) din același act normativ prevede că, dacă partea care a beneficiat de ajutor public judiciar cade în pretenții, cheltuielile procesuale avansate de către stat rămân în sarcina acestuia.

Art. 70 alin. (1) din Legea nr. 51/1995, republicată, are următorul conținut:

În cazurile prevăzute de lege, barourile asigură asistența judiciară în următoarele forme:

- a) în cauzele penale, în care apărarea este obligatorie potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală;
- b) *în orice alte cauze decât cele penale, ca modalitate de acordare a ajutorului public judiciar, în condițiile legii;*
- c) asistența judiciară prin avocat, acordată la solicitarea organelor administrației publice locale.

Potrivit art. 81 alin. (1) din același act normativ, pentru asistența judiciară acordată, avocatul desemnat are dreptul la un onorariu stabilit de organul judiciar, potrivit naturii și volumului activității desfășurate, în limitele sumelor stabilite prin protocolul încheiat între U.N.B.R., Ministerul Justiției și Ministerul Public, precum și la decontarea cheltuielilor de transport dacă activitatea de asistență judiciară se desfășoară într-o altă localitate decât localitatea de domiciliu sau localitatea în care își are sediul profesional (...).

Art. 84 alin. (1) din lege prevede că onorariile pentru asistența judiciară acordată în oricare dintre formele prevăzute de prezentul capitol se stabilesc prin protocolul încheiat între U.N.B.R., Ministerul Justiției și Ministerul Public.

În conformitate cu art. 2 alin. (1) pct. 1 lit. o) din Protocolul din data de 8 februarie 2024 privind stabilirea onorariilor convenite avocaților pentru furnizarea serviciilor de asistență juridică în materie penală, pentru prestarea, în cadrul sistemului de ajutor public judiciar, a serviciilor de asistență judiciară și/sau reprezentare ori de asistență extrajudiciară, precum și pentru asigurarea

serviciilor de asistență judiciară privind accesul internațional la justiție în materie civilă și cooperarea judiciară internațională în materie penală, încheiat între Ministerul Justiției, Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și Uniunea Națională a Barourilor din România¹³⁸, astfel cum a fost modificat prin actul adițional nr. 1/2024, valorile onorariilor ce se cuvin avocaților pentru asigurarea serviciilor de asistență judiciară (...) în fața instanțelor judecătorești sunt de 575 de lei pentru cereri având ca obiect instituirea ordinului de protecție; onorariul se majorează cu 100% în cazurile în care asistența juridică este asigurată între orele 20.00 - 08.00 ori în zilele nelucrătoare sau sărbători legale.

În conformitate cu art. 150 alin. (1) din Statutul profesiei de avocat, în sensul Legii și al prezentului statut, prin asistență judiciară se înțelege asistența juridică acordată prin avocat.

Alin. (2) al aceluiași articol prevede că barourile asigură asistența judiciară:

- a) în cauzele penale în care apărarea este obligatorie potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală sau potrivit dispozițiilor din legi speciale ori în orice altă situație în care organul judiciar consideră necesară desemnarea unui apărător din oficiu;
- b) în orice alte cauze decât cele penale, ca modalitate de acordare a ajutorului public judiciar, în condițiile legii;
- c) la solicitarea organelor administrației publice locale.

Potrivit art. 151 din statut, ca formă a ajutorului public judiciar, asistența prin avocat cuprinde:

1. asistența extrajudiciară, care include acordarea de consultații în vederea inițierii ori soluționării unui litigiu pentru care legea prevede acordarea ajutorului public judiciar sau, după caz, în vederea inițierii unei proceduri judiciare, arbitrale ori administrativ-jurisdicționale în cazurile prevăzute de lege și pregătirea și întocmirea documentelor pentru inițierea unei proceduri judiciare, inclusiv a unei proceduri prealabile obligatorii sau facultative, după caz;
2. asigurarea reprezentării și asistenței procesuale în fața instanțelor judecătorești și a altor organe de jurisdicție, în condițiile legii.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

În cazul proceselor privind emiterea unui ordin de protecție, asistența juridică atât a persoanei care solicită ordinul de protecție, cât și a celei împotriva căreia se solicită ordinul de protecție este obligatorie, potrivit art. 42 alin. (2) și (3) din Legea nr. 217/2003, republicată.

Această asistență juridică poate fi acordată fie prin avocat ales de către parte, fie prin avocat desemnat de către barou, la solicitarea instanței; în această ultimă ipoteză, raportat la art. 150 alin. (1) din Statutul profesiei de avocat, asistența juridică acordată prin avocat reprezintă asistența judiciară.

Asistența judiciară în cauzele civile, cum sunt cele privind emiterea ordinului de protecție, se asigură *ca modalitate de acordare a ajutorului public judiciar, în condițiile legii*, astfel cum prevăd art. 70 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 51/1995, republicată, și art. 150 alin. (2) lit. b) din statut.

Potrivit art. 151 pct. 2 din statut, ca formă a ajutorului public judiciar, asistența prin avocat cuprinde, pe lângă asistența extrajudiciară, asigurarea reprezentării și asistenței procesuale în fața instanțelor judecătorești și a altor organe de jurisdicție, în condițiile legii.

În conformitate cu art. 8¹ din O.U.G. nr. 51/2008, ajutorul public judiciar se acordă, potrivit prezentei ordonanțe de urgență, independent de starea materială a solicitantului, dacă prin lege specială se prevede *dreptul la asistență judiciară* sau dreptul la asistență juridică gratuită, *ca măsură de protecție, în considerarea unor situații speciale*, precum minoritatea, handicapul, un

¹³⁸

Disponibil pe site-ul www.unbr.ro.

anumit statut și *alte asemenea*; în acest caz, ajutorul public judiciar se acordă fără îndeplinirea criteriilor prevăzute la art. 8, dar numai pentru apărarea sau recunoașterea unor drepturi sau interese rezultate ori aflate în legătură cu situația specială care a justificat recunoașterea, prin lege, a dreptului la asistență judiciară sau la asistență juridică gratuită.

În cazul proceselor privind emiterea ordinelor de protecție, atât persoana care solicită ordinul de protecție, cât și cea împotriva căreia se solicită ordinul de protecție beneficiază de dreptul la asistență judiciară, ca măsură de protecție, în considerarea situației speciale cauzate de aspectele ce au determinat inițierea acestor procese.

Data fiind incidența O.U.G. nr. 51/2008 în ipoteza problemei de drept în discuție, debitorul obligației de plată a cheltuielilor procesuale constând în onorariul avocatului desemnat pentru asistența judiciară a părții adverse în procesul vizând emiterea ordinului de protecție este determinat de art. 18 sau, după caz, de art. 19 alin. (1) din O.U.G. nr. 51/2008.

Astfel, dacă persoana care a solicitat ordinul de protecție a câștigat procesul, cheltuielile procesuale avansate de către stat cu privire la onorariul avocatului desemnat pentru asistența judiciară a părții împotriva căreia s-a solicitat ordinul de protecție rămân în sarcina statului, potrivit art. 19 alin. (1) din O.U.G. nr. 51/2008. Totodată, partea împotriva căreia s-a solicitat ordinul de protecție va fi obligată la plata către stat a cheltuielilor procesuale avansate de către acesta cu privire la onorariul avocatului desemnat pentru asistența judiciară a persoanei care a solicitat ordinul de protecție, potrivit art. 18 din O.U.G. nr. 51/2008.

Dimpotrivă, dacă persoana care a solicitat ordinul de protecție a pierdut procesul, cheltuielile procesuale avansate de către stat cu privire la onorariul avocatului desemnat pentru asistența sa judiciară rămân în sarcina statului, potrivit art. 19 alin. (1) din O.U.G. nr. 51/2008. Totodată, această parte va fi obligată la plata către stat a cheltuielilor procesuale avansate de către acesta cu privire la onorariul avocatului desemnat pentru asistența judiciară a persoanei împotriva căreia a fost solicitat ordinul de protecție, potrivit art. 18 din O.U.G. nr. 51/2008.

Art. 18 din O.U.G. nr. 51/2008 este aplicabil în privința tuturor formelor de ajutor public judiciar prevăzute de art. 6 din acest act normativ, iar nu numai în privința celei reglementate de art. 6 lit. d) [scutiri, reduceri, eșalonări sau amânări de la plata taxelor judiciare prevăzute de lege, inclusiv a celor datorate în faza de executare silită].

Într-adevăr, art. 18 face referire la "scutiri sau reduceri prin încuviințarea ajutorului public judiciar", însă aceasta nu are semnificația faptului că textul legal în discuție este aplicabil numai în privința formei de ajutor reglementate de art. 6 lit. d), care prevede "reduceri și scutiri" de la plata taxelor judiciare de timbru. Astfel, și celelalte forme de ajutor public judiciar reglementate de art. 6 lit. a)-c) din O.U.G. nr. 51/2008 privesc "scutiri", inclusiv scutirea de la plata onorariului pentru asigurarea reprezentării, asistenței juridice și, după caz, a apărării, printr-un avocat numit sau ales.

Prin art. I pct. 2 din Legea nr. 183/2020 privind modificarea Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice¹³⁹, la art. 27 alin. (2) din Legea nr. 217/2003, anterior renumerotării textelor legale în urma republicării sale, s-a prevăzut asistența juridică obligatorie și pentru persoana care solicită ordinul de protecție [potrivit art. 27 alin. (4) din Legea nr. 217/2003, anterior celei de-a treia republicări, asistența juridică a persoanei împotriva căreia se solicită ordinul de protecție este obligatorie].

De asemenea, art. 45 alin. (3) din Legea nr. 217/2003, republicată, a fost modificat de articolul unic pct. 2 din Legea nr. 240/2023 privind modificarea Legii nr. 217/2003 pentru

¹³⁹

Publicată în M. Of. nr. 758 din 19 august 2020.

prevenirea și combaterea violenței domestice¹⁴⁰, prevăzându-se că apelul [apelul împotriva hotărârii prin care se soluționează cererea de emitere a ordinului de protecție – *n.n.*] se judecă cu citarea părților, precum și că dispozițiile art. 42 alin. (1)-(4), (6) și (8) sunt aplicabile în mod corespunzător.

Completările legislative aduse Legii nr. 217/2003 prin aceste două acte normative, respectiv Legea nr. 183/2020 și Legea nr. 240/2023, nu sunt de natură să modifice soluția adoptată anterior în privința acestei probleme de drept în cadrul Întâlnirii reprezentanților Consiliului Superior al Magistraturii cu președinții secțiilor civile ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și ale curților de apel, ce a avut loc la București, în perioada 11-12 mai 2017.

Opinia Institutului Național al Magistraturii, însușită de participanți cu unanimitate de voturi, a fost următoarea¹⁴¹:

"Potrivit art. 27 alin. (4) din Legea 217/2003, asistența juridică a persoanei împotriva căreia se solicită ordinul de protecție este obligatorie.

Considerăm că această normă prevede acordarea obligatorie a ajutorului public judiciar sub forma asistenței prin avocat, nefiind așadar aplicabile dispozițiile Codului de procedură civilă privind curatela specială.

Actul normativ care reglementează ajutorul public judiciar este O.U.G. nr. 51/2008, iar art. 8¹ din ordonanța de urgență dispune că ajutorul public judiciar se acordă, independent de starea materială a solicitantului, dacă prin lege specială se prevede dreptul la asistență judiciară sau dreptul la asistență juridică gratuită, precum și că ajutorul public judiciar se acordă fără îndeplinirea criteriilor prevăzute la art. 8 din ordonanță.

În ceea ce privește suportarea cheltuielilor, această problemă este reglementată de art. 18 și 19 din O.U.G. nr. 51/2008, respectiv dacă cererea privind ordinul de protecție va fi admisă, cheltuielile rămân în sarcina statului, în temeiul art. 19, în schimb dacă aceasta a fost respinsă, cheltuielile cu asistența judiciară a părâtului vor fi puse de instanță în sarcina reclamantului, potrivit art. 18 din ordonanța de urgență."

De asemenea, în cadrul Întâlnirii reprezentanților Consiliului Superior al Magistraturii cu președinții secțiilor civile ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și ale curților de apel, ce a avut loc la Pitești, în perioada 14-15 noiembrie 2019, s-a apreciat de către participanți că nu se impune reconsiderarea punctului de vedere expus în cele mai de sus.

Se impune menționarea faptului că în data de 4 martie 2024 a fost publicată, în Monitorul Oficial al României, Legea nr. 26/2024 privind ordinul de protecție.

La data redactării prezentului punctaj de discuții, acest act normativ nu a intrat încă în vigoare, întrucât art. 30 din cuprinsul său prevede că prezenta lege intră în vigoare la 180 de zile de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I.

În conformitate cu art. 21 din Legea nr. 26/2024, cheltuielile de judecată avansate de stat pentru soluționarea cererilor pentru emiterea ordinului de protecție vor fi puse în sarcina părții care a căzut în pretenții; dacă partea care solicită ordin de protecție cade în pretenții ori renunță la judecată, cheltuielile privind onorariul avocatului din oficiu rămân în sarcina statului atât pentru partea care a solicitat ordin de protecție, cât și pentru cealaltă parte.

Prin urmare, acest act normativ reglementează distinct situația cheltuielilor procesuale avansate de stat pentru soluționarea cererilor pentru emiterea ordinului de protecție propriu acestei reglementări.

¹⁴⁰ Publicată în M. Of. nr. 669 din 20 iulie 2023.

¹⁴¹ Minuta întâlnirii poate fi consultată pe site-ul <http://www.inm-lex.ro>.

Potrivit art. 26 din Legea nr. 26/2024, situațiile reglementate de Legea nr. 217/2003, republicată, cu modificările și completările ulterioare, nu intră sub incidența acestei legi.

Tindem să considerăm că, după momentul intrării în vigoare a Legii nr. 26/2024, art. 21 din acest act normativ să se aplice ca dispoziție legală privitoare la o situație asemănătoare, în temeiul art. 5 alin. (3) C. proc. civ., și în privința cererilor reglementate de Legea nr. 217/2003, republicată, neexistând vreun temei pentru aplicarea unui regim juridic distinct în privința cheltuielilor procesuale avansate de stat în soluționarea acestor cereri care, deopotrivă, privesc ordinul de protecție.

În concluzie, opinia I.N.M.¹⁴² este în sensul că debitorul obligației de plată a cheltuielilor procesuale constând în onorariul avocatului desemnat pentru asistența judiciară a părții adverse în procesul vizând emiterea ordinului de protecție se stabilește potrivit art. 18 sau, după caz, art. 19 alin. (1) din O.U.G. nr. 51/2008.

Considerăm însă că, după momentul intrării în vigoare a Legii nr. 26/2024, art. 21 din acest act normativ ar trebui să se aplice ca dispoziție legală privitoare la o situație asemănătoare, în temeiul art. 5 alin. (3) C. proc. civ., și în privința cererilor reglementate de Legea nr. 217/2003, republicată.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În opinie majoritară, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

¹⁴² În cadrul catedrei de dreptul familiei a Institutului Național al Magistraturii, în minoritate, a fost exprimat și un punct de vedere contrar în sensul că O.U.G. nr. 51/2008 nu este incident în rezolvarea problemei de drept, pentru următoarele argumente:

- doctrina și jurisprudența consacră natura juridică mixtă (civil-penal) a instituției ordinului de protecție;
- asistența juridică este obligatorie și aceasta nu constituie o formă de ajutor public judiciar, întrucât, pe de o parte, nu reprezintă numai un drept al persoanei (care, în acest caz, nu are facultatea de a-l exercita sau nu), ci și o obligație, iar pe de altă parte, nu se poate considera că legea specială reglementează asistența juridică ca măsură de protecție a unor persoane aflate într-o situație de vulnerabilitate (precum minoritatea și handicapul, oferite ca exemplu de art. 8¹ din O.U.G. nr. 51/2008) atât timp cât este recunoscută atât pentru presupusa victimă, cât și pentru presupusul agresor; ca urmare, nu sunt întrunite cerințele prevăzute de art. 8¹ din O.U.G. nr. 51/2008, pentru a fi aplicabil;
- asistența judiciară este una obligatorie, similară celei din cauzele penale, aplicabile fiind art. 70 alin. (1) lit a) din Legea nr. 51/1995 [potrivit acestui text legal, în cazurile prevăzute de lege, barourile asigură asistența judiciară în cauzele penale, în care apărarea este obligatorie potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală] și art. II din Legea nr. 25/2012 privind modificarea și completarea Legii nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, publicată în M. Of. nr. 165 din 13 martie 2012 [potrivit acestui text legal, prezenta lege se completează cu prevederile corespunzătoare din Codul penal, Codul civil, Codul de procedură penală și Codul de procedură civilă – acest text legal nu a fost preluat în corpul Legii nr. 217/2003], raportat la art. 274 C. proc. pen. [potrivit acestui text legal, în caz de renunțare la urmărirea penală, condamnare, amânare a aplicării pedepsei sau renunțare la aplicarea pedepsei, suspectul sau, după caz, inculpatul este obligat la plata cheltuielilor judiciare avansate de stat, cu excepția cheltuielilor privind avocații din oficiu și interpreții desemnați de organele judiciare, care rămân în sarcina statului], motiv pentru care onorariile avocaților din oficiu trebuie să rămână în sarcina statului;
- în contextul intrării în vigoare, în data de 31.08.2024, a Legii nr. 26/2024 privind ordinul de protecție, publicată în M. Of. nr. 172 din 4 martie 2024 (care se va aplica în paralel cu Legea nr. 217/2003), care reglementează în art. 21 situația cheltuielilor cu avocatul din oficiu, aceste dispoziții se pot aplica prin asemănare și în cazul cererilor de ordin de protecție întemeiate pe Legea nr. 217/2003.

În plus, prin posibilitatea restrângerii, chiar temporare, a unor drepturi fundamentale, cât și prin valorile sociale ocrotite (ambele criterii fiind considerate relevante de C.E.D.O. în efectuarea, spre exemplu, a distincției dintre o sancțiune de natură penală și o sancțiune de natură civilă; chiar dacă nu este o "sancțiune", ordinul de protecție se aseamănă, spre exemplu, unei măsuri preventive), ordinul de protecție interferează neîndoiește și cu sfera penalului, lucru arătat de altfel expres de legiuitor. Mai mult, consacrarea unei soluții diferite în raport cu cea adoptată de Legea nr. 26/2024 ar fi discriminatorie.

În opinie minoritară, participanții au considerat că, anterior datei intrării în vigoare a Legii nr. 26/2024, cheltuielile procesuale constând în onorariul avocatului desemnat pentru asistența judiciară a părții adverse în procesul vizând emiterea ordinului de protecție rămân în sarcina statului. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară.

2. Titlul problemei de drept: Limitele mandatului avocaților desemnați pentru asistența judiciară a victimei și a agresorului, în temeiul art. 42 alin. (2) și, respectiv, alin. (3) din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice, republicată¹⁴³. Incidența art. 87 alin. (2) C. proc. civ. Lipsa incidenței art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ. în ipoteza prezenței la termenul de judecată a avocaților desemnați pentru asistența judiciară a părților, în lipsa părților, care au fost legal citate și nu au solicitat judecarea cauzei în lipsă¹⁴⁴

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: ordin de protecție

Acte normative incidente: art. 42 alin. (2) și (3) și art. 45 alin. (3) din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice, republicată, art. 87 alin. (2) și art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ., art. 70 din Legea nr. 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat, republicată¹⁴⁵, art. 150 alin. (1) și (2) și art. 151 din Statutul profesiei de avocat, aprobat prin Hotărârea U.N.B.R. nr. 64/2011¹⁴⁶

Cuvinte cheie: asistență judiciară, ordin de protecție, declarare apel de către avocat, prezență avocat la termenul de judecată în lipsa părților, suspendare a procesului

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹⁴⁷:

■ Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară

Prima problemă de practică judiciară privește ipoteza în care avocatul desemnat pentru asistența judiciară a victimei sau, după caz, a agresorului, a declarat apel împotriva hotărârii prin care s-a soluționat cererea de emitere a ordinului de protecție, în temeiul art. 87 alin. (2) C. proc. civ., iar apelul nu a fost însușit de partea asistată judiciar de către respectivul avocat.

Într-o opinie, se consideră că art. 87 alin. (2) C. proc. civ. este incident și, ca atare, apelul nu trebuie să fie însușit de partea asistată judiciar de către avocatul care a declarat calea de atac.

În a doua opinie, se consideră că art. 87 alin. (2) C. proc. civ. este de strictă interpretare și aplicare și privește exclusiv reprezentarea convențională prin avocat, iar nu și asistența judiciară.

A doua problemă de practică judiciară privește ipoteza în care cererea de apel a fost formulată de către parte, iar, la termenul de judecată stabilit în apel, s-au prezentat exclusiv avocații desemnați pentru asistența judiciară a părților, lipsă fiind părțile, acestea fiind legal citate și

¹⁴³ Republicată în M. Of. nr. 948 din 15 octombrie 2020.

¹⁴⁴ Curtea de Apel Iași.

¹⁴⁵ Republicată în M. Of. nr. 440 din 24 mai 2018.

¹⁴⁶ Publicat în M. Of. nr. 898 din 19 decembrie 2011.

¹⁴⁷ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

nesolicitând judecarea cauzei în lipsă.

Într-o opinie, se consideră că prezența avocaților părților suplinește lipsa acestora din urmă și, ca atare, nu este incident art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ. referitor la suspendarea procesului.

În a doua opinie, se consideră că avocatul desemnat pentru asistența judiciară asigură doar asistență juridică (ceea ce implică prezența efectivă a părții), iar nu și reprezentare juridică, pentru a se considera că lipsa părții este suplinită prin prezența apărătorului, fiind, ca atare, incident art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ. referitor la suspendarea procesului.

A treia problemă de practică judiciară privește ipoteza în care avocatul desemnat pentru asistența judiciară a victimei sau, după caz, a agresorului, a declarat apel împotriva hotărârii prin care s-a soluționat cererea de emitere a ordinului de protecție, în temeiul art. 87 alin. (2) C. proc. civ., iar apelul nu a fost însușit de partea asistată judiciar de respectivul avocat, iar, la termenul de judecată stabilit în apel, s-au prezentat exclusiv avocații desemnați pentru asistența judiciară a părților, lipsă fiind părțile, acestea fiind legal citate și nesolicitând judecarea cauzei în lipsă.

Într-o opinie, se consideră că prezența avocaților părților suplinește lipsa acestora din urmă și, ca atare, nu este incident art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ. referitor la suspendarea procesului.

În a doua opinie, se consideră că art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ. referitor la suspendarea procesului este incident.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 42 alin. (2) din Legea nr. 217/2003, republicată, asistența juridică a persoanei care solicită ordinul de protecție este obligatorie.

De asemenea, potrivit alin. (3) al aceluiași articol, asistența juridică a persoanei împotriva căreia se solicită ordinul de protecție este obligatorie.

Art. 45 alin. (1) din lege prevede că hotărârea prin care se soluționează cererea de emitere a ordinului de protecție este supusă numai apelului, în termen de 3 zile de la pronunțare dacă s-a dat cu citarea părților, și de la comunicare, dacă s-a dat fără citarea lor.

Alin. (3) al aceluiași articol prevede că apelul se judecă cu citarea părților; dispozițiile art. 42 alin. (1)-(4), (6) și (8) sunt aplicabile în mod corespunzător.

Art. 70 alin. (1) din Legea nr. 51/1995, republicată, are următorul conținut:

În cazurile prevăzute de lege, barourile asigură asistența judiciară în următoarele forme:

- a) în cauzele penale, în care apărarea este obligatorie potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală;
- b) în orice alte cauze decât cele penale, ca modalitate de acordare a ajutorului public judiciar, în condițiile legii;
- c) asistența judiciară prin avocat, acordată la solicitarea organelor administrației publice locale.

În conformitate cu art. 150 alin. (1) din Statutul profesiei de avocat, în sensul Legii și al prezentului statut, prin asistență judiciară se înțelege asistența juridică acordată prin avocat.

Alin. (2) al aceluiași articol prevede că barourile asigură asistența judiciară:

- a) în cauzele penale în care apărarea este obligatorie potrivit dispozițiilor Codului de procedură penală sau potrivit dispozițiilor din legi speciale ori în orice altă situație în care organul judiciar consideră necesară desemnarea unui apărător din oficiu;
- b) în orice alte cauze decât cele penale, ca modalitate de acordare a ajutorului public judiciar, în condițiile legii;
- c) la solicitarea organelor administrației publice locale.

Potrivit art. 151 din statut, ca formă a ajutorului public judiciar, asistența prin avocat cuprinde:

1. asistența extrajudiciară, care include acordarea de consultații în vederea inițierii ori soluționării unui litigiu pentru care legea prevede acordarea ajutorului public judiciar sau, după caz, în vederea inițierii unei proceduri judiciare, arbitrale ori administrativ-jurisdicționale în cazurile prevăzute de lege și pregătirea și întocmirea documentelor pentru inițierea unei proceduri judiciare, inclusiv a unei proceduri prealabile obligatorii sau facultative, după caz;
2. asigurarea reprezentării și asistenței procesuale în fața instanțelor judecătorești și a altor organe de jurisdicție, în condițiile legii.

Art. 87 alin. (2) C. proc. civ. prevede că avocatul care a reprezentat sau asistat partea la judecarea procesului poate face, chiar fără mandat, orice acte pentru păstrarea drepturilor supuse unui termen și care s-ar pierde prin neexercitarea lor la timp și poate, de asemenea, să introducă orice cale de atac împotriva hotărârii pronunțate; în aceste cazuri, toate actele de procedură se vor îndeplini numai față de parte; susținerea căii de atac se poate face numai în temeiul unei noi împuterniciri.

Potrivit art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ., judecătorul va suspenda judecata când niciuna dintre părți, legal citate, nu se înfățișează la strigarea cauzei; cu toate acestea, cauza se judecă dacă reclamantul sau pârâtul a cerut în scris judecarea în lipsă.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

În cazul proceselor privind emiterea unui ordin de protecție, asistența juridică atât a persoanei care solicită ordinul de protecție, cât și a celei împotriva căreia se solicită ordinul de protecție este obligatorie, potrivit art. 42 alin. (2) și (3) din Legea nr. 217/2003, republicată.

Această asistență juridică poate fi acordată fie prin avocat ales de către parte, fie prin avocat desemnat de către barou, la solicitarea instanței; în această ultimă ipoteză, raportat la art. 150 alin. (1) din Statutul profesiei de avocat, asistența juridică acordată prin avocat reprezintă asistența judiciară.

Asistența judiciară în cauzele civile, cum sunt cele privind emiterea ordinului de protecție, se asigură ca modalitate de acordare a ajutorului public judiciar, în condițiile legii, astfel cum prevăd art. 70 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 51/1995, republicată, și art. 150 alin. (2) lit. b) din statut.

Potrivit art. 151 pct. 2 din statut, ca formă a ajutorului public judiciar, asistența prin avocat cuprinde, pe lângă asistența extrajudiciară, asigurarea *reprezentării* și asistenței *procesuale în fața instanțelor judecătorești* și a altor organe de jurisdicție, în condițiile legii.

Prin urmare, asistența judiciară implică asigurarea nu numai a asistenței procesuale în fața instanțelor judecătorești, dar și a reprezentării procesuale; corelația dintre noțiunile de "asistență judiciară" și "asistență procesuală" este una de tipul întreg-parte.

Pe cale de consecință, avocații desemnați pentru asistența judiciară a victimei și a agresorului, în temeiul art. 42 alin. (2) și, respectiv, alin. (3) din Legea nr. 217/2003, pot formula, în mod legal, cerere de apel împotriva hotărârii prin care se soluționează cererea de emitere a ordinului de protecție, potrivit art. 87 alin. (2) C. proc. civ., chiar și în ipoteza în care părțile nu le-au acordat mandat în acest sens sau nu și-au însușit, ulterior, prin semnătură, cererea de apel. În acest caz, cererea de apel nu este lovită de nulitate pentru lipsa dovezii calității de reprezentant a avocatului semnatar al acesteia.

Totodată, prezența avocaților desemnați pentru asistența judiciară a victimei și a agresorului, în temeiul art. 42 alin. (2) și, respectiv, alin. (3) din Legea nr. 217/2003, la termenul de judecată, în lipsa părților, care au fost legal citate și nu au solicitat judecarea cauzei în lipsă, nu

este de natură să atragă incidența art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ. privind suspendarea procesului. În acest caz, se consideră că părțile se înfățișează la strigarea cauzei, fiind reprezentate prin avocați. Această concluzie este valabilă și pentru judecarea cauzei în apel, cu mențiunea că avocații desemnați pentru asistența judiciară a victimei și a agresorului trebuie să aibă drept de reprezentare a părților în apel, în temeiul art. 42 alin. (2) și, respectiv, alin. (3) și art. 45 alin. (3) din Legea nr. 217/2003, raportat la art. 87 alin. (2) teza finală C. proc. civ.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că avocații desemnați pentru asistența judiciară a victimei și a agresorului, în temeiul art. 42 alin. (2) și, respectiv, alin. (3) din Legea nr. 217/2003, pot formula, în mod legal, cerere de apel împotriva hotărârii prin care se soluționează cererea de emitere a ordinului de protecție, potrivit art. 87 alin. (2) C. proc. civ., chiar și în ipoteza în care părțile nu le-au acordat mandat în acest sens sau nu și-au însușit, ulterior, prin semnătură, cererea de apel. În acest caz, cererea de apel nu este lovită de nulitate pentru lipsa dovezii calității de reprezentant a avocatului semnat al acesteia.

Totodată, prezența avocaților desemnați pentru asistența judiciară a victimei și a agresorului, în temeiul art. 42 alin. (2) și, respectiv, alin. (3) din Legea nr. 217/2003, la termenul de judecată, în lipsa părților, care au fost legal citate și nu au solicitat judecarea cauzei în lipsă, nu este de natură să atragă incidența art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ. privind suspendarea procesului.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

3. Titlul problemei de drept: Care este ordinea de soluționare în cazul în care se formulează atât contestație împotriva ordinului de protecție provizoriu, cât și cererea de emitere a ordinului de protecție? Ce efecte produce hotărârea judecătorească de admitere a contestației asupra modalității de soluționare a cererii de emitere a ordinului de protecție? Ce efecte produce hotărârea judecătorească de admitere a cererii de emitere a ordinului de protecție asupra modalității de soluționare a contestației?¹⁴⁸

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: ordin de protecție

Acte normative incidente: art. 28, art. 31, art. 34, art. 35, art. 38, art. 40, art. 42 și art. 43 din Legea nr. 217/2003 pentru prevenirea și combaterea violenței domestice, republicată¹⁴⁹, art. 431 alin. (2) C. proc. civ.

Cuvinte cheie: ordin de protecție provizoriu, contestație împotriva ordinului de protecție provizoriu, cerere de emitere a ordinului de protecție, autoritate de lucru judecat

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹⁵⁰:

Problema de practică neunitară vizează stabilirea ordinii de soluționare a unor cereri, în

¹⁴⁸ Curtea de Apel Suceava.

¹⁴⁹ Republicată în M. Of. nr. 948 din 15 octombrie 2020.

¹⁵⁰ Redactorii opiniei sunt C.M. Solomon și D.N. Theohari.

ipoteza în care procurorul formulează cerere de emitere a ordinului de protecție, înaintând ordinul de protecție provizoriu, însoțit de documentele care au stat la baza emiterii și confirmării acestuia, judecătoreii competente în a cărei rază teritorială a fost emis, potrivit art. 34 alin. (6) din Legea nr. 217/2003, republicată, iar partea interesată formulează contestație împotriva ordinului de protecție provizoriu.

Totodată, din prezentarea problemei de practică neunitară a rezultat că prezintă interes și stabilirea efectelor soluției pronunțate de instanță asupra uneia sau alteia dintre cereri, în soluționarea celeilalte.

■ Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept

Ordinul de protecție provizoriu

Potrivit art. 28 din Legea nr. 217/2003, republicată:

- (1) Ordinul de protecție provizoriu se emite de către polițiștii care, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, constată că există un *risc iminent* ca *viața, integritatea fizică ori libertatea* unei persoane să fie pusă în pericol printr-un act de violență domestică, în scopul diminuării acestui risc.
- (2) Polițiștii constată existența riscului iminent prevăzut la alin. (1) pe baza evaluării situației de fapt care rezultă din:
 - a) probele obținute ca urmare a verificării sesizărilor privind violența domestică, atunci când actele de violență domestică nu fac obiectul cercetării sub aspectul săvârșirii unor infracțiuni;
 - b) probele strânse potrivit prevederilor Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, cu modificările și completările ulterioare, atunci când actele de violență domestică fac obiectul cercetării sub aspectul săvârșirii unor fapte care intră sub incidența prevederilor art. 199 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal, cu modificările și completările ulterioare.
- (3) Polițiștii evaluează situația de fapt pe baza formularului de evaluare a riscului și potrivit metodologiei de utilizare a acestuia, stabilite potrivit prevederilor art. 37.
- (4) În cazul în care, ca urmare a evaluării situației de fapt, se constată că sunt întrunite condițiile pentru emiterea ordinului de protecție provizoriu, prevăzute la alin. (1), polițiștii emit ordinul de protecție provizoriu, potrivit prevederilor art. 30 și potrivit procedurii și modelului stabilite potrivit prevederilor art. 37.
- (5) În cazul în care, ca urmare a evaluării situației de fapt, se constată că nu sunt întrunite condițiile pentru emiterea ordinului de protecție provizoriu, prevăzute la alin. (1), polițiștii au obligația de a informa persoanele care susțin că sunt victime ale violenței domestice cu privire la posibilitatea formulării unei cereri pentru emiterea unui ordin de protecție potrivit prevederilor art. 38 și de a pune la dispoziția acestora formularul de cerere prevăzut la art. 41.
- (6) Emiterea ordinului de protecție provizoriu nu împiedică luarea unei măsuri preventive potrivit prevederilor Legii nr. 135/2010, cu modificările și completările ulterioare.

Art. 31 din lege are următorul conținut:

- (1) Prin ordinul de protecție provizoriu se dispun, pentru o perioadă de 5 zile, una ori mai multe măsuri de protecție, apte să contribuie la diminuarea riscului iminent constat, dintre următoarele obligații sau interdicții:
 - a) *evacuarea temporară a agresorului din locuința comună, indiferent dacă acesta este titularul dreptului de proprietate;*
 - b) *reintegrarea victimei și, după caz, a copiilor în locuința comună;*

- c) *obligarea agresorului la păstrarea unei distanțe minime determinate față de victimă, față de membrii familiei acesteia, astfel cum sunt definiți potrivit prevederilor art. 5, ori față de reședința, locul de muncă sau unitatea de învățământ a persoanei protejate;*
- d) *obligarea agresorului de a purta permanent un dispozitiv electronic de supraveghere;*
- e) *obligarea agresorului de a preda poliției armele deținute.*

Art. 34 din lege prevede:

- (1) Ordinul de protecție provizoriu se înaintează de către unitatea de poliție din care face parte polițistul care l-a emis, pentru confirmare, parchetului de pe lângă judecătoria competentă în a cărei rază teritorială a fost emis, în termen de 24 de ore de la data emiterii.
- (2) Ordinul de protecție provizoriu se înaintează parchetului competent potrivit prevederilor alin. (1) însoțit de formularul de evaluare a riscului și de mijloacele de probă obținute potrivit prevederilor art. 29 sau strânse potrivit prevederilor Legii nr. 135/2010, cu modificările și completările ulterioare. Mijloacele de probă strânse potrivit prevederilor Legii nr. 135/2010, cu modificările și completările ulterioare, pot fi înaintate în copie certificată de organul de cercetare penală.
- (3) Procurorul de la parchetul competent potrivit prevederilor alin. (1) decide cu privire la necesitatea menținerii măsurilor de protecție dispuse de organul de poliție în termen de 48 de ore de la emiterea ordinului de protecție provizoriu.
- (4) Procurorul confirmă necesitatea menținerii măsurilor de protecție dispuse de organul de poliție prin ordinul de protecție provizoriu, aplicând o rezoluție cu caracter administrativ pe exemplarul original al acestuia.
- (5) În cazul în care constată că nu mai este necesară menținerea măsurilor de protecție dispuse, procurorul poate dispune motivat încetarea măsurilor de protecție, cu menționarea momentului de la care acestea încetează. Procurorul comunică acest lucru de îndată unității de poliție care a înaintat ordinul de protecție provizoriu, care ia măsuri pentru informarea imediată a persoanelor ce făceau obiectul acestuia.
- (6) Imediat după confirmarea prevăzută la alin. (4), *procurorul înaintează ordinul de protecție provizoriu, însoțit de documentele care au stat la baza emiterii și confirmării acestuia, judecătoriei competente în a cărei rază teritorială a fost emis, însoțit de o cerere pentru emiterea ordinului de protecție, întocmită potrivit prevederilor art. 40 alin. (3) lit. a) și art. 41.*
- (7) În situația înaintării ordinului de protecție provizoriu potrivit prevederilor alin. (6), durata inițială pentru care a fost dispus se prelungește, de drept, cu durata necesară îndeplinirii procedurii judiciare de emitere a ordinului de protecție, cu informarea agresorului despre acest fapt.

Art. 35 din lege prevede:

- (1) Ordinul de protecție provizoriu poate fi *contestat* la instanța de judecată competentă potrivit prevederilor art. 34 alin. (1), în termen de 48 de ore de la comunicare.
- (2) Contestația se judecă cu citarea părților. Neprezentarea acestora nu împiedică judecarea cauzei.
- (3) Contestația se soluționează în regim de urgență, dar nu mai târziu de data la care expiră termenul pentru care a fost emis ordinul de protecție provizoriu, în camera de consiliu, cu citarea organului constatat.
- (4) Participarea procurorului este obligatorie.
- (5) Hotărârea prin care se soluționează contestația este definitivă.

Ordinul de protecție

Potrivit art. 38 din lege:

(1) Persoana a cărei *viață, integritate fizică sau psihică ori libertate* este pusă în pericol printr-un act de violență din partea unui membru al familiei poate solicita instanței ca, în scopul înlăturării stării de pericol, să emită un ordin de protecție prin care să se dispună, cu caracter provizoriu, una ori mai multe dintre următoarele măsuri - obligații sau interdicții:

- a) *evacuarea temporară a agresorului din locuința familiei, indiferent dacă acesta este titularul dreptului de proprietate;*
- b) *reintegrarea victimei și, după caz, a copiilor, în locuința familiei;*
- c) *limitarea dreptului de folosință al agresorului numai asupra unei părți a locuinței comune atunci când aceasta poate fi astfel partajată încât agresorul să nu vină în contact cu victima;*
- d) *cazarea/plasarea victimei, cu acordul acesteia, și, după caz, a copiilor, într-un centru de asistență dintre cele prevăzute la art. 19;*
- e) *obligarea agresorului la păstrarea unei distanțe minime determinate față de victimă, față de membrii familiei acesteia, astfel cum sunt definiți potrivit prevederilor art. 5, ori față de reședința, locul de muncă sau unitatea de învățământ a persoanei protejate;*
- f) *interdicția pentru agresor de a se deplasa în anumite localități sau zone determinate pe care persoana protejată le frecventează ori le vizitează periodic;*
- g) *obligarea agresorului de a purta permanent un dispozitiv electronic de supraveghere;* 21/05/2021 - litera a fost modificată prin Lege 146/2021
- h) *interzicerea oricărui contact, inclusiv telefonic, prin corespondență sau în orice alt mod, cu victima;*
- i) *obligarea agresorului de a preda poliției armele deținute;*
- j) *încredințarea copiilor minori sau stabilirea reședinței acestora.*
- k) *interdicția pentru agresor de a încasa alocația de stat pentru copii și încuviințarea încasării acesteia de către părintele/persoana căruia/căreia i s-a încredințat copilul spre creștere și educare sau la care s-a stabilit reședința acestuia. Interdicția se comunică, de îndată, agenției județene pentru plăți și inspecție socială sau a municipiului București, după caz. Alocația este încasată de părintele/persoana beneficiar/beneficiară al/a măsurii de protecție pe durata valabilității ordinului de protecție și atât timp cât i-a fost încredințat copilul sau în situația în care copilul are stabilită reședința la acesta/aceasta.*

(2) Măsura prevăzută la alin. (1) lit. g) se dispune dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

- a) a fost dispusă una dintre măsurile prevăzute la alin. (1) lit. e) sau f);
- b) atunci când s-a dispus obligarea agresorului de a păstra o distanță minimă față de victimă și, după caz, membrii familiei acesteia, persoanele protejate își exprimă acordul de a purta un dispozitiv electronic de supraveghere care să permită verificarea respectării obligației agresorului.

(3) Prin aceeași hotărâre, instanța poate dispune și suportarea de către agresor a chiriei și/sau a întreținerii pentru locuința temporară unde victima, copiii minori sau alți membri de familie locuiesc ori urmează să locuiască din cauza imposibilității de a rămâne în locuința familială.

(4) Pe lângă oricare dintre măsurile dispuse potrivit alin. (1), instanța poate dispune și obligarea agresorului să urmeze consiliere psihologică, psihoterapie și poate recomanda internarea voluntară sau, după caz, poate solicita internarea nevoluntară, în condițiile Legii sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice nr. 487/2002, republicată. În cazul în care agresorul este consumator de substanțe psihoactive, instanța poate dispune, cu acordul acestuia, integrarea acestuia într-un program de asistență a persoanelor consumatoare de droguri, conform art. 22 din Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

(5) Prin aceeași hotărâre, instanța poate dispune luarea unei măsuri de control al respectării ordinului de protecție și pentru prevenirea încălcării acestuia, precum:

- a) obligarea agresorului de a se prezenta periodic, la un interval de timp stabilit de instanță potrivit împrejurărilor, la secția de poliție competentă cu supravegherea respectării ordinului de protecție;
 - b) obligarea agresorului de a da informații organului de poliție cu privire la noua locuință, în cazul în care prin ordin s-a dispus evacuarea lui din locuința familiei;
 - c) verificări periodice și/sau spontane privind locul în care se află agresorul.
- (6) Dispozitivul hotărârii va cuprinde și mențiunea că încălcarea oricăreia dintre măsurile dispuse prin ordinul de protecție constituie infracțiune, conform art. 47 alin. (1).

Art. 40 din lege prevede:

- (1) Cererea pentru emiterea ordinului de protecție este de competența judecătorei de pe raza teritorială în care își are domiciliul sau reședința victima.
- (2) Cererea pentru emiterea ordinului poate fi introdusă de victimă personal sau prin reprezentant legal.
- (3) Cererea poate fi introdusă în numele victimei și de:
 - a) procuror;
 - b) reprezentantul autorității sau structurii competente, la nivelul unității administrativ-teritoriale, cu atribuții în materia protecției victimelor violenței domestice;
 - c) reprezentantul oricăreia dintre furnizorii de servicii sociale în domeniul prevenirii și combaterii violenței domestice, acreditați conform legii, cu acordul victimei.

Potrivit art. 42 din lege:

- (1) Cererile pentru emiterea ordinului de protecție se judecă în camera de consiliu, participarea procurorului fiind obligatorie.
- (2) Asistența juridică a persoanei care solicită ordinul de protecție este obligatorie.
- (3) Asistența juridică a persoanei împotriva căreia se solicită ordinul de protecție este obligatorie.
- (4) Judecata se face de urgență și cu precădere. Dispozițiile art. 200 și 201 din Legea nr. 134/2010, republicată, cu modificările și completările ulterioare, privind verificarea cererii și regularizarea acesteia, respectiv fixarea primului termen de judecată, nu sunt aplicabile. Citarea părților se face potrivit regulilor privind citarea în cauze urgente.
- (5) În caz de urgență deosebită, instanța poate emite ordinul de protecție și fără citarea părților, chiar și în aceeași zi, pronunțându-se pe baza cererii și a actelor depuse, fără concluziile părților.
- (6) În soluționarea cererii nu sunt admisibile probe a căror administrare necesită timp îndelungat.
- (7) Procurorul are obligația de a informa persoana care solicită ordinul de protecție asupra prevederilor legale privind protecția victimelor infracțiunii.
- (8) Pronunțarea se poate amâna cu cel mult 24 de ore, iar motivarea ordinului se face în cel mult 48 de ore de la pronunțare.
- (9) Soluționarea cererilor nu poate depăși un termen de 72 de ore de la depunerea cererii, cu excepția cazului în care, anterior, s-a emis un ordin de protecție provizoriu, durata inițială pentru care acesta este dispus fiind prelungită, de drept, cu durata necesară îndeplinirii procedurii judiciare de emitere a ordinului de protecție, cu informarea agresorului despre acest fapt.

Potrivit art. 45 din lege:

- (1) Hotărârea prin care se soluționează cererea de emitere a ordinului de protecție este supusă numai apelului, în termen de 3 zile de la pronunțare dacă s-a dat cu citarea părților, și de la comunicare, dacă s-a dat fără citarea lor.

- (2) Instanța de apel poate suspenda executarea până la judecarea apelului, dar numai cu plata unei cauțiuni al cărei quantum se va stabili de către aceasta.
- (3) Apelul se judecă cu citarea părților. Dispozițiile art. 42 alin. (1) - (4), (6) și (8) sunt aplicabile în mod corespunzător.
- (4) Participarea procurorului este obligatorie.

Potrivit art. 413 alin. (2) C. proc. civ., oricare dintre părți poate opune lucrul anterior judecat într-un alt litigiu, dacă are legătură cu soluționarea acestuia din urmă.

■ Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează

În ceea ce privește ordinul de protecție provizoriu, acesta este emis în ipoteza în care se constată că există *un risc iminent ca viața, integritatea fizică ori libertatea* unei persoane să fie *pusă în pericol* printr-un act de violență domestică, potrivit art. 28 alin. (1) din Legea nr. 217/2003, republicată.

În schimb, dată fiind trimiterea art. 34 alin. (6) din lege la art. 40 alin. (3) lit. a) din același act normativ, în ceea ce privește cererea de emitere a ordinului de protecție, formulată de procuror, în temeiul art. 34 alin. (6) din lege, aceasta este promovată în ipoteza în care *viața, integritatea fizică sau psihică ori libertatea* unei persoane *este pusă în pericol* printr-un act de violență din partea unui membru al familiei, potrivit art. 38 alin. (1) din lege.

Prin urmare, pe de o parte, ordinul de protecție provizoriu este emis când se constată că există *un risc iminent* ca anumite valori intrinseci ființei umane să fie puse în pericol, în timp ce ordinul de protecție este emis atunci când valorile sunt *efectiv puse în pericol*. Pe de altă parte, în ipoteza ordinului de protecție provizoriu, spre deosebire de cea a ordinului de protecție, riscul iminent ca *integritatea psihică* a unei persoane să fie pusă în pericol nu poate constitui fundament al emiterii acestuia.

În continuare, prin ordinul de protecție provizoriu pot fi dispuse numai măsurile de protecție prevăzute de art. 31 alin. (1) din lege, măsuri constând în obligații și interdicții, apte să contribuie la diminuarea riscului iminent constatat. Măsurile de protecție se dispun pe o perioadă de 5 zile, potrivit aceluiași text legal

În schimb, prin ordinul de protecție, solicitat de procuror în temeiul art. 34 alin. (6) din lege spre a fi emis de instanță, poate fi dispusă o serie mai largă de măsuri constând în obligații și interdicții, potrivit art. 38 alin. (1) - (5) din același act normativ. În conformitate cu art. 39 din lege, durata măsurilor, în acest caz, se stabilește de judecător, fără a putea depăși 12 luni de la data emiterii ordinului; dacă hotărârea nu cuprinde nicio mențiune privind durata măsurilor dispuse, acestea vor produce efecte pentru o perioadă de 12 luni de la data emiterii ordinului.

De asemenea, probatoriul ce stă la baza emiterii ordinului de protecție provizoriu poate fi suplimentat în procesul vizând cererea de emitere a ordinului de protecție, formulată de procuror în temeiul art. 34 alin. (6) din lege.

Concluzionând, ordinul de protecție provizoriu și ordinul de protecție, solicitat de procuror în temeiul art. 34 alin. (6) din lege spre a fi emis de instanță, diferă sub aspectul fundamentelor ce au stat la baza emiterii și, respectiv, a solicitării lor, iar, în anumite cazuri, sub aspectul probatoriului administrat în vederea emiterii lor și al măsurilor conținute de fiecare ordin în parte, cu atât mai mult dacă intervin elemente de fapt noi.

Liantul existent însă între cele două ordine de protecție este reglementat de art. 34 alin. (7) din lege, text legal care prevede că în situația înaintării de către procuror a ordinului de protecție provizoriu potrivit prevederilor alin. (6), durata inițială pentru care a fost dispus se prelungește, de drept, cu durata necesară îndeplinirii procedurii judiciare de emitere a ordinului de protecție, cu informarea agresorului despre acest fapt.

Din punctul de vedere al procedurii de soluționare, contestația împotriva ordinului de protecție provizoriu se formulează în termen de 48 de ore de la comunicarea ordinului și se soluționează cu citarea părților, în regim de urgență, nu mai târziu de data la care expiră termenul pentru care a fost emis ordinul de protecție provizoriu (deci nu mai târziu de 5 zile), prin hotărâre definitivă.

În schimb, cererea privind emiterea ordinului de protecție, formulată de procuror în temeiul art. 34 alin. (6) din lege, se înaintează imediat după confirmare de către procuror instanței (ceea ce presupune, mai întâi, înaintarea ordinului de protecție provizoriu de către unitatea de poliție către procuror, în termen de 24 de ore de la emitere, și confirmarea de către procuror a ordinului de protecție provizoriu în termen de 48 de ore de la emiterea acestuia) și se soluționează de urgență, chiar și fără citare, pronunțarea putându-se amâna cu cel mult 24 de ore, iar motivarea ordinului făcându-se în cel mult 48 de ore de la pronunțare. Hotărârea prin care se soluționează cererea de emitere a ordinului de protecție este supusă numai apelului, în termen de 3 zile de la pronunțare dacă s-a dat cu citarea părților, și de la comunicare, dacă s-a dat fără citarea lor; apelul se judecă cu citarea părților.

Pornind de la aceste premise, se pot desprinde următoarele concluzii în privința problemelor de drept în dezbatere.

În ceea ce privește ordinea de soluționare a contestației împotriva ordinului de protecție provizoriu și a cererii de emitere a ordinului de protecție, formulată de către procuror, în temeiul art. 34 alin. (6) din lege, apreciem că s-ar impune analiza prioritară a contestației împotriva ordinului de protecție provizoriu numai în ipoteza în care dezlegarea cererii de emitere a ordinului de protecție ar depinde, în tot sau în parte, de soluționarea contestației, cu luarea în considerare, desigur, și a stadiului de soluționare a celor două procese. Dacă nu este incidentă o atare ipoteză, ordinea de soluționare dintre cele două cereri în justiție este indiferentă.

Cu titlu de exemplu, apreciem că dezlegarea cererii de emitere a ordinului de protecție, formulată de către procuror, în temeiul art. 34 alin. (6) din lege, ar putea depinde de soluționarea contestației împotriva ordinului de protecție provizoriu în următoarea ipoteză:

- contestatorul a invocat, în cuprinsul contestației împotriva ordinului de protecție provizoriu, inexistența unui risc iminent ca integritatea fizică a presupusei victime să fie pusă în pericol printr-un act de violență domestică, indiferent de considerent (lipsa săvârșirii actului de violență domestică, săvârșirea acestui act de către o altă persoană, lipsa producerii consecinței respective etc.);
- procurorul a invocat, în cuprinsul cererii de emitere a ordinului de protecție, punerea în pericol a integrității fizice a victimei prin același act de violență domestică imputat contestatorului, situația de fapt fiind neschimbată față de cea avută în vedere la emiterea ordinului de protecție provizoriu.

Hotărârea pronunțată asupra contestației împotriva ordinului de protecție poate avea autoritate de lucru judecat, în manifestarea efectului său pozitiv, potrivit art. 431 alin. (2) C. proc. civ., în procesul având ca obiect cererea de emitere a ordinului de protecție, formulată de către procuror, în temeiul art. 34 alin. (6) din lege.

De exemplu, un atare efect juridic se produce în următoarea ipoteză:

- contestația a fost admisă pentru considerentul că nu există un risc iminent ca integritatea fizică a presupusei victime să fie pusă în pericol printr-un act de violență domestică, întrucât acest act nu a fost săvârșit;

Astfel, dacă această instanță a stabilit faptul că nu există un risc iminent pentru punerea în

pericol a valorii respective atunci nu se poate concluziona de către instanța investită cu soluționarea cererii de emitere a ordinului de protecție că valoarea în discuție ar fi fost pusă efectiv în pericol.

În schimb, dacă contestația ar fi respinsă ca neîntemeiată, apreciindu-se că ordinul a fost legal emis și că există risc iminent pentru punerea în pericol a valorilor enumerate de lege, hotărârea pronunțată asupra acesteia nu are, de principiu, autoritate de lucru judecat, în manifestarea efectului său pozitiv, în procesul privind cererea de emitere a ordinului de protecție, din moment ce, în acest caz, instanța analizează nu numai dacă există un atare risc iminent de periclitate a valorii, ci dacă această punere în pericol a avut efectiv loc. Nu excludem ca pentru anumite aspecte particulare și această hotărâre să prezinte un atare efect juridic (de pildă, reținerea de către instanță a săvârșirii de către agresor a actului de violență domestică).

- valoarea în privința căreia exista risc de periclitate, avută în vedere la emiterea ordinului de protecție provizoriu, să fie aceleași cu cea indicată ca fiind periclitate în cererea de emitere a ordinului de protecție, formulată de către procuror, în temeiul art. 34 alin. (6) din lege;

- situația de fapt reținută de instanța investită cu soluționarea contestației să fie aceeași cu cea probată în procesul vizând cererea de emitere a ordinului de protecție.

În acest caz, cererea de emitere a ordinului de protecție, formulată de către procuror, în temeiul art. 34 alin. (6) din lege, se impune a fi respinsă ca neîntemeiată. Nu s-ar putea reține că cererea de emitere a ordinului de protecție a rămas fără obiect, având în vedere că obiectul cererii constă în pretenția de emitere a unui ordin de protecție, mecanismul incident fiind însă cel specific efectului pozitiv al autorității de lucru judecat, astfel cum s-a demonstrat anterior.

Dacă niciunul dintre aspectele tranșate judiciar în contestație nu fac obiectul analizei instanței în procesul vizând cererea de emitere a ordinului de protecție, nu este incident efectul pozitiv al autorității de lucru judecat al hotărârii pronunțate asupra contestației.

În mod corespunzător, ținând cont de cele expuse anterior, hotărârea de admitere pronunțată asupra cererii de emitere a ordinului de protecție, formulată de către procuror, în temeiul art. 34 alin. (6) din lege, poate avea autoritate de lucru judecat, în manifestarea efectului său pozitiv, potrivit art. 431 alin. (2) C. proc. civ., în procesul având ca obiect contestația împotriva ordinului de protecție provizoriu.

În schimb, hotărârea de respingere pronunțată asupra cererea de emitere a ordinului de protecție, formulată de către procuror, în temeiul art. 34 alin. (6) din lege, pentru considerentul lipsei punerii în pericol a valorii învederate, nu are autoritate de lucru judecat, în manifestarea efectului său pozitiv, potrivit art. 431 alin. (2) C. proc. civ., în procesul având ca obiect contestația împotriva ordinului de protecție provizoriu, întrucât în acest din urmă proces instanța verifică doar existența unui risc iminent de periclitate a valorii. De asemenea, nu excludem ca pentru anumite aspecte particulare și această hotărâre să prezinte un atare efect juridic (de pildă, reținerea de către instanță a săvârșirii de către agresor a actului de violență domestică).

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că se soluționează cu prioritate contestația împotriva ordinului de protecție provizoriu față de cererea de emitere a ordinului de protecție, formulată de către procuror, în temeiul art. 34 alin. (6) din Legea nr. 217/2003, republicată, numai în ipoteza în care dezlegarea cererii de emitere a ordinului de protecție ar depinde, în tot sau în parte, de soluționarea contestației, cu luarea în considerare, desigur, și a stadiului de soluționare a celor două procese. Dacă nu este incidentă o atare ipoteză, ordinea de soluționare dintre cele două cereri în justiție este indiferentă.

Hotărârea asupra contestației împotriva ordinului de protecție poate avea, în anumite ipoteze, autoritate de lucru judecat, în manifestarea efectului său pozitiv, potrivit art. 431 alin. (2) C. proc. civ., în procesul având ca obiect cererea de emitere a ordinului de protecție, formulată de către procuror, în temeiul art. 34 alin. (6) din lege.

Hotărârea definitivă asupra cererii de emitere a ordinului de protecție, formulată de către procuror, în temeiul art. 34 alin. (6) din lege, poate avea, în anumite ipoteze, autoritate de lucru judecat, în manifestarea efectului său pozitiv, potrivit art. 431 alin. (2) C. proc. civ., în procesul având ca obiect contestația împotriva ordinului de protecție provizoriu.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

Suplimentar, participanții au specificat că cele două procese în discuție nu pot fi conexe, întrucât regulile procedurale aplicabile acestora nu sunt compatibile [de exemplu, contestația împotriva ordinului de protecție provizoriu se soluționează cu citarea părților, în timp ce cererea privind emiterea ordinului de protecție, formulată de procuror în temeiul art. 34 alin. (6) din lege, se soluționează chiar și fără citare]. De asemenea, în ipotezele acestor două procese, nu s-ar impune aplicarea art. 413 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ., întrucât această măsură procesuală ar contraveni urgenței sporite de soluționare a proceselor, reclamată de rațiunea edictării Legii nr. 217/2003.

II. DREPT CIVIL

1. Titlul problemei de drept: Grila notarială aplicabilă la stabilirea cuantumului despăgubirilor acordate în procedura judecătorească de contestare a deciziei de invalidare totală emise de către Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor¹⁵¹

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: Legea nr. 165/2013

Acte normative incidente: art. 35 alin. (1) din Legea nr. 165/2013 privind măsurile pentru finalizarea procesului de restituire, în natură sau prin echivalent, a imobilelor preluate în mod abuziv în perioada regimului comunist în România¹⁵²

Cuvinte cheie: decizie de invalidare totală, grilă aplicabilă

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹⁵³:

■ Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept

Potrivit art. 35 alin. (1) din Legea nr. 165/2013, astfel cum a fost modificat de pct. 2 al art. I din Legea nr. 223/2024¹⁵⁴, modificarea fiind publicată în Monitorul Oficial ulterior semnării acestei probleme de practică judiciară de către Curtea de Apel Pitești, deciziile emise cu respectarea prevederilor art. 33 și 34 pot fi atacate de persoana care se consideră îndreptățită la secția civilă a tribunalului în a cărei circumscripție se află imobilul, în termen de 30 de zile de la data comunicării; *în procedura judecătorească, cuantumul despăgubirilor se va stabili prin*

¹⁵¹ Curtea de Apel Pitești.

¹⁵² Publicată în M. Of. nr. 278 din 17 mai 2013.

¹⁵³ Redactorul opiniei este D.N. Theohari.

¹⁵⁴ Publicată în M. Of. nr. 693 din 17 iulie 2024.

raportare la grila notarială valabilă în anul anterior pronunțării hotărârii judecătorești.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

În ceea ce privește "hotărârea judecătorească" prevăzută în art. 35 alin. (1) teza finală din Legea nr. 165/2013, astfel cum textul legal a fost modificat, apreciem că aceasta este prima hotărâre prin care instanța a stabilit cuantumul despăgubirilor, putând fi reprezentată fie de sentința primei instanțe sau, după caz, fie de decizia instanței de apel.

Anterior acestei modificări legislative, am apreciat că, în rezolvarea acestei probleme, s-ar impune a fi efectuată următoarea nuanțare:

- în ipoteza în care decizia de invalidare totală a fost emisă de către Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor în considerarea faptului că persoana care se consideră îndreptățită nu are dreptul la măsura compensării prin puncte, iar instanța, în soluționarea contestației formulate împotriva acestei decizii, potrivit art. 35 alin. (1) din Legea nr. 165/2013, constată că, dimpotrivă, această persoană are dreptul la măsura compensării prin puncte, cuantumul despăgubirilor se impune a fi stabilit prin raportare la grila notarială valabilă în anul anterior pronunțării hotărârii judecătorești; în motivarea acestei soluții, se are în vedere aplicarea în mod corespunzător a art. 21 alin. (6) din Legea nr. 165/2013, instanța substituindu-se Comisiei Naționale pentru Compensarea Imobilelor și stabilind, pentru prima dată, punctele de compensare;
- în ipoteza în care decizia de invalidare totală a fost emisă de către Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor în considerarea faptului că persoana îndreptățită a încasat deja pentru imobil despăgubiri a căror valoare actualizată depășește valoarea punctelor de compensare la care ar fi fost îndreptățită, în aplicarea art. 21 alin. (7) din Legea nr. 165/2013, iar instanța, în soluționarea contestației formulate împotriva acestei decizii, potrivit art. 35 alin. (1) din Legea nr. 165/2013, constată că, dimpotrivă, această persoană mai are dreptul la măsura compensării prin puncte, cuantumul despăgubirilor se impune a fi stabilit prin raportare la grila notarială valabilă pentru anul precedent emiterii deciziei de către Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor, în aplicarea art. 21 alin. (6) din Legea nr. 165/2013, astfel cum a fost interpretat prin Decizia nr. 57/2022, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept¹⁵⁵.

Instanța supremă a stabilit că într-un litigiu care are ca obiect contestația formulată împotriva deciziei de compensare emise de Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor, dispozițiile art. 21 alin. (6) din Legea nr. 165/2013, astfel cum au fost modificate prin Legea nr. 193/2021 privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 72/2020, se interpretează în sensul că evaluarea imobilului urmează a fi realizată prin raportare la grila notarilor publici valabilă în anul anterior emiterii deciziei de compensare de către Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor, ce face obiectul contestației judiciare.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că grila notarială aplicabilă la stabilirea cuantumului despăgubirilor acordate în procedura judecătorească de contestare a deciziei de invalidare totale emise de către Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor este aceea valabilă în anul anterior pronunțării hotărârii judecătorești prin care se stabilesc, pentru prima dată, aceste despăgubiri.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M. în sensul că grila notarială

¹⁵⁵

Publicată în M. Of. nr. 1162 din 5 decembrie 2022.

aplicabilă la stabilirea cuantumului despăgubirilor acordate în procedura judecătorească de contestare a deciziei de invalidare totale emise de către Comisia Națională pentru Compensarea Imobilelor este aceea valabilă în anul anterior pronunțării hotărârii judecătorești prin care se stabilesc, pentru prima dată, aceste despăgubiri.

Suplimentar, participanții au apreciat că se impune detalierea soluției asupra problemei în discuție atât în legătură cu contestația împotriva deciziei de invalidare, dar și în legătură cu contestația împotriva deciziei de compensare sau a celei de compensare parțială, după cum urmează:

- în ceea ce privește contestația împotriva deciziei de invalidare:
 - ✓ dacă prima instanță a procedat la stabilirea despăgubirilor, grila notarială aplicabilă este aceea valabilă în anul anterior pronunțării hotărârii primei instanțe;
 - ✓ dacă nu prima instanță, ci instanța de apel a procedat la stabilirea despăgubirilor, grila notarială aplicabilă este aceea valabilă în anul anterior pronunțării deciziei din apel;
 - ✓ dacă prima instanță a procedat la stabilirea despăgubirilor, iar împotriva hotărârii primei instanțe a fost declarat apel prin care se critică modalitatea de stabilire a despăgubirilor de către prima instanță, grila notarială aplicabilă este aceea valabilă în anul anterior pronunțării hotărârii primei instanțe, întrucât prin intermediul căii de atac se verifică legalitatea și temeinicia hotărârii primei instanțe; la soluționarea apelului, instanța va ține seama, desigur, de regulile aplicabile acestei căi de atac, inclusiv de aceea prevăzută de art. 481 C. proc. civ. vizând neînfruntarea situației în propria cale de atac;
- în ceea ce privește contestația împotriva deciziei de compensare sau a celei de compensare parțială:
 - ✓ dacă prima instanță a procedat la reevaluarea despăgubirilor stabilite de către C.N.C.I., grila notarială aplicabilă este aceea valabilă în anul anterior pronunțării hotărârii primei instanțe;
 - ✓ dacă nu prima instanță, ci instanța de apel a procedat la reevaluarea despăgubirilor stabilite de către C.N.C.I., grila notarială aplicabilă este aceea valabilă în anul anterior pronunțării deciziei din apel;
 - ✓ dacă prima instanță a procedat la reevaluarea despăgubirilor stabilite de către C.N.C.I., iar împotriva hotărârii primei instanțe a fost declarat apel prin care se critică modalitatea de reevaluare a despăgubirilor de către prima instanță, grila notarială aplicabilă este aceea valabilă în anul anterior pronunțării hotărârii primei instanțe, întrucât prin intermediul căii de atac se verifică legalitatea și temeinicia hotărârii primei instanțe; la soluționarea apelului, instanța va ține seama, desigur, de regulile aplicabile acestei căi de atac, inclusiv de aceea prevăzută de art. 481 C. proc. civ. vizând neînfruntarea situației în propria cale de atac.

2. Titlul problemei de drept: Inadmisibilitatea cererilor de înscriere sau de radiere în cartea funciară a unui drept real și a cererilor de înscriere în cartea funciară a actului de alipire ori dezlipire teren formulate în fața instanțelor judecătorești ¹⁵⁶

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: uzucapiune, succesiune, partaj judiciar, hotărâre care ține loc de contract de vânzare, revendicare, grănițuire

Acte normative incidente: art. 24 alin. (1)-(4), art. 25 alin. (2), art. 28 alin. (1)-(5), art. 29 alin. (1), art. 30 alin. (1), art. 31 alin. (1)-(5), art. 37 alin. (3¹) din Legea nr. 7/1996 a cadastrului și

publicității imobiliare, republicată¹⁵⁷, art. 884, art. 886, art. 888, art. 914 C. civ., art. 94, art. 879 din Regulamentul de recepție și înscriere în evidențele de cadastru și carte funciară, aprobat prin Ordinul nr. 600/2023 al Directorului General al Agenției Naționale de Cadastru și Publicitate Imobiliară, art. 131 alin. (1) și art. 132 alin. (4) C. proc. civ.¹⁵⁸

Cuvinte cheie: alipire, dezmembrare, intabulare, radiere a unui drept real

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹⁵⁹:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Problema de practică neunitară vizează admisibilitatea unor capete de cerere accesorii, având ca obiect intabularea dreptului de proprietate în cartea funciară sau alte operațiuni de carte funciară, precum alipire/dezmembrare (dezlipire)/radiere drept, ca urmare a admiterii unor cereri principale formulate în materia dreptului de proprietate și a altor drepturi reale (uzucapiune, succesiune, revendicare, partaj judiciar, hotărâre care ține loc de contract de vânzare-cumpărare).

Într-o primă opinie, s-a apreciat că cererile accesorii având ca obiect intabulare, alipire, dezmembrare, radiere sunt inadmisibile, întrucât persoana interesată are la îndemână o procedură administrativă, necontencioasă, care se realizează de către birourile teritoriale de cadastru și publicitate imobiliară, intervenția instanței de judecată impunându-se numai în cazul formulării plângerii de carte funciară, potrivit art. 31 alin. (3) din Legea nr. 7/1996, republicată.

Potrivit unui alt punct de vedere, cererile menționate nu sunt inadmisibile doar pentru că există o cale administrativă pentru înscrierea în cartea funciară. În această optică, procedura administrativă prevăzută de Legea nr. 7/1996 nu exclude posibilitatea părții interesate de a formula direct în fața instanței de judecată o cerere de intabulare, alipire, dezlipire, radiere, iar instanța poate dispune aceste măsuri prin hotărâre, ca urmare a admiterii cererilor principale formulate în materia dreptului de proprietate și a altor drepturi reale, în măsura în care se respectă condițiile tehnice prevăzute de regulament pentru aceste operațiuni.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Potrivit art. 888 C. civ., înscrierea în cartea funciară se efectuează în baza înscrisului autentic notarial, a hotărârii judecătorești rămasă definitivă, a certificatului de moștenitor sau în baza unui alt act emis de autoritățile administrative, în cazurile în care legea prevede aceasta.

Art. 24 alin. (1)-(4) din Legea nr. 7/1996, republicată, prevede:

- (1) Înscrierile în cartea funciară sunt: intabularea, înscrierea provizorie și notarea.
- (2) Cazurile, condițiile și regimul juridic al acestor înscrieri sunt stabilite de Codul civil, iar procedura de înscriere în cartea funciară, de prezenta lege și de regulamentul aprobat prin ordin cu caracter normativ al directorului general al Agenției Naționale.
- (3) Dreptul de proprietate și celelalte drepturi reale asupra unui imobil se vor înscrie în cartea funciară pe baza înscrisului autentic notarial sau a certificatului de moștenitor, încheiate de un notar public în funcție în România, a hotărârii judecătorești rămasă definitivă și irevocabilă sau pe baza unui act emis de autoritățile administrative, în cazurile în care legea prevede aceasta, prin care s-au constituit ori transmis în mod valabil.
- (4) Drepturile reale imobiliare și promisiunea de a încheia un contract având ca obiect dreptul de proprietate asupra imobilului sau un alt drept în legătură cu acesta, înscrise în baza unor acte

¹⁵⁷ Republicată în M. Of. nr. 720 din 24 septembrie 2015.

¹⁵⁸ Publicat în M. Of. nr. 125 din 14 februarie 2023

¹⁵⁹ Redactorul opiniei este C.M. Solomon.

juridice în care părțile au stipulat rezilierea sau rezoluțiunea în baza unor pacte comisorii, se radiază în baza unei:

- a) declarații în formă autentică a părților;
- b) încheieri de certificare fapte, prin care notarul public constată îndeplinirea pactului comisoriu, la solicitarea părții interesate;
- c) hotărâri judecătorești.

Art. 884 C. civ. prevede că procedura de înscriere în cartea funciară se va stabili prin lege specială.

Procedura de înscriere în cartea funciară este reglementată în capitolul II din titlul II al Legii nr. 7/1996, republicată.

Astfel, art. 28 alin. (1)-(5) din Legea nr. 7/1996, republicată, prevede:

- (1) Cererea de înscriere în cartea funciară se va depune la birourile teritoriale ale oficiului teritorial și va fi însoțită de înscrisul original sau de copia legalizată de pe acesta, prin care se constată actul sau faptul juridic a cărui înscriere se cere; copia legalizată se va păstra în mapa biroului teritorial.
- (2) În cazul hotărârii judecătorești, se va prezenta o copie legalizată, cu mențiunea că este definitivă și irevocabilă.
- (3) În cazul executărilor silite, în lipsa actelor originale, cererea de recepție și înscriere depusă în condițiile Codului de procedură civilă poate fi însoțită de copia legalizată a actului de proprietate.
- (4) Cererile de înscriere se vor înregistra de îndată în registrul de intrare, cu menționarea datei și a numărului care rezultă din ordinea cronologică a depunerii lor.
- (5) Înscrierile în cartea funciară se efectuează la cererea părților interesate, cu excepția cazurilor în care legea prevede înscrierea din oficiu; cererea de înscriere se va transmite la biroul teritorial în circumscripția căruia este situat imobilul.

Din art. 29 alin. (1) din lege rezultă că, în cazul în care registratorul admite cererea, dispune intabularea sau înscrierea provizorie prin încheiere (...).

Potrivit art. 30 alin. (1) din lege, dacă registratorul constată că actele depuse în justificarea cererii de înscriere în cartea funciară, precum și aceasta din urmă nu întrunesc condițiile de formă cerute de lege pentru validitatea acestora, cererea se respinge printr-o încheiere motivată.

Art. 31 alin. (1)-(5) din lege prevede:

- (1) Încheierea se comunică celui care a cerut înscrierea sau radierea unui act sau fapt juridic, precum și celorlalte persoane interesate potrivit mențiunilor din cartea funciară, cu privire la imobilul în cauză, în termen de 15 zile de la pronunțarea încheierii, dar nu mai târziu de 30 de zile de la data înregistrării cererii.
- (2) Persoanele interesate sau notarul public pot formula cerere de reexaminare a încheierii de admitere sau de respingere, în termen de 15 zile de la comunicare, care se soluționează în termen de 20 de zile prin încheiere de către registratorul-șef din cadrul oficiului teritorial în raza căruia este situat imobilul. În vederea soluționării cererii de reexaminare, persoana interesată va putea completa dosarul cu documentele necesare, la solicitarea registratorului-șef.
- (3) Împotriva încheierii registratorului-șef emise potrivit alin. (2) cei interesați sau notarul public pot formula plângere, în termen de 15 zile de la comunicare. Cererea de reexaminare și plângerea împotriva încheierii se depun la biroul teritorial și se înscriu din oficiu în cartea funciară. Oficiul teritorial este obligat să înainteze plângerea judecătorei în a cărei rază de competență teritorială se află imobilul, însoțită de dosarul încheierii și copia cărții funciare.

(4) Plângerea împotriva încheierii se poate depune de cei interesați sau notarul public și direct la judecătoria în a cărei rază de competență teritorială se află imobilul, situație în care instanța va solicita din oficiu biroului teritorial comunicarea dosarului încheierii și copia cărții funciare, precum și notarea plângerii în cartea funciară.

(5) Hotărârea pronunțată de judecătorie poate fi atacată numai cu apel.

Art. 37 alin. (3¹) din lege prevede că radierea construcțiilor din cartea funciară se efectuează în baza autorizației de desființare și a procesului- verbal de recepție sau, în lipsa acestora, a actului administrativ emis de autoritatea locală competentă prin care se confirmă desființarea construcției, precum și a documentației cadastrale, în cazurile prevăzute prin regulamentul de avizare, recepție și înscriere în evidențele de cadastru și carte funciară.

Art. 25 alin. (2) din lege prevede că actele de alipire și dezlipire a imobilelor înscrise în cartea funciară se încheie în formă autentică.

Potrivit art. 94 din Regulamentul de recepție și înscriere în evidențele de cadastru și carte funciară, aprobat prin Ordinul nr. 600/2023, operațiunea de radiere a unei construcții din sistemul integrat de cadastru și carte funciară se poate efectua, la cererea proprietarului, fără documentație cadastrală, în baza actului administrativ specific prevăzut la art. 37, alin. (3¹) din Legea nr. 7/1996, emis în condițiile legale. Cererea se soluționează pe flux integrat, iar inspectorul actualizează datele în sistemul integrat de cadastru și carte funciară.

Art. 879 din Regulament, cu denumirea marginală "Modificarea imobilului înscris în cartea funciară", prevede:

(1) Imobilul înscris în cartea funciară se poate modifica prin alipiri, dacă mai multe imobile alăturate se unesc într-un singur imobil sau dacă se adaugă o parte dintr-un imobil la un alt imobil ori, după caz, se mărește întinderea acestuia.

(2) De asemenea, imobilul înscris în cartea funciară se modifică și prin dezlipiri, dacă se desparte o parte din imobil sau se micșorează întinderea acestuia.

(3) Alipirea sau dezlipirea unui imobil grevat cu sarcini nu se poate face decât cu consimțământul titularilor acelor sarcini. Refuzul titularilor sarcinilor nu trebuie să fie abuziv, el putând fi cenzurat de către instanța judecătorească.

(4) Dacă însă creditorii ipotecari consimt la alipirea sau, după caz, atât la dezlipirea, cât și la alipirea imobilului grevat la un alt imobil, în lipsă de convenție contrară, ipotecile vor lua rang după cele ce grevează imobilul la care s-a făcut alipirea.

(5) Operațiunile de modificare a imobilului înscris în cartea funciară, prin alipiri sau dezlipiri, au caracter material și nu implică niciun transfer de proprietate.

Potrivit art. 886 C. civ., modificarea unui drept real imobiliar se face potrivit regulilor stabilite pentru dobândirea sau stingerea drepturilor reale, dacă prin lege nu se dispune altfel.

În conformitate cu art. 914 C. civ., proprietarul imobilului înscris în cartea funciară va putea cere oricând modificarea mențiunilor din cartea funciară privitoare la descrierea, destinația sau suprafața acestuia, în condițiile legii.

Art. 131 alin. (1) C. proc. civ. prevede că, la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe și pot pune concluzii, judecătorul este obligat, din oficiu, să verifice și să stabilească dacă instanța sesizată este competentă general, material și teritorial să judece pricina, consemnând în cuprinsul încheierii de ședință temeiurile de drept pentru care constată competența instanței sesizate; încheierea are caracter interlocutoriu.

Potrivit art. 132 alin. (4) C. proc. civ., dacă instanța se declară incompetentă și respinge cererea ca inadmisibilă întrucât este de competența unui organ fără activitate jurisdicțională sau ca

nefiind de competența instanțelor române, hotărârea este supusă numai recursului la instanța ierarhic superioară.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Din dispozițiile care reglementează procedura de înscriere în cartea funciară rezultă că cererea de înscriere se adresează biroului de cadastru și carte funciară (art. 28), fiind de competența registratorului (art. 29 și art. 30), care se pronunță prin încheiere supusă reexaminării, de competența registratorului-șef [art. 31 alin. (2)]; încheierea registratorului-șef este supusă plângerii care este de competența judecătorei în a cărei circumscripție teritorială se află imobilul [art. 31 alin. (3)].

Rezultă, în mod neîndoielnic, din analiza dispozițiilor legale care reglementează procedura de înscriere în carte funciară, o partajare a competenței de soluționare a cererilor între registrator, registrator-șef și instanța de judecată.

Prin urmare, în măsura în care cererea de înscriere în cartea funciară sau, după caz, cererea de reexaminare împotriva încheierii pronunțate de către registrator ar fi formulate la instanța de judecată, aceasta ar urma ca, în virtutea obligației ce îi revine, în temeiul art. 131 alin. (1) C. proc. civ., de verificare a competenței generale, să invoce și să supună dezbaterii contradictorii a părților excepția necompetenței generale a instanței, pentru considerentul că cererea este de competența unui organ fără activitate jurisdicțională. Soluția preconizată într-o atare ipoteză va fi aceea de pronunțare a unei hotărâri de respingere a cererii ca inadmisibilă, supusă numai recursului la instanța ierarhic superioară, întrucât cauza nu este de competența generală a instanțelor judecătorești, ci de competența unui organ fără activitate jurisdicțională.

Dispozițiile art. 24 și 28 din Legea nr. 7/1996 și ale art. 888 C. civ. nu pot fi invocate pentru a acredita teza potrivit căreia înscrierea în cartea funciară ar fi de competența instanței judecătorești.

Astfel, potrivit art. 24 din lege, cazurile, condițiile și regimul juridic al acestor înscrieri sunt stabilite de Codul civil, iar procedura de înscriere în cartea funciară, de Legea nr. 7/1996 și de regulamentul aprobat prin ordin cu caracter normativ al directorului general al Agenției Naționale. Art. 888 C. civ. prevede că înscrierea în cartea funciară se efectuează în baza înscrisului autentic notarial, a hotărârii judecătorești rămase definitivă, a certificatului de moștenitor sau în baza unui alt act emis de autoritățile administrative, în cazurile în care legea prevede aceasta.

Din perspectiva procedurii de înscriere în cartea funciară, din art. 28 alin. (1) și (2) din Legea nr. 7/1996, republicată, rezultă că cererea de înscriere în cartea funciară se va depune la birourile teritoriale ale oficiului teritorial și va fi însoțită de înscrisul original sau de copia legalizată de pe acesta, prin care se constată actul sau faptul juridic a cărui înscriere se cere, iar în cazul hotărârii judecătorești, se va prezenta o copie legalizată, cu mențiunea că este definitivă și irevocabilă.

Prin urmare, nu se poate concluziona în temeiul textelor anterior menționate că înscrierea se dispune prin hotărâre judecătorească, ci doar că hotărârea judecătorească ar putea constitui înscrisul prin care se constată actul sau faptul juridic a cărui înscriere se cere. De altfel, opinia contrară ar fi de natură să lipsească de efecte aceste dispoziții legale, înscrierea fiind efectuată, în această optică, prin chiar hotărârea judecătorească.

De asemenea, nu s-ar putea susține că, deși legea prevede competența de soluționare a cererii de înscriere în favoarea unui organ fără atribuții jurisdicționale, instanța ar avea plenitudine de competență, contrariul rezultând din art. 131 alin. (1) și art. 132 alin. (4) C. proc. civ. din care rezultă obligația instanței de a proceda din oficiu la verificarea competenței sale generale și, după

caz, la respingerea cererii ca inadmisibilă, atunci când aceasta este de competența unui organ fără activitate jurisdicțională.

Nici argumentele formulate pentru ipoteza unor cesiuni succesive a dreptului supus înscrierii în cartea funciară (ipoteză vizată de art. 894 C. civ.), a unor dezbateri succesore succesive urmate de o cerere de partaj judiciar nu pot fundamenta opinia potrivit căreia instanța ar fi competentă general să dispună înscrierea dreptului, partea interesată putând solicita biroului teritorial al oficiului teritorial de cadastru și publicitate imobiliară înscrierea dobândirilor succesive anterioare. Cu atât mai puțin ar putea fi invocată practica unor birouri teritoriale ale oficiului teritorial, aceasta fiind susceptibilă a fi sancționată pe calea formulării plângerii de carte funciară.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că cererile de înscriere sau de radiere în cartea funciară a unui drept real și cererile de alipire ori dezlipire în privința unui teren, formulate în fața instanțelor judecătorești, sunt inadmisibile, întrucât sunt de competența unui organ fără activitate jurisdicțională.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În majoritate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

În minoritate, participanții au considerat că cererile de înscriere sau de radiere în cartea funciară a unui drept real și cererile de alipire ori dezlipire în privința unui teren, formulate în fața instanțelor judecătorești, sunt admisibile. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară.

3. Titlul problemei de drept: Data de la care poate fi acordată dobânda legală penalizatoare în cazul despăgubirilor pentru daune morale¹⁶⁰

Materia: civil

Subcategoria: alte tipuri de cauze

Obiect ECRIS: pretenții

Acte normative incidente: art. 252, art. 253, art. 1.381, art. 1.385, art. 1.386 alin. (1), art. 1.391, art. 1.535 C. civ., art. 1 alin. (3) din O.G. nr. 13/2011 privind dobânda legală remuneratorie și penalizatoare pentru obligații bănești, precum și pentru reglementarea unor măsuri financiar-fiscale în domeniul bancar¹⁶¹

Cuvinte cheie: daune-interese moratorii, dobândă legală penalizatoare, daune morale, răspundere civilă delictuală

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹⁶²:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Chestiunea de practică neunitară semnalată vizează data de la care se datorează daunele-interese moratorii evaluate legal la nivelul dobânzii legale penalizatoare, atunci când debitul principal este dat de compensațiile bănești pentru daune morale.

¹⁶⁰ Curtea de Apel Cluj.

¹⁶¹ Publicată în M. Of. nr. 607 din 29 august 2011.

¹⁶² Redactorul opiniei este C.M. Solomon.

Dacă într-o primă opinie, s-a apreciat că dobânda legală penalizatoare este datorată de la data producerii prejudiciului, într-o altă optică, momentul relevant este cel al rămânării definitive a hotărârii judecătorești.¹⁶³

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Art. 1.381 C. civ. prevede:

- (1) Orice prejudiciu dă dreptul la reparație.

¹⁶³ Menționăm că ambele opinii se regăsesc la nivelul jurisprudenței Înaltei Curți de Casație și Justiție.

În sensul că dobânda legală penalizatoare este datorată de la data producerii prejudiciului, a se vedea decizia nr. 316/2006, pronunțată de Î.C.C.J. - Secția a II-a civilă, deciziile nr. 1.910/2017, nr. 1.129/2022 și nr. 2.308/2022, pronunțate de Î.C.C.J. - Secția I civilă.

În sensul că în privința daunelor morale stabilite prin hotărâre judecătorească, creanța în bani devine certă, lichidă și exigibilă numai în momentul rămânării definitive a hotărârii judecătorești, dată de la care aceste sume se actualizează cu rata inflației și cu dobânda legală, a se vedea decizia nr. 159/2017, pronunțată de Î.C.C.J. - Secția pen.

Astfel, s-a reținut că "dobânda curge de drept, de la data producerii faptei ilicite, iar nu de la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești prin care au fost stabilite despăgubirile civile. Astfel că, în privința reparării prejudiciului produs printr-un accident de circulație trebuie avut în vedere principiul reparării integrale a prejudiciului, or, acest prejudiciu s-a produs în patrimoniul persoanei pagubite la data producerii accidentului și trebuie reparat chiar cu începere de la această dată" (Î.C.C.J. - Secția I civilă, decizia nr. 1.910/2017); "întrucât acordarea dobânzii penalizatoare are ca scop asigurarea unei reparații integrale a prejudiciului, reprezentând contravaloarea beneficiului nerealizat (lucrum cessans), dobânda curge chiar de la data producerii prejudiciului (...). Prevederile art. 1.535 alin. (1) prima teză C. civ. ("În cazul în care o sumă de bani nu este plătită la scadență, creditorul are dreptul la daune moratorii, de la scadență până în momentul plății, în cuantumul convenit de părți sau, în lipsă, în cel prevăzut de lege, fără a trebui să dovedească vreun prejudiciu"), la care s-a raportat instanța de apel, sunt incidente, în mod necontestat, în virtutea art. 1.381 alin. (2) din cod, citat anterior, fiind vorba despre dispoziții legale privind executarea obligațiilor. Norma de trimitere din art. 1.381 alin. (2) C. civ. prevede, însă, că acele dispoziții sunt aplicabile de la data nașterii dreptului la reparație, adică din ziua cauzării prejudiciului [conform alin. (1) al aceleiași norme]. Din coroborarea textelor de lege incidente rezultă, așadar, că reclamantului i s-ar fi cuvenit dobânda aferentă despăgubirilor de la data săvârșirii faptelor ilicite, și nu abia de la data rămânării definitive a hotărârii prin care s-au acordat despăgubirile, astfel cum a motivat instanța de apel, care a admis apelurile părților pe acest aspect (Î.C.C.J. - Secția I civilă, decizia nr. 1.129/2022); "Prevederile art. 1.381 alin. (2) C. civ. tranșează în mod clar această chestiune, fiind stipulat că dreptul la reparație se naște din ziua cauzării prejudiciului, chiar dacă acest drept nu poate fi valorificat imediat. Dispozițiile alin. (3) ale aceluiași articol prevăd că dreptului la reparație îi sunt aplicabile, de la data nașterii sale, toate dispozițiile legale privind executarea, transmisiunea, transformarea și stingerea obligațiilor. Pe cale de consecință, în cauză, obligația de reparare a prejudiciului material și moral suferit de reclamant este scadentă încă de la data accidentului rutier, care reprezintă data la care s-a produs paguba" (Î.C.C.J., Secția I civilă, decizia nr. 2.308/2022).

Într-un alt context, acela al analizei obligației de plată a penalităților de întârziere prevăzute de Norma ASF nr. 23/2014, s-a reținut că „astfel, în lipsa unor elemente de determinare obiectivă a prejudiciului personal nepatrimonial, acesta se stabilește pe baza unor criterii ce nu au suport normativ, fiind o creație a practicii și jurisprudenței, cum sunt principiile echității, nevoii sociale, îmbogățirii fără just temei, evaluându-se consecințele negative și intensitatea cu care a fost percepută suferința morală și măsura în care a fost afectată situația familială, emoțională și socială a victimei, la nivel subiectiv. Or, aceste aspecte nu se reflectă decât în mică măsură în actele emise de autorități, pentru stabilirea existenței și tipului de prejudiciu suferit fiind necesară o procedură jurisdicțională, în cadrul căreia să se stabilească o reparație corespunzătoare a prejudiciului moral, în cazul în care părțile nu convin pe cale amiabilă asupra despăgubirilor. (...) în privința daunelor morale este dificil de stabilit un astfel de moment la care daunele morale puteau fi cuantificate, cu atât mai mult cu cât, respingerea ofertei asigurătorului era de natură a înlătura speranța unei înțelegeri amiabile. Într-o astfel de situație, este incidentă teza a doua a acestui articol, termenul curgând de la data la care asigurătorul a primit o hotărâre judecătorească definitivă cu privire la daunele morale. (...)” (Î.C.C.J., Secția I civilă, decizia nr. 910/2019).

De asemenea, s-a reținut că "în acord cu instanța de fond, Înalta Curte de Casație și Justiție constată că, în privința daunelor morale stabilite prin hotărâre judecătorească, creanța în bani devine certă, lichidă și exigibilă numai în momentul rămânării definitive a hotărârii judecătorești, dată de la care aceste sume se actualizează cu rata inflației și cu dobânda legală" (Î.C.C.J., Secția penală, decizia nr. 159/2017).

(2) Dreptul la reparație se naște din ziua cauzării prejudiciului, chiar dacă acest drept nu poate fi valorificat imediat.

(3) Dreptului la reparație îi sunt aplicabile, de la data nașterii sale, toate dispozițiile legale privind executarea, transmisiunea, transformarea și stingerea obligațiilor.

Potrivit art. 1.385 C. civ.:

(1) Prejudiciul se repară integral, dacă prin lege nu se prevede altfel.

(2) Se vor putea acorda despăgubiri și pentru un prejudiciu viitor dacă producerea lui este neîndoielnică.

(3) Despăgubirea trebuie să cuprindă pierderea suferită de cel prejudiciat, câștigul pe care în condiții obișnuite el ar fi putut să îl realizeze și de care a fost lipsit, precum și cheltuielile pe care le-a făcut pentru evitarea sau limitarea prejudiciului.

(4) Dacă fapta ilicită a determinat și pierderea șansei de a obține un avantaj sau de a evita o pagubă, reparația va fi proporțională cu probabilitatea obținerii avantajului ori, după caz, a evitării pagubei, ținând cont de împrejurări și de situația concretă a victimei.

Art. 1.386 alin. (1) C. civ. prevede că repararea prejudiciului se face în natură, prin restabilirea situației anterioare, iar dacă aceasta nu este cu putință ori dacă victima nu este interesată de reparația în natură, prin plata unei despăgubiri, stabilite prin acordul părților sau, în lipsă, prin hotărâre judecătorească.

Potrivit art. 1.391 C. civ.:

(1) În caz de vătămare a integrității corporale sau a sănătății, poate fi acordată și o despăgubire pentru restrângerea posibilităților de viață familială și socială.

(2) Instanța judecătorească va putea, de asemenea, să acorde despăgubiri ascendenților, descendenților, fraților, surorilor și soțului, pentru durerea încercată prin moartea victimei, precum și oricărei alte persoane care, la rândul ei, ar putea dovedi existența unui asemenea prejudiciu.

(3) Dreptul la despăgubire pentru atingerile aduse drepturilor inerente personalității oricărui subiect de drept va putea fi cedat numai în cazul când a fost stabilit printr-o tranzacție sau printr-o hotărâre judecătorească definitivă.

(4) Dreptul la despăgubire, recunoscut potrivit dispozițiilor prezentului articol, nu trece la moștenitori. Aceștia îl pot însă exercita, dacă acțiunea a fost pornită de defunct.

(5) Dispozițiile art. 253-256 rămân aplicabile.

Potrivit art. 252 C. civ., orice persoană fizică are dreptul la ocrotirea valorilor intrinseci ființei umane, cum sunt viața, sănătatea, integritatea fizică și psihică, demnitatea, intimitatea vieții private, libertatea de conștiință, creația științifică, artistică, literară sau tehnică.

Art. 253 C. civ. prevede:

(1) Persoana fizică ale cărei drepturi nepatrimoniale au fost încălcate ori amenințate poate cere oricând instanței:

- a) interzicerea săvârșirii faptei ilicite, dacă aceasta este iminentă;
- b) încetarea încălcării și interzicerea pentru viitor, dacă aceasta durează încă;
- c) constatarea caracterului ilicit al faptei săvârșite, dacă tulburarea pe care a produs-o subzistă.

(2) Prin excepție de la prevederile alin. (1), în cazul încălcării drepturilor nepatrimoniale prin exercitarea dreptului la libera exprimare, instanța poate dispune numai măsurile prevăzute la alin.

(1) lit. b) și c).

(3) Totodată, cel care a suferit o încălcare a unor asemenea drepturi poate cere instanței să îl oblige pe autorul faptei să îndeplinească orice măsuri socotite necesare de către instanță spre a ajunge la restabilirea dreptului atins, cum sunt:

- a) obligarea autorului, pe cheltuiala sa, la publicarea hotărârii de condamnare;

b) orice alte măsuri necesare pentru încetarea faptei ilicite sau pentru repararea prejudiciului cauzat.

(4) De asemenea, persoana prejudiciată poate cere despăgubiri sau, după caz, o reparație patrimonială pentru prejudiciul, chiar nepatrimonial, ce i-a fost cauzat, dacă vătămarea este imputabilă autorului faptei prejudiciabile. În aceste cazuri, dreptul la acțiune este supus prescripției extinctive.

Potrivit art. 1.535 C. civ.:

(1) În cazul în care o sumă de bani nu este plătită la scadență, creditorul are dreptul la daune moratorii, de la scadență până în momentul plății, în cuantumul convenit de părți sau, în lipsă, în cel prevăzut de lege, fără a trebui să dovedească vreun prejudiciu. În acest caz, debitorul nu are dreptul să facă dovada că prejudiciul suferit de creditor ca urmare a întârzierii plății ar fi mai mic.

(2) Dacă, înainte de scadență, debitorul datora dobânzi mai mari decât dobânda legală, daunele moratorii sunt datorate la nivelul aplicabil înainte de scadență.

(3) Dacă nu sunt datorate dobânzi moratorii mai mari decât dobânda legală, creditorul are dreptul, în afara dobânzii legale, la daune-interese pentru repararea integrală a prejudiciului suferit.

Art. 1 alin. (3) din O.U.G. nr. 13/2011 prevede că dobânda datorată de debitorul obligației bănești pentru neîndeplinirea obligației respective la scadență este denumită dobândă penalizatoare.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Problema refuzului instanțelor de a acorda dobânzi moratorii de la data nașterii dreptului la reparație, pe motiv că nu erau întrunite toate calitățile cerute creanței pentru curgerea dobânzii moratorii și a stabilirii momentului de la care creanța purta asupra unei sume de bani a fost amplu disputată atât în doctrina românească¹⁶⁴, dar și în cea franceză¹⁶⁵.

De lege lata, dreptului la reparație îi sunt aplicabile de la data nașterii sale, adică din ziua cauzării prejudiciului, toate dispozițiile legale privind executarea, transmisiunea, transformarea și stingerea obligațiilor, concluzie ce rezultă din corelarea alin. (1) și (2) ale art. 1.381 C. civ.

Potrivit art. 1.386 alin. (1) C. civ., repararea prejudiciului se face în natură, prin restabilirea situației anterioare, iar dacă aceasta nu este cu puțință ori dacă victima nu este interesată de reparația în natură, prin plata unei despăgubiri, stabilite prin acordul părților sau, în lipsă, prin hotărâre judecătorească.

Art. 1.535 C. civ., cu denumirea "Daunele moratorii în cazul obligațiilor bănești", este situat în secțiunea a 4-a din capitolul II intitulat "Executarea silită a obligațiilor".

Prin urmare, corelând dispozițiile legale menționate, ar rezulta că, în regulă generală, dreptului la reparație prin plata unei despăgubiri îi sunt aplicabile, de la data producerii prejudiciului, dispozițiile art. 1.535 C. civ., daunele moratorii fiind datorate de la scadență, adică de la data producerii prejudiciului. De altfel, concluzia menționată se conciliază cu soluția adoptată de legiuitor cu privire la reperul temporal relevant pentru stabilirea despăgubirii, acesta fiind reprezentat de data producerii prejudiciului, potrivit art. 1.386 alin. (2) C. civ., urmând ca intervalul de timp de la data producerii prejudiciului și până la data executării obligației de despăgubire să fie acoperit, din perspectiva indemnizării creditorului, prin acordarea dobânzii legale penalizatoare.

¹⁶⁴ A se vedea M. Dumitru, *Regimul juridic al dobânzii moratorii*, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 92 și urm.

¹⁶⁵ G. Viney, P. Jourdain, *Les conditions de la responsabilité*, Ed. A 3-a, LGDJ, Paris 2006, p. 615 și urm. apud. M. Dumitru, *op. cit.*, p. 92; V. David, *Les intérêts de sommes d'argent, thèse*, LGDJ, Paris, 2005, p. 208, F. Gréau, *Recherche sur les intérêts moratoires*, p. 346/347.

În privința compensațiilor pentru daune morale, constatăm însă, că legiuitorul a adoptat o soluție diferită.

Astfel, potrivit art. 1.391 alin. (3) C. civ., dreptul la despăgubire pentru atingerile aduse drepturilor inerente personalității oricărui subiect de drept va putea fi cedat numai în cazul când a fost stabilit printr-o tranzacție sau printr-o hotărâre judecătorească definitivă. Ca atare, prin opoziție cu regula potrivit căreia dreptul la despăgubire poate fi cedat încă de la data nașterii sale, astfel cum rezultă din art. 1.381 alin. (1), (2) C. civ., atunci când în discuție este dreptul la despăgubire pentru atingeri aduse drepturilor inerente personalității, cesiunea poate avea loc condiționat de stabilirea despăgubirii printr-o tranzacție sau printr-o hotărâre judecătorească definitivă.

A fortiori, se poate deduce din dispoziția legală menționată că în această situație particulară, a compensațiilor pentru prejudicii nepatrimoniale, chiar dacă dreptul la reparația prejudiciului nepatrimonial se naște la data producerii prejudiciului, definitivarea dreptului la despăgubire, prin complinirea cerinței lichidității creanței, se realizează abia la momentul stabilirii cuantumului despăgubirii prin tranzacție sau hotărâre judecătorească definitivă. Abia la acest moment creanța are caracter lichid, fiind, astfel, determinat unul din termenii indispensabili calculului dobânzii legale penalizatoare, constând în baza de calcul la care se va aplica rata dobânzii, dobânda reclamând o "creanță în expresie monetară"¹⁶⁶. La acest argument, al absenței lichidității creanței înainte de evaluarea sa de către judecător, apreciat în mod tradițional în doctrină ca fiind esențial pentru a justifica punctul de plecare a dobânzilor după pronunțarea hotărârii judecătorești¹⁶⁷, se adaugă, în cazul daunelor morale, și argumentul legat de rolul judecătorului în fixarea creanței¹⁶⁸.

Or, dacă atunci când despăgubirea este destinată acoperirii unui prejudiciu patrimonial, stabilirea despăgubirii se va realiza prin valorificarea unor elemente obiective, previzibile, ușor de preconizat, rolul judecătorului nefiind esențial în fixarea creanței, în ipoteza daunelor morale, evaluarea judiciară a creanței în despăgubire este crucială, fiind de necontestat că rolul judecătorului în determinarea cuantumului acesteia este unui covârșitor¹⁶⁹, rezultatul aprecierii jurisdicționale a cuantumului creanței fiind greu de anticipat de către debitor. Prin urmare, apare, așadar, firească soluția ca dobânda legală penalizatoare să nu curgă anterior rămânerii definitive a hotărârii judecătorești.

În alți termeni, putem afirma că hotărârea judecătorească de obligare a debitorului la plata compensațiilor bănești pentru prejudiciul nepatrimonial produs are caracter constitutiv de drepturi, afirmația menționată fiind întărită și de reglementarea cuprinsă în Codul civil din 2009 referitoare la repararea prejudiciului nepatrimonial și la mijloacele de apărare a drepturilor nepatrimoniale.

Astfel, potrivit art. 252 C. civ., orice persoană fizică are dreptul la ocrotirea valorilor intrinseci ființei umane, cum sunt viața, sănătatea, integritatea fizică și psihică, demnitatea, intimitatea vieții private, libertatea de conștiință, creația științifică, artistică, literară sau tehnică.

Potrivit art. 253 alin. (3) și (4) C. civ.:

(3) Cel care a suferit o încălcare a drepturilor nepatrimoniale poate cere instanței să îl oblige pe autorul faptei să îndeplinească orice măsuri socotite necesare de către instanță spre a ajunge la restabilirea dreptului atins, cum sunt:

¹⁶⁶ În acest sens, a se vedea M. Dumitru, *op. cit.*, p. 92.

¹⁶⁷ *Idem.*

¹⁶⁸ În acest sens G. Viney, P. Jourdain, *op. cit.*, Ed. A 3-a, LGDJ, Paris 2006, p. 615 și urm. apud. M. Dumitru, *op. cit.*, p. 92.

¹⁶⁹ În sensul că în ipoteza în care legiuitorul permite repararea prejudiciului, deși cuantumul acestuia este determinat doar în urma unei evaluări judiciare (situația prejudiciilor morale) nu se poate reține o aplicare strictă a principiului reparării integrale a prejudiciului, a se vedea V. Stoica, *Resurrecția cercetărilor științifice dedicate răspunderii contractuale*, în V. Terzea, *Răspunderea contractuală*, p. XII, Ed. Solomon, 2021.

- a) obligarea autorului, pe cheltuiala sa, la publicarea hotărârii de condamnare;
- b) orice alte măsuri necesare pentru încetarea faptei ilicite sau pentru repararea prejudiciului cauzat.

(4) De asemenea, persoana prejudiciată poate cere despăgubiri sau, după caz, o reparație patrimonială pentru prejudiciul, chiar nepatrimonial, ce i-a fost cauzat, dacă vătămarea este imputabilă autorului faptei prejudiciabile. În aceste cazuri, dreptul la acțiune este supus prescripției extinctive.

Astfel cum s-a stabilit și anterior¹⁷⁰, în ipoteza încălcării ori amenințării drepturilor nepatrimoniale, legiuitorul a instituit, un sistem mixt de sancțiuni, stabilind în primul rând măsuri reparatorii de natură nepatrimonială, iar pe un plan secund, măsuri reparatorii de ordin pecuniar¹⁷¹. Cum s-a reținut într-o decizie de speță a Înaltei Curți de Casație și Justiție, instanța poate aprecia că, față de gravitatea atingerii dreptului nepatrimonial și a prejudiciului suferit, remediile cu caracter nepatrimonial sunt suficiente, reclamantul neavând un drept la reparație patrimonială a prejudiciului¹⁷².

În sprijinul opiniei pe care o susținem vine, așadar, și împrejurarea că într-o asemenea ipoteză, se poate reține fără rezerve că, din perspectiva statuării asupra dreptului la reparație patrimonială a prejudiciului nepatrimonial, hotărârea judecătorească pronunțată are caracter constitutiv, fiind, prin urmare, firesc, ca dobânda să curgă de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești.

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că, în cazul despăgubirilor pentru daune morale, dobânda legală penalizatoare este datorată de la data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești prin care debitorul a fost obligat la plata despăgubirilor pentru daune morale.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În opinie majoritară, participanții și-au însușit opinia I.N.M.

¹⁷⁰ A se vedea Minuta Întâlnirii președinților secțiilor civile ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și ale curților de apel, Craiova, 26-27 mai 2022, problema de drept fiind intitulată "Cererea de constatare a caracterului ilicit al faptei săvârșite, în cazul încălcării ori amenințării drepturilor nepatrimoniale ale persoanei fizice, întemeiată pe art. 253 alin. (1) lit. c) C. civ. constituie un capăt de cerere distinct de cel privind obligarea autorului faptei prejudiciabile la acordarea reparației patrimoniale pentru prejudiciul nepatrimonial cauzat, cerere întemeiată pe art. 253 alin. (4) C. civ.?" În caz afirmativ, care este competența de soluționare a cererii de constatare a caracterului ilicit al faptei săvârșite?", redactor C.M. Solomon, p. 80-87.

¹⁷¹ C. Munteanu, O. Ungureanu, *Protecția drepturilor nepatrimoniale cu privire specială asupra drepturilor personalității în concepția Codului civil*, în R.R.D.P. nr. 3/2016, disponibil în aplicația Sintact.

Aceeași idee a fost reținută și în considerentele Deciziei nr. 1/2023, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul competent să soluționeze recursul în interesul legii, par. 62, prin care s-a statuat: "În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 253 alin. (1) lit. c) din Codul civil și ale art. 94 pct. 1 lit. h) și k) și art. 95 pct. 1 din Codul de procedură civilă, tribunalul este instanța competentă material în ce privește soluționarea cauzelor având ca obiect cereri de constatare a caracterului ilicit al faptei care aduce atingere unor drepturi nepatrimoniale, cereri întemeiate pe prevederile art. 253 alin. (1) lit. c) din Codul civil, atunci când acestea sunt formulate simultan cu cereri întemeiate pe dispozițiile art. 253 alin. (4) din Codul civil de a se acorda despăgubiri pentru prejudiciul nepatrimonial cauzat care nu depășesc valoarea de 200.000 lei inclusiv".

¹⁷² Decizia nr. 1.326/2020 a Î.C.C.J.-Secția I civilă, disponibilă pe scj.ro, apud L. Toma-Dăuceanu, *Reparația pecuniară a prejudiciului nepatrimonial cauzat persoanelor fizice*, R.R.D.P. nr. 3, 4/2021, p. 641.

Aceeași idee, a existenței posibilității cumulului mecanismelor de ocrotire a drepturilor nepatrimoniale transpare din par. 59 al Deciziei nr. 1/2023, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Completul competent să soluționeze recursul în interesul legii.

În opinie minoritară, participanții au considerat că, în cazul despăgubirilor pentru daune morale, dobânda legală penalizatoare este datorată de la data producerii prejudiciului. În argumentarea acestei opinii s-au avut în vedere considerentele inserate în partea introductivă a prezentei minute în care sunt expuse soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară.

4. Titlul problemei de drept: Acțiune în răspundere civilă delictuală formulată de furnizorul de servicii medicale în contradictoriu cu titularul cardului național de asigurări sociale de sănătate, având ca obiect obligarea acestuia la plata contravalorii serviciilor de îngrijiri medicale acordate: constituie faptă ilicită omisiunea asiguratului de a prezenta cardul de sănătate?¹⁷³

Materia: civil

Subcategoria: pretenții

Obiect ECRIS: pretenții

Acte normative incidente: art. 221 alin. (1) lit. d), art. 223, art. 231 lit. h), art. 326 lit. b), art. 337 alin. (1)-(2), art. 342, art. 343 din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății¹⁷⁴, art. 9 din Normele metodologice de aplicare a prevederilor referitoare la cardul național de asigurări sociale de sănătate din titlul IX "Cardul european și cardul național de asigurări sociale de sănătate" din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, aprobate prin H.G. nr. 900/2012¹⁷⁵, art. 7 lit. w) din Anexa 2 la H.G. nr. 521/2023 pentru aprobarea pachetelor de servicii și a Contractului-cadru care reglementează condițiile acordării asistenței medicale, a medicamentelor și a dispozitivelor medicale, în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate¹⁷⁶, art. 9-11 din Anexa 47 la Ordinul Ministrului Sănătății nr. 1.857/441/2023 privind aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Hotărârii Guvernului nr. 521/2023 pentru aprobarea pachetelor de servicii și a Contractului-cadru care reglementează condițiile acordării asistenței medicale, a medicamentelor și a dispozitivelor medicale, în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate¹⁷⁷

Cuvinte cheie: omisiune a prezentării cardului național de asigurări sociale de sănătate, faptă ilicită

Opinia Institutului Național al Magistraturii¹⁷⁸:

■ **Soluțiile divergente pronunțate în practica judiciară**

Problema de practică neunitară analizată are drept premisă formularea unei acțiuni în răspundere civilă delictuală de către furnizorul de servicii medicale, în contradictoriu cu titularul cardului de asigurări sociale de sănătate, prin care se solicită obligarea acestuia la plata contravalorii serviciilor de îngrijire medicală acordate, pe considerentul că a omis să prezinte cardul de asigurări sociale de sănătate la momentul acordării asistenței medicale.

Omisiunea titularului cardului de asigurări sociale de sănătate de a prezenta acest document a fost apreciată, de unele instanțe, ca fiind o faptă ilicită, aptă a crea premisele angajării răspunderii

¹⁷³ Curtea de Apel Constanța.

¹⁷⁴ Republicată în M. Of. nr. 652 din 28 august 2015.

¹⁷⁵ Publicată în M. Of. nr. 643 din 10 septembrie 2012.

¹⁷⁶ Publicată în M. Of. nr. 466 din 26 mai 2023

¹⁷⁷ Publicat în M. Of. nr. 484 din 31 mai 2023

¹⁷⁸ Redactorul opiniei este C.M. Solomon.

civile delictuale a persoanei asigurate; dintr-o altă perspectivă, nu sunt îndeplinite condițiile răspunderii civile delictuale, omisiunea menționată neavând caracterul unei fapte ilicite.

■ **Dispozițiile legale incidente în soluționarea problemei de drept**

Art. 342 din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății, republicată,¹⁷⁹ prevede:

(1) Furnizorii de servicii medicale, medicamente și dispozitive medicale, tehnologii și dispozitive asistive aflați în relații contractuale cu casele de asigurări de sănătate, precum și titularii cardului național au obligația de a solicita și, respectiv, de a prezenta acest document, la data acordării asistenței medicale, în condițiile prevăzute de contractul-cadru și de normele metodologice de aplicare a acestui contract.

(2) Alte obligații ale furnizorilor de servicii medicale, medicamente și dispozitive medicale, tehnologii și dispozitive asistive privind implementarea sistemului cardului național se stabilesc prin normele metodologice de aplicare a dispozițiilor din cuprinsul prezentului capitol.

Potrivit art. 221 alin. (1) lit. d) din același act normativ, pachetul minimal de servicii se acordă persoanelor care nu fac dovada calității de asigurat și cuprinde servicii de îngrijire a sănătății, medicamente și materiale sanitare numai în cazul urgențelor medico-chirurgicale și al bolilor cu potențial endemoepidemic, servicii medicale în asistența medicală primară, monitorizarea evoluției sarcinii și a lăuzei, servicii de planificare familială, servicii de prevenție, transport sanitar neasistat și se stabilește prin contractul-cadru și normele de aplicare a acestuia; persoanele care nu fac dovada calității de asigurat pot beneficia și de îngrijiri de asistență medicală comunitară în condițiile Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 18/2017 privind asistența medicală comunitară, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 180/2017, cu modificările și completările ulterioare, și ale normelor metodologice privind organizarea, funcționarea și finanțarea activității de asistență medicală comunitară, aprobate prin hotărâre a Guvernului.

Art. 343 din lege prevede:

(1) Cardul național se emite individual pentru fiecare asigurat cu vârsta de peste 18 ani, așa cum este reglementat la art. 222 alin. (1), art. 224 și 228.

(2) Asigurații cu vârsta de până la 18 ani beneficiază de servicii medicale, medicamente și dispozitive medicale, tehnologii și dispozitive asistive decontate din bugetul fondului în baza documentelor care atestă că se încadrează în categoria de asigurați, prevăzută la art. 224 alin. (1) lit. a).

(3) Persoanele asigurate prevăzute la alin. (1) au obligația prezentării cardului național sau, după caz, a adeverinței de asigurat cu o valabilitate de 3 luni, în vederea acordării serviciilor medicale de către furnizorii aflați în relații contractuale cu casele de asigurări de sănătate. Neprezentarea cardului național sau a adeverinței de asigurat cu o valabilitate de 3 luni conduce la acordarea acestor servicii numai contra cost, cu excepția serviciilor prevăzute la art. 232.

Potrivit art. 337 alin. (1)-(2) din lege:

(1) Cardul național este un card electronic, distinct de cardul european, personal și netransmisibil.

(1¹) Reținerea la nivelul furnizorilor de servicii medicale, medicamente și dispozitive medicale, tehnologii și dispozitive asistive a cardurilor naționale și/sau utilizarea de către aceștia fără drept, în scopul raportării și validării unor servicii medicale/medicamente/dispozitive medicale, tehnologii și dispozitive asistive, constituie infracțiunea de fals privind identitatea, prevăzută la art. 327 din Codul penal, și se pedepsește conform prevederilor Codului penal.

¹⁷⁹ Republicată în M. Of. nr. 652 din 28 august 2015.

(2) Cardul național de asigurări sociale de sănătate se emite ca instrument în vederea dovedirii, prin intermediul Platformei informatice din asigurările de sănătate, a calității de asigurat/neasigurat a persoanei, precum și ca instrument în procesul de validare a serviciilor medicale/medicamentelor/dispozitivelor medicale, tehnologiilor și dispozitivelor asistive decontate din fond; realizarea și implementarea acestuia sunt un proiect de utilitate publică de interes național. Pentru persoanele care refuză în mod expres, din motive religioase sau de conștiință, primirea cardului național pentru dovedirea calității de asigurat, se emite adeverința de asigurat, prevăzută la art. 326 lit. c).

Art. 223 din lege prevede:

(1) Documentele prin care se atestă calitatea de asigurat sunt, după caz, cardul național de asigurări sociale de sănătate, documentul rezultat prin accesarea de către furnizorii aflați în relații contractuale cu casele de asigurări de sănătate a instrumentului electronic pus la dispoziție de CNAS, adeverința de asigurat cu o valabilitate de 3 luni, pentru persoanele care refuză în mod expres, din motive religioase sau de conștiință, primirea cardului național sau adeverința de asigurat eliberată de casa de asigurări la care este înscris asiguratul în condițiile normelor metodologice pentru stabilirea documentelor justificative privind dobândirea calității de asigurat.

(1¹) Pentru situațiile în care nu au fost emise cardurile naționale de asigurări de sănătate și/sau pentru situațiile în care asigurații nu se regăsesc în baza de date electronică a CNAS, pentru persoanele care execută o pedeapsă privativă de libertate sau se află în arest preventiv în unitățile penitenciare, precum și pentru persoanele care se află în executarea unei măsuri educative ori de siguranță privative de libertate, dovada calității de asigurat se face pe baza documentelor necesare dovedirii calității de asigurat, prevăzute în normele metodologice pentru stabilirea documentelor justificative privind dobândirea calității de asigurat.

(1²) Prevederile alin. (1¹) se aplică și în cazul persoanelor care au început activitatea în baza raporturilor de muncă/serviciu, dacă acestea solicită serviciile cuprinse în pachetul de bază până la data depunerii de către plătitorii de venituri din salarii și asimilate salariilor a Declarației privind obligațiile de plată a contribuțiilor sociale, impozitului pe venit și evidența nominală a persoanelor asigurate, prevăzute în Legea nr. 227/2015, cu modificările și completările ulterioare.

(2) Metodologia și modalitățile de gestionare și de distribuire ale cardului de asigurat se stabilesc de către CNAS.

(3) Emiterea cardului electronic de asigurat se face numai prin sistemul informatic unic integrat al sistemului de asigurări sociale de sănătate.

Art. 326 lit. b) din lege definește cardul național de asigurări sociale de sănătate, denumit în dispozițiile legii card național, ca fiind documentul care dovedește că titularul acestuia este asigurat în sistemul de asigurări sociale de sănătate din România.

Art. 231 lit. h) din lege prevede, printre obligațiile asiguraților pentru a putea beneficia de drepturile prevăzute la art. 230, pe aceea de a prezenta furnizorilor de servicii medicale documentele justificative care atestă calitatea de asigurat, definite la art. 223 alin. (1).

Art. 9 alin. (1) din Normele metodologice de aplicare a prevederilor referitoare la cardul național de asigurări sociale de sănătate din titlul IX "Cardul european și cardul național de asigurări sociale de sănătate" din Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății din 01.09.2012, aprobate prin H.G. nr. 900/2012¹⁸⁰, prevede că furnizorii de servicii medicale, medicamente și dispozitive medicale aflați în relații contractuale cu casele de asigurări de sănătate au obligația de a acorda asistență medicală pe baza cardului național sau a adeverinței de asigurat

¹⁸⁰

Publicată în M. Of. nr. 643 din 10 septembrie 2012.

cu o valabilitate de 3 luni, după caz, în condițiile prevăzute de contractul-cadru și de normele metodologice de aplicare a acestuia.

Potrivit art. 7 lit. w) din Anexa 2 la H.G. nr. 521/2023 pentru aprobarea pachetelor de servicii și a Contractului-cadru care reglementează condițiile acordării asistenței medicale, a medicamentelor și a dispozitivelor medicale, în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate, din 26.05.2023, în relațiile contractuale cu casele de asigurări de sănătate, furnizorii de servicii medicale au, printre alte obligații, pe aceea de a folosi on-line sistemul național al cardului de asigurări sociale de sănătate din platforma informatică din asigurările de sănătate; în situații justificate în care nu se poate realiza comunicația cu sistemul informatic, se utilizează sistemul off-line; asumarea serviciilor medicale acordate se face prin semnătură electronică extinsă/calificată potrivit legislației naționale/europene în vigoare privind serviciile de încredere. Serviciile medicale înregistrate off-line se transmit în platforma informatică din asigurările de sănătate în maximum 3 zile lucrătoare de la data acordării serviciului medical, pentru serviciile acordate în luna pentru care se face raportarea. La stabilirea acestui termen nu se ia în calcul ziua acordării serviciului medical și acesta se împlinește în a treia zi lucrătoare de la această dată. Serviciile medicale din pachetul de bază acordate în alte condiții decât cele menționate anterior nu se decontează furnizorilor de către casele de asigurări de sănătate; prevederile sunt valabile și în situațiile în care se utilizează adeverința de asigurat cu valabilitate de 3 luni de la data emiterii pentru cei care refuză cardul național din motive religioase sau de conștiință/adeverința înlocuitoare pentru cei cărora li se va emite card național duplicat sau, după caz, documentele prevăzute la art. 223 alin. (1) și (1¹) din Legea nr. 95/2006, republicată, cu modificările și completările ulterioare, pentru persoanele cărora nu le-a fost emis cardul în vederea acordării serviciilor medicale.

Art. 9-11 din anexa 47 la Ordinul nr. 1.857/441/2023 privind aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Hotărârii Guvernului nr. 521/2023 pentru aprobarea pachetelor de servicii și a Contractului-cadru care reglementează condițiile acordării asistenței medicale, a medicamentelor și a dispozitivelor medicale, în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate prevăd:

9. Toți furnizorii de servicii medicale, medicamente și dispozitive medicale, aflați în relații contractuale cu casele de asigurări de sănătate au obligația să utilizeze platforma informatică din asigurările de sănătate și să asigure confidențialitatea în procesul de transmitere a datelor. Aplicația informatică sau sistemul informatic folosit trebuie să fie compatibile cu sistemele informatice din platforma informatică din asigurările de sănătate, să respecte specificațiile de interfațare publicate.

10. Medicii care au specialitatea de medicină de familie și o altă/alte specialitate/specialități clinică/clinice, pot opta pentru a desfășura activitate în relație contractuală cu casa de asigurări de sănătate, în baza specialității de medicină de familie sau în baza specialității/specialităților clinice. Medicii care au specialitatea de medicină de familie și supraspecializare/competență/atestat de studii complementare - pentru îngrijiri paliative pot desfășura activitate în relație contractuală cu casa de asigurări de sănătate atât în baza specialității medicină de familie cât și a supraspecializării/competenței/atestatului de studii complementare de îngrijiri paliative putând acorda și raporta atât servicii medicale aferente specialității medicină de familie în baza contractului încheiat cu casa de asigurări de sănătate pentru furnizare de servicii medicale în asistența medicală primară cât și servicii de îngrijiri paliative în ambulatoriul clinic de specialitate/în cadrul unei secții sau compartiment cu paturi de îngrijiri paliative/la un furnizor de îngrijiri paliative la domiciliu. Medicii care au o specialitate/mai multe specialități clinice, cât și competență/atestat de studii complementare pentru îngrijiri paliative își pot desfășura activitatea

în baza unui singur contract încheiat cu casa de asigurări de sănătate în ambulatoriul clinic de specialitate, putând acorda și raporta servicii medicale aferente specialității/specialităților respective și servicii de îngrijiri paliative. Medicii care au o specialitate clinică și o specialitate paraclinică pot opta pentru a desfășura activitate în relație contractuală cu casa de asigurări de sănătate, în baza specialității clinice sau în baza specialității paraclinice.

11. Prezentarea și utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate la furnizorii de servicii medicale, medicamente și dispozitive medicale, se face la momentul acordării serviciului, astfel:

11.1. În asistența medicală primară utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face la momentul acordării serviciilor medicale prevăzute în pachetul de bază, cu excepția următoarelor tipuri de consultații și servicii pentru care nu este necesară utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate:

- consultațiile la distanță,
- serviciul examinare pentru constatarea decesului, indiferent dacă s-a eliberat sau nu certificatul constatator de deces unui asigurat înscris sau nu pe lista medicului de familie,
- administrarea de oxigen până la predarea către echipajul de prim ajutor,
- asistarea nașterii inopinate,
- supravegherea travaliului fără naștere.

11.2. În asistența medicală ambulatorie de specialitate pentru specialitățile clinice, inclusiv pentru planificare familială și pentru îngrijiri paliative în ambulatoriu, utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face la momentul acordării serviciilor medicale prevăzute în pachetul de bază respectiv la momentul acordării serviciilor de sănătate conexe actului medical. Pentru consultațiile și serviciile medicale, respectiv serviciile conexe actului medical acordate la distanță nu este necesară utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate. Pentru serviciile medicale cu scop diagnostic - caz, utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face la finalizarea serviciului medical.

11.3. Pentru serviciile de medicină fizică și de reabilitare în ambulatoriu și pentru acupunctură utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face la momentul acordării serviciilor medicale prevăzute în pachetul de bază, astfel:

- a) pentru consultații de acupunctură și curele de tratament de acupunctură, la momentul acordării/ în fiecare zi în care se acordă servicii de acupunctură în cadrul curei de tratament;
- b) pentru procedurile specifice de medicină fizică și de reabilitare acordate în ambulatoriu prezentarea cardului se face în fiecare zi de tratament.

11.4. În asistența medicală ambulatorie de specialitate de medicină dentară utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face la momentul acordării serviciilor medicale prevăzute în pachetul de bază.

11.5. În asistența medicală ambulatorie de specialitate pentru specialitățile paraclinice utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face, astfel:

- a) pentru serviciile medicale paraclinice - analize de laborator - prezentarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face la momentul recoltării probelor în punctele de recoltare proprii ale furnizorilor de investigații paraclinice, cu excepția cazului în care recoltarea produselor biologice se face de către furnizorul de îngrijiri medicale la domiciliu, respectiv în cazul serviciilor paraclinice de microbiologie, histopatologie și citologie, dacă probele nu se recoltează la furnizorii de investigații paraclinice. Pentru serviciile paraclinice de microbiologie - examene de urină și examene de materii fecale, dacă sunt singurele investigații recomandate pe biletul de trimitere, se utilizează cardul la momentul depunerii probelor la furnizorul de investigații paraclinice; dacă acestea sunt recomandate pe biletul de trimitere împreună cu alte analize de laborator, se utilizează cardul la momentul recoltării analizelor de laborator. Pentru examinările de histopatologie,

citologie și microbiologie care nu se recoltează la furnizorii de investigații paraclinice, precum și în cazul în care recoltarea produselor biologice se face de către furnizorul de îngrijiri medicale la domiciliu, probele sunt transmise la furnizorii de servicii medicale paraclinice însoțite de biletele de trimitere, fără a fi necesară prezentarea cardului național de asigurări sociale de sănătate. Pentru investigațiile paraclinice de laborator prevăzute în pachetul de bază care nu sunt recomandate pe biletul de trimitere de către medicul de specialitate din specialitățile clinice sau medicul de familie, după caz, și care se efectuează pe răspunderea medicului de laborator, nu este necesară prezentarea cardului național de asigurări sociale de sănătate.

b) pentru serviciile medicale paraclinice - investigații de radiologie, imagistică medicală și medicină nucleară utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face la momentul efectuării investigațiilor prevăzute în pachetul de bază.

11.6. În asistența medicală spitalicească utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face, astfel:

a) pentru serviciile medicale spitalicești în regim de spitalizare continuă utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face la internarea și externarea din spital, cu excepția următoarelor situații:

- la internare în spital dacă criteriul la internare este urgență medico-chirurgicală
- la internare în spital dacă criteriul la internare este nașterea
- la externare din spital pentru cazurile transferate la un alt spital și la internare ca și caz transferat
- la externare pentru situațiile în care s-a înregistrat decesul asiguratului
- la internare și la externare pentru pacienții din secțiile de psihiatrie, internați prin procedură de internare nevoluntară - consemnată în foaia de observație la motivele internării.

b) pentru serviciile medicale spitalicești în regim de spitalizare de zi prezentarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face la fiecare vizită, cu excepția situațiilor în care criteriul de internare este urgență medico-chirurgicală pentru serviciile acordate în structurile de urgență (camera de gardă/UPU/CPU) care nu sunt finanțate de Ministerul Sănătății/ministerele și instituțiile cu rețea sanitară proprie.

11.7. Pentru furnizorii de îngrijiri medicale la domiciliu, respectiv îngrijiri paliative la domiciliu utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face în fiecare zi în care se acordă îngrijiri.

11.8. În asistența medicală de recuperare medicală, medicină fizică și de reabilitare, în sanatorii și preventorii, utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face la internare și externare.

11.9. Pentru dispozitive medicale este necesară utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate dacă dispozitivul se ridică de către beneficiar de la sediul lucrativ/punctul de lucru al furnizorului de dispozitive medicale sau este expediat beneficiarului de către furnizor prin transport propriu sau închiriat. În situația în care ridicarea dispozitivului de la sediul lucrativ/punctul de lucru al furnizorului de dispozitive medicale sau primirea la domiciliu se face de către aparținătorul beneficiarului - membru al familiei cu grad de rudenie I și II, soț/soție, împuternicit legal prin act notarial/act de reprezentare prin avocat, se utilizează cardul național de asigurări sociale de sănătate sau cartea de identitate/buletinul de identitate/pașaportul acestuia.

În situația în care dispozitivul se eliberează prin poștă, curierat, prezentarea cardului nu este necesară; dovada primirii dispozitivului expediat de către furnizor prin poștă, curierat, se face de către beneficiar sau aparținătorul acestuia - membru al familiei cu grad de rudenie I și II, soț/soție, împuternicit legal prin act notarial/act de reprezentare prin avocat, reprezentant legal -, cu specificarea adresei la care s-a făcut livrarea.

11.10. Pentru medicamente cu și fără contribuție personală, utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate se face la momentul ridicării medicamentelor din farmacie, dacă acestea se ridică de către beneficiarul prescripției; în situația în care ridicarea medicamentelor de la farmacie se face de către un împuternicit/reprezentant legal, se utilizează cardul național de asigurări sociale de sănătate al împuternicitului/reprezentantului legal sau cartea de identitate/buletinul de identitate/pașaportul, dacă împuternicitul/reprezentantul legal nu poate prezenta card.

11.11. Pentru persoanele care beneficiază de pachetul minimal de servicii medicale, serviciile medicale se acordă fără prezentarea cardului național de asigurări sociale de sănătate.

■ **Soluția asupra problemei de drept și argumentele ce o fundamentează**

Din art. 342 alin. (1) din Legea nr. 95/2006, republicată, rezultă în mod neîndoielnic că titularii cardului național au obligația de a prezenta cardul național de asigurări de sănătate, la data acordării asistenței medicale.

Aceeași idee este reluată în art. 343 alin. (3) din lege, din care rezultă că persoanele asigurate cu vârsta de peste 18 ani au obligația prezentării cardului național sau, după caz, a adeverinței de asigurat cu o valabilitate de 3 luni [pentru persoanele care refuză în mod expres, din motive religioase sau de conștiință, primirea cardului național pentru dovedirea calității de asigurat, astfel cum rezultă din art. 337 alin. (2) din lege], în vederea acordării serviciilor medicale de către furnizorii aflați în relații contractuale cu casele de asigurări de sănătate. Textul prevede că neprezentarea cardului național sau a adeverinței de asigurat cu o valabilitate de 3 luni conduce la acordarea acestor servicii numai contra cost, cu excepția serviciilor prevăzute la art. 232 (serviciile cuprinse în pachetul minimal de servicii medicale și alocația de hrană).

Totodată, din art. 342 alin. (1) din lege rezultă că legiuitorul a prevăzut în termeni neechivoci obligația furnizorilor de servicii medicale, medicamente și dispozitive medicale, tehnologii și dispozitive asistive aflați în relații contractuale cu casele de asigurări de sănătate de a solicita acest document, la data acordării asistenței medicale, în condițiile prevăzute de contractul-cadru și de normele metodologice de aplicare a acestui contract.

Din analiza dispozițiilor legale relevante rezultă că reglementarea privind cardul național de asigurări sociale de sănătate nu servește exclusiv scopului dovedirii calității de asigurat în sistemul de asigurări sociale de sănătate din România, ci acesta constituie un instrument în procesul de validare al serviciilor medicale/medicamentelor/dispozitivelor medicale decontate din fond [art. 337 alin. (1)¹ și alin. (2) din lege]. Prin urmare, argumentele întemeiate pe existența altor mijloace de stabilire a calității de asigurat se impun a fi înlăturate, utilizarea cardului național de asigurări sociale de sănătate asigurând funcționarea Platformei informatice din asigurările de sănătate ca mijloc de digitalizare a acordării serviciilor medicale.

Astfel, art. 7 lit. w) din anexa nr. 2 la H.G. nr. 521/2023 pentru aprobarea pachetelor de servicii și a Contractului-cadru care reglementează condițiile acordării asistenței medicale, a medicamentelor și a dispozitivelor medicale, în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate, din 26.05.2023 prevede că, în relațiile contractuale cu casele de asigurări de sănătate, furnizorii de servicii medicale au, printre alte obligații, pe aceea de a folosi on-line sistemul național al cardului de asigurări sociale de sănătate din platforma informatică din asigurările de sănătate; în situații justificate în care nu se poate realiza comunicația cu sistemul informatic, se utilizează sistemul off-line; asumarea serviciilor medicale acordate se face prin semnătură electronică extinsă/calificată potrivit legislației naționale/europene în vigoare privind serviciile de încredere. Serviciile medicale înregistrate off-line se transmit în platforma informatică din asigurările de sănătate în maximum 3 zile lucrătoare de la data acordării serviciului medical, pentru serviciile

acordate în luna pentru care se face raportarea. La stabilirea acestui termen nu se ia în calcul ziua acordării serviciului medical și acesta se împlinește în a treia zi lucrătoare de la această dată.

Totodată, textul prevede în termeni neechivoci că serviciile medicale din pachetul de bază acordate în alte condiții decât cele menționate anterior nu se decontează furnizorilor de către casele de asigurări de sănătate; prevederile sunt valabile și în situațiile în care se utilizează adeverința de asigurat cu valabilitate de 3 luni de la data emiterii pentru cei care refuză cardul național din motive religioase sau de conștiință/adeverința înlocuitoare pentru cei cărora li se va emite card național duplicat sau, după caz, documentele prevăzute la art. 223 alin. (1) și (1¹) din Legea nr. 95/2006, republicată, cu modificările și completările ulterioare, pentru persoanele cărora nu le-a fost emis cardul în vederea acordării serviciilor medicale.

Din modalitatea de formulare a dispozițiilor legale care prevăd obligația de a prezenta cardul de asigurări sociale de sănătate rezultă și o succesiune cronologică, prezentarea cardului de sănătate fiind realizată în vederea acordării serviciilor medicale de către furnizorii aflați în relații contractuale cu casele de asigurări de sănătate, ca atare, anterior și în scopul acordării serviciilor medicale, în caz contrar acordarea acestor servicii realizându-se numai contra cost. De altfel, aceeași idee transpare din art. 9-11 din anexa 47 la Ordinul nr. 1.857/441/2023 privind aprobarea Normelor metodologice de aplicare a Hotărârii Guvernului nr. 521/2023 pentru aprobarea pachetelor de servicii și a Contractului-cadru care reglementează condițiile acordării asistenței medicale, a medicamentelor și a dispozitivelor medicale, în cadrul sistemului de asigurări sociale de sănătate.

Prin urmare, la data acordării asistenței medicale, titularul cardului de asigurări sociale de sănătate este obligat să prezinte cardul de sănătate, iar furnizorul de servicii medicale este obligat să solicite acest document.

Consecința prevăzută de lege pentru ipoteza neprezentării cardului național de sănătate (sau a adeverinței de asigurat) este aceea a refuzului furnizorului de a acorda aceste servicii fără plată, ele urmând a fi acordate contra cost.

Prin urmare, în măsura în care, la rândul său, furnizorul își îndeplinește obligația legală de a solicita cardul de asigurări sociale de sănătate și se lovește de refuzul sau omisiunea asiguratului de a îl prezenta, va proceda la acordarea serviciilor medicale în măsura în care se achită costul acestora.

Dacă însă, cu nerespectarea obligației prevăzute de lege, furnizorul de servicii medicale procedează la acordarea serviciilor medicale fără să se fi prezentat cardul de asigurări sociale de sănătate și fără se fi achitat costul acestora, consecința prevăzută de lege, asumată de furnizorul de servicii medicale, este aceea a imposibilității de a deconta din fond, contravaloarea serviciilor medicale/medicamentelor/dispozitivelor medicale, tehnologiilor și dispozitivelor asistive, întrucât nu a parcurs procesul de validare a acestora, introducând instrumentul prevăzut de lege pentru dovedirea calității de asigurat a persoanei în cadrul Platformei informatice din asigurările de sănătate, astfel cum rezultă din art. 337 alin. (2) din lege.

Rezultă că furnizorul de servicii medicale nu s-ar putea prevala de propria culpă, constând în omisiunea de a solicita cardul de asigurări sociale de sănătate și acordarea serviciilor medicale fără a fi fost achitat costul acestora, deși condițiile legale nu erau îndeplinite, să aibă succes într-o acțiune în răspundere civilă delictuală îndreptată împotriva asiguratului (*nemo auditur propriam turpitudinem allegans*).

Așadar, omisiunea de a prezenta cardul național de sănătate nu întrunește cerințele pentru a constitui faptă ilicită, aptă a crea premisele angajării răspunderii civile delictuale, întrucât unica consecință a nerespectării acestei îndatoriri este aceea de a nu beneficia în mod gratuit de îngrijiri medicale, ci doar contra cost, consecință ce se impune a fi adusă la cunoștința asiguratorului prealabil acordării asistenței medicale de către furnizorul de servicii medicale, ipoteză în care, în

cunoștință de cauză fiind, asiguratul se poate îndrepta, spre exemplu, spre un alt furnizor de servicii medicale (inclusiv din sistemul privat).

În concluzie, opinia I.N.M. este în sensul că, în cazul formulării unei acțiuni în răspundere civilă delictuală de către furnizorul de servicii medicale, în contradictoriu cu titularul cardului național de asigurări sociale de sănătate, având ca obiect obligarea acestuia la plata contravalorii serviciilor de îngrijiri medicale acordate, omisiunea asiguratului de a prezenta cardul de sănătate nu îndeplinește cerințele pentru a constitui faptă ilicită.

Opiniile exprimate de către participanții la întâlnire:

În unanimitate, participanții și-au însușit opinia I.N.M.